

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gamle lollandske Kirker.

Udgivet af C. C. Haugner.

N a k s k o v .

Trykt i „Tidende“s Trykkeri.

1915.

Indholdsfortegnelse.

	Side		Side
Arninge	151	Musse	87
Uftø	76	Nakflov	13
Alunede	58	Nebbelunde	111
Birket	157	Nordlunde	185
Branderølev	37	Nysted	30
Brejninge	125	Olstrup	173
Bursø	140	Radft. d	102
Døllefjælde	85	Ringsebølle	40
Engestofte	118	Ryde	99
Erindlev	171	Rødby	20
Fejsø	70	Sandby	135
Femø	73	Sarløbing	23
Fjælde	80	Skoblønge	131
Fuglse	59	Størringe	49
Gloslunde	67	St. mminge	78
Godsted	180	Stoffemærke	81
Græshave	69	Søddinge	113
Gurreby	139	Søllested	174
Halsved	52	Taagerup	146
Herredskirke	90	Taars	143
Herridslev	43	Tårsted	45
Hillested	35	Tjoreby	165
Holeby	138	Tjorslunde	150
Horslunde	181	Tillitze	177
Hunseby	64	Utterslev	187
Kappel	109	Vaabensted	115
Kettinge	122	Vejlshøj	50
Krønge	62	Vestenskov	106
Købelev	152	Vesterborg	155
Lander	97	Vester Ulølev	161
Løjtøfte	93	Vindeby	189
Majbølle	169	Øster Ulølev	163
Maribo	5	Østøfte	127

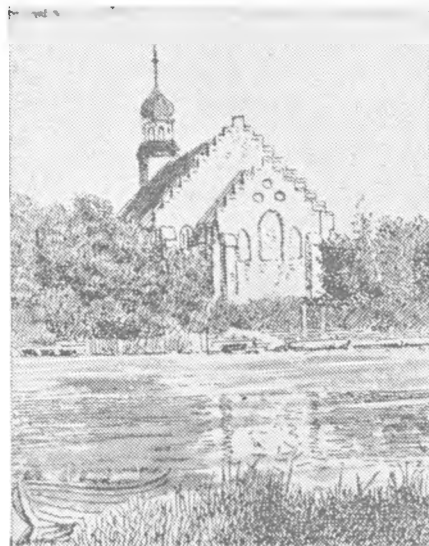

Maribo Stiftskirke.

Maribo Kirke er den største og anseeligste i Stiftet og tillige den, der har størst historisk Interesse. Kirken er bygget i Aarene 1415—1445 som Klosterkirke for Virgittinerklosteret i Maribo. Siden 1596 har den været Maribo Sognekirke. Før den Tid laa Sognekirken, hvor Gæstgibergaarden nu har Havn; denne Kirke, der brændte 1596, var — ubist hvidnaar — bygget som Sognekirke for Landsbyen Skemminge eller Skærmhng. Landsbyen var indtil Aarene omkring 1400 meget upaaagtet; men ved den Tid hændte det sig, at Landsbyfolkene Nat efter Nat saa det Sted, hvor nu Stiftskirken ligger, opløst af en klar blussende Flamme, hvis Fremkomst ingen kunde forklare. Men Munkene i Hølsted Kloster paastod, at det var Jomfru Maria selv, der tændte Flammen, og at hun dermed vilde tilkendegive, at der paa Stedet skulde bygges et Kloster til hendes Ære. Denne Forklaring fandt ikke alene Tiltro hos Befolkningen, men ogsaa hos Dronning Margrethe. Da hun hørte om Jærtegnet, bestemte hun, at Klosteret skulde bygges og erhvervede Stedet og alle de omliggende Jorder ved et Magekøbe med Jens Grim, der til Gengæld fik nogle af Kronens vidstrakte Jorder i Nørreherred.

I Dronning Margrethes Tid blev det ikke til noget med Opførelsen

af Klosteret, men hendes Efterfølger, Erik af Pommern, respekterede i dette som i de fleste andre Tilfælde Margrethes Villie; han stadfæstede Gaven, og da han 1413 af-

Kirken efter Restaurationen i 1861—65, set fra Bangshavn.

lagde et Besøg paa Virgittinerklosteret i Vadstena, lovede han, at der skulde blive bygget et Kloster for denne Orden ved Skemminge. Efter sin Hjemkomst indfrieede han Løftet, og da Paven 1415 lovede Altid til alle, der vilde skænke noget til Klosteret, strømmede Gaverne rigeligt ind. Da Kongen hdermere paalagde alle kristne en Kopkat til Klosteret — en PENDING for ugifte og to PENDINGE for gifte Mænd og Kvinder — kom der snart Fart i Byggeriet. Endnu samme Aar blev den østre Del af Kirken

bygget og i de følgende to Aar rejstes Munk- og Nonneklostrene. 1418 blev Klosteret indviet; men da Gaverne bedblev at strømme ind, særlig fordi Paven lovede Afslutning til alle som forrettede deres Andagt ved Kirkens Altare, begyndte man en Snees Aar efter Arbejdet med at udbide Kirken og omkring ved 1445 stod den færdig omtrent som vi ser den nu.

Virgittinerordenen, hvortil Klosteret, som nævnt blev indviet, er den eneste gejstlige Orden, der er stiftet i Norden. Stifterinden, den hellige Birgitte, er født i Sverig 1302 af fornem Slægt; hun blev gift med Fyrsten af Nerike, Ulf Gunnesen, men overlevede ham i 30 Aar og døde 1373. I sin Enkestand havde hun mange Aabenbaringer, og hun paastod bl. a., at Kristus selv havde dikteret hende Ordensreglerne for den Orden, hun derefter stiftede. Pave Urban den Femte stadfæstede Ordensreglerne, og Kirken og Klosteret i Vadstena blev derefter bygget. Senere kom Virgittinerklostrene i Mariager og Maribo, og dermed standsede denne Ordens Klosterbyggeri i Norden. De tre Kirker ligner hverandre, den i Vadstena er den største, Maribo-Kirken er mindst, men bedst bedligeholdt.

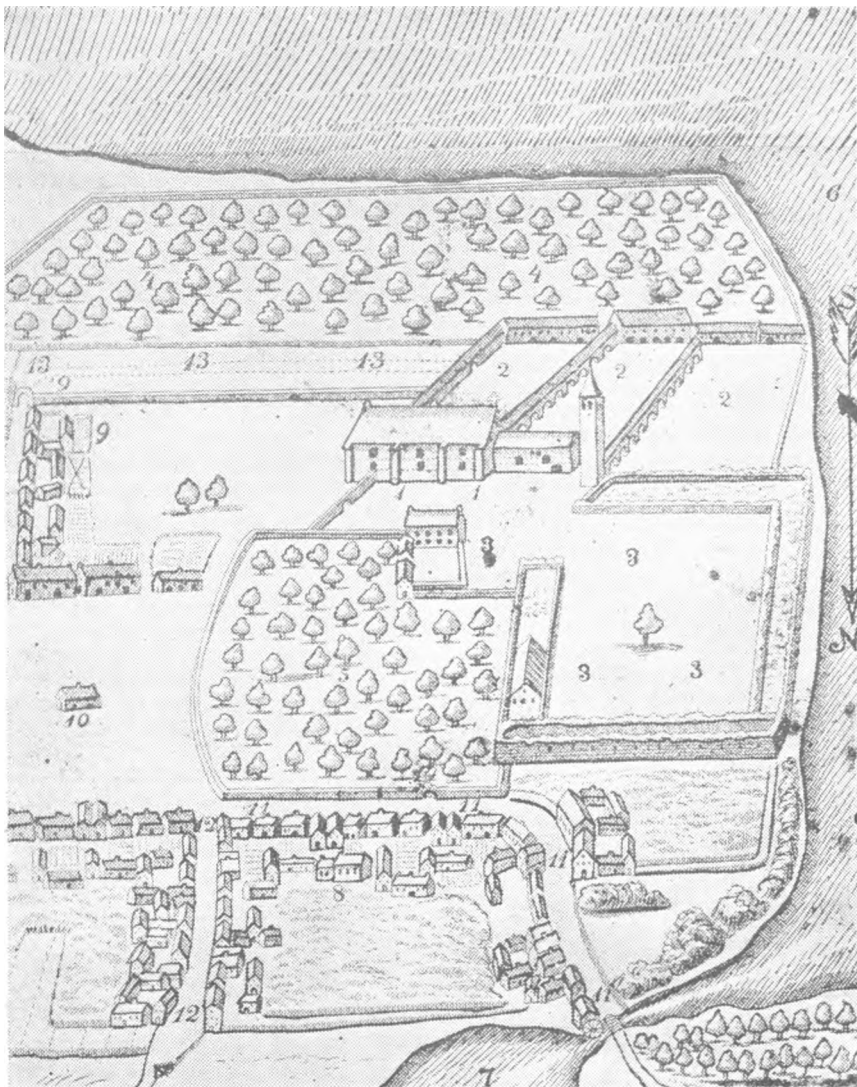
Mariboklosteret kom snart i stor Aah for Hellighed, Gaverne bedblev derfor at strømme ind og Klosteret blev flere Gange udbidet.

Naar det saaledes regnede paa Klosteret drøppede det naturligtvis paa Bhen, som havde rejst sig omkring det, og Maribo voksede hurtig forbi de andre langt ældre Bher i Stiftet og blev dobbelt saa stor

og Klosterets Skatte inddraget under Kronen; men det fik paa Adelen: Forbøn Lov til at bestaa som et Abindkloster og fik ogsaa Lov til at beholde hele sit Jordtilligende. Meningen hermed var at

paa denne Maade blev henbist til det gamle Kloster, været lige fromme og bndige — Nonnerne selv havde jo ikke heller taget det saa nøje med Rhdskhedsløftet — nok er det, Klosteret blev snart berhyttet for det vilde Liv, der førtes. Klosterdamerne indløb fulde Adelsmænd og opførte rene Orgier med dem. Desuden drat Damerne sig fulde, skændtes og sloges saa det var en Gru. Der blev adskillige Gange gaaet stærkt i Rette med dem, og deres Klosterregler blev to Gange stærkede; men lige meget hjalp det. Til sidst blev Christian den Fjerde led af de stedse stærkere Klager, og 1621 blev Klosteret fuldstændigt nedlagt, og de fleste af dets Jorder samledes under det adelige Akademi i Sorø. Da dette 1665 ophævedes, kom Maribo Klostersgods under Kronen og blev tilligemed alt det andet Kronegods paa Lolland givet Dronning Sophie Amalie til Livgeding.

Allerede kort efter Reformationens Indførelse omtales Klostersbhgningernes daarlige Tilstand, og den blev ikke bedre med Aarene. Saa snart Nonneklosteret var nedlagt, brød man løs paa Bhgningerne og solgte Materialierne, en Del af dem blev f. Eks. anvendt til Bhgning af Taarnet ved Baabenssted Kirke. Værst gif det ud over Nonneklosteret, og da Peder Refsen omkring ved 1660 lod tage en Tegning af Klosteret, var hele Nonneklosteret paa en lille Part nær, kun en Ruin, og det samme var Tilfældet med Forbindelsesbhgningerne mellem Munkklosteret og Kirken. Refsens Tegning er gengivet paa hdsstaaende Billede, ledsaget af Refsens forklarende Tekst. Man vil paa Tegningen se, at hele den træfløjede Nonneklosterbhgning, der omgiver den med Nr. 3 mærkede Plads, er uden Tag. Den lille toetages Bhgning, der ligger Ost for Nonneklosteret og Nord for Kirken, nær denne, kaldtes senere Ny-

Refsens Grundplan af Maribo Kloster.

1. Kirke. — 2. Brødre-Kloster, nu (altsaa 1660) Soanepræsters Residenta. — 3. Søster-Kloster. — 4. Brødre-Hafve. — 5. Søster-Hafve. — 6. Sønder-Søe. — 7. Nørre Søe. — 8. Den gammel Kirke Sted, da bhen kaldes Skimminge, nu brugis same Kirke til Lade. — 9. Latinske Skole. — 10. Raadhust. — 11. Klostersgade. — 12. Nørre-Gade. — 13. Brødre-Gade, hvor igiennem er Indførsel til Brødre-Kloster. — 14. Far været Indførsel til Søster-Kloster.

som Nykøbing, og den største Bher i Stiftet efter Nafskov.

Reformationen gjorde Ende paa al denne Herlighed, om end det ikke gif Maribo Kloster slet saa slemt som Landets andre. Munkteordenen blev ganske vist ophævet

skaffe Adelen et Sted, hvor den paa standsmæssig Maade kunde anbringe de af Standens Damer, som man af en eller anden Grund gerne vilde af med, eller som selv ønskede at trække sig tilbage. Maa ske har ikke alle de Damer, der

kloster og var en Tid Volig for Amtsskriveren; den har særlig Interesse, fordi den 1685 blev anvist Eleonora Christines som Volig, efter at hun var kommet ud af sit 22-aarige Fængsel i Blaataarn.

Christian den Femte vilde efter Enkedronningens Død gerne gøre noget af den mod Eleonora Christine søde Uret god igen, og han tillod hender derfor omtrent alt, hvad hun bad om. Hun fik til sit Underhold anvist den betydelige Sum af 1200 Rigsdaler om Aaret, fik Vildt fra de kongelige Vildt- aner, Fisk fra Søerne og Brænde fra Skovene, og hun havde da ogsaa en stor Husholdning. Den største af alle Gunstbevisninger var dog den, at hun fik Lov til at modtage sine Børn i Besøg, og den ene af Døtrene, Anne Christine, der var gift i Glandern, slog sig efter at være bleven Enke ned hos Moderen og boede der til hendes Død.

Eleonora Christine delte under Opholdet i Maribo sin Tid mellem kunstfærdige Haandarbejder, Sylen i Haven og literære Arbejder. Hun skrev som bekendt, medens hun opholdt sig her Bogen: „Heltinders Bryd“ samt nogle Digte og en Komædie, som blev opført i hendes Volig. Blandt hendes mange kunstfærdige Haandarbejder skal her nævnes et Alterklæde til Maribo Kirke. Paa Klædet anbragte hun nogle Vers, i hvilke hun udtalte sin Tak til Gud og sin Hengivelse under hans Villie. Det er i disse Vers, at de to kendte Linier forekommer:

Ej i oget synes tung for Vægte-Kjærlighed
Trofasthed er den Dyd, man ej tør blues
ved.

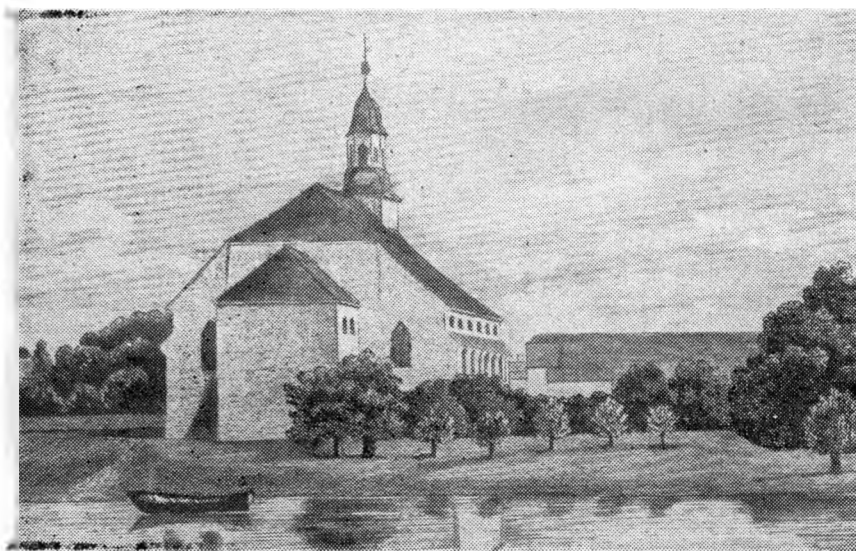
Alterklædet var af „guldbrun Turbin“ og Versene var prentet paa hvidt Silketøj, der var syet paa Klædet. Da man fra anden Side misthede Versene, tog hun dem bort, men Klædet blev i Kirken lige til omkring 1840, da man begik den Vandalisme at sælge det

sammen med andre af Kirkens interessante Ting.

Paa Refens Tegning findes ingen Forbindelsesbygning mellem Eleonora Christines Volig og Kirken, men den maa saa være bygget senere; thi det er opløst, at hun gennem en saadan Bygning kunde gaa til sin Stol i Kirken, der fandtes lige indenfor det Sted, hvor denne Gang mandede ud, alt saa i Nærheden af den Plads, hvor nu hendes Ligsten hviler. 1696 lod hun under sin Stol i Kirken indrette en Begræbelse, hvor hun nedsatte Ligene af de tre Søner, der var døde som Børn. Efter sin

faa Gaber gennem Liderne, forfaldt den mere og mere, fordi Byen ikke havde Raad til at holde den store Bygning vedlige. Kirkens Længde er 71 Meter, Østgavlen er ca. 26 Meter bred og ca. 25 Meter høj.

1738 blev Bygningen underkastet en gennemgribende Restauration under Ledelse af Hofbygmester L. Thura. Ved denne Reparation blev den oprindelig meget smukke Kirke udsat for ikke faa Mishandlinger. Klokketaarnet, der havde samme Plads og samme Skikkelse som det nuværende, blev nedrevet, og i Stedet opførtes paa Gavlens i Kir-

Maribo Kirke for 100 Aar siden (set fra Vest).

Død den 16. Marts 1698, blev Eleonora Christine ogsaa selv stædet til Hvile i denne Grav.

„Nykloster“, hvori Eleonora Christine boede, blev nedrevet omkring ved 1740; men Ruinerne var endnu synlige i Begyndelsen af forrige Aarhundrede.

Munkeløstret blev — med Undtagelse af Væggene, der forbandt det med Kirken — staaende som Præstebolig indtil 1770, da den blev erstattet med en ny, som atter blev ombygget 1844.

Som Sognkirke for Maribo By var Klosterkirken naturligvis alt for stor, og da den i Modsetning til f. Eks. Narskov Kirke kun fik

kens modsatte Ende et uflønt, spaantækt Træspir, der var 4-kantet forneden og 8-kantet foroven; det ses paa hestraende Vilde. Samtidig blev Alteret — der her ligesom i andre Birgittinerkirker hidtil havde haft Plads i den smalle Del af Kirkebygningen mod Vest, det saakaldte Jomfrukor — flyttet til Kirkens østre Ende. Endelig blev nogle af de Kapeller, der i Tidens Løb var opført ved Kirken, nedrevet; det var saaledes Tilfældet med et Kapel, der laa paa Syd siden af østre Gavl, og et, der laa ved Syd siden af Jomfrukoret. To andre Kapeller, hvoraf det ene laa ved

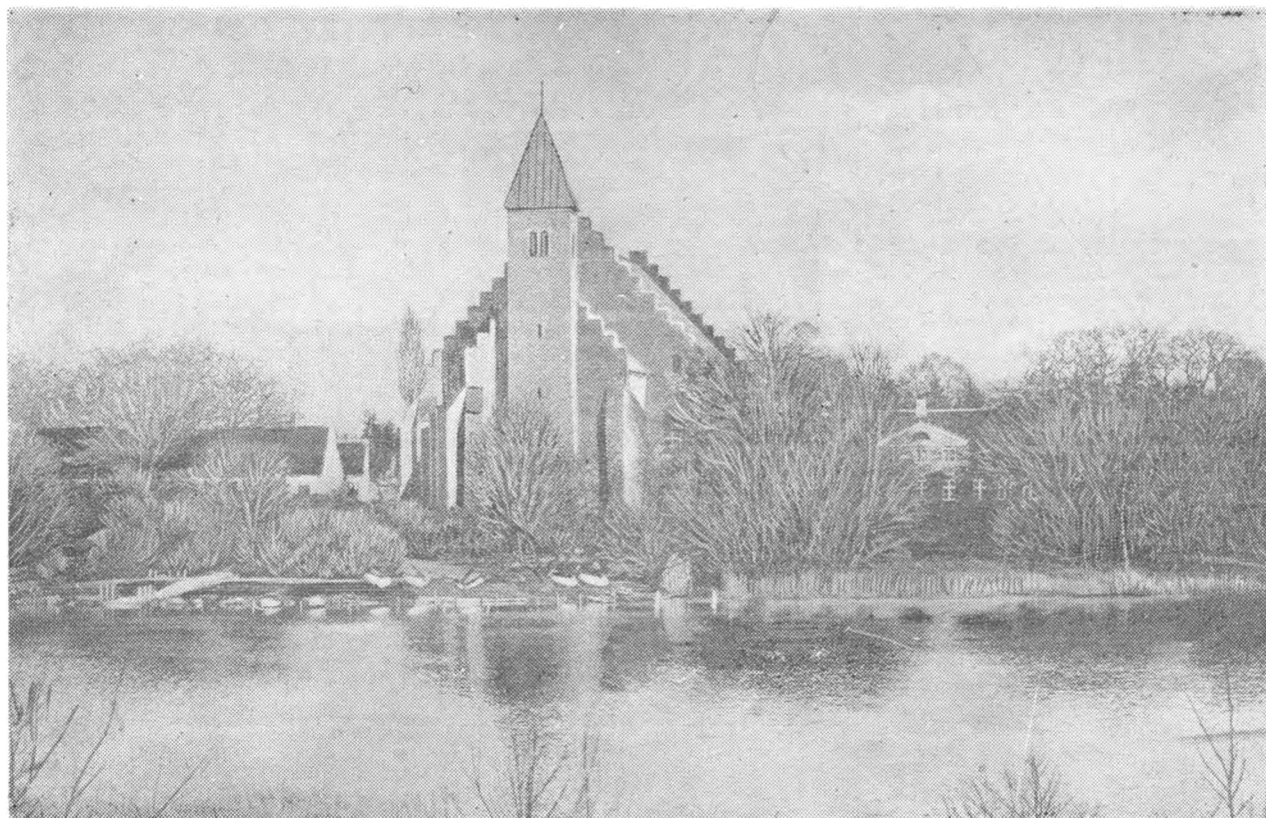

Østgablens Nordside, det andet ved Jomfrukorets Sydside, blev nedrevet ved en ny Reparation af Kirken i 1812. I Jomfrukoret ses endnu et Par Nicher, der har dannet Indgangen til de to Kapeller.

Ved Reparationen i 1812 blev Ødelæggelsesværket fortsat. Man delte Kirken i to Rum ved at opføre en bindingsværks Mur tværs over Kirken, et Stykke nedenfor Jomfrukoret. Dette blev saa ind-

tedes til Vandemodesal. I den østre Ende af Kirken, hvor Alteret havde staaet, blev indrettet en rummelig Vestibule og over dens Hælvinger anbragtes Orglet. Dernæst fik Jomfrukoret og Vestgablens af Kirkeskibet atter Trappegable i Stedet for de i tidligere Tid opsatte Vælmage. Vælmaget ses paa Villedet Side 7; Trappegablene paa Villedet Side 5. Samtidig forsynedes Kirken's Indre med røde Kalk-

Rum, og dernæst — og det var det vigtigste — blev Kirkens Ydre grundigt gennemgaaet. Spiret paa Østgablens blev fjernet og det nuværende Taarn — der har en Højde af ca. 40 Meter — opførtes paa det oprindelige Taarns Fundament og med saa vidt muligt ganske samme Udseende. Kirkens Mure blev renset og Stræbebillerne blev istandsatte. Desværre nødvendiggjorde den stadig ind-

Kirken set fra Bangshave.

rettet til Stiftsbibliotek, medens det andet frafillede Stykke benyttedes til Materialkammer, bl. a. opbevarede man her Kirkens Beholdning af Kalk, der netop kom til at ligge over Eleonora Christines Grav, men herom senere.

I 1831—65 begyndte man under Statsraad S. Chr. Hansens Ledelse at raade Bod paa tidligere Tidens Vandalisme. Den før nævnte bindingsværks Stilmur blev nedrevet. Alteret blev flyttet tilbage til sin oprindelige Plads i Jomfrukoret, hvis bageste Del indret-

tes til Vandemodesal. Det sidste var forøvrigt det mindst heldige ved det ellers udmærkede Restaurationsarbejde. Endelig blev Gravhælvingerne under Koret istandsat og indrettet til at afgive Plads for Varmeapparatet, medens de Rister, som fandtes der, nedgravedes paa Kirkegaarden.

I 1891—92 fortsatte man under Profesør Stord's Ledelse Restaurationsarbejdet. Den før nævnte Dekoration i Kirkens Indre erstattedes med en mild hvid Farve, der bedre klæder det store, højtidsfulde

trængende Jugtighed ogsaa en Ombygning af Kirkens Soffel; den bestod hidtil af raa Kampesten med me' emliggende, uregelmæssigt Mureværk, og den blev nu erstattet med en glat Granitsoffel.

I Taarnet er der to Klokker. Den mindste, og tilsyneladende ældste, har ingen Indskrift. Paa den store læses:

„Borimester och Rad och meninge Borgere udi Maribo lode denne Klode støbe udi Lübeck aff Reinholdt Benninde Anno 1600“.

Kirkens meget smukke Indre dan-

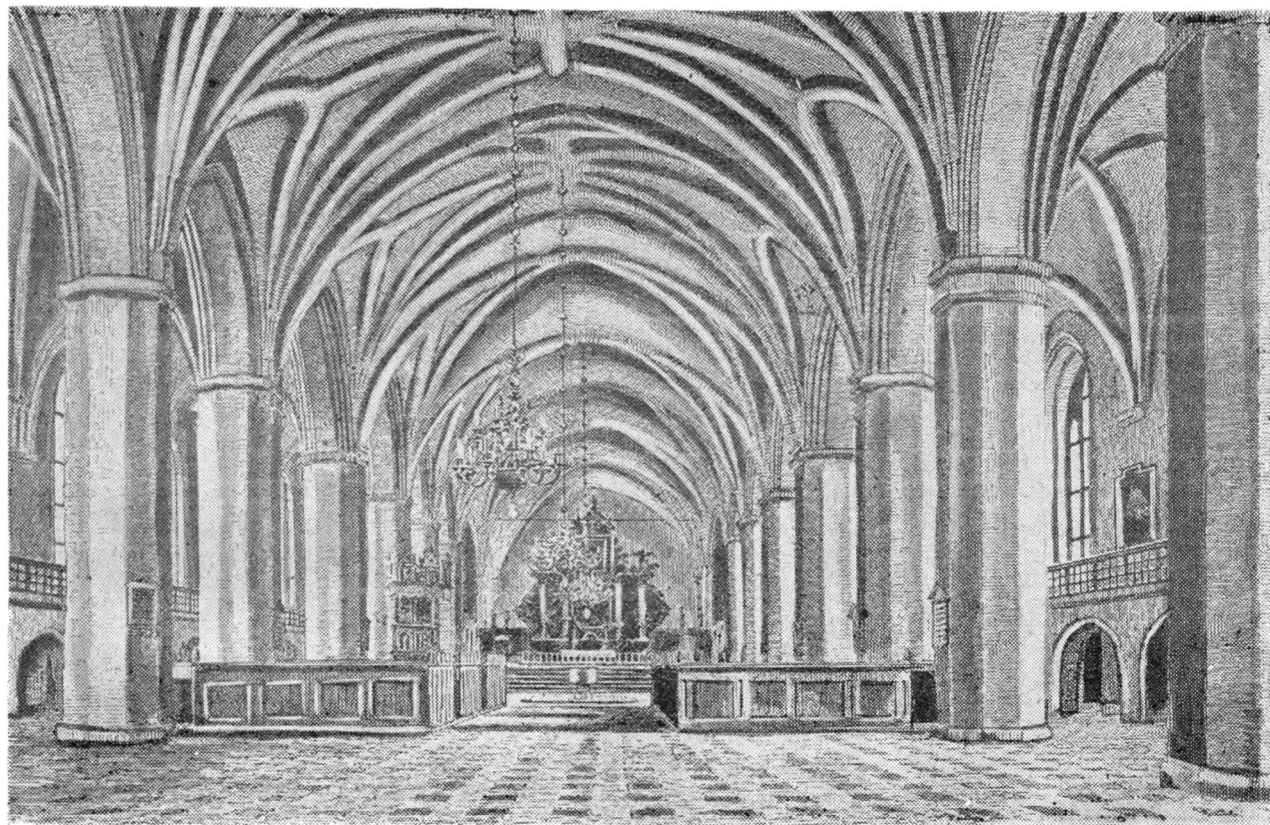
ner en treflædet Kirkehal. Midterflædet er 13 Meter højt, Sideflædene er 11 Meter høje og kun halv saa brede som Hovedflædet. Grænsen mellem Hovedflædet og Sideflædene dannes af to Rækker søvle, 8 flædede Piller, 8 paa hver Side og indbyrdes forbundne med Spidsbuer. Hovedflædet har ligesom Jomfru-koret Stjernehvælvinger, Sideflædene derimod Krydshvælvinger. Koret er af samme Bredde som

som Kirken er tredelt, idet Hovedflædets Piller foroven bærer en Mur, som støtter den vældige Tagkonstruktion.

I Kirkens Ostgavl er der indmuret et i et Stykke af en Møllesten udhugget Krucifiks. Gullet, hvori Møllestenen har siddet, ses endnu, og Sagnet vil vide, at der i Middelalderen var anbragt en Bøsse indenfor dette Gul, saa Jolk kunde stikke Haanden gennem Gul-

1535; denne Sten er bekostet af Erik Grubbe til Kallstrup og hans Hustru Fru Anne Wassphd. Endvidere skal nævnes to Stene over Abedisjer, efter Reformationen, den ene over Jomfru Margrethe Urne, død 1582, den anden over Jomfru Margrethe Nordbø, død 1602.

Til Højre for Opgangen til Alteret, hvor det nævnte Daabskammer findes, er Eleonora Chri-

Kirkens Indre.

Hovedflædet og dets Hvælving er ligeledes af samme Højde, derimod ligger Korets Gulb, der bæres af de før nævnte Grabhvælvinger, noget højere end Skibets. Langs Ostgavlen og begge Sideflædenes Oversider strækker sig et muret Pulpitum (Vægter), der bæres af fritstaaende Piller, indbyrdes forbundne med lave Buer, saaledes at der under Pulpitumet bliver en Gang hele Skibet rundt, den saakaldte Munkegang.

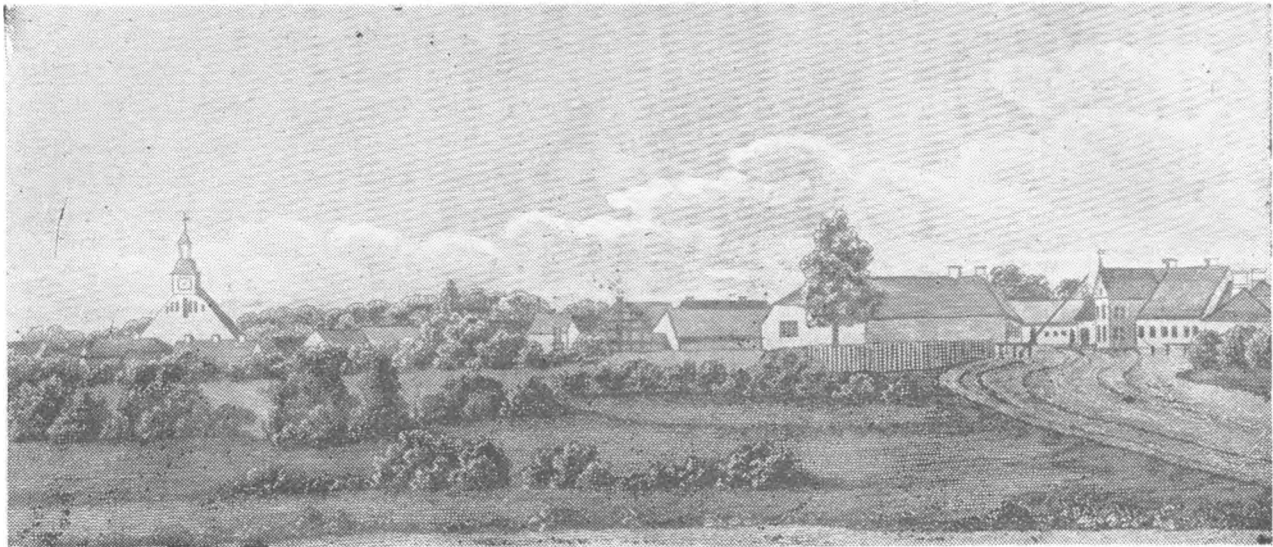
Ovenover Skibets Hvælvinger findes et mægtigt Rum, der lige-

let og lade Pengene fælde i Bøssfen.

„Munkegangen“ Gulb er hele Vejen rundt belagt med Ligsten, der ved Restaurationen i 1861—65 blev anbragt her. Oprindeligt har de haft Plads i Kirkens Midtergang og foran Koret, hvor de gamle Grave fandtes. Blandt Stenene, der næsten alle bærer udhuggede Figurer i Legemstørrelse, findes en over Hans Poiske til Berriggaard, død 1478, og hans Hustru, og en over Landsdommer i Laaland, Laurids Wassphd, død

stines Grab. Hun havde som tidligere nævnt ladet Begravelsen indrette 1696 og samtidig nedfat sine 3 forlængst afdøde Sønners Rister i den. Eleonora Christine døde den 16. Marts 1698 og 3 Uger efter, den 6. April 1698, blev hendes Riste nedfat i Graben. Under sit Hoved fik hun lagt en Bude stoppet med hendes en Gang saa pragtfulde Haar, der i de mange Sorgens Aar var graaet og faldet af. Paa Buden havde hun skrevet:

Maribo By og Kirke for 100 Aar siden (set fra Vst).

Hvor mangen Tanke-Spaan
og Hjertets Sukke-Knude
tilsammen heftet er
paa denne Brude-Bude!
Naar som nedlægget er
mit Hoved paa sit Haar,
da løses op mit Vaand,
min Sjæl i Glæden staar.

Ober Graben blev lagt en Sten
med følgende Indskrift:

HEMME
HVAFDE DIT DIND JERNE MÆNNE
MIN IRDE
DU HVAFDE JEG FORGAVET
I MIN ERINDRING
DEIT BEGAVNINGS-
EES-SEED I HVORNEM
HEMDJE HØYBYMME
NYNDE GNEBYMME
Leonora Christina
HVDNHEVET IRNENDE
AF HEVDENS DENNEN
HEMME NEDNEMME
DE
EJVEF HVJVEN HUN HEM
NEVDEN DEN 6. Aprilis An. 1698
DU HUN HVAFDE REVEF
76 NYN 8 NYNNEDE
DE 8 DAGE.

Sagnet vil endvidere vide, at
hun fik hele sin omfattende Kor-
respondance med sig i Graben, og
at hendes Venner bagefter fjernede
hendes Lig og nedgravede det

paa et ukendt Sted af Frygt for,
at Regeringen skulde opbrude Gra-
ben for at faa fat i hendes Bre-
ve og se om de ikke indeholdt
landsforræderiske Meddelelser. Det-
te Sagn fandt hyderligere Tiltro i
den Omstændelighed, at man ved
en Undersøgelse af Graben i 1819
ikke fandt Spor af Ristene; men
kun nogle Hovedskaller, som man
paastod alle stammede fra Børne-
ligene.

Ikke desto mindre er det hele
kun et Sagn, og Beretningen ly-
der da ogsaa helt usandsynlig. Re-
geringen havde jo intet mere at
frygte af Ulfeldts Slægt og gav
Eleonora Christine fuldstændig frie
Hænder efter at hun var kommet
ud af Blaataarn, ja gav hende
endog Lov til at se sine i Udlan-
det levende Børn hos sig. Dernæst
ved man nu, at Graben allerede i
1765 havde været aabnet og om-
lagt, og det ligger jo nær at
tænke paa, at netop Eleonora Chri-
stines Riste ved denne Lejlighed
har lidt Oberlast af nysgerrige Be-
skuere. Og endelig er det konstateret,
at man ved Aabningen af
Graben i 1819 fandt 4 Hovedskal-
ler, og da der kun var nedfat 3
Børn i Graben; maa den ene Ho-
vedskal jo være Eleonora Christines.
At man ikke ved Aabningen

af Graben i 1819 fandt Spor af
Risten eller andet er let forklarlig.
Eleonora Christines Grab havde
den Gang været glemt i adskillige
Aar. Ja efter 1812 havde man
endog benyttet det Hjørne af Byg-
ningen, hvor hendes Grab fandtes,
til Opbevaring af Kalk, og
en hel Del af denne var Tid ef-
ter anden sivet ned i Graben og
havde sammen med Grundbandet
fremmet Opløsningen. I 1819 fatte
man et simpelt Trægitter om
Graben og det blev staaende og
saa efter Restaurationen 1864. Ved
denne blev Stenen taget op og
indsat i Muren for Enden af Gra-
ben, hvor den endnu findes; men
Stenen har den Gang itu, og ved
en Fjeltagelse blev Skriftstedet sat
nedest i Stedet for — som i om-
staaende Gengivelse — øverst.

Af Kirkens øvrige Severdigheder
skal nævnes.

Prædikestolen er et ret smukt
Stykke Villedfækerarbejde; den er
skænket 1606 af Morten Venster-
mand til Søholt og hans Hustru
Anne Andersdatter Galt.

Døbefonten, der er udført i
Sandsten efter Tegning af Stats-
raad P. Chr. Hansen, er 1865
skænket af Kammerherre Wichfeld,
Engestofte.

Altetablen er et pragtfuldt Vil-

ledskærerarbejde fra 1641; den er skænket af Borgmester Søren Sørensens, men først fuldført efter hans Død. Paa Siderne af Tabellen

Margarithewægeret.

findes 4 S'er; d. e. Salig Søren Sørensens Søn. Altertablens Midte forestiller Nadbereren, i Feltet for neden ses Kristus i Gøtsemannes Hæbe, i Feltet for oven Opstandelsen og i Siderne Evangelisterne.

Et andet sjældent Stykke af stor kunstnerisk Værdi er den gamle Altarkalk, det saakaldte Margarithewæger — som ses paa hofstaenre Billede — det bruges ikke mere, men opbevares i et so idt Jernskab.

Wægeret er af søvert, forghldt Sølv med kunstfærdigt forarbejdet, udtunget Fod, i Hørlningen under den findes i rød Emaille og Guldet M med Krone over. Med sjelden Reliefgraving er der i 6 Billeder fremstillet Kristi Lidelseshistorie.

Det hedder sig, at Wægeret er skænket Kirken af Dronning Margrethe; men dette kan ikke være Tilfældet af den simple Grund, at Kirken er bygget efter den berømte Dronnings Død. Wægeret stammer fra Dronning Margrethe; men hun maa da have skænket det til

den anden før nævnte Kirke i Maribo, efter hviss Brand det saa er kommet til Stiftskirken. Til Wægeret hører en søvert sølvforghldt Kasse til Altbrødet.

Det Altbrødet, der bruges ved Altgangen, er næsten dobbelt saa stort som Margrethe-Wægeret. Det bærer følgende Indskrift:

„1603. Denne Kalk oc Digt hafver jeg Margrethe Hardenberg gisbet til Mariæbo Kirke.“

Wægeret har udtunget Fod med indgraverede Adelsvaaben og Kristus paa Korset samt Jomfru Maria og den hellige Birgitte.

Brødæfken er usædvanlig stor og af Sølv med et Billede af den hellige Nadber indgraveret i Laaget samt følgende Indskrift:

„Denne lille Sølvbøddiche hafver Christopher Dirichsøn, Guds Ords Tiener ubi Mariæbo gisbet til Altaret sammesteds Skiertorsdag Anno 1623. Tandem bona carisa triumphat.“

Bag Altaret findes som før nævnt Landemodesalen, hvor flere interessante Ting opbevares. Paa Bagfiden af Altaret hænger et stort Krusifiks; i Nøggen paa dette fandt man 1818 en Del Helgenrelikvier, som nu hænger i et Skab. Der er

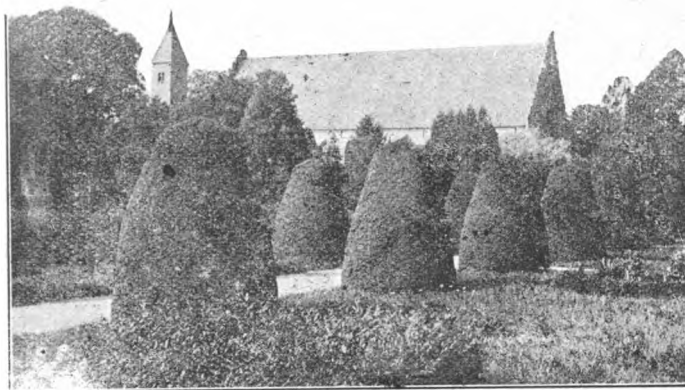
Vejen til Golgatha, og der er flere smaa Stumper Ligklæde, bl. a. af St. Peders. Relikvierne er sikkert kommen fra Badstena, den Gang Maribo Kloster blev bygget.

Paa den ene af Landemodesalens Længdebægge hænger et udfaaaret Helgenbillede af St. Birgitte, til hvem Klosteret jo var indviet, og paa den anden Længdebæg et tilsvarende Billede af Kirkefaderen, St. Augustin, til hviss Orden Mariboklosterets Munke jo hørte.

I Salen findes endvidere en Række Billeder af Stiftets Bisper, samt to Buster, den ene af Biskop Rasmus Møller, den anden af Monrad.

Man kan ikke omtale Maribo Kirke uden tillige at nævne den overordentlige smukke Kirkegaard, beplantet med Alleer af firlygt klippede Lag. Dens smukke og nydelig vedligeholdte Plantninger i Forbindelse med den dejlige Veligheden ved Søen gør den til en af Landets mest tiltalende Kirkegaarde.

— Lolland-Falsters Stift hørte jo tidligere under Jhns Bispestol. Stiftets første Bisp var Professor Dr. theol. Andreas Birch,

Parti af Maribo Kirkegaard.

et Stykke af den Svamp, som Kristus drak Edike af, da han hang paa Korset; der er en Splint af den Port, han gik igennem paa

som blev kaldet hertil 1804, men allerede 1805 forfremmet til Bisp i Aarhus. Han efterfulgtes af Sognepræsten i Vesterborg Peter

Du gen Bøjsen, der et Par Aar i Forvejen havde oprettet Seminarieret i Vesterborg, som han gav Lokaler i Præstegaarden og selv ledede. Af Hensyn hertil fik han Tilladelse til at blive boende i Vesterborg og sælge Bispegaardens i Maribo, hvilket hans Eftermænd ikke var synderlig glade for, da de indtil 1848 maatte afbetale paa dens Gæld.

Biskop Bøjsen døde 1831 og efterfulgtes af Dr. theol. Rasmussen

Mussen Møller, Fader til Digteren Paul Møller.

Af de senere Biskoper skal kun nævnes Ditleb Gothard Monrad, den kendte Politiker, der var Minister baade 1848 og 61. Han beklædte to Gange Bispestolen, første Gang fra 1849 til 54, da han af politiske Grunde blev afsat af Ministeriet Orsted, anden Gang efter hans Hjemkomst fra Ny Zeeland.

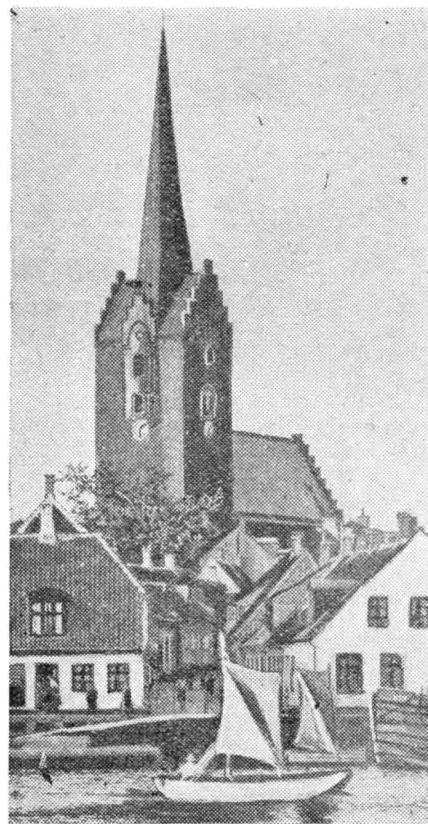
— Af Sognepræsterne er den

ældst kendte Peder Mikkel- sen, der var her 1463. Blandt de følgende skal kun nævnes Sogne- præsten Mads Bjørnsen, der 1695 fik lagt Hillested Kirke ind under Maribo og Kapellanen Peder Ursin, der 1703 af Pro- bsteretten blev dømt til at betale 3 Gange 6 og 3 Gange 40 Løb Sølv fordi han havde „forgrebet sig“ paa Degnen Peder Jørgensen i Hillested og det endog i Deg- nens eget Hus.

Nakskov Kirke.

Nakskov har tidligere haft to Kirker og endda en lige udenfor Byen i Landsfognet, som i Middelalderen bannede et eget Pastorat, der hed Krogsbølle — et Navn, der efterhaanden ændredes til Krogholm og Krukholm. Krogsbølle Kirke, der laa paa en af Markerne Øst for Svingelsen, blev nedbrudt 1539 og dens Menighed henvist til at søge Nakskov. Her fandtes som før nævnt to Kirker. Den ene var den nuværende Kirke, der hed Nikolaj Kirke og i den katolske Tid var indviet til de Søfarendes Børnehelgen St. Nicolaus. Den anden var Klosterkirken, der havde sin Oprindelse fra Helligaandshuset. Som saa mange andre Byer havde Nakskov omkring ved 1350 faaet sig et Helligaandshus, en Slags religiøs Stiftelse, hvor Folk, der var træt af Verdens Larm, kunde finde Ro og Hvile, og hvor Syge kunde finde kristelig Pleje. Ved den Brand, der 1420 hjemføjte Nakskov blev Helligaandshuset lagt i Aske, men det blev straks opført paany. I Tiden mellem 1474 og 1493 har Helligaandshuset skiftet Karakter og er blevet et Slags Kloster, og har som saadan faaet mange Gaver i Form af Penge og Jordegods. Ved Reformationen blev Klosteret nedlagt og Bygningen — der laa i Klostergade, hvor nu Fattiganstalten ligger — blev derfor benyttet til Hospital og Fattighus, Kirken

blev dog bevaret, i al Fald ved man, at Præsten Hr. Henrik 1539 blev ansat som Forstander og Præst for Stiftelsen, men dermed forsvinder ogsaa de sidste Spor. Naar Kir-

Kirken set fra Havnen
ud for Vibrostræde.

fen er nedlagt vides ikke. Paa Re-
sens Tegning af Nakskov, der stam-
mer fra Tiden omkring 1690, fin-
des ogsaa Klosterkirken; men der-
med er jo ikke givet, at den end-

nu paa den Tid brugtes som Kirke.

— Nakskovs nuværende Kirke er antagelig 5—600 Aar gammel; men man sabner desværre ethvert Holdepunkt for en nøjagtig Udregning af dens Alder. Det er sjenshulig, at hele Kirken ikke er bleven til paa en Gang og at det høje Midterstrib er den ældste Del af Bygningen; men med Bestemthed ved man kun, at den sidste Tilbygning foretoges 1653. Før den Tid var Koret meget mindre, idet denne Del af Kirken ikke alene, som nu var lavere end den øvrige Del, men ogsaa i samme Forhold smalle.

Ved Ombygningen i 1653 blev Koret forsynet med en „Dmgang“, saa Kirkebygningen fik samme Bredde over det Hele. Den tilhængede Dmgang gaar paa Siderne i Flugt med Sideskibene — men ligger lige som Koret højere end disse — og danner bagved Koret Sakristiet. Den store og meget smukke Kirke bestaar iøvrigt af et tredelt Skib samt Vaabenhuset under Taarnet i Kirkens vestre Ende. Hovedskibet i Midten har tre høje Svælbinger, der bæres af 6 svære Piller; det faar Lys gennem 6 Vinduer, der er anbragt ovenfor det lavere Tag paa Sideskibene. Disse faar Lys gennem 6 store Vinduer, der er indsat 1859 i Stedet for de gamle, langt mindre Vinduer.

Taarnet er 30 Meter højt fra

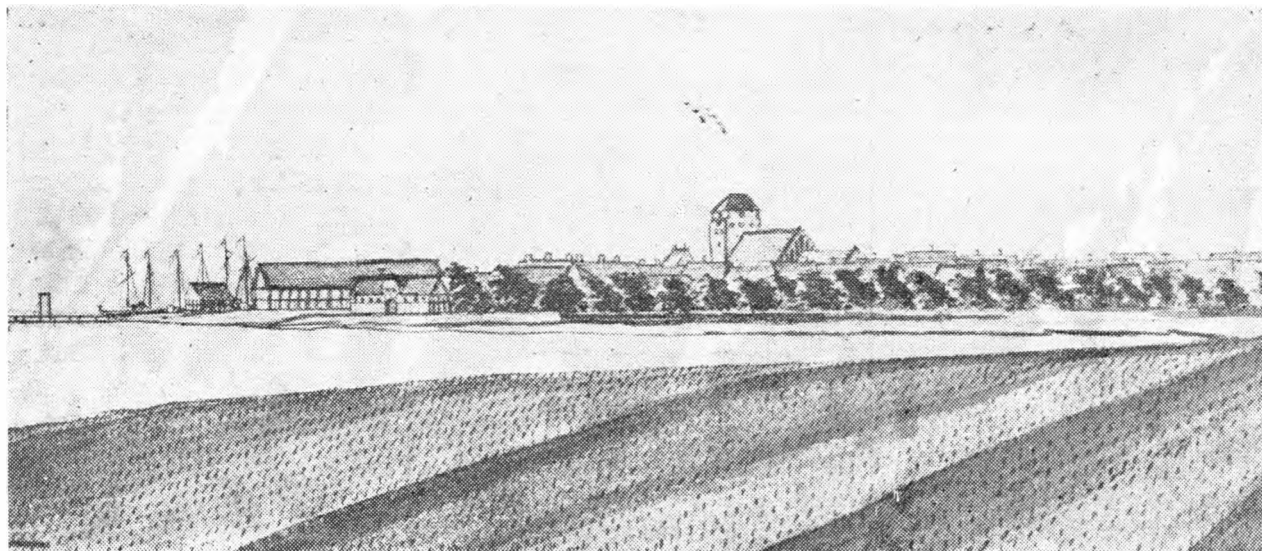
Jorden til Murtinden. Det havde oprindeligt ikke noget Spir. Senere, antagelig omkring ved 1500 Tallet, opførtes et meget højt slankt Spir, men det blev 1587 stærkt beskadiget ved et Lynnedslag, og man blev derfor 1617 nødt til at tage det ned. Man byggede straks et nyt, men den Ulejlighed kunde man godt have sparet sig; thi det nye Spir, der blev færdig 1618, var opført saa slet, at det kun 8 Aar efter — den 25. Februar 1625 — blæste ned. Spiret faldt tværs over Vejlegade, slog en Gaard helt i Stykker og beskadigede andre. Ved Ulykken blev 5 Mennesker dræb-

bygningen, medens man lod Taarnet staa med et banstrende sladt Tegltag, som blidt paa nedestaaende Villedde. Da Frederik den Fjerde omtrent 100 Aar efter Spirets Fald besøgte Raskov, stod Taarnet endnu i samme Stikelse, og da Kongen saa det, udbrød han: „Længe siden jeg saa saa høj en Karl med saa slad en Hat“. Omkring 1760 tog man endelig det grimme Tegltag bort, og gav — som man ser paa Billedet Side 15 — Taarnet taffede Gable. De stod kun til 1822, da Lynet atter slog ned og forarsagede en Del Udbyggelse i Taarnet. Ved den herved nødvendiggjorde

ikke mere fornyet efter denne Luftfart, end at han klatrede til Vestsiden igen, tog sig en ordentlig Dram og fortsatte Arbejdet.

Det spaantaffede Spir stod indtil 1906, da det blev erstattet med det nuværende, kobbertaffede Spir, der ses paa Billedet Side 13. Dette Spir, der har kostet 27,894 Kr., er 40 Meter højt, og hele Kirkens Højde er altsaa 70 Meter.

I den ældste Tid laa Kirkegaarden omkring Kirken indhegnet med en Mur. Denne Mur blev nedrevet 1846, og i den følgende Tid tillod man at de tilstødende Grundejere, uden videre forøgede deres Grund-

Raskov Kirke 1754.

te. Paa et Loftsbærelse i en af de ramte Gaarde sad to Skomagerstvænde Side om Side; den ene blev ved Spirets Fald dræbt paa Stedet, medens den anden slap fuldstændig uskadt. Den store Mængde Vly og Kobber, som fandtes i det nedstyrte Spir, tog Regeringen og anvendte det til Krigsbrug, uden at give Kirken den ringeste Erstatning. Skønt der i de følgende Aar blev givet mange store Gaber til Kirken, saaledes Prædikestol, Altartavle m. m., havde man aabenbart ikke Lyst til paany at give sig i Lag med Spiret, ja man gik i 1653 som nævnt til at udbide Kor-

Reparation, borttog man atter de taffede Gable og forshnede Taarnet med det ottokantede, spaantaffede og 27 Meter høje Spir, som ses paa Billederne: Side 16 og 17. Da Spiret var opsat, skulde det males, og dette Arbejde overtoges af en Murmester ved Navn Frandsen. En Dag, da han hang i sin lille Stol udenpaa Spiret, fik han ved en uforsigtig kraftig Bevægelse Overbalance og slog en Kuldbøtte ud af Stolen og ned langs med Spiret. Heldigvis standfede han der, hvor Spiret slutter til Taarnet, og fik her fat i et fra Stolen nedhængende Løb. Han var

areal ved at indtage Stykker af den gamle Kirkegaard. Denne Vandalisme er noget nær det værste, der er sket med den smukke Kirke; thi Bestræbelserne burde jo have gaaet i den modsatte Retning, saa man havde faaet nedrevet Husstakken mellem Kirken og Torvet, hvorved man havde givet Kirken den mest flatterende Beliggenhed og skabt Vhæn et enestaaende stort og smukt Torb.

Den Mur, der hegner Kirkepladsens vestre Side er opført 1898 af store Munkesten.

Tidligere har der været to Udbygninger paa Kirken. Den ene,

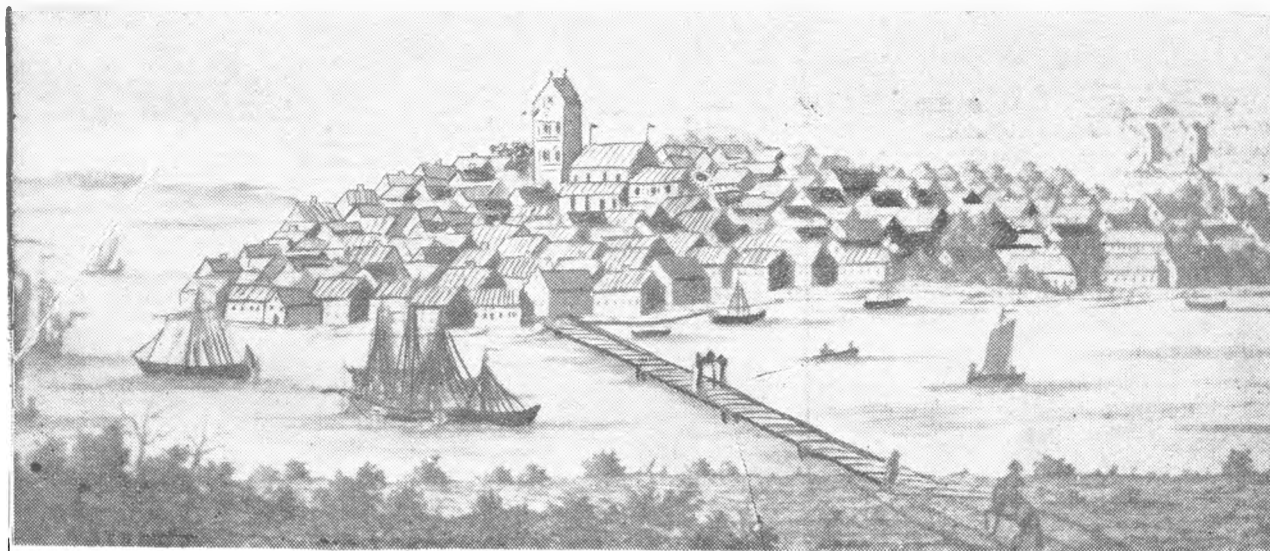
der var meget smuk og fandtes paa Taarnets nordre Side, var opført omkring ved 1730 af Karen Holm Kitegelsen som Begrabelse for hendes Familie. Den anden, der fandtes paa Taarnets søndre Side og benyttedes som Baabehus, blev nedrevet 1859 og samtidig blev Hovedindgangen, der var anbragt i denne Tilbygning, atter flyttet tilbage til sin oprindelige Plads i Taarnet.

Kirken er flere Gange underkastet grundige Restaureringer. Efter Belejringen i 1659 var den en Del medtaget, idet Svenskerne færlig rettede deres Kugler og Bomber

som ved et Under, thi da han hørte Braget ved Bombens Fald, før han op og ud af Kirken efter de andre, medens Stolen han havde siddet i, splintredes, da Bomben sprang. Sagtrup, hvis Maleri hænger i Kirken, skrev senere paa Væggen en Beskrivelse af Naffstøvs Belejring; den er uden poetisk Værd, men af historisk Interesse. Den store Stenbombe opbevares nu i Koret, hvor et Hul i Loftet angiver Stedet, hvorfra den faldt. Endelig blev Kirken atter den 14. Juli ramt af en Bombe, der sprængte en af Korets Hvælvinger. I den Trængslens Tid, der

til den ny Søffel om Kirken, andre fandt Anvendelse som Trappestene rundt om i Vægen og kun ganske enkelte blev bevarede og indmurede i Sideskibenes Yderbægge. Her findes bl. a. en Sten over Raadmand Michel Madsen, død 1645, og en sort Marmorsten — biskop Midterpartiet af et større Epitafium — over Else Mølle, gift med Frands Thesstrup, der var Sognepræst her fra 1684 til 1698; han døde 1745 som Biskop i Aalborg. Det var forøvrigt ham, der fik lagt Branderslev Kirke ind under Naffstov.

1856 og de nærmest følgende Aar

Naffstov Kirke 1786.

mod dette Maal, dels fordi de vidste, at Forsvarerne benyttede „Omgangen“ i Kirken til Krudtkammer, dels fordi den laa centralt i Vægen. Taarnet blev ramt af adskillige Kugler, hvoraf 5 er indmurede i Taarnets Vestmur. Den 1. Juli 1659 flog en Bombe ned i Kirken og sprang mod en af Væggene under Hvælvingerne. To Dage efter flog en Bombe ned i Nærheden af Krudtbeholdningen, der havde Plads i „Omgangen“, og den 19. Juni flog en Bombe ned midt under Gudstjenesten, uden at nogen Mennesker kom til Skade. Kapellanden Niels Pedersen Sagtrup blev frelst

kom efter Krigen, blev der vel næppe Raad til at gøre stort mere end det strengt nødvendige ved Kirken, og det samme var Tilfældet 1687, da Lynet slog ned i Taarnet uden at anrette stor Skade. Først et halvt Hundredeaar senere fik hele Kirken et grundigt Eftersyn. Efter Opførelsen af Spiret 1823 blev Kirken paany restaureret og samtidig blev en meget stor Del af dens Malerier solgte. Ved denne Restauration er formodentlig ogsaa alle de gamle Grave, som fandtes under Midtergulbet berøbet deres Vigtighed. En stor Del af dem blev renhuggede og benyttet

blev Kirken paany restaureret, og ved denne Lejlighed, blev der taget Jernaffstøbning af de gamle Stoles stærkt medtagne Villedstøkerarbejde, og disse Affstøbninger anbragtes derefter paa Stolens Forside. Endelig fik Kirken ved Aarhundredskiftet et nyt grundigt Eftersyn, der bl. a. omfattede adskillige af de gamle Minder og Kunstgenstande, hvoraf flere var stærkt forfaldne. Samtidig blev der anbragt en ny Trappe af Marmor op til Koret.

Naffstov Kirke rummer i sit indre adskillige Seværdigheder. Indenfor Døren til Venstre staar en svær,

jærnbeflaet Bengeblof, der 1572 er skænket Kirken af daværende Borgmester Rasmus Jensen. Prædikestolen, der er opfat 1633, er et forghldt og malet Billedskærerarbejde af stor kunstnerisk Værdi, det er skænket af Raadmand Inge Sørensen og bærer i Skyhimmelen Portrætter af Giberen og hans Hustru.

Alttertablen er ligeledes et meget kunstfærdigt, malet og forghldt Villedskærerarbejde, det er forfærdiget

fordi denne i Viborg havde ihjel-slaet hans Søster søn.

Stranfen foran Galleriet ved Orgelet er fra samme Tid som Alttertablen; den bestaar af 12 Nicher, der bærer Billedet af Jesus og de 12 Apostle og paa Siderne 4 Nicher med de 4 Evangelister.

Paa Søjlerne i Midterstribet hænger to smukke Epitafier, det ene af Træ rigt forghldt og med et udmærket Maleri af Korsfæstelsen samt Billeder af Tolder og Raad-

Anledning af deres to smaa Børns Død.

I Sakristiet findes et Maleri fra 1633, der sikkert har båret Forjden til et tidligere Alterbord; det viser Skyndefaldet, Dommen og Jesus Sejr over Djævelen. Indenfor Døren til Højre hænger et Maleri, der er Epitafium over den fra Naffkobs Belejring bekendte Borgmester Niels Nielsen, der døde 1671. Billedet forestiller Dommegang og Opstandelsen og bærer 5 Bryst-

Naffkov Torv.

1657 af Mester Anders i Odense efter Alttertablen i St. Knuds Kirke. Tabellen er delt i 4 Felter (Madbereren, Korsfæstelsen, Medtagelsen af Korset og Kristus paa Jordkuglen), og bærer paa Siderne Apostlene. Paa hver Side af Tabellen staar to legensstore Figurer af Moses og Aron. Tabellen har kostet 890 Rigsdaler, en i den Tid meget stor Sum. Den er skænket af Præsten Vidsted, der ved Dom fik disse Benge i Bod af en Adelsmand,

mand Niels Nielsen (død 1645) og Familie. Det andet er et Marmor-epitafium med joniske Søjler og Figurer over Borgmester Otto Christensen, der døde 1625.

Paa Alteret ligger en mægtig, gammel Bibel med mange Træsnit, den er trykt 1633 og skænket Kirken 1730 af Andreas Kieggelsen.

Paa Alteret staar endvidere to svære Malmstager, der er skænket af den tidligere nævnte Raadmand Michel Møhn og Hustru i

billeder af Niels Nielsen og hans Familie.

Paa venstre Side af Indgangsdøren findes en stor Table, der oprindelig blev opfat i Anledning af det før nævnte Lynnedslag 1687. Det er af den ligeledes tidligere nævnte Præst Frands Thestrup forsynet med et Vers og en Beretning om Lynnedslaget. Siden forfaldt Tabellen og havnede til sidst i Byens Pulterkammer paa Sprøjtehusloftet; men ved Restaurationen

1902 blev den draget frem og istandsat. Verftet, der er meget snurrigt, beghnder saaledes:

„Paa Taarnet tordner Gud,
Stært af det Høje brøler,
Eg sprudler Ild paa hver,
I Syndeflod sig søler.

Af Beretningen paa Tabellen fremgaar det, at Lynet udslettede Tallene 7 og 8 paa Urskiven og nedflog og splintrede 3 Piller under Pulpituret; men iøvrigt led Kirken ikke videre Skade.

I det nordre Sideskib hænger først 4 Malerier af Præsterne Vidsted, Sagtrup og Dorph og derefter to store Tabler med Beretning om Kirkens Præster. Den ældre er skænket af Præsten Vidsted, der var Sognepræst her under Belejringen, og som ogsaa har skænket Altertablen; den anden Table er skænket af Købmand Tonnes Rasmussen. Ogsaa disse Tabler var en Tid henlagt paa Sprøjtehusloftet indtil de 1902 blev restaurerede og ophængt paany. Desværre er der ikke senere kommet en tredje Præstetable med Beretning om Præsterne indtil vor Tid. I Stedet har man faaet to grimme store Tabler med Fotografier af Præsterne efter 1836; de minder mest af alt om en Fotografis Udhængsflabe.

Endelig skal nævnes en Table, der hænger i bestre Ende af det søndre Sideskib og bærer Navnene paa Raskfob's tapre Forsvarer under Belejringen 1659; den er ophængt 1899 i Anledning af to Hundredeaaret for det heltmodige Forsvar.

Det nuværende Orgel, der er opsat 1856 er paa 20 Stemmer; men trænger nu stærkt til Afløsning. Det forrige Orgel var bygget paa Christian den Fjerdes Tid og holdt sig godt i over 200 Aar; det var paa 24 Stemmer. Om Kirkens Udseende før Restaureringen 1856 oplyser dabærende Lærer ved Latinskolen, senere Præst i Horne, J. Friis bl. a. følgende, som han har

optegnet under et foretaget Syn af Kirken:

„Øbenover Stolerækken langs den søndre Side af Hovedskibet hævede sig et Pulpitur med Dpgang lige indenfor Kirkedøren. Indgangen til Kirken var paa den Søndre Side af Taarnet lige for Strædet, der fører ind fra Torvet. Lige for

res af en Jernpille og var faa nær Prædikestolen, at man kunde give hinanden Hænderne fra begge Sider. Lidt tilvenjtre oberfor Prædikestolen var et Pulpitur paa 3 Rum. Billederne paa Dpgangen og selve Pulpituret vare maadelig maalede og forestillede Bibelske Stykker og Kristendommens Fremgang med

Hovedskib og Kor.

Indgangen var Dpgangen til Lægeteret under Orgelet. Imellem den første og anden Pille, paa højre og venjtre Side af Indgangen strakte sig et stigt malet Pulpitur paa 4 Vinduer. Paa den nørre Side var kun et Pulpitur, der stod ud fra Pillen nærmest Prædikestolen imellem denne og Orgelet. Det ba-

højsjede ligesaa simple Insriptioner af Sagtrup. Paa den anden Side af den sidste Pille i Skibet, hvortil sidstnævnte Pulpitur støttede sig, til Venstre for Prædikestolen var endn. et udstaaende Pulpitur med 3 Fag imod Prædikestolen og ligesaa mange imod Koret.

Stolestaderne i det søndre Side-

skib var uden Døre og meget simple. Stolene i de 2 Rækker midt i Højkirken var af en saare forfællig Dannelse og byggede paa høist forfællig Tid. De nærmest Koret havde udskarne Zirater, lig dem, der skal findes paa alle Stolene nu, men kun faa af disse vare uden Læstion. Jo længere man kom ned i Kirken, desto simplere blevde.

Af Kirkens Præster, der findes nævnt paa de før omtalte Tabler skal her kun berettes om enkelte. Den først kendte Præst var Hr. Martin, der var her 1493; han ansøgte Kong Hans om Lov til at ride med i Krig mod Svenskerne og fik til Svar: „Ja, hvis Du vil ride paa en Stuld, paa det man kan kende Dig og Du, kan konserveres i Libe“. Historien melder intet om hvorvidt Præsten benyttede sig af denne Tilladelse.

Den næste kendte Præst er Hr. Søren, der var her kort før Reformationen; han var en ibrig Katolik, og som han en Dag stod og ibrede mod Luther, rejste hans Kapellan, Bondesønnen Peder Boesen fra Skobhølle sig og opfordrede Menigheden til ikke at høre paa Præsten, men gaa med udenfor saa skulde han, Boesen, prædike Luthers rene Lære for dem. Menigheden fulgte ham, og Boesen blev kort efter Præst for Nakkob, medens Hr. Søren fik sin Afsted.

1617 blev Præsten Anders Kragh kaldet hertil, men kort efter affat paa Grund af Skørleved.

Anders Perlestikker blev kaldet i hans Sted og bestred Kaldet indtil han 1629 sammen med Halvdelen af Byens Beboere blev bortredet af Pesten. Han interesserede sig meget for Byens Historie og skrev Perlestikkerbogen, der endnu opbevares i Byens Arkiv.

Den tidligere oftnævnte Laurids Mortensen Vidsted blev 1638, da han kun var 25 Aar,

kaldet til Præst i Nakkob. Han var en kundstabsrig og i alle Maader hæderlig Mand, en dhgtig Prædikant i sin Kirke og en god Borger mod sin By. Det er alt anført, at han skænkede Kirken den store kostbare Altertable samt den ene Præstetable. Ved flere Lejligheder optraadte han ogsaa gavmild mod Byen, og han var Borgerne til megen Trøst og Opmuntring under Belejringen. Alligevel led han den Tort at blive affædiget som Sognepræst, og Grunden hertil var en Strid, han havde med Broderen, Borgmester Peder Mortensen Vid-

Nakkob Kirke 1896.

sted, der ophidsede ham i den Grad, at han fra Prædikestolen læste Broderen Læsten saa grundig, at den fornærmede Borgmester anlagde Sag mod ham og ved Højesteretsdom 1666 blev han fradømt sit Embede. Stridens egentlige Op-
hab var nok Vidsted's Kapellan, Hans Kaaerberg, der ved sin Glæder satte ondt mellem Brødrene, og i det hele arbejdede meget paa at nedbryde Præstens gode Om-dømme i Menigheden. Vidsted levede endnu 5 Aar efter sin Afstedigelse. Hans Broder døde allerede Aaret efter, og da man efterfaa hans Regnskaber opdagedes det, at

han havde besvæget Byen og Borgerne for ikke smaa Summer.

Georg Ussin var Præst i Nakkob fra 1713 til 1727; han var en meget lærd Mand, der „talte 9 Sprog, foruden sit Modermaal og en Gang gjorde et Vers paa 18 Tungemaal“. Hans Frue var nok heller ikke tabt bag af en Vogn; hun var „klog Kone“ og bakte, medens Manden var Præst i London en saadan Opfugt, at Englænderne ifølge Rhodes Beretning vilde gøre hende til Doktor.

Jacob Ullik, der residerede her fra 1732 til 1759, er bleven bekendt ved sin Strid i Kirken med Raadmand Ullerup. Raadmanden kom en Konfirmationsdag 1744 i Kirken i drukken Tilstand og begyndte med høj Røst at tale ufømmelige Ord til Konfirmanderne. Bagefter skændtes han med Præsten, der tilfjød maatte kræve Menighedens Hjælp til at saa Raadmanden slæbt ud af Kirken. Ullerup maatte senere betale

en meget stor Bøde.

Provst Ole Dorph var Sognepræst i Nakkob fra 1760 til 1777. Hans Stedsøn var Røbmand Tønnes Rasmussen der paa Dorph's Foranledning skænkede Midlerne til Anskaffelsen af den anden Præstetable. Dorph var, før han kom her, Præst i Ønsleb paa Falster, og her blev han en Dag kaldt til sin Embedsbroder Pastor Clausen, der laa paa sit hjerste, og som betroede ham, at han var bleven forgivet af sin Kæreste Pastor Møssins Datter. Præstefomfruen blev arresteret, tilfjød at have givet Kæresten Gift i en Ket Pandekager og

blev henrettet. Man havde Jomfru Mosfins Moder mistænkt for at have forledt Datteren til Udaaden, men Datteren nægtede at angive Moderen, og man nøjedes saa med at tvinge Præstefruen til at overbære sit Barns Henrettelse. For at hæbne sig paa Pastor Dorph, fik Fru Mosfins senere en frugtommelig Kvinde, Sofie Fakse, til at udlægge Præsten, som Barnefader. Det smukke Anslag mislykkes dog, idet den virkelige Barnefader netop gif hen og døde, og paa sit yderste øplyste Sagens sande Sammenhæng. Jomfru Fakse frelst sig ved Flugt, og Madam Mosfins havde atter denne Gang Held til at sno sig ustraffet ud af Affæren.

— I Taarnet hænger 4 Klokker, de 3 i Taarnrummet ved de store Udhuller, den ene i Rummet ovenover ved de smaa Udhuller. Den sidstnævnte er den største; en Inscription fortæller, at den er støbt i København 1680; men omstøbt 1859.

Af de tre Klokker, der hænger i nederste Klokkerum, er den mindste ligeledes omstøbt i København 1859.

Den næststørste Klokke er omstøbt 1748 af Johan Bartholin Dikmann i København; den bærer følgende Inscription:

Ved Christian VI Død
tog jeg Forlis og Skade,
men snart igen forvandt mit Stød
og søgte saa mit Stade.

Her hænger jeg, o Menneske,
til Kirken dig at kalde,
at for din Gud og Frelser
i Tro og Bøn nedfalde.

De Vænger som da var
for Hus og Bolig min,
var Diderik Diderikson
og Christen Herberliin.

Den største af de tre nederste Klokker er støbt 1742 ligeledes af Johan Bartholin Dikmann; dens Inscription lyder:

Her hænger jeg
og skal til Kirken eder kalde
tunghørige Sjæle,
o staa op og lader falde
al Verdens Sysler,
gaar og hører Herrens Røst,
saa ringer jeg for Vej
til eders Sjæles Trøst.

Rødby Kirke.

Rødby Kirke ligger i Vestergade, paa det højeste Punkt i det meget flade og lave Terræn, og Kirkepladsen var da ogsaa under Stormfloden i 1872 det eneste Sted i Byen, som ikke blev overskyllet af Vandet.

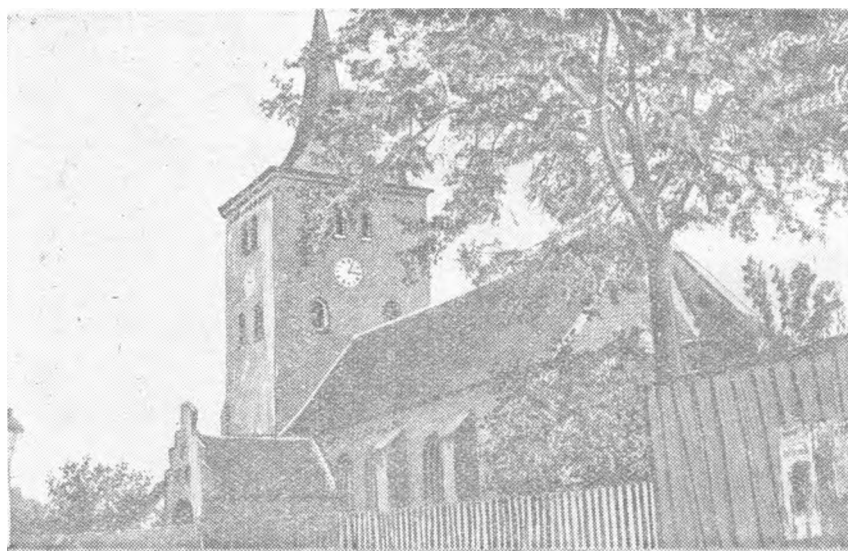
Bed den store Brand, der 1774 lagde Rødby Raadhus og det meste af Byen i Aske, gik ogsaa Kirketøbet op i Flamme, og der foreligger derfor kun meget sparsomme Oplysninger om Kirkens ældste Historie.

Kirken bestaar af et anseeligt Taarn, Skib med trefidtet Korafslutning og en Tilbygning mod Nord. Det er tydeligt at se, at de forskellige Dele er bleven til paa forskellig Tid. Rødby var jo oprindelig en lille Landsby, der i Valdemar den Andens Jordebog nævnes som Ruthby, og Kirken har derfor først været en lille beskedne Landsbykirke uden Taarn og med fladt Bjælkeloft. Efterhaanden som Byen gennem de skiftende Aarhundreder udvidede sig, blev Kirken ogsaa udvidet, formodentlig 3 a 4 Gange. Den første Tilbygning har antagelig været Taarnet, der oprindelig har været en Del højere end nu. Ved en Reparation i 1732 var det saa medtaget, at man tog noget af det. Taarnet havde derefter en Højde af 19 Meter til Murtiden og 36 Meter til Spirets Top. 1818 for-

højedes Taarnet igen noget og fik et nyt Spir, saa Højden nu er ca. 40 Meter.

1632 fik Kirken sin næste Tilbygning. Det oprindelige Kor blev nedrevet, Skibet blev udvidet, og Koret med den trefidede Afslutning bygget. Hele den nye Tilbygning

Henseender ret uheldig Restauration. Saaledes blev alle Pulpiturerne med deres — ganske vist mere eller mindre heldige — Billedskærerarbejder revet ned og folgt. Epitafierne blev paa et Par Undtagelser nær fjærnede og ikke bedre gik det de gamle Vigsten. Under

Rødby Kirke.

fik hvelvet Loft, hvorimod man lod den gamle Del beholde sit flade Loft.

1827 blev endelig Tilbygningen paa Nordfiden opført; den fik ogsaa kun fladt Loft og blev i det hele udstyret saa smagløst og fattigt som vel muligt.

Omkring Midten af forrige Aarhundrede blev Kirken underkastet en gennemgribende, men i mange

den ældste Del af Skibet findes en Krypt, der ved samme Lejlighed blev tilmuret.

1889 blev Kirken paany restaureret, bl. a. blev Murene renset og der indsatte nye og større Billeder. Saa Aar efter slog Lynet ned i Kirken og ramponerede Orglet.

Kirken har kun faa Seværdigheder.

Døbefontens Sandstensfod er fra 1858; derimod er Fadet gammelt, det er af Messing og bærer Jndskriften: „M. S. S. Enæ King“ og derefter et Vaabenskjold, hvorunder staar Aarstallet 1606 og endelig „C. B. D. Randorph“. Altertablen, der vistnok er fra 1466, er et ret godt Billedskærerarbejde og har et smukt Maleri: „Det ene fornødne“, malet af A. Dorph 1894. Det gamle Maleri, der fandtes i Altertablen og som forestiller Nadveren, hænger nu paa Nordskibets bageste Væg.

Prædikestolen er et gammelt Billedskærerarbejde og var tidligere forsynet med en Himmel og de fire Evangelister i Træ, som desværre er forsbundet.

Alterkalken er formodentlig den gamle, som i 1466 skæntedes af Helle Abbe Anderson; men som i 1769 omgjordes. Paa Sølvæsten, hvori Alterbrødet gemmes, staar: „Deu Efte forerriis af Peter Gisse og Hustrue til Rødbye Kirke til en Ihukommelse efter dennem 1714“.

Paa Alterstagerne staar: „Evend: Michelson Winther S. B. og Lucia: Bormesters Lube“.

I Nordkirken hænger foruden det før omtalte gamle Alttermaleri 2 Skibe og 2 Epitafier. Skibene er fra forfællig Tid og giver et udmærket Billede af Datidens Skibs-konstruktion. Det største og nyeste er skæntet Kirken den 17. Martij 1741 af Jørgen Grifson Willer, Jens Martufson Willer, Lars Otoson, Peder Brabrand, Lars Henrikson, Jacob Otteson, This Mathison, Erik Jørgenson Willer, Albert Bohe, Hans Rier, Søren Winter, Hans Grifson og Johan Jepsen. Det mindre, men ældste Skib istandsfattes samme Aar af ovennævnte Mænd.

Af Epitaphierne er det ene af Messing, det andet et Maleri omgivet af Billedskærerarbejde. Messingepitaphiet er opfat Aar 1653

over Sognepræst til Rødbh og Kingebølle Knud Knudsen af hans Fader Sognepræsten i Nebbelunde; det forestiller Kristus paa Korset med de to Røvere ved Siden. Epitaphiet med Maleriet er opfat 1620 over fgl. Tolder Erik Jensen og forestiller Kristus paa Korset omgivet af Tolderen, hans Hustru og en anselig Flok Vørn.

Kirken har tre smukke Ulysekroner, hvoraf den største bærer Jndskriptionen: „Denne Ulysekrone haves Simmen Christensson med sin kjere Hustrue Marta Peders Daatter foræret til Kirken til Prydselse offver hendis salig Mand

faa maadelig Prædikant, at Kongen 1576 paalagde Biskoppen enten, at gøre Hr. Jacob til Kapellan igen eller se at faa ham anbragt et andet Sted efter som Rødbh nu paa Grund af de mange Fremmede, der kom over Færgestedet, maatte have en Præst med „større Værdom“. Det hjalp ikke, at Hr. Jacob protesterede; han maatte fortrække. Senere var han Kapellan først i Maribo og derefter i Holebh; men begge Steder blev han hurtig affediget som ganske umulig. Til Trods for sine mere end maadelige Evner havde han gennem Slægtskab og Ven-

Rødbh Kirkes Indre.

Jørgen Grifsen til Afmindelse for sin Begravelse Anno 1681“. Den næststørste Ulysekrone bærer følgende Jndskrift: „Anno 1733 dend 23. December er denne Ulysekrone Gud til Ære og Kirken til Prydselse, foræret af os da i Rødbye værende Schippere, naunlig Rasmus Brhly, Vabreds Henrikson, Jacob Ottofen, Erik Jørgenson Willer, Peder Madson Skølle og Rasmus Pedersøn“. Den tredie og mindste Ulysekrone har ingen Jndskrift.

Af Kirkens Præster skal nævnes følgende:

Hr. Jacob Jacobsen blev 1570 Kapellan i Rødbh og to Aar efter Sognepræst. Han var imidlertid en

skab erhverbet sig en stor Kreds af Tilhængere i Rødbh, og de besluttede at hæve deres Ven paa hans Eftermand. Hertil var kaldet Rasmus Hansen Kerav. Hr. Jacobs Venner gjorde ham det straks saa hedt, at han 1578 indgav en Klage med 22 Klagepunkter til Provsten. Det opløstes blandt andet heri, at en vis Jens Nøed stadig overfusede Præsten, hvor han end mødte ham; en Rasmus Kræmmer havde undsagt Præsten paa Livet, og en Rasmus Oluffsen havde endog banket ham. Endvidere vilde Menigheden ikke give Tiende, Husfolkene vilde ikke gøre Høstarbejdet, Vørnene ikke gaa i

Skole, osv. — kort sagt hele Rødb-
by var i Oprør mod den arme
Præst. Endelig 1582 lykkedes det
Rødbhyerne at ærgre deres Præst
ihjel; men Hr. Jacob — for hvem
det hele Postyr var labet og som
ingen andre vilde have — fik
Rødbhy alligevel ikke igen.

Hr. Knud Knudsen, hvis Epita-
fium som nævnt findes i Kirken,
var kun Sognepræst her i 3 Dage;
han blev kaldet den 6. Oktober
1650 og døde den 9. samme Maa-
ned.

At Rødbhyerne ikke var blebne
rene Engle siden Hr. Jacobs Da-
ge fremgaar af følgende Ansøg-
ning, som Præsten Knud Christen-
sen Brum (1668—1681) skrev til
Kongen:

Konge jeg maa trhgle:
Gib mig Kaldet Røgle.
Jaar jeg ikke dette,
Gib mig saa Dreklette.
Rødbhy Folk er flemme,
Dg jeg maa mig græmme;
Konge Dig forbarne
Oder Knud den arme.

1753 fik Rødbhyerne omsider en
Præst, der gab raat for usødet;
det var Frands Henrik Schade.
Som Præst i Norge havde han
rettet ærerørige Beskyldninger mod
sin Øbrighed og blev derfor su-
spenderet i 3 Aar og idømt en
Mulk på 200 Daler om Aaret.
Mod sin Villie blev han derefter
forflyttet til Rødbhy, og her kom
han hurtig i den voldsømmeste
Strid baade med Skapellan og

Plotter og andre Godtfolk; det gik
saa varmt til fra begge Sider, at
alle Parter blev idømt Mulkter;
men Præsten, der havde været den
grobeste, fik den største. Hans
Mulk blev på 200 Daler; me-
dens hans Modstandere slap med
hver 30.

Om Eftermanden Peder Jacob-
sen Lund fortælles, at han 1767
blev forlobet med den 42-aarige
Jomfru Marie Sophie Voigt, af
bare Lykke gik hun hen og døde,
inden Maanedens var udløben, og
3 Uger efter hendes Død gik Præ-
sten i sin Utrosthed hen og gif-
tede sig med Bodil Vinneballe,
med hvem han i Løbet af 10 Aar
fik 13 Børn; men saa døde hun
ogsaa.

Sakskøbing Kirke.

Sakskøbing Kirke er ligesom de fleste andre gamle Kirker ombygget og udvidet flere Gange. Oprindeligt har Sakskøbing Kirke båret en lille Landsbykirke uden Taarn og med fladt Loft. I denne Skikkelse er Kirken opført omkring ved 1210—1220. Sakskøbing kaldtes den Gang Saxthorp, under hvilket Navn den forekommer i Valdemar den Andens Jordebog. Senere — antagelig et Hundrebaar efter — har Kirken faaet en Tilbygning, som rummede Koret, der i Modfætning til Skibet fik Kuppelhvælving. Et Hundrebaar senere er Taarnet opført og atter et Hundrebaar senere er Skibets flade Loft erstattet med 3 Hvælvinger. Bestemte Data for disse forskellige Tilbygninger kan ikke opgives; kun saa meget kan siges, at Hvælvingerne i Skibet ikke er opført før omkring ved Aar 1500. Dette sidste fremgaar deraf, at Kirken, før Hvælvingerne blev byggede, har båret forsynet med en Del Kalkmalerier. Et af disse forestillede Jomfru Maria med Barnet og ved Siden af det fandtes et Vaabenskjold, der angav, hvilken Familie, der havde ladet Kirken smykke paa denne Maade. Skjoldet viste Familien Poyhkes Vaaben. Denne Familie ejede (se Gamle lollandfke Gaarde) Berritzgaard fra omkring 1382 til 1502, og det kan vel betragtes som gi-

bet, at ingen af denne Slægt vilde have givet sit Minde til at dette Maleri — der jo var en Slags Pant paa Vedkommendes Sjælefred — blev ødelagt. Ved Siden af et andet Kalkmaleri fandtes Familien Haffn's Vaaben; det stammer fra samme Tidspunkt som

den Vandalsisme at borthugge Billederne.

Dr. J. H. Larsen giver i sin Beskrivelse følgende Beretning om disse Kalkmalerier:

Allerede 1859 var der ved en Undersøgelse, som Direktionen for de antikvariske Mindesmærkers Be-

Sakskøbing Kirke for 100 Aar siden.

Poyhkes. 1449 nævnes nemlig Henning v. Haffn som Ejer af Bramshytte, og Billedet maa altsaa stamme fra den Tid.

Ved Opmuringen af Hvælvingerne blev Helhedsindtrykket af disse Billeder forstyrret, idet Dele af dem blev dækkede af Vægpiilerne og Hvælvingernes Hjørner. De blev derefter overkalkede og først fremdragne ved Kirkens Restauration 1864; desværre begik man da

baring havde ladet foretage i Kirken, fjædet Malerier under Kalken paa den nordre Sidebæg af Langhuset; men disse Malerier blev dog først 1864 fuldstændigt afdækkede af Arkitekturmaler Kornerup, paa den nævnte Direktions Foranstaltning. Som alt bemærket var nogle af dem bleven dækkede af Vægpiilerne og Hvælvingernes Hjørner, men det fra Indholdets Side mærkelige af dem var dog helt og tyde-

ligt. Foroven saas en adelig Dame med Slør og Kappe, knælende i Bøn for Jomfru Maria, af hvilken sidste og Jesusbarnet det mest var dækket af Hvalbingen, men dog ikke anderledes, end at man lunde skønne, at Billedet har forestillet en Kvinde med et Barn paa Skødet. Over Kvinden var et Sprogbaand, hvorpaa man kunde læses: *u a m e m m a a f t e J u v a m e M a r i a*. Til højre saas et Regerhoved, bekrandsset med Roser, til Venstre tre røde Hjelme eller Stormhuer i hvidt Feldt.

Det første er Vaabenmærke for Slægten Pøisfe, der har ejet Bertritsgaard, som tidligere har hørt til Salskøbing Sogn; det andet er Vaabenmærke for Slægten Hafn, der har ejet Bramshytte. Den afbildede Kvinde har maasse hørt til sidstnævnte Slægt og været gift med en Pøisfe, og maasse er de begravede i Kirken.

Nedenunder den knælende Dame saas en Kvinde med Glorie omkring Hovedet, liggende paa Dødslejet. To Gejstlige ved Foden af Sengen læste Bønner for den Døende. Bagved denne viste Christus sig som Himmels Konge i en skjinnende Glorie; med den ene Haand velsignede han den Døende, og med den anden modtog han Sjælen som et lille nøgent Bæsen. I Baggrunden stod 10 Apostle eller Helgener med Bøger og den ene med et Røgelseskar i Hænderne og bivaanede med alvorlige Miner Sjælens Hensjæft. Billedet skulde uden Tvivl forestille Jomfru Marias salige Død. I den byzantiske Kunst forekommer lignende Fremstillinger af dette Emne. — Paa samme Mur, lidt vestligere, saas en stor kvindelig Figur med Slør og Glorie, men meget bestadiget, og over hende en stor Baldakin, paa hvis øverste Spids svævede en Engel med to Kirkefalk. Indskriften var ulæselig. Længere mod Vest saas en Konge med Krone og

Sværd, og lidt til Venstre derfra en Figur, der præstede til Ziden med to store Pustere, men Resten af Billedet gik ind under Murepillen. Maasse forestillede det St. Laurentii Martyrium. Der fandtes ogsaa paa Hvalbingen over Koret og paa Korbuens Dele af mange flere Billeder, men hvoraf intet helt kunde fremdrages. Alle Billederne var endbragte paa en temmelig løs Hvidtefalk og er nu forvunden. Men

selvfølgelig i sidste Instans var Kirkens. Naar et nyt Alter var oprettet, blev der gerne lovet 40 Dages Afbad til alle, der bad ved dette Alter. Dette var saaledes Tilfældet 1422, da St. Olavs Alter blev oprettet. Og da det at bede ved et saadant Afbads-Alter ogsaa medførte en stiltiende Forpligtelse til at give Gaver, strømmede disse rigeligt ind, bl. a. testamenterede Folk i Sagskøbing deres

Ejendomme til det Alter, de plejede at bede ved. Der blev derfor ogsaa i denne Tid Raad til at ofre adskilligt paa Kirkens Udsmykning. Den store Klokke, der endnu hænger i Taarnet, stammer ogsaa fra hine Velmagtsdage, idet den er støbt paa St. Urbans Dag 1442; den bærer følgende Indskrift:

„Anno Domini MCDXXII in die Urbani episcopi facta est hæc campana. Alpha et Omega, deus et homo, o rex gloriæ, veni cum pace.“

Forøvrigt har Kirken, medens

Salskøbing Kirke.

hvad der fandtes, blev aftegnet af Arkitektmaler Kornerup, og Tegningerne findes i det oldnordiske Museum.

Ziden for disse stakmaleriers Tilblivelse var isvrigt Kirkens Glansperiode. Den var indviet til St. Paulus, men fik i det 15. Aarhundrede saa rige Gaver, at der — efter den Tids Skik — kunde rejstes en hel Del Altare for andre Helgende, saaledes St. Olavs Alter, Hellig Kors Alter og Vor Frues Alter. Og alle disse Altare blev betænkt med rige Gaver, som

den endnu havde fladt Loft, været hjemløst af en Ildbrand; thi i Murehullerne er fundet forvulket Træ og smeltet Bly fra det oprindelige Blytag. Det ligger jo nær at antage, at Hvalbingerne er opmuret efter denne Brand.

Ved Reformationen blev der jo iværksat en systematisk Plyndring af Kirkerne og Sagskøbings gik ikke heller Ram forbi. Værre var det, at de milde Gaver, der hidtil var givet til Kirkerne, nu omtrent helt ophørte, idet man nu i Stedet gav til de Fattige.

Før Hvalvingerne blev indbygget i Skibet var Kirkens Indgange paa Hovedskibets Nord- og Sydside; men ved Opførelsen af Hvalvingerne kom Pillerne til at staa midt i Dørene, og de blev derfor tilmurede og Indgangen flyttet hen i Taarnet, hvor den nu findes.

Paa Nord siden af Kirken fandtes tidligere en Udbygning, der rummede Sacristiet; denne er forlængst nedrevet og Sacristiet henflyttet i Koret bag Alteret.

Billedet Side 23 viser, hvorledes Sagsøbing Kirke saa ud for 100 Aar siden. Det lave brede

ningen af Varmeapparatet. Sammen med de andre Vægsten er antagelig ogsaa Stenen over Laurids Jensen Blaa til Dreby forbundet. Den udmærkede sig ved at bære den ældst kendte Sten med dansk Inscription. Laurids Blaa — der tilhørte den i Sagn og Viser berømte ældgamle danske Familie Blaa — døde 1408 og blev begravet i Sagsøbing Kirkes Midtergang. Stenen laa paa et Sted, hvor den var meget udsat for Slid, og allerede for Hundred Aar siden havde man ondt ved at tyde den, og hvis den har eksisteret endnu i 1864 har dens Skrift

Kirkerummet i Nærheden af Døren. Den ene er over den i 1529 afdøde Gjer af Berriggaard Otto Huitfeldt og hans Hustru Barbara Grikzdatter Blaa med hvem han havde faaet Berriggaard. Den anden Sten er over Jacob Huitfeldt (Sønnesøn af Otto Huitfeldt og Broder til den bekendte Historie-skriver Arrild Huitfeldt) og hans Hustru, den meget ansete Fru Elisabeth Henriksdatter Friis. Manden døde 1583, Enken derimod ikke før 1631.

Prædikestolen, der er henimod 300 Aar gammel er et Billedskærerarbejde i Egetræ, der viser de 4 Evangelister.

Døbefontens Fod er af Sandsten og stammer fra Restaurationen i 1864; Fadet derimod er fra 1681, det er af Messing er et bredt Arbejde, der i Munden viser Billedet af Jesu Daab; paa Randen ses de 4 Evangelister og Gudfader, der velsignende udbreder Hænderne.

Lyskronen i Skibet er fra 1699.

Kirkens største Prædikestol er den udfaarne og malede Altertable, der er over 400 Aar gammel.

Efter Fr. Vexells store Værk om Altertabler, hvori findes omtalt tre fra Holland, aftrykker vi følgende:

Den gamle Altertable i Sagsøbing Kirke har endnu sin oprindelige Plads paa Højaltret, men Malerierne paa Fløjenes Yderside er erstatte af Kopier, udførte af Malerikonserverator C. J. Andersen, der ligeledes har overført paa Lærred og restaureret de originale Malerier, som nu opbevares i Stiftsmuseet i Maribo. Kirken i Sagsøbing var forud indviet til Apostlene Peter og Paulus, derfor indtager disse Hovedpladserne i Midten ved Siden af Jomfru Maria med Barnet, og derfor er deres Død malet paa Fløjenes Yderside under Scenerne af Kristi Barndomshistorie.

Toroben paa den ene Fløj (Fig.

Kirkens Indre.

Episkop beholdt Kirken til 1858, da det nuværende blev opført; Væghøjde er ca. 48 Meter.

1863—64 blev Kirken under Ledelse af Arkitekterne J. B. Dahlerup og Ove Peterfen underkastet en gennemgribende Restauration, der i det store og hele var vellykket. Kirken fik saaledes atter sine oprindelige rundbuede Vinduer og smukke Friser og Ornamentter. Derimod før man, som før nævnt, ilde frem mod de gamle Kalkmalerier. Og de mange Vægsten, der fandtes i Kirken, blev behandlet med stor Mangel paa Respekt og Pietet, idet man brugte dem mellem andet Murmateriale ved Indret-

naturligvis været ganske ulæselig.

Kirkerummet gør et lyst og hyggeligt Indtryk; men af historiske Minder har det ikke mange at fremvise. Indenfor Døren til Vestre hænges en Prædikestol med Oplysninger om en Række Præster efter Reformationen; til Højre hænges en tilsvarende Table med Oplysninger om dem, der har givet Gaber til Kirken. Lidt længere frem hænges en Table med Navnene paa de Soldater fra Sagsøbing og Omegn, som faldt i vore to sidste Krige.

Af Kirkens mange gamle Vægsten er nu kun to tilbage, de findes indmuret hver paa sin Side af

A) ser man Fremstillingen i Templet; det lille Kristusbarn staar paa Alterbordet, understøttet af sin Moder og Simeon, der her er i en Art geistlig Skrud, og paa hvis Raabes Søm forneden Bogstaberne Maprias er halbhvæde; Alterbordet er smykket med et rødt gothisk Retabulum, paa hvilket Lovens trede Tabler staar opslagne; Bogstaberne der paa er halv græske, halv latinske. Bag Simeon staar to mandlige Tilskuere, bag Maria hendes Tærne, der bærer en Korb med de to Offerduer (Luc. 2,24).

Fig. A

Foroven paa den anden Fløj (Fig. B) ser man de hellige tre Konger med deres Gaver; den ene knæler og byder Barnet, som sidder paa Moderens Skød, den anden stryger ærbødigt Huen af Hovedet, og den tredie, der er fremstillet som Kæjer, peger op mod Stjernen, der ledede dem til Bethlehem. I Baggrunden ser Josef rolig til. Kæjerkongen har en Art Turban paa Hovedet, bærer hvid Vams over sin gulne Skjorte og røde Støvler over grønne Hoser.

Forneden paa den ene Fløj (Fig. C) ses Apostlen Paulus' Martyrdom, den høje, slanke Bød-

Fig. B

del hæber det tohændige Sværd over Hovedet paa den knælende Apostel, hvis Oberkrop er blottet, og hvis Hænder er bundne; Kæjser Nero, Oldingen, der er iført Gyldestyfftes Raabe, med Kæjserkrone paa Hovedet og Scepter i højre Haand, giver Tegn med den anden Haand; bag ham staar to Unglinger af hans Følge og ser til. Bøddelens Dragt er ret ekstravagerende; han har korte, gule, stramtstående Bukser, udtungede forneden, fastholdte af et rødt Livbælte, den korte, korte Trøje med stramme, gule Armer er forbundet med Bukserne ved Lidsjer, og mellem disse to Klædningsstykker ses den

Fig. C

hvide Skjorte; hans stramme, grønne Strømpebøvler har gule Sæder under Fødderne.

Samme Dag som Paulus led i Følge Legenden ogsaa Peter Martyr døden i Rom; dette ser man malet forneden paa den anden Fløj (Fig. D). Den ene af de ungdommelige Haandlangere surrer Peters Fødder fast, den anden støtter Korset, hvortil den gamle, hvidstæggede Apostel er bunden med Hovedet nedad, og Kæjser Nero med to Følgesvende staar og ser til.

Paafaldende er ved disse Malerier den fuldstændige Ligegehed i de fleste Figurers Miner;

Fig. D

naar undtages, at Jomfru Maria, som bærer ret kort, krøllet Haar, udtrykker en vis Mødevømhed, at Skarpretteren ser rigtig ond ud, og at der hos enkelte Personer vises sig lidt Mæsgerrighed, herfter der fuldstændig No i Figurerne; Tilskuerne ved Fremstillingen i Templet ser ganske ligegyldige bort fra Hovedhandlingen, og hos den hvidstæggede Nero — virkelig en behøvelig Opfattelse af den frygtelige Tyrann — virker den blide Laalsomhed ved de blodige Handlinger, han selv sætter i Scene, næsten karikaturagtig. Man mærker heller ikke, at Maleren, som der før og senere stedse er Skil,

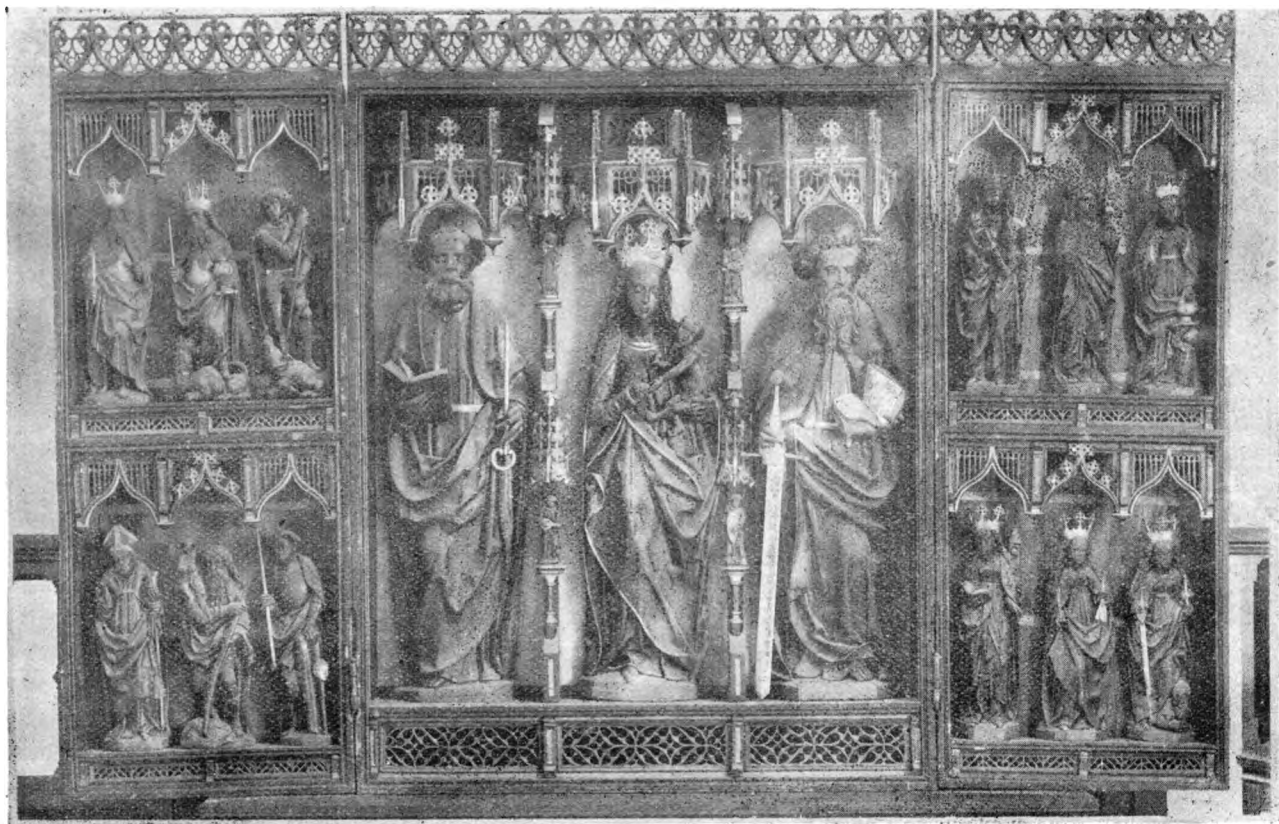
tager Parti for eller imod sine Figurer, og leder Beskuerens Sympathi eller Antipathi ved at gøre de onde Mennesker saa kraftvædende og de gode saa tiltalende som vel muligt.

Glorierne bag de hellige Figurers Hoveder, og Luften, er givet ved ægte Forgyldning, Guldet i de Gyldenstykkes Klædebon og Guldsfargerne er derimod fremstillet ved Malerkunstens Midler. Landskaberne og Tempelinteriøret er strøget

fert paa en Indfaldelse, ret indirekte, fra den italienske Renæssancekunst i det femtende Aarhundrede; baade i Komposition og i Farve, ja selv i Hovedernes Løper, i Klædebragterne, i Hovedernes Bevægelser og Hændernes Gestus mærkes en Efterklang af den florentinske Malerkunst. Træk som den Maade, hvorpaa Kompositionerne er affaarne til Siderne, tværs igennem Figurerne — i Billedet fornedet ses en fremskragt

lederne er sandsynligvis malede af en tyisk (nordtysk) Kunstner omkring Aar 1500.

I Alterstabets Midte staar under Baldakinen den kronede Jomfru Maria med det nøgne Kristusbarn paa Armen; hun holder en Drueklase i Haanden, og Barnet rætter derefter; under dette tilsyneladende genreagtige Motiv følger der sig en Hentydning til Kristi Blods Udgydelse. Til Siderne fra foran Kammerne, der skiller Midterblin-

Midterparti af Altertablen i Sankt Søren Kirke.

den røde Omhu, og Farverne — mellem hvilke uharmoniske røde og gule er fremtrædende — staar grelle og kolde. Imidlertid kan man ikke frakende Billederne en vis kunstnerisk Stil, der er rent forskellig fra de fleste andre af den Tids Kirkemalerier. Kunstneren har søgt at fremstille kraftige og smukt udviklede Skikkelser og at lade Figurerne føre sig med Ynde og Værdighed. Denne Interesse for det rent legemlige peger ganske til-

Arm endog foran Nero —, og den smukke Lærne, der rolig vender sig om og ser ud ad Billedet, findes tilsvarende i florentinske Billeder. Nederlænderne var altfor ængstelig omhyggelige for at give klar Besked, til at de skulde overskære Figurerne saaledes, og Ejendommelighed som de nævnte er Kunstneren ikke faldet paa af sig selv. Formodentlig er Paavirkningen fra Italien naaet Maleren gennem Flandern som Mellemlid, thi Bil-

dingen fra Sideblindingerne, under korsblomstformede Baldakiner fire smaa Figurer af Engle, af hvilke den øverste tilvenstre har et Par Hjul, de andre Strangelege, hvorpaa de spiller.

Tilvenstre staar Apostlen Peter, seende lige ud for sig, med den aabne Bog i den ene Haand, Nøglen i den anden, tilhøjre Apostelen Paulus, højdende Hovedet, holdende den aabne Bog i venstre Haand og støttende sig paa det store Sværd.

Bogstabet A, der er udfaaet paa dets Hjalte, er vistnok en Værkstedsignatur.

Paa den højre Høj er lutter Helgener, paa venstre lutter Helgeninder; øverst tilhøjre staar den danske Helgen Knud Konge; i højre Haand har han holdt Sceptret, i venstre et helligt Vær. Den norske Olaf den Hellige træder paa Dragen med det kronede Mandshoved, Symbolet paa det overbundne Hædenskab. Det hellige Par i hans venstre Haand er maaske ikke oprindeligt, i højre har han holdt Eksen eller Hellebarden. Den ridderlig rustede Prins St. Jørgen støder Dragen ned. Forneden til venstre staar Biskop Nikolaus af Myra i biskoppelig Dragt, gripende med venstre Haand om Stavens Endarium og hævende den højre til Velsignelse; den hellige Krijskæmper vader, støttet paa Træstammen, gennem Vandet med Kristusbarnet paa Skulderen, og den sorte Maurillus, Føreten for den thebaiske Legion, holder om Randen paa Skjoldet, der staar paa Jorden.

Foroven hderst tilhøjre staar den hellige Elisabeth af Thüringen med Krone paa det jomfrueligt udflagne Haar; den lille Figur, som knæler og griber om Kurven, hun bærer i Haanden, er en af de Syge eller Fattige, Helgeninden var god imod. Den nonnekledte hellige Gertrud bærer en Kirkemodel. Til venstre i Rækken ses den hellige Anna selv tvædje; paa Armen bærer hun Kristusbarnet, hvem Maria rækker en Frugt. De trende jomfruelige Helgeninder forneden er kronede; Katarine af Alexandria støtter højre Haand paa Sværdet, holder i venstre det sønderbrudte Hjul og træder den anden Keiser Magentius, hvem hun overvandt ved sin Mand's Gaver, under Fødder, Ursula bærer Pile, og Barbara læser i sin Bog; bag hende ses Laarnet med Alterkalken i Vindruet.

Figurer og Ornamentik har tidligere været malet og forghlbt, nu er de egetræsmalede med sparsom Anvendelse af Forghlbnng og nogen grøn og rød Farve.

Baade Figurer og Ornamentik maa regnes for dygtigt og omhyggeligt udført Værksted eller Haandværksarbejde, uden egentlig kunstnerisk Værdi. I nordtysk Billedskærerkunst for ca. 1500 findes Paraller baade i Hensende til Figurstil og Ornamentik.

— — Af Kirkens øvrige Inventar skal endnu nævnes et Par massive Alterstager fra 1685, en Kalk, der er forarbejdet af noget Sølv, som gjordes til Bytte under Syvaarskrigen, en Bøsse af Sølv fra det 18. Aarhundrede og den fuldriggede Fregat, der hænger under Hvalvingerne og bærer Navnet Quintus samt Aarskallet 1762.

I Sacristiet bag Alteret hænger to Malerier, det ene er af Magister Christian Frederik Wintersberg, der var Sognepræst her fra 1698 til 1706; det andet er af Magister Niels Svendsen, Sognepræst i Sakskøbing fra 1682 til 1695. Han skænkede til Alterbrug en Sølvkande, som endnu findes, men gav den paa Betingelse af, at hans Grav i det gamle Sacristi bestandig skulde vedligeholdes. Men Sacristiet er forlængst nedrevet og Graven har ingen siden brudt sig om; man ved intet om den nu. Under Svendsens djærve Ansigtstræ staar skrevet „Mindst her“ og under Wintersbergs Billede, der viser en Mand med et næsten kvindeligt Udseende, staar „Mest hisset“.

Af Kirkens andre Præster skal her kun omtales følgende:

Niels Nielsen Winther blev kaldet til Sakskøbing 1607 og søgte straks sin Ansættelse godkendt af Agel Brahe paa Drebbhgaard. Den første Dag, den nye Præst kom til Drebbh, nægtede den strænge Ridder, der var utilfreds med Kaldelsen, at modtage ham, og dette

gentog sig 14 Dage i Træk, først den femtende Dag blev Præsten stillet for Ridderens Ansigt og alernaadigst godkendt. Eiden kom Hr. Niels næsten daglig paa Drebbh og fik sig mangt et højt Glas, saa han — som Rhode udtrykker sig — ofte „var ifærd med at drukne i sin Baad“, naar han om Heligaftenen tog ind til Sakskøbing.

Hr. Niels døde 1620 af Pest og den ovennævnte Fru Elisabeth Friis til Berriggaard beskikkede da en Hr. Duf til Sognepræst; men endnu inden han havde overtaget Kaldet, blev ogsaa han bortredet af Pesten. Whens Borgmester og Raad havde været meget utilfreds med at Fru Elisabeth saaledes tiltog sig Kaldsretten og de kaldte saa Anders Mortensen i Vestenstof til Sognepræst i Sakskøbing. Herimod protesterede Fru Elisabeth, idet hun hævdede, at Berriggaard og Drebbhgaard — der begge den Gang hørte under Sakskøbing og udedte det meste til Præstens Underhold — havde Kaldsretten jævnsides med Borgmester og Raad, og hun henbødte som Støtte herfor til Niels Winther, der ikke følte sig sikker i Embedet, før han havde en af de to Gaardes Ejere paa sin Side. Borgmester Christen Knap og Whens Raad lod sig dog ingenlunde sætte til Vægs af de fornemme Herfader; men lod det komme til Proces og førte herunder Webis for, at hverken Drebbhgaard eller Berriggaards Ejere nogensinde havde haft med Whens Præstebalg at gøre. Sagen blev tilsidt indanket for Kongens Rætteting, hvor Whenden 9. Juni 1621 fik sin Kaldsret stadfæstet. Til Gengæld fik Fru Elisabeth Ret til at lægge Berriggaard ind under Laars Sogn. For Drebbhgaards Vedkommende havde Processens Udfald til Følge, at den daværende Ejer Jacob Ulfeldt (Corfiz Ulfeldts Fader) byggede sit eget Kapel ved Gaarden

og ikke mere søgte Særløbing Kirke.

Magister Niels Ebdnsen Rastrup, hvis Billede er omtalt ovenfor var, som nævnt, Sognepræst her fra 1682 til sin Død 1695. Medens han var Præst blev Majbølle (19. Juli 1690) lagt ind under Særløbing som Anneq.

Magister Mogens Knudsen Hofum var Sognepræst fra 1723 til 1748. Han var en stridbar og procesly-

sten Mand; men interesserede sig meget for Skolebæsnen og udrettede en Del for det. Af hans mange Processer vandt han mærkelig nok de fleste. Han var ikke videre afholdt dels paa Grund af sit stridbare Sind og sin anmassende Optræden, dels paa Grund af sin Lyft til at løbe med Sladder. Rhode fortæller, at han var ibrig i at lave Vers, som ikke altid var lige gode, en Gang sendte en

Brudgom ham Brudeberfet tilbage med følgende Paategning:

„Hvis Hofum Brudevers ej rilde gøre,
hvad skulde man da faa sin Kyrr med
at torre.“

Magister Jochum Halling var Sognepræst fra 1776 til sin Død 1811 under ham blev Majbølle (1803) atter udfilt fra Særløbing og gjort til et særligt Sognelald.

Nysted Kirke.

Nysted Kirkebakke ligger 40 Fod over Havet og Kirkens smukke, ca. 58 Meter høje Spir ses da ogsaa biden om og er et af de første Punkter i Danmark, man faar Øje paa, naar man kommer sejlsende Syd fra, og Nysted Kirkespir er da ogsaa et vigtigt Sømærke.

Nysted Kirke er som saa mange andre udbidet flere Gange. Hovedskibet er det ældste. Hvælvingerne og Koret, der senere er tilbygget, stammer antagelig fra det 14. Aarhundrede. Senere er Tårnet søjet til. 1643 er den nordre Sidebygning, den saakaldte „Ny Kirke“ opført, og 1650 sit Tårnet sit nuværende smukke Spir; det er nu kun tækket med Spaan; men har tidligere haft Skifertag. Spiret er opført med Radsted Kirkespir som Mønster og senere er endnu et lignende Spir opført i Skippinge. Af denne Lighed omtalder senere det Sagn, at de tre Kirkespir var bygget af 3 Søstre, og da den ene — hende der byggede Radsted — var lidt fæb lod hun Spiret bygge fæbt. Sagnet er let at afløse; thi man ved med Bestemthed, at Radsted Spir blev bygget 1621, Nysted 1650 og Skippinge 1703.

Nysted har tidligere haft to Kirker, idet den ligesom Nakskov og Maribo har haft en Klosterkirke foruden Sognkirken. Klosteret i Nysted var stiftet 1286 og tilhørte

Franciskanerordenen. Oplysningerne om Klosteret er isørbart meget sparsomme; men man ved dog at flere kendte Mænd blev begravede i Klosterkirken. Dette er saaledes Tilfældet med Odensebispen Wald.

og blev begravet her. Endnu kan nævnes den i gamle Lollandste Gaarde omtalte Ridder Giumdefen til Kjærstrup som døde 1390 og blev begravet i Klosterkirken, hvor hans Enke lod jætte en Sten over ham.

Nysted Kirke.

Vodebusk, som døde i Nysted under et Visitationsophold 1392. Graabrødre-Biskopen Michal de Lhra fra Köln, som 1483 var sendt hertil for at inspicere Klosteret, døde ligeledes under Opholdet i Nysted

Graabrødremunkenes Liv i Nystedkloster var nok ellers alt andet end moralsk og der blev flere Gange gjort Forsøg paa at „reformere“ dem, men uden større Held. Munkene drak og sloges og

røvede af Kirkens Menodier. 1531 blev ifølge kongelig Befaling Menodierne i Nysted Kloster opførte og registrerede af Lehnsmanden paa Aalholm, efter at man omfider havde fundet, hvor Munkene havde gemt dem; men man har dog næppe fundet alt, hvad Klosteret ejede. Resten beholdt Munkene for deres egen Mund. 1538 blev Klosteret ophævet og 1551 udgif der Befaling til at nedrive det og føre Murstenene til Naffkob, at anvende til det Slot, Kongen vilde bygge der. Slotsplanerne i Naffkob blev dog opgivne, og Stenene førtes i Stedet til København og Kolding. 1577 blev det sidste af Klosterets Stenhus nedbrudt og Materialerne anvendt til Reparationer af Aalholm.

Klosteret gif dermed over i Glemfelen, indtil man i Begyndelsen af forrige Aarhundrede ved nogle Udgravninger udfor den østlige Ende af Klosterstræde stødte paa et hvelvet Kælderrum og en muret Vandledning. Endnu peger Benævnelsen Klosterhave, Klostervænge, Klostermark og Klosterstræde tilbage til hine fjerne Tider og Ordet i Folkemund bevarer saaledes bedre end de stærke Mure Mindet om Nysted Kloster.

Forsøbrigt mener man, at den saakaldte „Tolbkloffe“ som hænger i Nysted Kirkeetaarn har tilhørt det gamle Graabrødkloster. Foruden denne har Nysted Kirke 3 andre Klofter. Den største er over 1 Meter i Gennemsnit. Den næststørste er skænket af Prinsesse Magdalene Sybille, som var gift med Prins Christian. Den er ført hertil 16. December 1652 og vejede 3 Skippund, 1½ Vispund lig 8072 Pund. Den omstøbtes 1699 paa Raadhuset i Maribo.

Kirkefabet har gennem Tiderne været Genstand for væsentlige Forandringer. Mod Syd ved Siden af den lille Udbygning, der indeluttes en Bindeltrappe til Laar-

net, har tidligere ligget det Suhrste Grabkapel. Det opførtes omkring Aar 1700 af Amtsforbalter, Kammerraad Friederich Suhr; men ved Kirkens Restauration 1862 nedbrødes det og Risterne anbragtes i en underjordisk Begravelse, der er indhegnet med et Jernstat. Ved Skibets sydsørlige Hjørne ligger det Pappenheimske Kapel, hvis Gavl er prydet med Kamtaf-

muredes Vuen til, og Kapellet stod tillukket til 1900, da Risterne overflyttedes til det Rabenske Kapel, som senere skal omtales, og Kapellet omdannedes til Sakristi.

Størst Forandring er dog overgaaet Kirkens Nordside, idet denne i 1643 gennembrødes og fik en Tilbygning, den saakaldte „nye Kirke“. Den Tilbygning skete vist for at skaffe Plads til Landsfog-

Broust Knud Matzen Verche og Hustru, malet paa Træ i Nysted Kirke.

ter. Denne Udbygning har tidligere været Vaabenhus og derefter Kalkhus og stod ved en bred Væaabning i Forbindelse med Kirken. Det er senere benyttet til Grabkapel af Stægterne Pappenheim og Raben; bl. a. blev den ulukkelige Magdalene Pappenheim, som dræbtes af sin Mand, Otto Josbo b. Korff til Norregaard, begravet her (se Gamle Loandske Gaarde). — Ved Kirkens Restauration 1862

nets Menighed. I Flugt med den fluttende sig til dens vestlige Endemur, opførtes i 1782 det Rabenske Kapel, der nu er helt overfyldt med Rister, dels tilførte fra det før omtalte Pappenheimske Kapel, dels af senere døde. Denne Tilbygning mispryder i høj Grad den ellers saa smukke Kirke, især det Rabenske Kapels Vestmur, der gaar i lige Retning med Taarnet og er opført af en meget lysere

og mindre Sten.

Ved Kirkens søndre Side har før været en øde Plads, som før kaldtes Rosengaarden. 1725 fik Byfoged Peder Riis og en Henrik Wrede Tilladelse til at indrette sig en Begravelse her. De omgav Pladsen med Mure og Porte. Over den største Port stod følgende Vers paa en Marmorsten.

„Anno 1725, den 6. Augustii.

I fordums Tid Guds Vredes Riis
Drev Adam ud af Paradis,
For Syndens Skyld hin lede;
Men Christns bar vor Syndestraf,
Derfor er her en Hvile-Graf
Væred for Riis og Wrede.“

Engen af dem fik dog her en „Hvile-Graf“ for Riis ligger i Kirken og Wrede i V. Udseeb.

Hovedindgangen til Kirken er i Taarnet mod Vest; derfra kommer man ind i et Forrum, der er forsynet med Stjernehvælving. Kirkens Indre danner et enkelt Skib; men udbides i Bredderetningen imod Nord, som Følge af „den nye kirke“. Skibet er inddelt i 4 Fag med Krydshvælvinger, medens Koret, der er femfidet, har Stjernehvælving.

Kirkens Skib er overordentlig smukt og gennem de høje spidsbuede Vinduer falder et blødt, dæmpet Lys ind i Kirken, hvis Vægge er prydede med en Del Epitafier og to store Oliemalerier paa Træ, der er gengivet paa denne og foregaaende Side. Det er af Sognepræst i Nysted, Provst Magister Knud Madsen Lerche og Hustru Sophia Antonidatter Bathe. Det andet er af Jøber Nielsen, Slotsriver paa Kalkholm og Raadmand i Nysted og Hustru Johanne Knudsdatter Lerche med deres Børn. Begge Malerier er opfat Aar 1663.

Altertablen, der er skænket Aar 1697 af Kammeraad Fridrich Suhr og Catharina Peders, er rimeligvis en Copi af Altertablen i Kalkholm. Hovedpartiet danner en af 4 snøede Søjler indrammet Frem-

stilling af Madberens Indstiftelse med udskarne Træfigurer. Den øverste Affats forestiller Opstandelsen, ligeledes i udskaret Arbejde. I Tidernes Løb var Tablens oprindelige klare og stærke Farver overdækket med et Lag af Oliemaling; men i 1903 blev den renset og fremtræder nu i sin gamle Skikkelse.

Jacob Thgesen og Helvig Jochumsdatter Utsche. En femte givet 1671 af Michael Troelsen og Lisbeth Becters er bortkommen.

Prædikestolen skriver sig, som det angives paa Lydhimlen, fra 1605 og er skænket af Anders Dresselberg og Knud Urne, der begge har været Lehnsmænd paa Kalkholm og deres Hustruer Fru Karene Stin-

Raadmand Jøber Nielsen med Familie, malet paa Træ i Nysted Kirke.

De svære Malmhjestager, der staar paa Alteret er fra 1697.

En stor Pryd for Kirken er de 4 prægtige Malmhjekroner. Den største er skænket 1639 af Mathias v. Westen og hans første Hustru Mette Jørsdatter. En anden er skænket i Aaret 1603 af Familien Lerche, en tredie er 1713 ophængt af Kirkebørge Jakob Jacobsen Rosenqvist og den fjerde 1715 af

fel og Fru Martha Grubbe. Gibernes Navne og Vaabenskjolde har tidligere været malet i Jyldningerne. Den har ligesom Altertablen været overmalet; men nu er Malingen fjernet.

Døbefonten var tidligere af Sten; men 1670 var den saa brøstfældig, at den maatte ombyttes med den nuværende, hvis Rumme og Stamme er af Malin, Jøden

af Træ. Ringen og Rummen bæ-
rer som Indskrift: Paasche Jenssøn
og Maren Jørgens Daatter Anno
1697. Døbefadet er af Messing
vistnok givet Mar 1607 af Hr. Oluf
Stud, der var Sognepræst i Ny-
sted fra 1594—1618.

Tilhøjre for Indgangsdøren hæn-
ger en Table, der er bekostet 1780

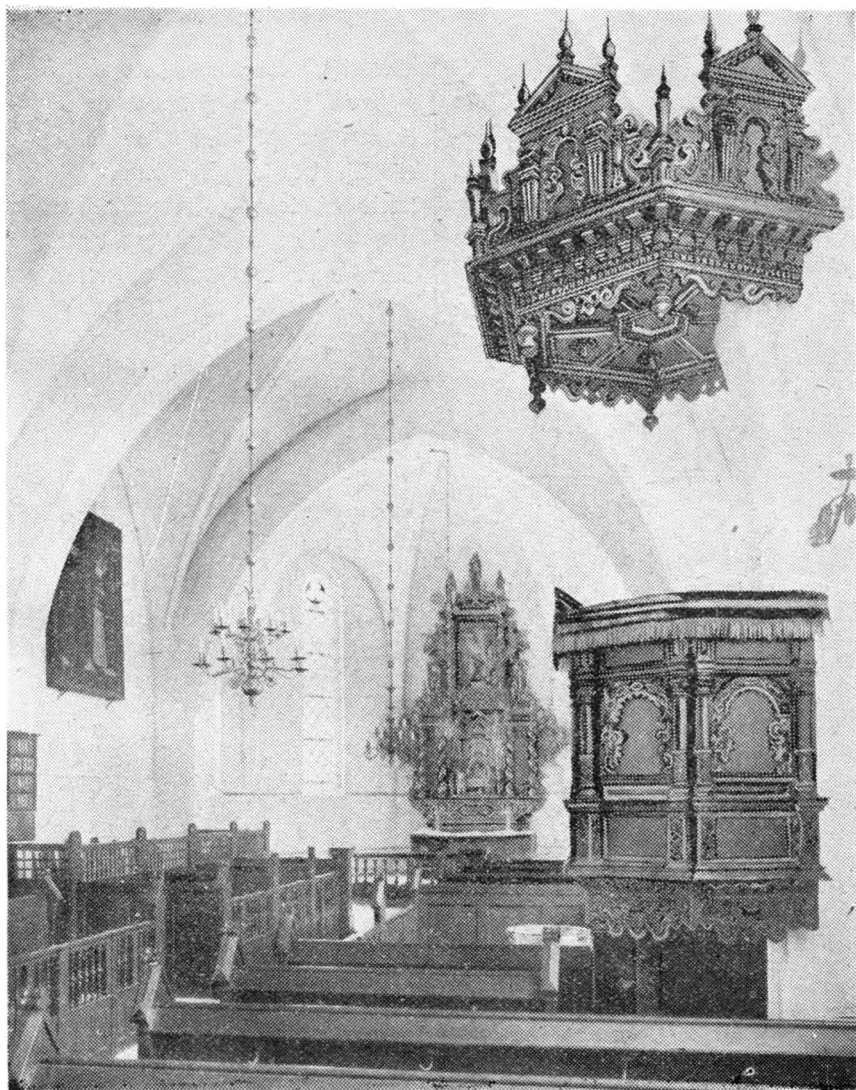
Byg aarlig. Tilbenjtre for Ind-
gangsdøren er ophængt en anden
Table, der ligesom den ovenfor
omtalte, blev flyttet ud ved Kir-
kens Restauration 1862. Den kom
i Privathænder og blev 1903 til-
bagegivet Kirken. Den skal tjene
til „ævig Ihukommelse og Berøm-
melse af Kammerraad, Rentemester

sted og 1835 atter ophængt i Kir-
ken.

I Stedet for de nævrende Kir-
kebøger har der tidligere været to
med Jern tætbeflaaede Træblokke,
som vistnok nu findes mellem en
hel Del andre gamle Sager paa
Kirkens Loft.

Dragelet er anskaffet 1859 og ko-
stede 3500 Rdl.

I 1862 foretoges en grundig Re-
stauration af Kirken under Ledelse
af Statsraad Herholt. Her som
ved andre Restaurationer paa den
Tid fo'r man frem med fuldkom-
men Pietetløshed overfor gamle
Minder. Næsten alle Epitafier,
Ligsten og andre Prydelser blev
fjernede fra Kirken, folgtes eller
hengemtes, bl. a. lagdes en Mæng-
de gamle Sager ind i det Papp-
enheimste Kapel, der saa tilmure-
des, og da der atter aabnedes for
Kapellet Mar 1900, var de stjerne-
de og ødelagde. I Kirkens Gulv
og Mure sad den Gang en Mæng-
de interessante Ligsten, disse fjer-
nedes og tilintetgjordes saa godt
som alle. Man kan den Dag i
Dag finde Brudstykke af dem
brugte som Trappestene og Bro-
lægning omkring i Byen. Kun gan-
ske enkelte Sten, deriblandt smud-
Perches store, smukke Gravsten ind-
gik Udæggelsen. Stenen er nu
opstillet ved det Pappenheimste Ka-
pels Gavl. Vortset fra den her
nævnte Vandalisme, blev Restaurationen
udført paa en Maade, der
i ikke ringe Grad forskønnede Kir-
ken. Bl. a. fik den sine nævrende
Stolestader, der giver Plads til
500 kirkesøgende.

Nysted Kirkes Indre.

af Probst Suhr i Huseby og hans
Broder Statsraad, Borgmester i
København Johan Peter Suhr. Den
skal tjene til en „stedsebarende Af-
mindelse, med allervenligste Begæ-
ring“ om, at Præster og Magistrat
vil have Indseende med, at den
Suhrske Begrabelse vedligeholdes,
hvertil deres Farfar Kammerraad
Suhr havde tilstrevet Kirken 6 Rd.

etc. Henrich Müller og hans Hu-
stru og Børn, fordi han havde
skænket Kirken for over 200 Rigs-
daler i „Schæffers Steen“ til Spi-
rets Lækning.

Fregatstibet som hænger i den
„ny Kirke“ blev for et lille Hvir-
dreaar siden fundet i stærkt ram-
poneret Tilstand paa Kirkens Loft.
Det blev istandsat af Søfolk i Ny-

Kirkens høje Beliggenhed har
flere Gange tiltrukket Lynet. Saa-
ledes 10. Februar 1742, da man-
ge Mennesker var forjammede til
Striftmaal og Kordegn Wejer var i
Færd med at læse Bønner, „stod
Lynilden ind i Kirken overfor Jon-
ten og gjorde stor Alteration.“
Klokkerpigen faldt ned ad Trappen
i Taarnet og blev noget „svegen

og tilhørende"; men ellers skete ingen Skade. Den 20. Juli 1822 tændte et Lyn i noget Træværk, men blev hurtigt slukket, og endelig under det voldsomme Tordenvejr Ratten mellem den 29. og 30. Juli 1900 slog Lynet flere Gange ned i Spires Lynafleder.

Under Professor H. W. Holms Ledelse fik Kirken i 1900 en omfattende Istandsættelse. Der var gaaet Svamp i Gulvet og det øvrige Træværk, og dette fornyedes, hvor det gjordes fornødent, og Væggene, som hidtil havde været graagule, hvidtedes.

Af Præsterne skal her kun omtales den foran afbildede Provst Knud Verche, der var en af sin

Tids mest ansete Gejstlige i Danmark. Han var Halbroder til den kendte Statsraad Verch: paa Nasmarke (Knuttenborg). Han kom til Nysted 1618 og virkede her til sin Død 1666. Med sin Hustru Sofie Batje — der er afbildet sammen med ham — havde han 9 Børn. Han opnaaede at se 40 Børnebørn og 1 Barnebarnebarn samlet om sig.

Af hans Børn blev Datteren Johanne gift med Raadmand Jørgen Nielsen; baade Egteparret og deres 8 Børn er afbildet og omtalt Side 32. Jørgen Nielsen havde først været Mundtænk og Skøttenfribær hos Prins Christian paa Nykøbing Slot og derefter Amtsskriver paa

Nalholm Slot, før han blev Raadmand i Nysted. Han drev en efter sin Tid stor Handel paa Holland med Korn og Kolonialvarer og blev en formuende Mand, der viste megen Gæmildhed mod Kirken. 1658 kom, fortæller Rode, et Strejfkorpss svenske Soldater til Nalholm; de trængte ind til Jørgen Nielsen og vilde pine ham til at udlevere sine Penge; men da det kneb allermost, kom hans Kone farende med en gloende Jldtang og tærskede løs paa Svenskerne, saa de for et Øjeblik tog Flugten, og imidlertid stimlede Folk fra Byen sammen for at hjælpe Egteparret, saa Svenskerne ikke turde føenly Overjaldet.

Hillested Kirke.

Hillested Kirke er en af de anseeligere Landsbykirker paa Volland. Den bestod i sin oprindelige Skikkelse af Skib og Kor med smuk halvbrund Afslutning, alt opført af røde Munkesten omkring ved Aar 1200. Næppe 100 Aar senere er Skibet blevet udbødet mod Vest, og antagelig i det 14. Aarhundrede er der indbygget spidsbuede Svælbinger og det anseelige Taarn med pyramideformet Tag, Knap og Fløj er tilbygget mod Vest, ligesledes af røde Munkesten.

I den ældste Del af Skibet og Korrundingen (Apsis) ser man Resten af de rundbuede Vinduer og en smuk Rundbuefriese; endvidere spores paa Skibets Nordside den gamle Kvindindgang. Iøvrigt har Kirken haft sin Indgang gennem et Vaabenhus mod Syd, men dette blev nedbrudt for ca. 40 Aar siden, og Indgangen er nu gennem Taarnets vestlige Gavl; som Trappeintrin er anvendt et Brudstykke af en Gravsten fra 1781 med meget afslidt Indskrift.

Kirkens Længde er 50 Alen, hvilket Måle i sin gamle Vollandsbefrielse kaldes „en altfor stor Bygning“. Ved en Restauration i 1898 er bl. a. Kirkens Murens søffel bleven indfat.

Det vides, at Kirken har været helliget til St. Andreas, men ret meget af dens Historie er ikke bekendt, thi ifølge en Beretning af

Sognepræsten Magister Henrik Roth fra 1707 er i Kirken „ingen mærkbare Antiquiteter at finde, saasom den for nogle Aar siden

en Del gamle Rune-Bogstaver“ (antagelig snarere: Munkebogstaver).

Det vides fra en Probstevisitation i 1586, at der dengang ikke var

Hillested Kirke.

blev repareret, og alle gamle Breve og Dokumenter da kasserede. Blant Kirkenes Kor og Ornamenter findes en forgyldt Kalk, paa hvis nederste Rand om Foden er

nojen Altertable, hvorfor Kirkebærgerne fik Ordre til „at taksere hver Bømand i Sognet for 1 Skp. Byg og derfor lade bekoste en liden Table med Herrens Må-

berord paa". Samme Provst meddelte efter, at han 3 Aar senere havde visiteret Hillested, at „da var der køstet en ny, skøn Altertavle“. Men hvor denne er blevet af vedes ikke; thi Alteret er nu prydet med en smuk alenhøj Kopi af Torvaldsens Kristus.

Prædikestolen er et Billedskærerarbejde fra Slutningen af det 17. Aarhundrede, egtræsmalet og forgyldt.

Døbefonten er gammel og stammer fra den gotiske Tid. Den er hugget af Granit. Døbefadet er en Kopi, udført i 1894 efter Kirkens gamle Døbefad, som nu er ophængt paa Muren ovenfor og bærer følgende Inscription: „Till Hillested Kirke af Christian Jørgensen Anno 1688“.

Der er nu indlagt elektrisk Lys i Kirken, som tilhører Grebftabet Skuttenborg.

I Taarnet er der to Klokker; den største af dem, som ikke har nogen Jndskrift, er fra den senere Middelalder. Den anden er omstøbt i Aaret 1857.

Hillested var eget Pastorat indtil Aar 1693, da det blev Annekts til Maribo. Sognets sidste Præst var den anseelige lærde Mand Eiler Hanssen Busk, som det nævnte Aar

blev forflyttet til Skelby paa Falster og — som Kohde udtrykker sig — „siden har Hillested maattet nøjes med Maribo Præster“.

Om en tidligere Præst Frikerik Justesen hedder det, at han røgte de Ræddet ud fra det Princip: „Skal det gaa godt i Verden og skal Rigdom formeres, maa man ikke prædike for haardt imod Dødsen etc.“

Hans Forgænger Christen Madsen var en meget haardhjertet Mand. Han havde laant 30 Daler mod Kaution til sin Søn Peder, men da Peder var fattig og ikke kunde betale, indstæbnede Præsten hans Kautionist for en Provstretet. Efter Bispeens Raad tilbød Kautionisten at betale det halve af Beløbet, men Præsten vilde have de 30 Daler fuldtd. Saa blev Sagen fra Provsteretten henvist til de verdslige Domstole.

Jorøbrigt skal de Hillested Bønder i gammel Tid have båret temmelig nærige oversfor deres Præster og Degne. Saaledes hedder det i en gammel Beretning, at Præsten Niels Jørgensen „formedelst Bøndernes Ræfenhed imod Præstens Jndkomster i Aaret 1534 maatte flye herfra til Jhen, og skjulte sig i Moseboe“.

Til Sammenligning med de nuværende gode Embedsforhold for Lærere og Kirkesangere, kan vi meddele, hvad Provst Jørgen Christiernsen noterer om sin Visitation i Hillested 1577:

„Almuen klagede paa Degnen, som var en Discipel af Maribo Skole: 1. Han var ikke tilstede at følge Præsten til de syge og skrive de syges Testamente paa deres Sottefeng. 2. De kunde ikke faa læst, hvis Breve og Befaling, som kom fra deres Husbønder. 3. Han var ikke tilstede, naar sig skulde begraves. 4. Der blev ikke ringet Fredsklokke Aften og Morgen. 5. Degnen lader ikke hegne og frede med Almuen paa deres Rigmærk, og fik de derover Skade paa deres Korn. 6. Degneboligen staar rent øde og forfalden. 7. Almuen begjærede en Sædedegn igen som af Alders Tid.“

Degnen klagede paa sin Rente. Almuen svarede: Ligesom han tjente, vilde de lønne ham.

Hvorpaa Provsten alvorligen foreholdt Almuen Kongens strenge Befaling om, at Degne skulle tag sig af Skolerne; saa at de desaaarsag lod sig fige og lovede S. Knuds Dag at give ham sit Almisseforn og Rente“.

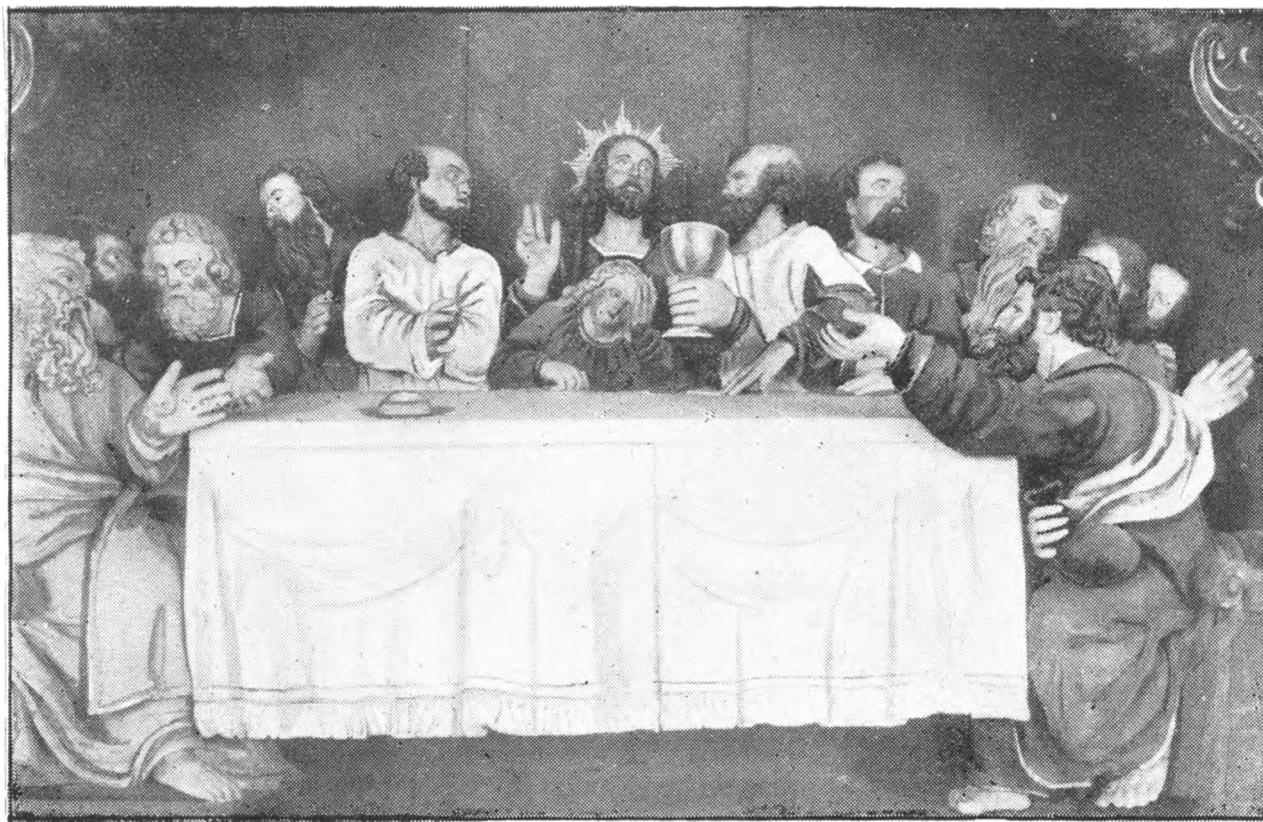
Branderslev Kirke.

Den ældste Del af Branderslev Kirke er opført omkring 1450, samtidig blev Branderslev Sogn oprettet og bestod som selvstændigt

selvejende Institution; dens Formue er 14,000 Kr.

Den gamle Kirke er opført af Rundbuestil af røde Munkesten, der

delige Vidnesbyrd om, at der her er afhugget en Del Murbænk. Senere er det nuværende Kor med den halbrunde Afslutning tilbyg-

Altartavlen i Branderslev Kirke.

se Refogn indtil det 1691 blev Annæks til Raskov. Kirken hørte først til Lundegaard (Christiansdal) blev senere solgt til Asferstrup, derefter til Raskov Ladegaard, købtes 1835 af Sognets Medlemmer for 20,000 Rigsdaler og er 1912 gaaet over til at være en

nu er overhvidtede. Oprindelig bestod Kirken kun af det nuværende Højslib og et Taarn, hvis nederste Del nu danner Vaabenhuset. Koret fandtes den Gang i den østlige Ende af Højslibet og har antagelig været hvælvet; i al Fald bærer Gavlsmuren over Loftet ty-

get. 1774 nedbrød Baron C. F. Knuth til Christiansdal Taarnet, indrettede Vaabenhuset og opførte det nuværende Taarn af Bindingsbænk paa Kirkens vestlige Ende. I Taarnet hænger to Klokker, den ene er 1724 stænket af Anders Kiegeljen i Raskov og Biskop

Ihestrup; den anden er af noget yngre Dato.

I Murene ses endnu Spor af de gamle Døre og Vinduer, bl. a. ser man paa Nordfiden Buen over den forlængst tilmurede Kvindeindgang. Baade Højslibet og Koret har sladt Loft. I Baabenhuset ligger en gammel Grabsten, hvis Skrift helt er

med Christen Jølkhusen til Lunde-
degaard, død 1702 — og ober
Forpagter Cornelisen paa Lade-
gaard. I Korets søndre Mur fin-
des to Sten. Den ene er ulæ-
selig; den anden, der er lagt over
Sognefoged i Brønderløw Oluf
Hjibs 1618.

Prædikestolen, der er forshnet

table, der bærer Christian den
Fjerdes og Frederik den Tredies
Nabnetræk og antagelig stammer
fra den Tid. Det er et sjældent
smukt, malet Billedskærerarbejde,
der forestiller Nadderer. Det er
gengivet Side 37.

Nede i Kirken findes paa en af
Stolerhyggene paastruet en simpel

Brønderløw Kirke.

udslettet, og i Korets Mure er
indsat flere Grabsten, der tidligere
har ligget over de tilsvarende Be-
grabelser i Korets Gulv. I den
nordre Side findes 3 Sten ind-
muret; den ene, der bærer latinsk
Indskrift er nærmest ulæselig, de
to andre er henholdsvis over Sid-
sel Margrethe Markusdatter, gift

med Billedskærerarbejde og Skrift-
steder er ca. halvandet Hundrede
Aar gammel.

Døbefonten er meget gammel og
hugget i Granit. Døbefadet er et
udhamret Messingarbejde og stam-
mer antagelig fra Kirkens ældste
Dage. Kirkens største Prædike-
stol er den store, smukke Alter-

Træplade, hvis halvt ulæselige
Skrift fortæller, at her sad Biskop
Valle 1802 og paahørte Prædike-
nen. Denne Biskop Valle, er For-
fatteren til den bekendte „Va es
Lærebog“. Han var født i Vesten-
skov, hvor Faderen var Degn, Mo-
deren var Datter af den tidligere
Degn, Mundt, i Vestenskov, der

blev anlagt for Branglære og dømt fra sit Embede.

Om Kirkens Præster er ikke stort at berette. Den ældste, hvis Navn kendes, er Nisimus Jacobsen, der var her fra 1570 til 1584. Af de andre skal vi kun nævne Hans Clausen Børdmann, som bestred Kaldet fra 1629 til 1653; han havde Ord for at „kunne mere end sit Faderbor“, og Almuen troede fuldt og fast, at han havde haft Evne til at kalde de Døde op af

Grabene ved Nattetid og faa vigtige Ting at vide af dem. Trods alle sine Kunster kunde han dog ikke forhindre, at hans Præstegaard i 1636 brændte, hvorved han mistede alle sine Gjendele. Præstegaarden blev opført paa ny, men stod kun en Enes Aar, idet Svenskerne a. brændte den 1659.

1681 havde Sognet den Lort at faa en Præst, Hr. Thomas Pedersen, der førte et meget ukristeligt Levned, saa Øvrigheden 1682

maatte afsætte ham „formedelst Ufsikkeligbed“.

Et gammelt Sagn vil vide, at Kirken er bygget af en rig Frøken, der ikke kunde enes med sin Søster om, hvem der skulde have den første Plads i Herredskirkekirke og derfor opførte sin egen Kirke. Dette Sagn, som Brændesleb Kirke forøvrigt har tilfæles med Gurreby, Søllested og mange andre Kirker, har intet med Virkeligheden at gøre.

Ringsebølle Kirke.

Ringsebølle Kirke er en saakaldt „Gaardkirke“, bygget af smukt Alhugne Kampsten og af en her til Lands ret sjælden Art, hvis eneste Repræsentant den er her i Stiftet. Med Hensyn til dens Alder hersker i Almindelighed altfor overdræbne Antagelser.

En anerkendt Værd fremsatte for nogle Aar siden i „Nakflov Tidende“ den Formodning, at Henrik Fuglejænger var gaaet i Land her paa sit Togt mod Kong Gaem og havde bygget Kirken. Selv om nu dette ikke passer, er det dog sikkert nok, at denne Kirke er en af de ældste Kirker i Landet og sandsynligvis en af de ældste eller maaske den allerældste paa Vol-land.

Kirken er bygget ved den nu udtørrede Ringsebølle Sø og kaldtes i Middelalderen for Egeby Kirke. Rabnet Ringsebølle fortæller at være ubledet af et Sagn om en Vollaender ved Navn Ring, hvem Stærkodder vel kunde ruffe, men ikke kuffe, som det hedder i følgende gamle Vers:

„Ring stærk Odder ikke kuffer,
Om end Odder hannem ruffer
I hans Totter og hans Faar,
Ring den Ruse modig staar“.

Medens Ringsebølle ligger et godt Stykke fjærnet fra Kirken, har det gamle Egeby formentlig ligget umiddelbart ved den, da

Bygningsrester endnu kan findes i Jorden her.

Ringsebølle var før Reformationen et eget Pastorat, men blev i 1539 annekteret til Rødbby. I 1904 opbrød man Fundamenterne af en Munkefestsbygning, antagelig Præstegaarden, hvis Jorder i sin Tid blev indlemmet i Rødbby Præstegaards Jorder og var skildsat for 5 Tdr. priv. Harkorn. Om Kirkens Jorder har der i sin Tid været megen Skævl, som det fremgik af 7 Pergamentsbreve, der i 1563 blev fundet i Kirken. Det første af dem er udfærdiget paa Landemøde i Tilsted 1428 af Domprovst Conrad fra Nakflov og lyder paa, at hvad Gods den Rødbby Sognepræst Hr. Henrik havde af Ringsebølle Kirke det havde han med Kirkebærges og Sognemænds Minde og Tilladelse. Det andet Brev er nærmest et Bilsag hertil, da det indeholder Meddelelse om, hvorledes Præsten nogle Aar i Forvejen havde været i Kette hos Bisp Hans (Ovesen) af Odense og havde bekendt, at hvad han havde af Ringsebølle, det havde han med Willie og Benschab og ikke med Kette. Et tredje Brev meddeler, at 16 Mænd, Riddersmænds Mænd og Bønder, i 1436 paa Fuglse Herredsting „svore Ringsebølle Kirke sit Gods til, som Hr. Heii, Sognepræst i Rødbby, og Ringsebølle Kirkebærge trætte om“. Et fjerde Brev er gi-

vet af Biskop Masne i Odense 1437 og meddeler, at den Rødbby Sognepræst Niels Ovesen og Ringsebølle Kirkebærger og Sognemænd var i Kette om Kirkens Jord og „blev de saa forligte, at samne Præst skulde beholde i sin Tid det Gods, som ligger i Rødbby etc. Item dertilmed skal han have i sin Tid en Ager af Egeby Kirke i sin Livstid for Vin og Dfledt (= Oblat) at holde til Egeby Kirke uforømmeligen, men naar den Præst afgaar, da skal samne Gods og Ager til Kirken igen. Ligeledes har Degnen Hans Jbsen haft en Ager af Kirkens Jord for at holde Salt og Nøgelse til Kirken. — Opindelsen til Kirkegodset fremgaar af et Skøde fra 1414, hvorved Ridder Henrik Vordenberg tilskødede Kirken og „Præstebordet“ i Ringsebølle 3 Gaarde og Gods.

De gamle Breve findes ikke mere. Da Provst Jørgen Christiernsen i 1590 tilfæaa Kirkens Bof, hvori Brevene opbevarede, var de „flet forraadnede og fordærvede med Indfægl og alt, Væsten med, som Brevene stod udi, og fandtes udi Væsten ikkun et Stykke af et Pergamentsbrev og nogle Indfægl“, meddeler Provsten i sin Visitationbog og fortæller endvidere, at Almuen i Ringsebølle nogle Aar i Forvejen (1578) havde „begjæret at faa Aftenfang Paaste og Vintfedag, item at Messe og Gudstje-

nefte maatte holdes i et Hus i Ringsnebølle, naar de for Vandflod ikke kunde komme til Kirken. Dem blev svaret: i saadan Fald kunde de jøge til Rødbby“.

Nu tilhører Kirken Baroniet Sønderfarie. Vi skal i det følgende beskæftige os lidt nærmere med dens Bygningsform og gengive nogle gamle Sagn, der er meddelt os af Købmand Ole Svendsen i Rødbby, barnefødt derude paa Egnen.

Som det ses af ovenstaaende

Sten, og ogsaa Kloften er fra den ældre Middelalder. I den gotiske Tid forlængedes Koret til det dobbelte mod Vst, og i Tilbygningen, som er opført af Munkesten, sættes spidsbuede gotiske Vinduer, og samtidig forsynedes hele Kirken med prægtige, høje gotiske Hvælvinger. Hvilkeligt samtidig tilmuredes Norddøren, og det første Vaabenhus opførtes mod Syd.

Saaledes restaureret i Gotikens Periode stod Kirken fuldstændig urørt lige til vore Dage og, skønt

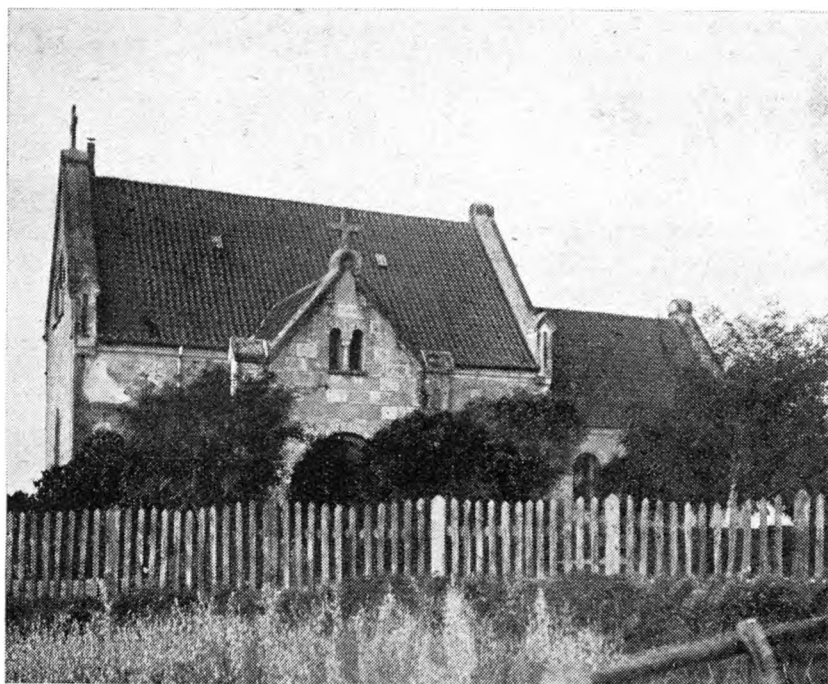
grimme rundbuede Jernvinduer. Et oprindeligt rundbuet Vindue er dog tildels bevaret under Vaabenhusets Tag, ligesom en oprindelig Overliggersten over et af de nye Vinduer paa Nord siden ses endnu. Samtidig, i 1870, forsvandt en romansk Gravsten fra Koret, et Træcrucifix samt det gamle Alter og Egetræstolene. De nye Stole er imidlertid praktiske og ret pæne, ligesom det nye Alter er forsynet med et fint Maheri af A. Dorph (Christi Opstandelse). Endvidere byggedes i 1870 et nyt Vaabenhus, som i det mindste er det tredje, Kirken har haft.

Paa Sagn er eller har denne Kirke været overordentlig rig. Den er vistnok den eneste Kirke paa Sydlolland, om hvilken der „gaar Sagn“. Over Syddøren sidder et Stenbillede forestillende to kæmpende Krigere m. m. Herom fortæller Sagnet, at paa dette Sted mødtes i gamle Dage til Ivelcamp toende Brødre, den ene faldt, den anden byggede denne Kirke af Anger over eller som Bod for sin Gerning.

Imidlertid er det ved Vøfflers Undersøgelser for nogle Aar siden konstateret, at der her i Landet findes en Gruppe af de ældste Kirker, som er forsynede med saadanne Kytterkampbilleder. Her i Ringsnebølle Kirke fandtes det eneste i det: Stift og tillige et af de interessanteste i Landet, fordi det var indbygget i Sten. Vøffler fortæller disse Kytterkampbilleder som en Fremstilling af Menneskefjælens Kamp med de onde Magter, en Kamp mellem godt og ondt.

Om Reliefferne i Korets Mure, som forestiller et Mandshoved og et Dyr med kløftet Hale, fortæller Sagnene, at Dyrebilledet forestiller en Drage, som havde Tilhold her. Mandshovedet forestiller en Kæmpe, som efter at have fældet Dragen byggede Kirken.

Endvidere fortalte man i gamle

Ringsnebølle Kirke.

Billeder, bestaar Kirken af Skib og Kor samt Vaabenhus mod Syd. Koret har lige Gable, og de to andre Gable, Vaabenhusets og den vestlige, er afsluttede foroven med cementstøbte Kors.

Kirkens Skib og Halvdelen af Koret hidrører fra den ældste romanske Tid og er opført af smukt tilhugne store Granitsten. Den er forsynet med Kampestensornamenter over begge Døre samt Kampestensrelieffer paa begge Sider af det oprindelige Kor. Fra samme Tid stammer tillige Døbefonten af

meget uheldig restaureret i 1870, dog i sine Hovedtræk bevaret indtil nu. I 1870 blev begge Skibets Gable, som under Taget var brøstfældige, nedbrudt indtil Hvælvingerne, og Kvadrene af Tøppen bortførtes, medens baade den romanske og den gotiske Del af Koret for at se ens ud overgnedes med Cementpuvs, som afstregedes i firkantede Felter.

Samtidig sønderbrød man de oprindelige rundbuede Vinduer i Skibet og de spidsbuede i Korets Forlængelse og satte overalt store,

Dage om en Trold, der var kommen fra andre Lande, fordi han ikke kunde taale Kløtterne, og nu blev saa rasende, da Kristendommen ogsaa nærmede sig dette Sted, at han tog al den Jord, hvor nu Rødbj Hjord er, i en Sæk for at bringe Død og Udelæggelse over de Kristne. Men heldigvis boede her en god Nisse, der vidste om Troldens Onskab, og da nu Trolden skred til Handling, stak Nissen Hul paa Sækken, og straks faldt den Sandbanke ud, hvorpaa de taknemlige Munte byggede Kingsebølle Kirke. Imidlertid gik Trolden videre og tabte alle de Bakker, man kan se igennem Høj-

højgaard's Marker og Hølebhy, indtil han naaede det Sted, hvor nu Juzls Kirke ligger paa en høj Banke. Her indhentede Nissen ham igen og skar Bunden ud af Sækken. Herover blev Trolden saa rasende, at han døde, og Muntene byggede ogsaa her en Kirke. Derfor er disse Kirker de ældste.

Der er opbevaret en mærkelig Talemaade, der formodentlig hentyder til en Egnen overgaaet Stoumflod. Den lød kort, men bestemt: „Kingsebølle Kirke har staaet Sjønsfoden over“.

En vis Mytisk har tidligere omgivet Kingsebølle Kirke, f. Eks. naar man saagde: „Det svarer ikke

rigtig til dernede“, eller: „Ved Kirken spørger det“. Eller naar en Mand for ikke tyde var siden om Kratten, da han vilde gaa der forbi, pludselig følte sig betaget af en overnaturlig Rædsel. Hæret rejste sig paa hans Hovede, og han berøste om: „Eh det havde ikke være rigtig sat derhenne.“

Eller naar endnu for 4—5 Aar siden en Vejfarende højtidelig meddelte, „at der var set Djs i Kirken ved Nat“.

Kingsebølle har i umindelige Tider — i al Fald i de sidste 500 Aar — været Anneks til Rødbj.

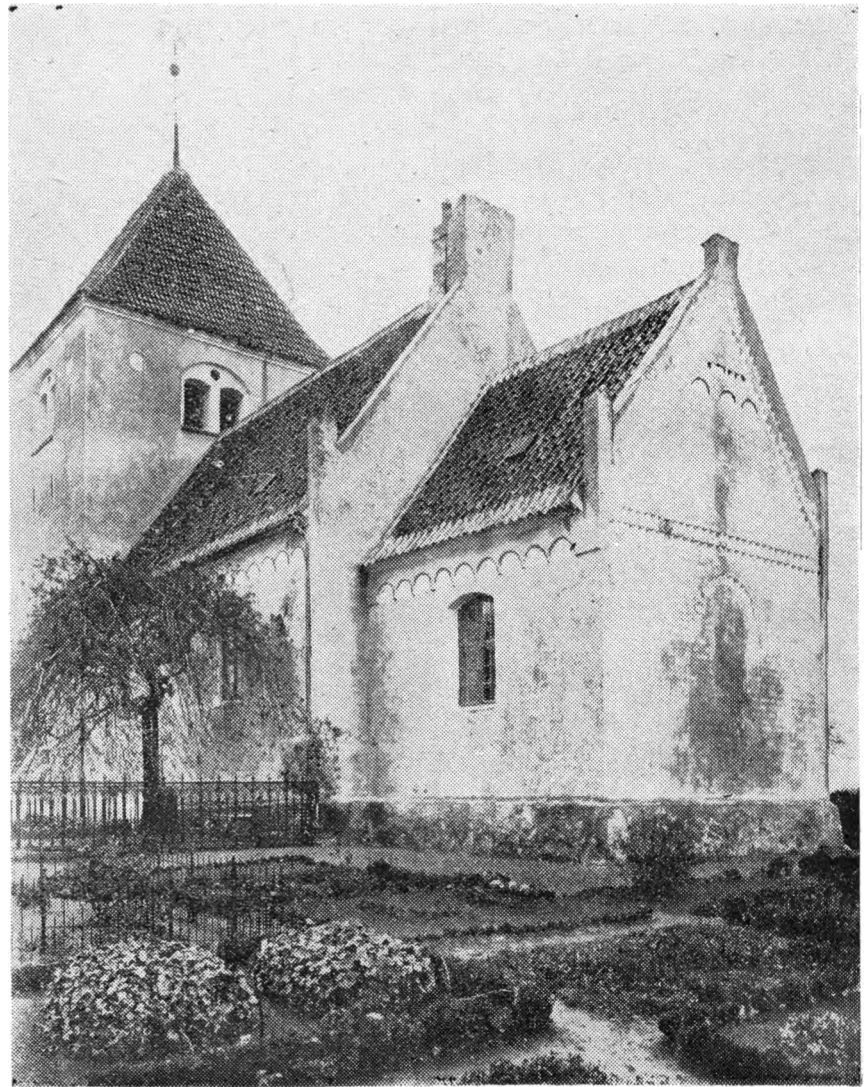

Herridslev Kirke.

Herridslev Kirke ligger paa en smuk Plet imellem Bejenes Forgning, omgibet af en velholdt Kirkegaard. Den har tidligere tilhørt Greben paa Nalholm, men er for et Par Aar siden bleven selvejende. Kapitalen var 45,000 Kr., som blev fordelt med to Trediedele til Grebskabet og 15,000 Kr. til Kirken selv.

Herridslev, der nu er et selvstændigt Pastorat, har fra 1695 og indtil for faa Aar siden været Anneks til Nysted, og det er stadig saadan, at Præsten fra Herridslev Iejlighedsvis maa fungere som residerende Kapellan i Nysted. Før 1695 var Herridslev eget Pastorat med Bregninge til Anneks.

Kirken er opført af røde Munksten og bestaar af Kor og Skib samt et Taarn med pyramideformet Tag. Taarnet er bleven tilbygget omkring Aar 1540, og Indgangen er siden 1867 gennem Taarnets Vestmur. Oprindelig var der Indgang gennem et Vaabenhus mod Syd og paa dets Plads ligger endnu den store flade Kampsten, som Barselkvinderne stod paa, medens Præsten holdt Indgangstalen for dem. Det hændte i Løbet af et kortere Tidrum at flere Barselkvinder døde efter „Indledningen“, og dette gav Anledning til den Døbtro, at Koner, der stod paa Stenen skulde dø inden Aaret var omme. Da Vaabenhuset 1608

Herridslev Kirke.

brændte, tog man heraf Anledning til at flytte det om til den anden Side af Kirken for at bevare Barselkvindernes Liv. I 1857 blev det Vaabenhus nedrevet og flyttet

udenfor Kirkegaarden, hvor det tjener som Materialhus. Den nordlige Dørindsatning ses i Muren saavel som flere af de oprindelige rundbuede Vinduer, i nyere Tid er

der indmuret spidsbuede Vinduesfatninger, hvis Bue senere igen er muret til efter almindelig Vindusform.

For Tiden er Kirken hvidmalet, men den skal nu igen overkalfes med Blegrødt.

Hele Kirkens Indre er overhvalvet. Hvalvingerne er indbygget omkring Midten af det 16. Aarhundrede. Tværs igennem den øverste af Stibets Hvalvinger er indsat et Par hvidkalkede Træbjælker for at hindre Murene i at skræmpe ud.

Kirken fik i Fjor indlagt elektrisk Lys og fik for 2 Aar siden et smukt og godt Orgel opsat over Indgangen.

Prædikestolen er det mest bemærkelsesværdige af Kirkens Inventar. Den er fra Renæssancetiden — et rigt Billedstøtterarbejde, i hvis Felter de 4 Evangelister er

udskåret. Desværre er der faret ilde frem ved Malingen af den; sidste Gang er der overmalet nogle Skriftsprog, som stod under Billedfelterne. Prædikestolen har båret en Del højere, men er blevet sænket, fordi Folk blev stivnakkede af at se op paa Præsten.

Døbefonten er af Granit og med udhuggede Rebsnoninger; kun dens Rumme er gammel. Den er forsynet med et stort Messingfad, ca. 200 Aar gammelt.

Altertablen er af ringe Værdi — en ret tarvelig Træramme omkring en Gipsafstøbning af Thorvaldsens Relief „Christus og Disciple i Emaus“. Sølvsølsten til Brødet er fra 1612 og stænkent af en af Præsterne.

I Koret's ene Sidemur er der indmuret en stor og ret velbeholdt Digsten over Zacharias Christofherfen, der var Præst i Sognet

fra 1602 indtil sin Død 1639, samt hans to Hustruer. Paa Stenen er indtaget deres Billeder i smukt Relief tilligemed Billeder af deres Børn. Den Sten, der sidder indmuret paa den anden Side i Koret, er, som Indskriften oplyser, lagt over to af Præstens Børn. Disse Digsten har indtil for faa Aar siden ligget nede i Gulvet foran Koret.

Kirken har haft nogle meget fjældne Stolestader, som desværre ikke er bevaret. Der var foran paa Stolene udskåret Matrikulumre for de Mænd, som havde Ret til at sidde. Og man passede nøje paa at holde sig hver til sin retmæssige Plads i Kirken.

Kirkeløkken er fra ny Tid og uden Interesse.

Heller ikke Præstehistorien frembyder noget af Interesse.

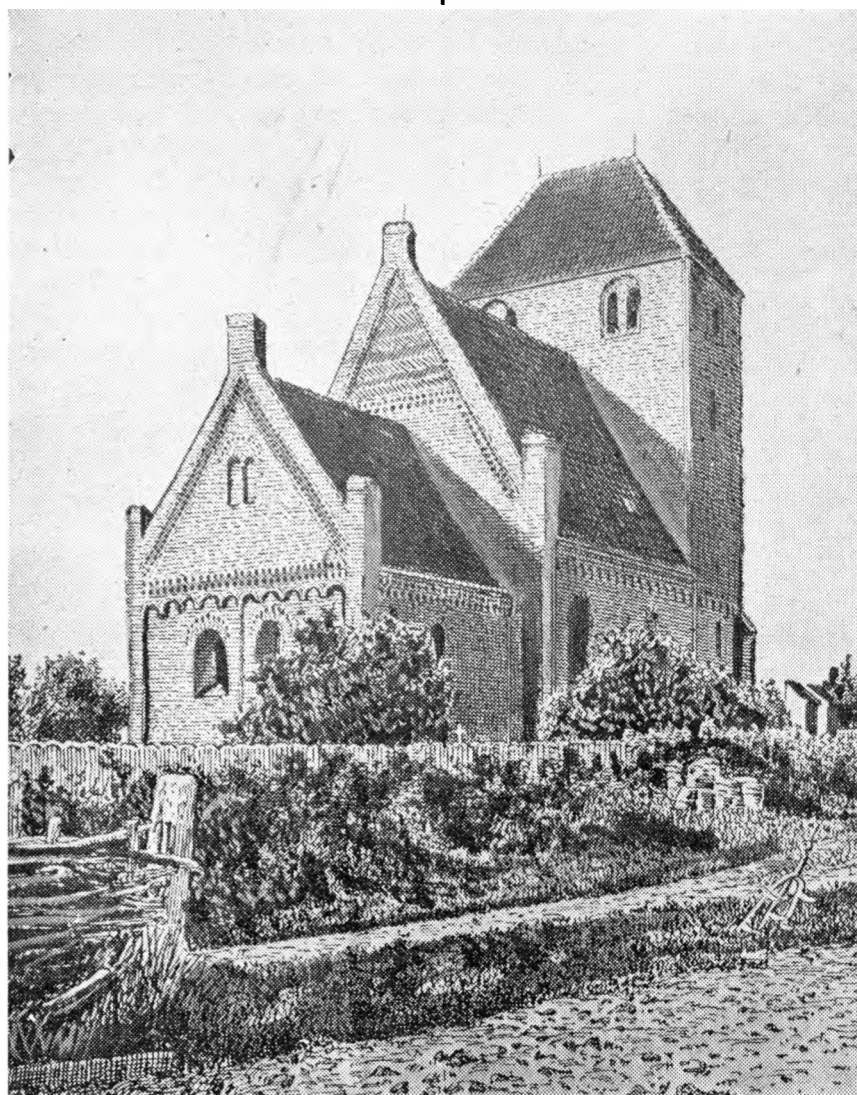
Thirsted Kirke.

Thirsted Kirke, der tilhører Grebskabet Christiansføde, er en af de interessanteste Landsbykirker i Stiftet og er opført omkring ved Aar 1200. I Modfætning til de fleste andre gamle Kirker er baade Skib og Kor og Taarn opført samtidig. Kirken skilder en hellig Kilde sin Oprindelse. Kilden, der endnu for halvandet Hundred Aar siden laa i Nærheden af Kirken forsynet med Tag og Rækbænk, var i sin Tid et stærkt besøgt Valfartsted. De, der fandt Helbredelse og Haab, gav en Stærb til den hellige St. Hans. For disse Penge opførtes først et Kapel og senere, da Gaverne vedblev at strømme ind, byggede man den smukke og efter Datidens Forhold store Kirke.

Thirsted Kirke er opført af Munkosten i ren Rundbuestil — kun i Taarnets Vestmur findes et lille spidsbuet Vindue. Oprindelig havde den fladt Hvælveloft, men i den senere Middelalder forsynede man den med spidsbuede Hvælvinger og byggede et Vaabenhus mod Syd. Det mærkeligste ved Kirken er det anseelige Taarn, der er lige saa bredt som Skibet; det er to Stokværk højt, og begge aabner sig som Villedet Side 48 viser ind mod Skibet forneden ved to rundbuede Arkader, der slutter sig til en lab, fritstaaende Søjle, foroven ved to lignende, men mindre Bueaabninger.

I 1891—92 blev Kirken under-

kastet en gennemgribende Restauration under Ledelse af Arkitekt Ove Bytze, hvorefter Murene var begyndt at forvitre, overtrukket med et fedeligt

Thirsted Kirke.

Peteresen, der gengav den sit oprindelige smukke Udseende. Ved en Restauration i 1858 blev Kirken,

graat Lag Cement. Dette Budslag fjernedes 1892, og hvor Murene tiltrængte det indsattes ny Stene;

men da Budslaget fjernedes fra Taarnet viste det sig at dets Mure overalt var forvitrede og man maatte derfor hugges et Lag af Murene, saaledes at Gladen atter blev jævn. Da man fjernede Cementlaget af Korets Ostgavl blev man opmærksom paa at denne var overfaaet med en Mængde Indskrifter i Stenene og ved en Undersøgelse konstaterede Professor Kornerup at det var Romærker. I de første Hundrede Aar efter Kirkens Opførelse var Kunsten at kunne skrive kun meget lidt kendt og naar den Lids Bønder skulde skrive under paa et Fæstebrev eller lign. benyttede de sig af nogle paa forskellig Maade sammensatte Streger, der havde en Del Lighed med Runeskriften. Naar nu Menigheden stod udenfor Kirken og ventede paa Præsten benyttede hver især Tiden til at ridse sit „Navn“ i Muren.

Kirkens Mure er usædvanlig tykke og det er sandsynligvis gjort for at Kirken i Nordsjæll kunde tjene som Fæstning. Nordsjæll har nemlig i sin Tid strakt sig helt op til Kirken og Svøbere havde her en let Udgang til Landing, saa det var af Vigtighed at Beboerne hurtigst kunde ty i Sikkerhed.

Før Restaurationen i 1892 gik man op i Taarnet af Trapper inde i Taarnrummet; men ved Restaurationen fandt man i Taarnmuren en smal Bindeltrappe, hvis Indgang var tilmuret. Denne Trappe blev nu atter taget i Brug, og de andre fjernede.

Mest gennemgribende virkede dog Restaurationen af Kirkens Indre. Den var som før nævnt oprindelig forsynet med fladt Bjælkeloft, der senere maatte bige Pladsen for de spidsbuede Hvælvinger. Ved Opførelsen af disse Hvælvinger blev en Mængde smukke Kalkmalerier overdækkede og som Erstatning forsynede man da Hvælvingerne med en Række daarlige Kalkmalerier. Ligeledes blev de oprinde-

lige rundbuede Vinduer erstattet med store spidsbuede. Alt dette blev ved Restaurationen fjernet og Kirken ført tilbage til sin oprindelige Skikkelse. Hvælvingerne blev nedrevet og erstattet med fladt Bjælkeloft, de spidsbuede Vinduer afløstes af rundbuede, og de gamle smukke Kalkmalerier med Moiser fra det gamle og det nye Testamente blev atter afdækkede; det lykkes Professor Kornerup at restaurere dem saa godt, at de nu regnes blandt de bedste i Landet. Vi gengiver her J. Kornerups Indberetning (1889—91) til Nationalmuseet om Maleriernes Art og Indhold:

Koret har været bemalt med Friser, hvori Billeder af Helgener, Engle og andre Figurer, men det er meget utydeligt. Paa Væggen over Korbuens ses Spor af Gud Fader og noget derfra Adam og Evas Uddrivelse af Paradis. Paa Nord siden er fremstillet Emner fra det gamle Testamente: Adam i Begreb med at hugge Brænde, Eva spindende paa en Kof, medens hun passer sit Barn. Rains og Abels Offer; Abels Drab, Babeltårnets Bygning; de jødiske Spejdere med Vindruekæden. Abraham vjrer Jaf; Jaf velsigner Jacob, medens Esau med Bue og Pile bereder sig til Jagten. Jacobsstigen med Englene og den sovende Jacob; Bagtens Ark; Moses modtager Lovens Tavler; Moses fremdrager Vand af Klippen; Mannaregnen i Ørknen; Daniel i Løvelulen, en Engel foroven peger paa Profeten og velsigner en Mand, som bringer ham Fødevarer. Belzasar paa sin Trone, over ham fremkommer Gaanden, der skriver Ordene: „Mene, Tegel, Alfarfin“ paa Væggen; foran ham knæler hans Dronning, som bærer en Kiste med Kostbarheder, længere tilbage hænger en Mand i en Galge, medens en anden med Hænder og Fødder er fæstet i Blokken.

Paa nordre Væg i øverste Række er en Frise med Billeder af det nye Testamente: Gud Fader sender den hellige Mand over Maria; i en Straale, som udgaaer fra hans Mund, ses det lille Jesusbarn; Marias Besøg hos Elizabeth; paa en realistisk naiv Maade er det vist, at begge er svangre. Endelig de hellige tre Konger; af dette Billede er kun nogle Rester tilbage.

Paa Korets østre Væg er Fremstillinger af Indtoget i Jerusalem og Korsfæstelsen. Paa søndre Væg: Jesus i Gethsemane, hvor Judas giver ham Forræderkysset; Jesus Fremstilling for Pilatus og Hudsjættelsen samt Tornekroningen.

I Vindueslysningerne er Rester af et Billede med Kristi Himmelfart. Efter Ornater, Drafter m. m., maa Udførelsen sættes til Begyndelsen af 15. Aarhundrede, hvilket bekræftes af en Indskrift paa nordre Væg bag Korbuens: „memento fecit . . Dominus Hennigus Kappel“. Denne Henning Kappel ejede omkring ved 1400-Aaret Tostrup, det nuværende Christianskæde, og ifølge Meddelelse af Hr. Archivarassistent A. Thiset, findes der ogsaa i Rigsarchivet Documenter med hans Navn fra 1407 og 1427. Nogle Ordter med romanske Ornater og Palmetter tyde dog paa, at der har været en meget tidligere Maling i Kirken.

I Skibet har der ogsaa været Kalkmalerier, paa Hvælvinger; men de var fra en nyere Tid, omtrent ved Aar 1500; de var meget raat udførte og paa nogle Steder meget anstødelige og meget daarligt udførte, men ret mærkelige ved deres færdige Indhold. De Hvælvingerne i Skibet blev nedbrudte og erstattede med det oprindelige flade Loft, er disse Billeder nu forsvundne.

Den prægtige, store Døbefont, der staar foran Musæet i Marijo,

stammer fra Tirsted Kirke. Ruskøde Olsen fortæller følgende om, hvorledes det gik til, at den blev opstillet ved Musæet.

For en Snes Aar siden var Hr. Olsen paa en af sine Samlerture en Dag kommen til Viet. Da han gik forbi Hans Rasmussens Gaard, lagde han tilfældig Mærke til, at Gaardbejeren stod inde i Haven og læskede Kalk i Døbefonten. Udfra kunde Olsen naturligvis ikke straks se, hvad det var for en mærkelig Balje, men da han kom ind i Haven og gav sig i Snak med Manden, blev han

af massigt Sten. Han købte det til Musæet for 15 Kr.

— Døbefonten blev nu rensset og opstillet ved Musæet. Den er et meget sjældent Stykke. Dr. Henry Petersen, som undersøgte den, erklærede, at den er hugget af finst Kalksten og stammer fra Dronning Margrethes Tid. Dens Rumme er meget stor og saa dyb, at man kunde dyppe et Barn med Kroppen under Vand. Saabel Rummen som Fodstykke har, set ovenfra, Form som en Firklover.

Den er, som det ses af bort Billedet, dekoreret med smukt hug-

Døbefont i Tirsted Kirke.

snart klar over, hvad denne i sin Tid havde været til. Gaardbejeren vidste det ogsaa nok; han mente, at Gaardens tidligere Ejer havde faaet den, fordi han hjalp Tirsted Degn at synge i Kirken.

Hr. Olsen købte saa Døbefonten til Musæet for 40 Kr.

Men Fodstykket manglede og Olsen spurgte dem, om de ikke vidste, hvor det var bleven af. Konen lod da falde en Bemærkning om, at hun hos Anton Sten i Brandstrup havde set saadan en lækkerlig Tingest, der blev brugt til at sætte Bøtter paa. Da Olsen kom derhen og undersøgte Sagen, viste det sig ganske rigtig, at være Fodstykket

gede Ahornblade. Desværre lider Kalkstenen meget under Vejrligets Omkiftelser med Regn, Frost og Lø, saa den er efterhaanden blevet en Del forbitret og har slaaet Rebner.

Da Tirsted Kirke for nogle Aar siden blev restaureret, var det paa Tale, at den gamle Døbefont skulde tilbage til Kirken, men der er aldrig bleven gjort Alvor deraf.

Tirsted Kirkes nuværende Døbefont er 1891 overført fra Brahetrolleborg Kirke; den er af Granit med irdhugne Høveder paa Fodstykket og sikkert meget gammel.

Prædikestolen er et Billedskærer-

arbejde fra 1602 og bærer i Felterne de 4 Evangelister.

I Korbuens Vægge fandt man ved Restaurationen to Niche; heri i den katolske Tid sikkert har staaet to Helgenbilleder. I disse Niche anbragtes nu to Træfigurer, der blev ført hertil fra Brahetrolleborg, hvor de i en Gruppe, der forestillede Korsfæstelsen, har været Johannes og Marie.

Ved Restaurationen i 1858 fik Kirken en Altertable med et Gipsrelief, der var en Kopi af Thorvaldsens: Jesus i Emaus. I 1902 blev dette Relief indmuret over Korbuens, og Kirken fik sin nuværende Altertable bestaaende af et nyt Træcruifix.

Familien Reventlow benyttede en Tid lang denne Kirke meget — Statsministeren blev s. Gs. viet her — og betænkte den da rigeligt med Gæber, saaledes Altertøj, Sølvtager, Sølvbækken til Døbefonten m. m.

Under Koret fandtes tidligere en muret Begrælsel, som skal bære opført af Tyge Dunge til Tostrup (Christiansføde), hvor han selv har ligget begravet. Da man i 1892 forfinede Kirken med Varmeapparat, blev dette anbragt i Begrælselen og Risterne nedgrabet paa Kirkegaarden. I Kirkeens Gulv fandtes tidligere flere Vigsten bl. a. en med den kraftigt minende Sætning: I Dag mig; i Morgen Dig. Disse Sten blev senere optagne og lagt som Fliserække udenfor Kirken, og deres Inscriptioner blev derved efterhaanden udslettet. De er nu taget op og indsat i Kirkegaardsmuren.

I denne Forbindelse skal nævnes den berømte Runesten, der var indsat i Kirkemuren, men som ved Restaurationen i 1858 blev udtaget og indsendt til Nationalmuseet. Dens Indskrift er tydet saaledes:

„Åstrad og Hilduff rejste denne Sten over Frode, sin besvogrede; han var Herre til Tyre paa

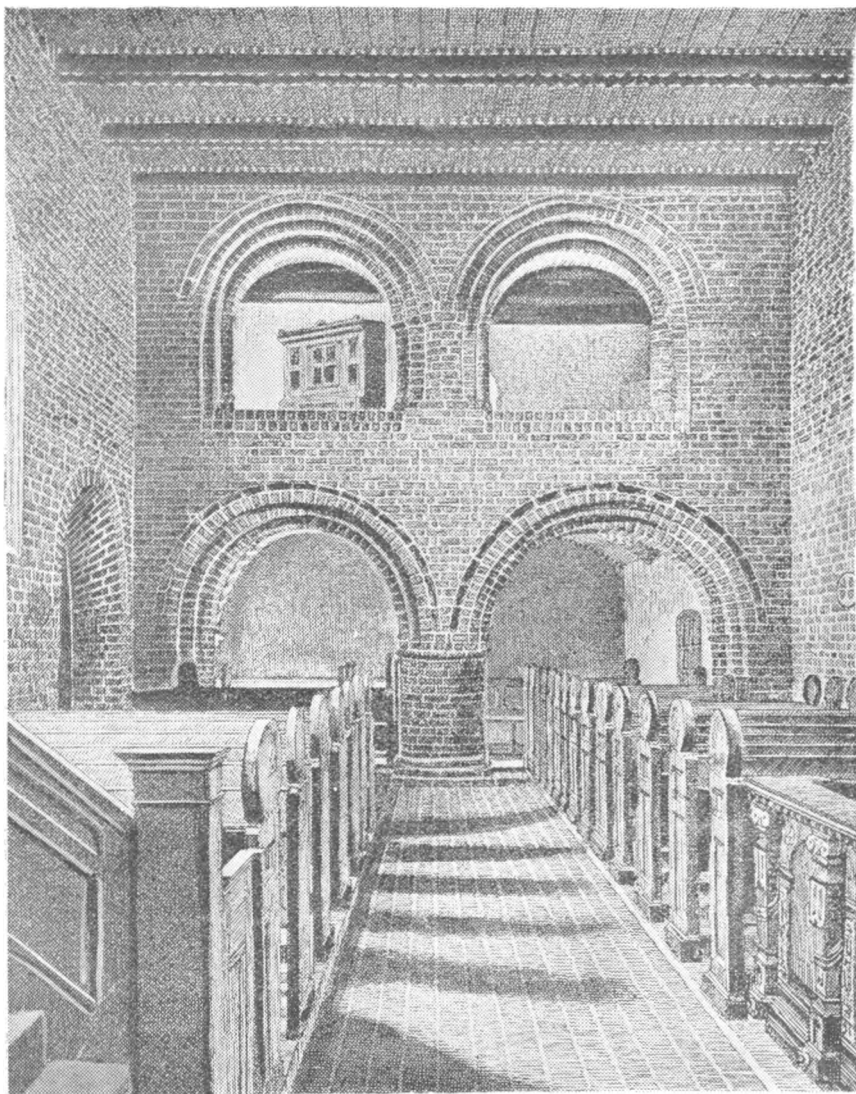
Vair i Frisland, da alle Vitinger trængte paa, og han var Anfører, men døde paa Hædet."

— Af Kirkens Præster nævnes:

Hr. Hansen Hammer var Præst her fra 1657 til sin Død 1699; han var født i Nafskov og gift med en Datter af Nafskov-Borgmesteren

Hammers Tid (1694) blev Vejleby annekteret til Thirsted, der alt i Forvejen havde Annekset Skjærringe.

1747 blev Paul Danchel kaldet til residerende Kapellan og 1765 til Sognepræst. Rhode fortæller om ham: Som residerende Kapellan le-

Kirkens Indre med den gennembrudte Væg i Taaruet.

Mads Bergen. Deres Børn fik baade Faderens og Moderens Navn forenet til Bergenshammer, og Præsten er saaledes Stammefader til denne Slægt. Hans Ligsten er indmuret i Korets søndre Væg. I

bede han „i den strengeste Stilhed, fornøjende sig med Mechanik, medicina practica“ — hvor Datidens Læger maa have været overbærende! — og „Chymien“, hvorfor det vistnok har bitt dobbelt Dpmærk-

somhed, da Formandens unge Enke, som hidtil aldrig havde født Børn, nu kom altfor hastig i Barselseng. Som en Følge heraf blev den stille Mand først suspenderet og efter et Aars Forløb affat ved en fgl. Resolution af 22. August 1766. Den lille Pige, som forarsagede al denne Ulempe, ægtede siden Hr. Stauning i Vaalse. Den 15. April 1768 blev Danchel dog atter kaldet til Sognepræst i Fjeldsted, og S. i Fhen, hvor hans „uheldige, men hndige“ Ægteben fradøde ham 1772, 48 Aar gammel. Selv gif han al Kjødets Gang 1788.

Af de residerende Kapellaner skal endvidere nævnes Hans Nikolaj Spleth, som sad her fra 1785 til 1805. Der fortælles om ham, at han paa en Maade „skændtes“ med Vorherre paa Prædikestolen, naar han som en god Landmand bad om Regnvejr. „I Forgaars fik de Vejleby Mænd en dejlig Regn“, udbrød han saaledes en Gang, „og da jeg i forrige Uge var i Rødbby, blev jeg gennemblødt, da jeg kørte hjem,“ men her faldt ikke en Draabe. Er da vi her i Thirsted og Skjærringe Sogne Shndere fremfor hine, at de skal have Regn, og vi forgjæves sukke derefter. Nej, for saa maatte jeg kende de Rødbbymænd og Bønderne i Vejleby bedre end Du alvidende Gud, og det vilde jo være en Urimelighed at sige. Men giv os nu snart en beredtvægende Regn, ja, lad det blive en almindelig Landeregn, og vi skulle alle prise dit Navn.“ Naar Rogen havde græsset paa hans Mark eller stjaalet af hans Gjerder, sparede han ligesaa lidt dem paa Prædikestolen som Vorherre; „men ligemeget hjalp det,“ — siger Rhode.

Skørringe Kirke.

Venligt og hyggeligt er det Indtryk, man faar af Skørringe Kirke, saaledes som den ligger omkranset af store Kastanietræer og indrammet af Skørringes Huse og Gaarde.

Skønt Kirken ikke er stor, har den dog båret mindre, idet Døgnningens vestlige Ende — hvor der nu er Baabehus fornedet og Orgelpulpitur foroven — er senere tilbygget. Kor og Skib er fra Valdemartiden og har oprindelig haft fladt Loft; men er i den nyere Tid forsynet med et rundbuet og kalkpudsset Træloft, der har udseende som en Løndehælving. Taarnet, som er af Bindingsværk er kun et Hundred Aar gammel. Det rummer kun en Klokke fra det 15. Aarhundrede, uden Aarstal, men med Indskriften Ave Marie i Munkeskrift.

Kirken, der er opført af røde Munkesten, er nu overhvidtet, saa Sporene af de gamle Vinduer og Døre, er dækkede. Skibet og Koret har nette rundbuede Vinduer, hvorimod Vinduerne i Vestmuren er firkantede og ufærdige.

Prædikestolen er fra den nyere Tid og uden Interesse. Døbefonten er usædvanlig stor, hugget i Granit og prydet med Rebsnoitinger og med en Række Kors- og

Viltsfigurer anbragte i Rundbuer. Den er sikkert meget gammel. Bæstenet er af Messing og fremstiller Skjendefaldet omgivet af den fød-

te Korvæggen og omgivet af 4, ligeledes indmurede Medailloner, fremstillende de 4 Evangelister.

Paa Alteret staar to lette Mes-

Skørringe Kirke.

vanlige latinske Indskrift; men ellers uden Aarstal eller Døgnninger om Giberen.

Altertablen er et Gipsrelief af Thorvaldsen: Peder helbreder den Halte; det er indmuret i selve

vingstager; den ene bærer Indskriften „Karen Klavsdatter 1655“; den anden: „Niels Simonsen Anno 1655.“

Skørringe er Annekts til V. Thirsted.

Vejleby Kirke.

Vejleby Kirke ligger ensom paa en Banke ved Rødbj Fjord. Stedet gør et øde Indtryk, fordi der ikke er plantet noget som helst, der kunde give lidt Hvgge og Læ.

Sagnet vil vide, at der paa Banken har været et berømt hedensk Offersted, og det er vel Grunden til, at Kirken i sin Tid er opført her, skønt den derved kom til at ligge lidt affides.

Skib og Kor er bygget i Valdemartiden af røde Munkesten paa Kampenssøttel med tallede Gable og fladt Loft. Senere, i Aarene omkring 1694, er Taarnet mod Vest og Waabenhuset mod Nord opførte, og samtidig forshuede man Skib og Kor med spidsbuede Hvælvinger, der dog for Skibets Vedkommende senere atter er nedrevne og erstattede med fladt Loft. Hvælvingerne i Koret og Waabenhuset er derimod bevarede. Hele Kirken er nu overpudset med Cement, der jo altid giver et grant, noget trist Præg.

Indvendig er Kirken lys og venlig. Taarnrummet er forbundet med Skibet ved en Spidsbue og overbygget med et Pulpitur, der stadig venter paa sit Orgel.

I Skibet hænger en Mindetable af Træ over Inspektør ved Grebskabet Christiansføde, Kammerraad Jacob Laurzen Morsleth, som døde 1776 efter at have oprettet et

Legat paa 1000 Rigsdaler til Foredel for Grebskabet's Fattige.

I Koret's Skjmur er indfat en Grabsten, der bærer følgende Indskrift:

nem og alle tro Kriene en glædelig Opstandelse.

Dødsaaet mangler baade for Mand og Kone. Det er gaaet saaledes til, at Sønnen er død først

Vejleby Kirke.

Her ligger begravet hæderlig, bellært Mand Rasmus Rasmusen Schøiring, som var Sognepræst til Vejleby Kirke. Døde 16 og hans kære Hustru ærlig og gudsrhgtig Kvinde Karen Kristensdatter som døde 16 og deres kære Søn. Gud gibe den

som Varn og er begravet i Koret, og Faderen har da samtidig ladet hugge Grabsten over sig og Hustru og ladet afsætte Plads til Dødsaaet. 1643 døde han; men Konen har ikke gjort sig den Ulejlighed at lade Dødsaaet indhugge i Stenen.

Selv giftede hun sig senere med Præsten Jacob Clausen i Errindlev og er antagelig slet ikke begravet i Vejleby Kirke.

Prædikestolen er et Billedskærerarbejde fra 1694 med de fire Evangelister i Søjlefelter.

Døbefonten er af Træ, Bækkenet

af Messing med en Fremstilling af Vinhøsten.

Altertablen er en enkel udstaaret Ramme med et Maleri: Englen trostjer Jesu i Gethsemane Have.

I Taarnet hænger kun en Klokke, der er støbt 1696 og bærer Christian den Femtes Nabnetræk samt

Nabnene paa Kirkebærgen Søren Pedersen (der antagelig har skænket Klokken) og Klokkestøberen M. G. Jacob Jeremisen.

Fra Reformationen til 1694 var Vejleby et særligt Pastorat. Næstte Aar blev det Annets til Thirsted.

Halsted Kirke.

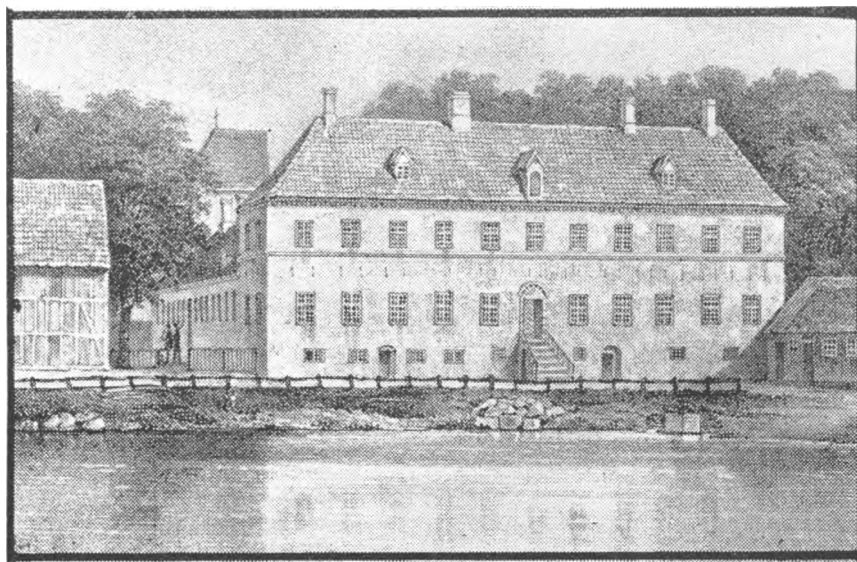
Halsted Kirke er baade hvad det Ydre og Indre angaar en af de smukkeste Kirker paa Lolland. Den er tillige af stor historisk Interesse, idet den har været Klosterkirke til det gamle Halsted Kloster; men den har ganske vist stiftet Udseende adskillige Gange, og er næppe heller i sin nuværende Skikkelse nogen paaklædig Gengivelse af den gamle Klosterkirke. Gamle Dokumenter beretter, at Baldemar den Store 1177 kænede — den sikkert da nyopførte — Haldstadth Kirke til Ringsted Kloster, og af Om-talen i vedkommende Dokument fremgaar det, at Halsted allerede den Gang havde begyndt at antage Karakter af et Kloster. Det er dog først i 1305, at man finder Halsted nævnt som Kloster for Munk af Benediktiner-Ordenen og staaende under Ringsted Klosters Overhøjhed.

Allerede før Baldemar den Stores Tid var Halsted kendt som et af de hellige Steder; dens Berømmelse skildtes de helsebringende Kilder, som gæstedes af ihge Pilgrimme, der her søgte Lise for deres Bunder. Det var navnlig St. Hans Nat, man valfartede til Kilden, og der var da gerne en Munk til Stede, som opordrede til at hde Gaver til Arbejdet for Guds Riges Fremgang. For disse Gaver byggedes først et Kapel helliget St. Oluf og senere

Klostret. St. Olufs Kapel blev nedbrudt 1564, da Sognebørnene fik Lov til at bruge Materialerne af den forfaldne Bygning til Ubedring af Halsted Kirke. Men Blokken, hvori Gaverne blev samlet, stod der indtil 1860, og endnu den Gang besøgte Kilden paa Magshøj af ihge Almuefolk.

findes endnu de murede Ræderhælbinger fra det gamle Kloster.

I Baldemar Sejrs Jordebog omtales Haldstadth (det nuværende Juellinge) som Kongods. 1284 tilfaldt det ved Magekifte Erik Floppennings Datter Jute, som synes at have medvirket til Klosters Udvikelse. Sagnet vil

Juellinges gamle Hovedbygning.

som den sa: ud for 70 Aar siden, i Baggrunden ses Kirketaarnet, der ser helt anderledes ud end nu.

Juellinge Dyrehave hed tidligere Munkelund og skal have været Promenadeskov for Munkene. Og langs Aaen gennem Rugaardsmarken under Vejen til Vesterborg findes endnu Spor af Munkenes Kartedamme.

Under Juellinge gamle Hovedbygning, der er a:ibildet hosstaaende,

bide, at hun udbidede Kirken og opbyggede den helt af Kampestensmur. Hun var meget stolt over denne Gave, og da Kirken skulde i:udvies, sagde hun foran Alteret, at naar hun havde givet Gud en saadan Gave, kunde han jo nok give hende Styrke og Helse, ja lade

hende leve i saa mange Aar som Kirken stod. Hendes ubetænksomme Enkte blev opfyldt. Alle hendes Slægtninge døde, selv blev hun indkrumpen og træt til Døden, men dø kunde hun ikke. Tilfældigt mistede hun Mælet og havde kun dets Brug i Midnatstimen hver Julenat. Saa befalede hun en Julenat, at man skulde lægge hende i en Kiste og henætte den i Kirken. Hver Julenat kom Klosters Prior til hende løftede Kistelaaget, og

Præst tog sig for at bede for hende ustandselig hele Julenat i 3 Aar i Træk; da fik hun Fred.

1332 blev Liget af Christoffer 2. Søn, Erik, der var stjæret med Hesten i Holsten og død paa Vejen hjem over Femern—Rødbh, bisat i Hølsted Kloster i 14 Dage indtil det kunde føres til sit endelige Hvilested i Sorø Kloster. 1354 ses Klosters Prior at have ti skødet Baldemar Atterdag nogle Ejendomme i Vesterborg; men iøvrigt er Oplysninger

Bed Reformationens J. førelse blev Hølsted — som saa mange andre Klostre — gjort til et Kronlehn. 1538 finder man Otto Ratlau som dets Indehaver, han havde faaet det overdraget mod at underholde de tilbageblevne Munkes, saa længe de levede.

Efter Reformationen blev Klosterkirken gjort til Sognkirke; dens Mure bestod da væsentligst af hugne Kampesten. Kort efter blev den udbedret og forlænget ved Hjælp af Materialerne fra det før nævnte St. Duffs Kapel. Taarnet var da ret labt og ubehdeligt. 1636 byggede Borchard Rud Gravkapellet paa Nordfiden, og Kirken er nu Lov at staa i denne Skikkelse indtil 1868, da man under Professor Ove Petersens Ledelse underkastede den en meget gennemgribende Restauration; bl. a. blev Taarnet nedrevet og opbygget fra Grunden. Vaabnhuset paa Nordfiden blev ligeledes nedrevet, og Indgangen flyttet hen i Taarnet.

I sin nuværende Skikkelse bestaar Kirken af Skib og Kor, Kapel og Taarn. Koret har lige Afslutning. Murene bestaar forneden af glat hugne Kampesten, foroven af Munkestenen. I Korets Gavl findes indmuret et i Granit udhugget Hoved. Sagnet har haft travlt med at berette grufulde Begivenheder, som knyttede sig til dette Hoved; men Forklaringen er sikkert ganske simpelt den, at Stenen forestiller et Kristus-hoved, der skal symbolisere, at Kristus er Kirkens og Menighedens Hoved.

Paa Kirkens Sydside, der vender ind mod Juellinge Park, er en Indgang for den grebelige Familie. Over Døren sidder en Granitsten, med halvt udslidte Indhugninger, der vist har gengibet Marias Op-tagelse i Himlen.

Paa Kirkegaarden findes et Par Steder Begravelser for Slægten Friis (en tredje Familiebegravelse findes i Ørehaven). Paa den

Hølsted Kirke.

som han lidt efter lidt hævede det, rejste hun sig efter Aaaget sagtelig overende. Naar hun da sad oprejst i sin Kiste, spurgte hun: „Staar min Kirke endnu?“ Og naar Præsten dertil havde svaret: „Ja“, sukkede hun og sagde: „At gibe Gud, at min Kirke var brændt; thi da er først al min Jammer fuldendt“. Derpaa sank hun ætter tilbage i Kisten; Præsten lod Aaaget falde og kom ikke tilbage før næste Julenat. — Saaledes gif det i Aarhundreder indtil en hellig

ne fra disse Tider meget sparsomme.

I 1510 afbrændte Uhbekkerne Hølsted Kloster; hvortil man den Gana kunde sejle gennem Fjorden. Kirken blev straks genopført; men blev allerede 1591 igen ombygget af Enkedronning Sofie.

I 1517 havde Hølsted Besøg af Afsladstrammeren Arcinsholdus, som herfra solgte Afslad til Dolliterne, der, hvis man kan tro de gamle Beretninger, nok kunde trænge til det.

ældste Begravelsesplads staar bl. a. en Sten over Stiftamtmand Frederik C. Kragh-Juel-Wind-Friis til Friisenborg og Juellinge. Den bærer følgende Indskrift, der er taget af den Vigtale, Biskop Bojsen holdt over ham:

Dine Bønder velsigne Dig — det er Din Vre.

Dine Venner sørge ved Din Grav — det er Din Hæder.

Du er hos Gud — det er din Løn.

Der ses og samles vi igen — det er vort Naab.

I Taarnet, der har smukke, blindingssmykkede Gable, findes et Urværk og to Klokker. Den lille Klokke er givet af ovennævnte Greb Frederik Friis 1777; den store Klokke er omstøbt 1866, idet den gamle, som stammede fra 1374, var meget slet.

I sit Indre er Kirken utvibslomt den smukkeste og rigest udstyrede i Stiftet. Dens høje smukke Svæbinger og store rundbuede Vinduer giver Rummet et højtidsfuldt Præg og de mange Kunstarbejder og Mindemærker fængsler i høj Grad Beskueren.

I Waabenhuset findes Præstetabeller med Fortegnelse over Kirkens Præster fra Reformationen. Endvidere hænger her et stort Epitafium over Provst Knud Griffen Pontoppidan, der sammen med sin Broder var den første, der antog dette senere saa berømte Slægtsnavn. Han var Præst i Hølsted fra 1624 til 1662. Epitafiet er et Maleri, der forestiller Præsten og hans første Hustru, der er malet to Gange, samt 8 dødsfødte Børn i Række og et levende Barn. Alle Børnene fik han i sit første Ægteskab med Anna Christensdatter; hans andet Ægteskab med Margrethe Petersdatter som overlevede ham, var barnløst. Om de mange dødsfødte Børn beretter Sagnet: Engang kort efter Præstens Giftemaal bad en Moder ham om at kaste Jord paa

hendes dødsfødte Barn; men da det stred mod Datidens Skik, sagde Præsten nej, og da Konen paa sine Knæ gentog sin Bøn, stødte han til hende med Foden og tilføjede haanligt, at han kunde lige saa godt give sig til at kaste Jord paa en Hundehvalp. Saa rejste Moderen sig, forbandede Præsten og ønskede, at hans Kone kun maatte føde dødsfødte Børn. Forbandelsen og Ønsket blev opfyldt; thi Præstekonen fødte et dødsfød Barn hvert Aar, og da dette havde gentaget sig i 8 Aar, stjælede Præsten Sind og kastede Jord paa et dødsfød Barn. Derved blev Forbandelsen hævet, og Konen fødte nu et levende Barn. Af Glæde herover lod Præsten og hans Kone Epitafiet male og opsætte. Konen blev malet i to Billeder; det ene skulde forestille hende under Forbandelsen, det andet efter at denne var hævet. At Billedet ikke skal forestille Præsten med begge hans Koner, men at det er den ene, der er malet to Gange, fremgaar dels deraf, at de to Billeder er ganske ens, dels deraf, at Epitafiet er malet medens Præstens første Kone endnu levede. Dette fremgaar nemlig af Indskriften som lyder: 1651 har velærverdige Knud Griffen, Provst og Sognepræst her, med sin kære Hustru Anna Christensdatter ladet befinde og opsætte dette Epitafium, Gud til Vre, Kirken til Beprydelse.

Indenfor Kirkedøren under Orgelpulpituret hænger en Række Malerier af Præster fra de sidste halvandet Hundrede Aar. Der er Hans Christian Schjern og hans Søn, „Zubeloldingen“, Provst Niels Schjern, endvidere Pastor Hans Oluf Clausen, Johan Jørgen Stieler Wegener og Provst Lund.

Til højre i Skibet hænger en Table med Indskriften: Denne Kirke blev restaureret udbvendig og indvendig i dens oprindelige Stil af dens Ejer og Patron Greb Frederik Julius Kragh-Juel-Wind-

Friis 1877. Dette sættes ham til Minde af hans Enke 1886.

Prædikestolen er et smukt Billedskærerarbejde fra 1636 med Christian 4.s og Christian 5.s Navnetræk og det danske Waaben.

Døbefonten er af Granit, fin udhugget og forsynet med Himmel med udskårne Engle og en Fremstilling af Jesu Daab, og øverst oppe en Døe samt Bogstaverne S. M. G., hvilket viser, at den er skænket Kirken af Sofie Magdalene v. Gram, der var Besidderinde af Friisenborg og gift med Jens Kragh-Juel-Wind, som 1726 arbejdede Juellinge og blev Stamfader til den Friis'ske Slægt.

Bækken har følgende Indskrift: Dette Bækken haver ærlige og velbyrdige Frue, Fru Margrethe Hylarius Rhud til Sæbygaard givet hid til Hølsted Kirke 1608, som skal altid staa udi Fonten.“ I Bækken er udhamret den bekendte Fremstilling af Søndefaldet samt Rud'ernes og Pappenheimernes Waaben.

Mellem Koret og Skibet findes det pragtfulde Korgitte, et fortrinligt Billedskærerarbejde, der 1671 er skænket Kirken af Claus Hartvigsen, der var Dronning Sofie Amalies Amtsskriver.

Altetablen er ligeledes et udmærket Billedskærerarbejde. Det stammer antagelig fra Tiden omkring 1450 og har oprindelig været til at lukke som et Slab; men Fløjene er nu fastgjorte. I Midterpartiet ses Korsfæstelsen, baade Jesus og de to Mødere samt Soldaterne, hvoraf den ene rækker Kristus Eddikejvampen paa en Stang. I Korjet sidder en Glasperle, som indeholder en Splint af Kristi Kors. Paa Sidesløjene ses forskellige Apostle og Kirkefædre. Paa Bagsiden af Sidesløjene, som altsaa har været lukket, ses Resten af Malerier fremstillende Jesus i Gethse-

mane Hæbe, Jesus for Pilatus og andre Affnit af Videlseshistorien.

Denne smukke Altertable har en Gang bærer braget til Fordel for en anden, som nu hænger i Koret og bestaar af et Maleri af Jesus i Gethsemane Hæbe. Ved Kirkens Restauration i 1877 blev den gamle Altertable, som da var slemst mofesteret, istandsat og atter bragt til Hæder og Værdighed.

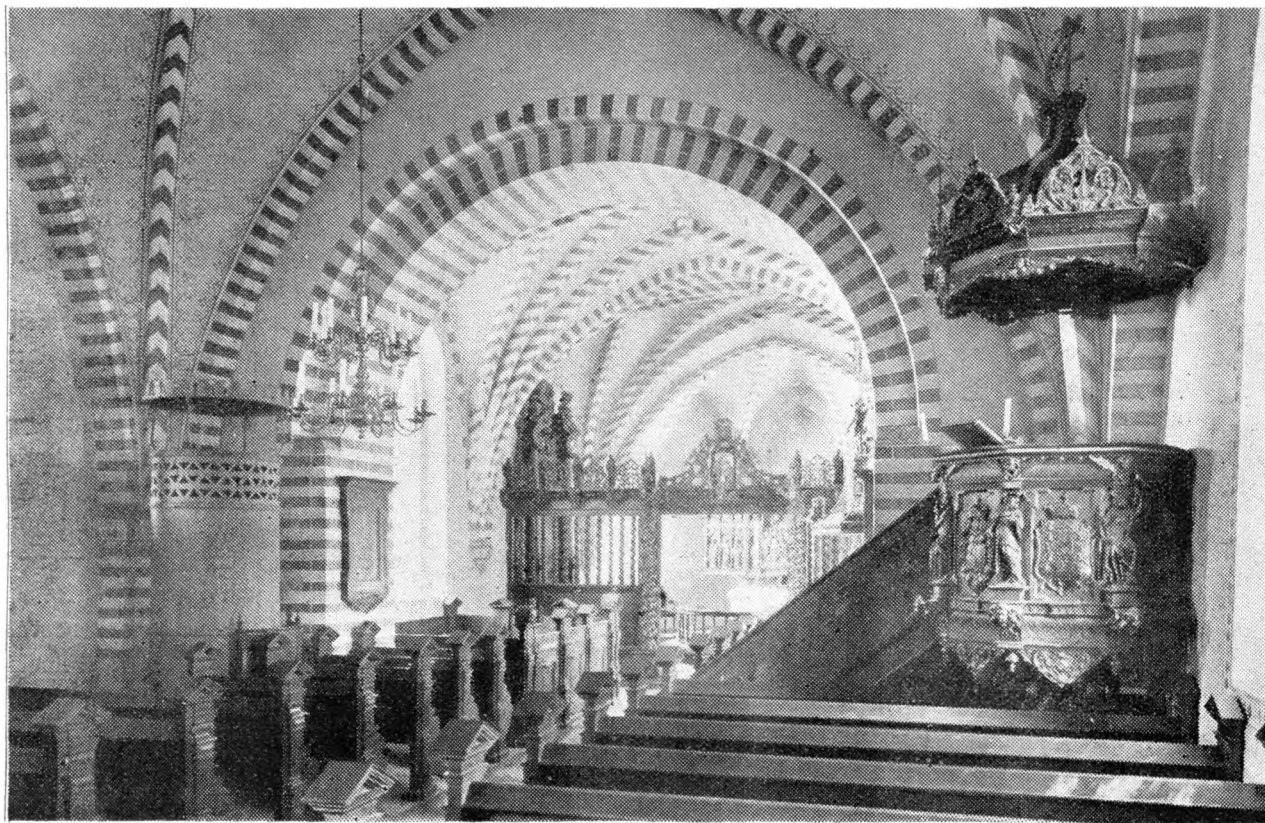
Til Højre i Koret findes Epitafium over Præsten Johan Jørgensen

findes en Vigsten over deres Søn, Magister Hans Rasch, Sognepræst til St. Peters Kirke i Næstved, død 1697. Til Venstre i Koret findes endelig en stor Stentable med biografiske, paa Latin affattede Data over Præsten og hans Familie.

I Korulbet ligger to Vigsten. I den ene er fremstillet Korsstælfelsen, men Indskriften er udslidt; den er fra 1678. Den anden bærer Portrætter af en Præst og hans Kone og er lagt over Præsten Chri-

stoffer Jørgensen (Kondam?) død 1616 og hans Kone, der døde 1595. Der fortælles isvrigt om dem, at de — og da særlig hun — var saa prægtige i deres Klædedragt, at det gav Anledning til, at der paa Synoden i Odense 1577 blev befale-

hvilket var uimaadelig mange Penge i de Dage.
Til Venstre i Skibet findes den grebelige Kirkestol med Friiserne Baaben og nednfor den Indgangen til det af Borchard Rud i 1636 opførte Kapel. Portalen er et pragtfuldt Billedskærerarbejde fra 1643 og over den findes en Bronceplade, hvorpaa er gengivet det Dokument, hvormed Christian d. 4. giver Tilladelse til Indretningen af Kapellet. Risterne, der tidligere stod

Hvalby Kirkes Indre.

Rasch og Hustru; det bærer Indskriften: „Dette Epitafium har ærbørdig, hæderlig og højlærd Mand Magister Johan Rasch foridum Probst i Nørreherred, Sognepræst til Hvalby og Abnede, og Hustru belbaaren, hæderlig, dydig og gudfrøgtig Sara Hansdatter Færø, Gud til Vre, Kirken til Trydelse, Gf-terlevende til Paamindelse, opfat.“

Nedenunder findes Højtpræstens Vigsten; Indskriften, der er affattet paa Latin, ophjfer, at han døde 1684 og hun 1711. Endvidere

stoffer Jørgensen (Kondam?) død 1616 og hans Kone, der døde 1595. Der fortælles isvrigt om dem, at de — og da særlig hun — var saa prægtige i deres Klædedragt, at det gav Anledning til, at der paa Synoden i Odense 1577 blev befale-

let, at Præstekonerne ikke maatte bære Kjoler af Kamelot, Damaskes Pelse, Silke-Kraber eller høje krumme Kraber, og at Præsterne ikke maatte bruge dobbelte Kruser i deres Halskraber. Overtrædelse blev straffet med en Mulkt af 4 Daler,

i Kapellet blev ved den oftere nævnte Restauration nedfat i en Hvalbying under dette. Nedgangsdøren til denne Hvalbying er et smukt Billedskærerarbejde, der i Midten viser Himmelfarten med Kristi Fodspor paa Vjerget, og paa Siderne Moses med Tablerne og Aron med Lammet.

I Kapellets Mure er indfat de store Vigsten over Rud'erne og Pappenheimerne. Paa den ene Sten

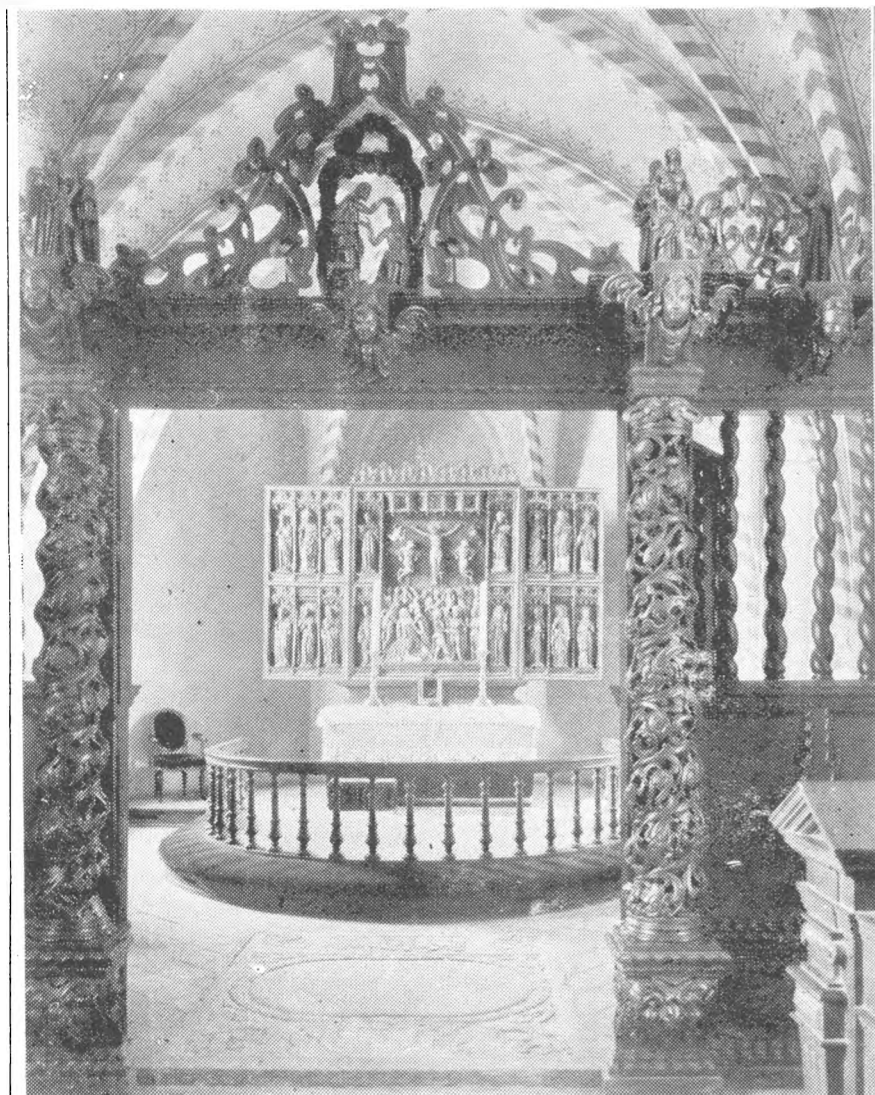
fru (død 1586) og imellem dem deres Søn Frederik v. Pappenheim. Den anden Sten bærer Portrætter af Hilarius Rhodt til Otterslebgaard (nu Wintersborg) død 1618 og hans Hustru Margrethe, Datter af Borchard Pappenheim død 1616. Den tredje Ligsten er over Borchard Rud til Sæbhgaard og Ottersleb-

terlevende har ikke gjort sig den Ulejlighed at tilføje de manglende Tal. Borchard Rud døde forøvrigt 1647 og hans Hustru 1672.

Endelig findes i Kapellet en Sten-
table, hvorpaa Borchard Rud truer med Himlens Straf hver den, der „fordristiger sig til at flytte vore Lig, og ej vil lade dem nyde

huus bar her fra 1684 til 1708. Han var en drab, men meget sær Mand. Rhode fortæller om ham: Var han ude at ride, talte han Latin til sin Hest. Han betragtede det som en Tjeneste, der vist sig ham, naar Bønderne førte Gødringen fra hans Gaard ud paa deres egne Marker, og han brugte altid sin Pige som skuff. Da Baron Wintterfeld paa Sæbholm lod sig forstaa med, at Præsten dog burde bukke for ham, naar han gik forbi hans Stol i Kirken, standsede Magisteren næste Gang midt paa Kirkegulbet, bukkede en halv Snes Gange efter hinanden og lod den hovmodige Herre med det samme vide, at disse Komplimenter skulde være een Gang for alle. Han var tillige ikke mindre stræng end jær. Naar hans Karl havde forset sig, hed det straks: „Løs mig den Snyders Dufser“, og Tjenestepigerne gik det ikke et Haar bedre, naar de fortjente det. Selv hans ene Søn fik den jelsamme Konfekt, endnu efter at han var bleven Student. Hans sidste Sygdom skal have været en arrig Feber, som traf ham igennem saaledes, at 3 Døner ikke kunde varme ham, hvorover fortæller, at en stor og velboksen Pige efter de Omstaaendes Begæring kastede sig ovenpaa Dønerne. „Det gjorde profecto godt“, raabte Præsten. Desuden skal han ogsaa i den allerførste Tid have lidt af Skorbug, Bylder og Udset. Hans Hustru var kun 15 Aar gammel, da han ægtede hende. I 19 Aar fødte hun ham 13 Børn, men døde 1704, i den sidste Barjelsfeng.

Hans Christian Schjern, hvis Maleri hænger i Kirken var Præst i Hølsted fra 1755 til sin Død 1764. Han efterfulgtes af Sønnen Niels Schjern, der havde faaet Løfte paa Kaldet og fik det, stönt han kun var 23 Aar og endnu ikke havde taget Præsteeksamen; indtil dette kunde ste bestredes Kaldet af Provst Rhode. Schjern sad som Præst

Altartavlen og et Parti af Korgitret i Hølsted Kirke.

gaard og hans Hustru Helvig Rosenfrants. Den bærer Egteparrets Villeder og Indskrift med Angivelse af deres Fødselsaar, henholdsvis 1597 og 1601; men deres Dødsaar er kun angivet ved 16 Borchard Rud har ladet Stenen hugge samtidig med de øvrige og har ladet afsætte Plads til senere Indhugning af Dødsaaet; men de Gje-

den tilbørlige Hvile indtil Gud os med alle tro Kristne vækker.“ Truslen har ikke hjulpet; thi Historikeren Riegels lod omkring ved 1780 Risterne aabne, hvorefter de længe henstod i en meget forjalden Tilstand.

— Af Præsterne skal foruden de alt omtalte nævnes følgende: Magister Simon Pedersen, Aar-

i Halsled indtil 1818 d. v. s. i 62 Aar og erhvervede sig derved Betegnelsen Jubelolding.

Hans Glud Clausen, var Præst i Halsled fra 1818 til 1844; han var gift med en Datter af Godsejer Jørgensen, Søllestedgaard og almindelig afholdt, fordi aldrig nogen gif forgæves til ham efter et godt Raad.

Han efterfulgtes af Johan Jørgen Stiller Wegener, som 1844 ef-

ter Floris Anbefaling havde overtaget Posten som Forstander for den nhoprettede Højskole i Rødding; men han følte sig ikke tilpas her og modtog 1845 Kaldet som Sognepræst i Halsled. Han deltog meget i det politiske Liv og var bl. a. Medlem af det Udvalg, som ved Valgene til den grundlovgivende Rigsdag ledede Modstanden mod Bondebennerne. Fra 1850 til 53 var han Folketings-

mand for Næstvedkredsens; men gled derefter mere i Baggrunden. Han døde 1883 og efterfulgtes af Peter Martin Lund, der ligeledes interesserede sig stærkt for Politisk. Han repræsenterede saaledes Næstvedkredsens 1866 og var med at stemme for den reviderede Grundlov. 1879—81 repræsenterede han Marihøjkredsens. Han udjødede ogsaa efter den Tid en ikke ringe politisk Virksomhed gennem Skrift og Tale.

Avnede Kirke.

Avnede Kirke, der er Annetz til Halsted og ligesom denne ejes af Baroniet Juellinge, hører til vore forholdsvis hyggre Kirker, idet den er bygget i Spidsbuestil og Hvælvingerne er opførte samtidig med Kirken, antagelig er den „kun“ en 4—500 Aar gammel.

Oprindelig har Kirken bestaaet af Skib og Kor i et med tresidet Afslutning og opført dels af Munkes- sten, dels af Kampesten. Først i 1777 er Taarnet tilbygget. De store spidsbuede Vinduer er af nyere Dato, men i Koret ser man endnu Spor af de oprindelige Vinduer, der ligeledes har været spidsbuede, men mindre. Paa Nordfiden ses Spor af den tidligere Kvindeindgang. Indgangen er gennem Taarnet.

Paa Klokketjællen staar: Dette Taarn er sat 1777. Den store Klokke er fra 1526; den lille blev anskaffet 1878 som Afløsning for en ældre Klokke, som nu staar i Koret, og som har en Inskriftion i Munkeskrift med Aarstallet 1324. Dette maa dog ikke udlægges som om Kirken er fra denne Tid. Sandsynligvis er Klokkeren, da Avnede Kirke blev bygget, skænket fra en anden Kirke, formodentlig Halsted Klosterkirke.

Altertablen er et Kristus-Maleri af Wegener fra 1855. Prædikestolen er forsynet med Skriftsprog, men ellers uden Prydsels. Døbefonten

er uden Interesse; men Vælknet, der er af Malm med de kendte Jochimsdatter Brun foræret Avnede Kirke dette Aar Anno 1687“.

Avnede Kirke.

Hjorte-Forsiringer i Randen, bærer Indskriften: „Til Guds Røns Vre og Daabens Beprydelse har Holger Wulff og hans Hustru Dortehea

I Skibet hænger en Mindetable af Marmor over Gaardejer Jørgen Wulff af Ullersleb, som saldt ved Dybbøl den 18. April 1864.

Fuglse Kirke.

Fuglse Kirke hører til de mere anseelige Kirkebygninger paa Vol-land; højt hævet som den ligger paa den temmelig stejle Kirkebakke gør den sig stærkt gældende i Landskabet. Saa pludselig er Stigningen i Jordsmøntet her, at Kirkens Grundflade ligger betydeligt højere end Toppen af Telefonpæle-
ne ved Vandbejen, som strækker sig langs det sydlige Kirkegaardsdige.

Fuglse Kirke, som fordom var indviet til St. Laurentius, hører nu ogsaa til de ældste lollandske Kirkebygninger. Den er oprindelig bygget af Kamp, men ved de senere Istandsættelser er anvendt Mursten, saaledes navnlig i Koret og den lille Forhal ved Taarnet, hvor Indgangen er. Røde og gule Mursten og Granitkvadre findes her i en broget Blanding, som dog i nogen Grad dækkes af den rødlig Ralk, hvormed Forhallen, Skibet, Koret og de to Kapeller er overstrøget.

Taarnet, er af nyere Dato og opført af røde Mursten. Det menes tilhørt af Anders Gøye 1531. Det høje Træspir er nedblædt et Par Gange; første Gang 1. September 1591; anden Gang 30. November 1836, men blev begge Gange genopført. I 1903 slog Lynet ned i Taarnet, saa Spiret og alt det øvrige Træværk brændte, medens det lykkedes ved Hjælp

af flere Sprøjter at redde de øvrige Dele af Kirken. Taarnet blev istandsat, og Spiret genopført af Jørgen Rosenkrantz, der ligeledes lod de to ved Branden ødelagte Kirkeklokker omstøbe. Saabel Klokkerne som Kirkens Fløj bærer hans og hans Hustrus Navne. Fløjen med Kugle- og Forsiringer er fra Spaantaget til Fløjknappen 11 Al. højt, hvilket man efter Djemaal nedefra næppe kan tænke sig. Alle Vinduerne er af ny Dato, men forholdsvis store og smukke Jernvinduer. Skibet og Koret er ubjst, hvor naar bleven forshnet med Hvælvinger. Kirkens største Sjældenhed er den pragtfuldt udstryede Altertable, et Snitværk med store Søjler og adskillige smukke Figurer som Ramme om 3 Malerier. Det største i Midten forestiller Hyrdernes Tilbedelse ved Kristusbarnets Fødsel; til højre ses Korsfættelsen og til venstre Nedtagelsen af Korset. Altertablen bærer Galternes og Lüchowernes Vaahener, ligejom ogsaa Dissen bærer Gøernes og Brødæsten Lüchowernes Vaahen. Alterkalken, der er fra 1604, er skænket af Henning Gøye. Den er smukt graveret paa Jødens 6 Sider. Paa en af Siderne ses en Fremstilling af den Korsfættede med Saaret i Siden, hvorfra Blodet strømmer ud i et Alterbæger. Paa hver af Bægerets øvrige Sider er graveret en Apostelfigur. Al-

Sølvvotivet er smukt forgyldt.

Nogle svære Malmstager, som staar paa Alterbordet, bærer ingen Indskrift. Døbefonten, som er af Granit, er der intet bemærkelsesværdigt ved. Det tilhørende store Messingsfad er meget gammelt og bruges ikke mere til Daab. Et mindre og mere brugeligt Messingsfad er sat ned i det. Af nyere Prædikelser i Kirken kan nævnes et stort, støbt Krucifiks paa Muren ved Siden af Prædikestolen og i Forhallen en sønderlemmet Gipsfigur, forestillende Johannes den Døber.

Prædikestolen er et gammelt smukt Træarbejde, som i nyere Tid er bleven forshnet med nogle udstaarne Apostelfigurer, Kopier efter Thorvaldsens Kunstværker i Truø Kirke. Den gamle, stærkt jernbeslaaede Kirkeblot er fra 1620 og bærer Indskriften: „Giv de fattige af dit Brød, saa skal du sidde i Abrahams Skød“.

Forøbrigt er det særlig de mange adelige Begrabelser, der samler Interessen ved Undersøgelsen af Fuglse Kirke. Kapellet mod Nord blev tidligere brugt til Begrabelseskapel for Gjere af Søholt og Kapellet mod Syd for Gjere af Kjærstrup. Nu er begge disse Kapeller ved Mure adskilt fra Kirkerummet. Paa Muren til det nordlige Kapel er der inde i Kirken anbragt et stort og pragtfuldt Epi-

tafium. I Midten af dette er der en rigt udskåret dobbelt Dør, gennem hvilken der i sin Tid har været Indgang til Kapellet. Ved hver Side er der i omtrent Lægemsstørrelse udskåret i Træ en grædende sørgelædt Kvinde, den ene med Bibelen, den anden med et Kors. Neden under læses Navnene

som jeg til Noget og blev igen tryktet“.

Det nordre Kapel er forøbrigt tomt. Der er Afgang til det udefra; paa Væggen hænger en Del gamle Bly- og Messing-Tabler, som fortæller om Begravelser i Kapellet og paa Kirkegaarden. Den største af dem har thst Inskription og

til Søholt, 3 Gange lykkelig gift er „de trende Hustruer gangne foran ham til Evigheden“. Hans tredje Hustru „gik 3 Dage før hendes ædle Mand til Hfsets Ægne“; det var Lovise Vertouch, født v. Wallmoden (d. 1831). De ligger begravet paa Kirkegaarden indenfor det store firkantede Jerngitter, der ses foran Kirkens Indgang.

Det sydlige Kapel benyttes nu til Materialhus. Paa Muren til det hænger inde i Kirken en Trætable med Vaabenskjolde, hvoriblandt ses Rosenkrantzernes, Gøhernes, Galternes, Kementlovernes og Lüholvernes. Som et Kuriosum kan nævnes, at der paa Muren nedenfor ogsaa hænger en lille Trætable, hvorpaa er malet følgende Vers:

„Gudsryctig Mand Peder Smed
Viger her begravuit pa dette Sted.
Velbørdig Henig Gøe med Flid
Tiente han sin ganske Alders Tid.
Rasmus Smed hans Fader oc her soffue
For Hovmand oc Smed tjente han ti
hoffue.

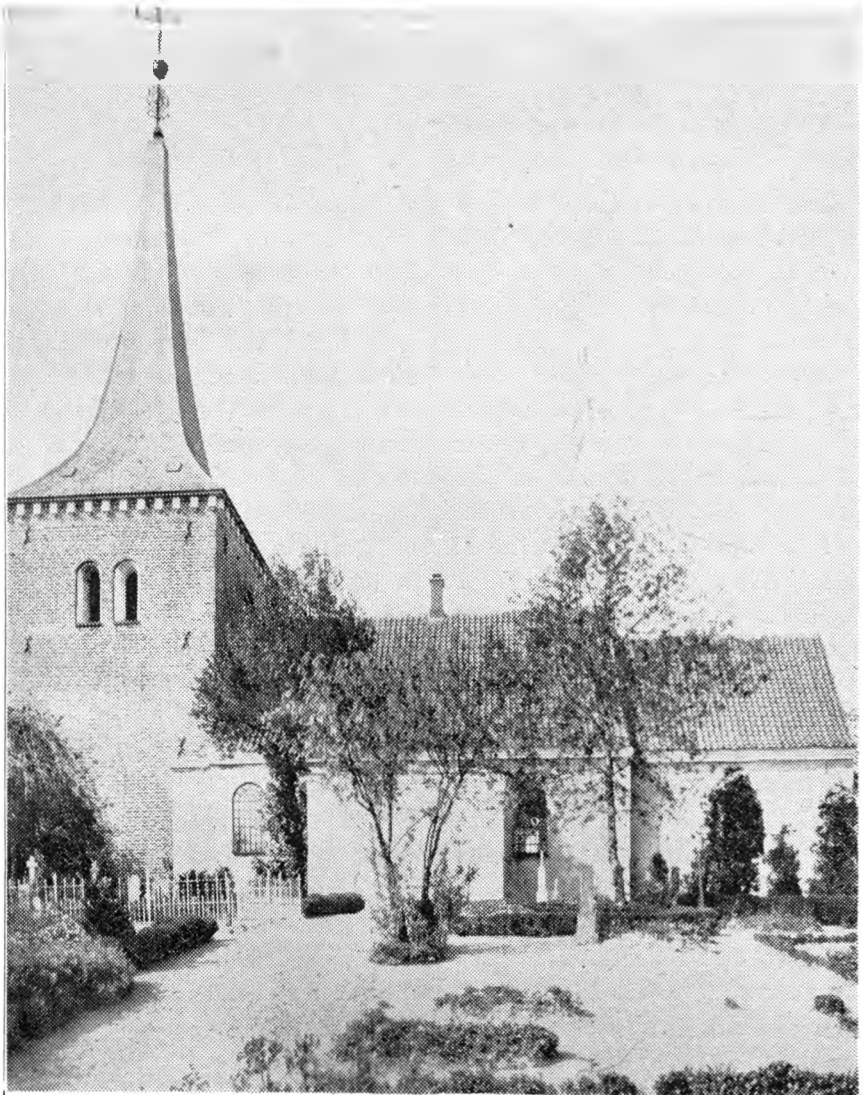
Velbørdig Anders Giø til Røstrop
Med Sallig Fru Karine Valkendorff
Bode Fader oc Søn hviler her deris
Ven.

Jutil Gud reiser dennem op igjen.
Saa skal vi alle aff Verden bort
Giør sand Venitens, Tiden er fort.

1592, den 26. maii.

Det er ganske morsomt her at lægge Mærte til, hvordan Valkendorff kommer til at rime paa Rjærstrup.

Endnu skal vi nævne de 3 store Vgsten i Forhallen. Den forreste, som er af Marmor er rejst over sørnævnte Anders Gøe og Hustru Karen Valkendorff, har tidligere ligget foran Alteret, hvor de begge er begravet, de er udhugget i overnaturlig Størrelse deri. Indskriften er afflidt tilligemed det meste af Figurerne. I den modsatte Mur staar en mindre, men ogsaa meget gammel Sten med Gøhernes og Slægten Jbsøes Vaaben; den er hugget til Minde over

Fuglse Kirke.

paa de begravede: Stiftsbefalingsmand Henning Ulrich von Lüchow (d. 1722) med Hustru Eleonora Catharina v. Schagen (d. 1691) og Anna Magdalene von Hardenberg. Overst ser man et Maleri af Stiftsamtmanden med vældig Løbemante, indrammet af et Snitværk med Dødningsfigurer og et slængt Bånd med Inskription: „Af Intet

fortæller i skulstige Vendinger om den sørnævnte Stiftsbefalingsmand og hans Familie. Desuden er der Skjolde med smukkere Indskriptioner over Chr. Frederik v. Lüchow og over hans to Hustruer og deres Børn. Ligeledes findes der Skjolde som fortæller om Kammerherre, Kilmester Chr. Fr. Julian v. Vertouch (d. 1831), Herre

Abfalon Gøye og Hustru Catharina. Den tredie og bedst bebarede Sten er over en mere borgerlig Mand Peter Meswilder af Skotte-marke (d. 1665), hans to Hustruer og hans Datter i første Ægteskab, hvis Død nogle Aar efter Moderen gav Anledning til, at han i 1652 bekostede denne Sten.

Paa Kirkegaarden er der en nu tilmuret Begravelse for Gehejme-raad Raben-Hvitfeldt-Levetau (d. 1828) med Hustru og 2 Børn, samt det for faa Aar siden opførte kostbare Marmorgravsted, hvor Jægermester, Godsejer David Peter Friederichsen (d. 1902) hviler med sine to Hustruer.

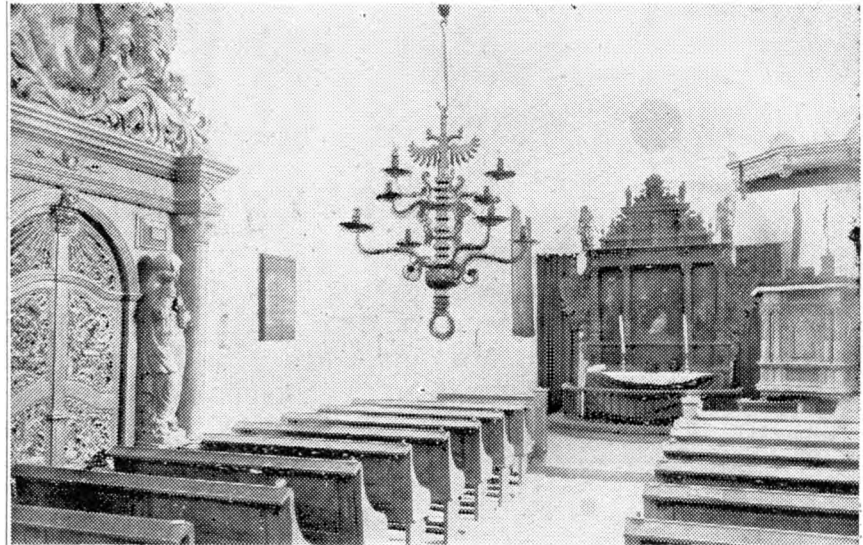
Juglse Kirke har en Gang ejet et helt Bibliotek, som Henning Gøye 1617 havde skænket Kirken. Det havde Plads paa Loftet over hans Gravkapel; men blev ikke vedligeholdt eller passet. I Aarene 1715—16, da der var Soldater indkvarteret i Juglse, blev Bibliotekets Bøger anvendt af Soldaterne til Madpapir og Forladninger.

Juglse Kirke tilhører nu — ved Arb — Holger Rosenkrantz, Sofiendal i Sjælland.

— Præstehistorien frembyder intet af videre Interesse. Hr. Chre-

sten Viborg, som var Sognepræst her fra 1564 til 1594 fik at føle, hvad det vil sige at være Ubenner med sin Kaldepatron. I 1587 havde Præsten nemlig været ufor-

Gang Herremanden vilde i Kirke og tillige forrette alle kirkelige Handlinger Kjærstrup vedkommende. Da Kapellanen 5 Aar efter døde, vilde Sognepræsten gerne have Stri-

Juglse Kirkes Indre med Altertavlen, Prædikestolen og det Lützow'ske Epitafium.

tig nok til at fremsætte nogle nedfættende Ord om den før nævnte Henning Gøye til Kjærstrup. Følgen blev, at den brede Adelsmand tvang Præsten til at tage en Kapellan, som skulde prædike, hver

den jævnet; men Henning Gøye var ubønhørlig, og Præsten maatte derfor antage en ny Kapellan og senere da denne blev forflyttet igen en ny, som ved Sognepræstens Død blev hans Eftermand.

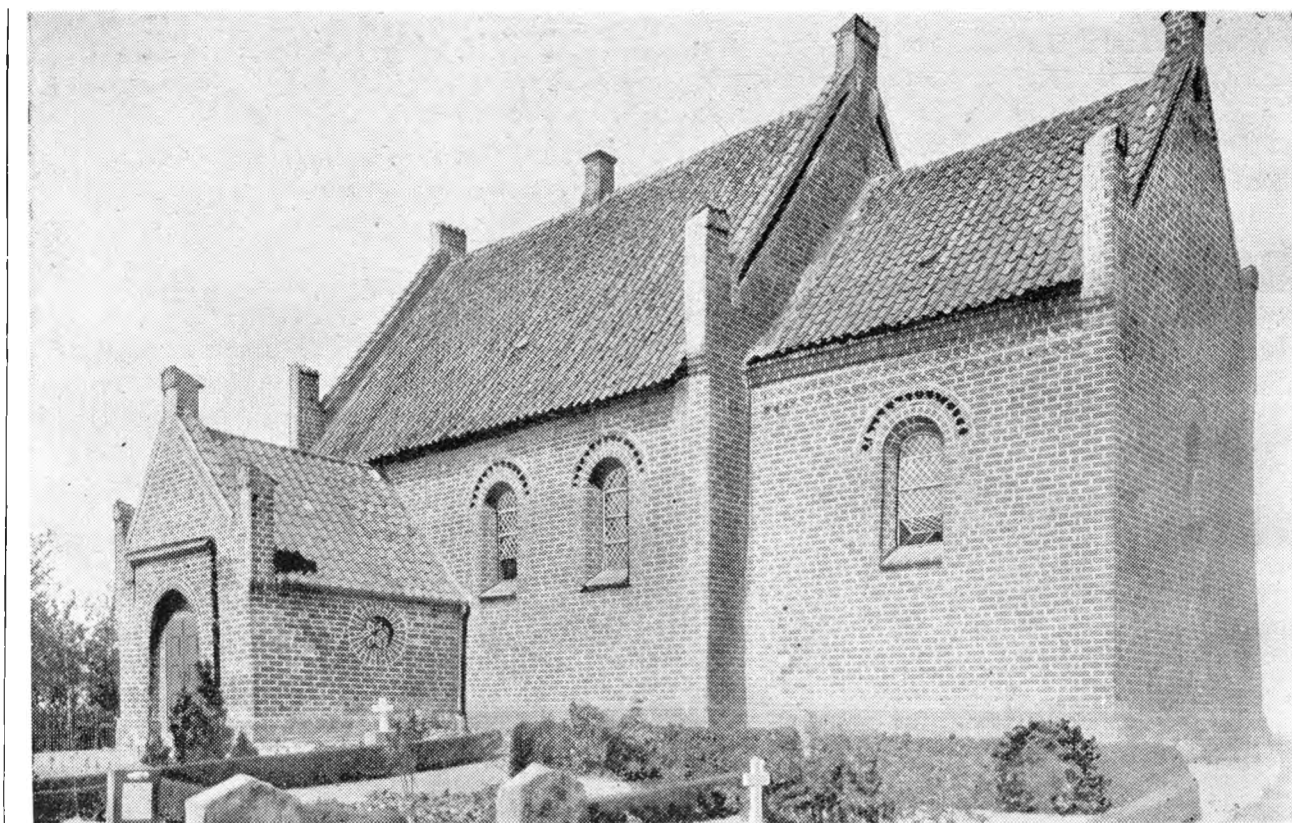
Krønge Kirke.

Krønge Kirke stammer antagelig fra Tiden omkring 1400; yngre er den i al Fald ikke; man ved den eksisterede paa Dronning Margre-

omblyttedes det sjældne Stykke med en Kopi og det originale Bæger indlemmedes i Nationalmuseet, hvor det fremdeles findes. Der er intet

Norge og Sverige. Ved for ebers Hersterinde".

Kirken er isørigt interessant der- ved, at den fremdeles staar i sin

Krønge Kirke.

thes Tid, thi den berømte Hersterinde skænkede Kirken en Alterkalk. Dronning Margrethe havde nemlig 1407 købt Krøngegaard — hvis Voldsted endnu spores ved den vestlige Gaard i Krønge — og hun har da foræret Alterkalken til den da formentlig nye Kirke. 1842

Marstal paa Kalken. Inscriptionen lyder:

Margarita Regina
Dacie, Norvegie, Svecie.
Orate pro ea domina.

Hvilket paa Dansk vil sige: „Margrethe, Dronning ober Danmark,

oprindelige Skikkelse med de smaa rundbuede Vinduer, med blindfattede Nuder og med det flade Loft. Portalen ober den tilmurede Rindgang ses paa Nordfiden. Kirken er bygget af røde Munkesten og er ligesom de fleste af den Tids Landsbykirker uden Taarn og be-

staar af Skib og Kor med fladt Loft. Vaabenhuset er antagelig en senere Tilbygning.

I den tidlige Middelalder var der i Krønge en hellig Kirke, der var berømt viden om for sin helbredende Kraft, det er denne

det endog bestemt, at den skulde nedrives og Menigheden søge Bursø; men Beboerne holdt fast ved deres Kirke, og skønt der 1555 blev udstedt Korrebud om, at man skulde det være Alvor med Nedrivningen, lykkedes det alligevel de Krønge

trih. Det er tydeligt nok ingen Fugler i Faget, der har labet dette Arbejde. Det største af de udskårne Felter er den hellige Rabber og saavel Kristus som Apostelskikkelserne er særdeles beludsførte, men som et Kuriosum kan nævnes, at der midt paa Bordet paa et stort Fod ligger — en hel Gris. Saa stærkt er Billedskærerens Fantasi gaaet Sandshnligheden imod for at kunne præstere et isjmfaldende Brud med Jødedommens Antipati mod Flæsket.

I Altertablen findes to Malerier, det største forestillende Jesus i Getsemane Have og et daarligt, mindre Maleri af 3 Engle. Paa Altorbordet staar et Par gamle Malmhsestager uden Insription.

Koret har lige Afslutning og er aabent ved en Spidsbue ind mod Skibet.

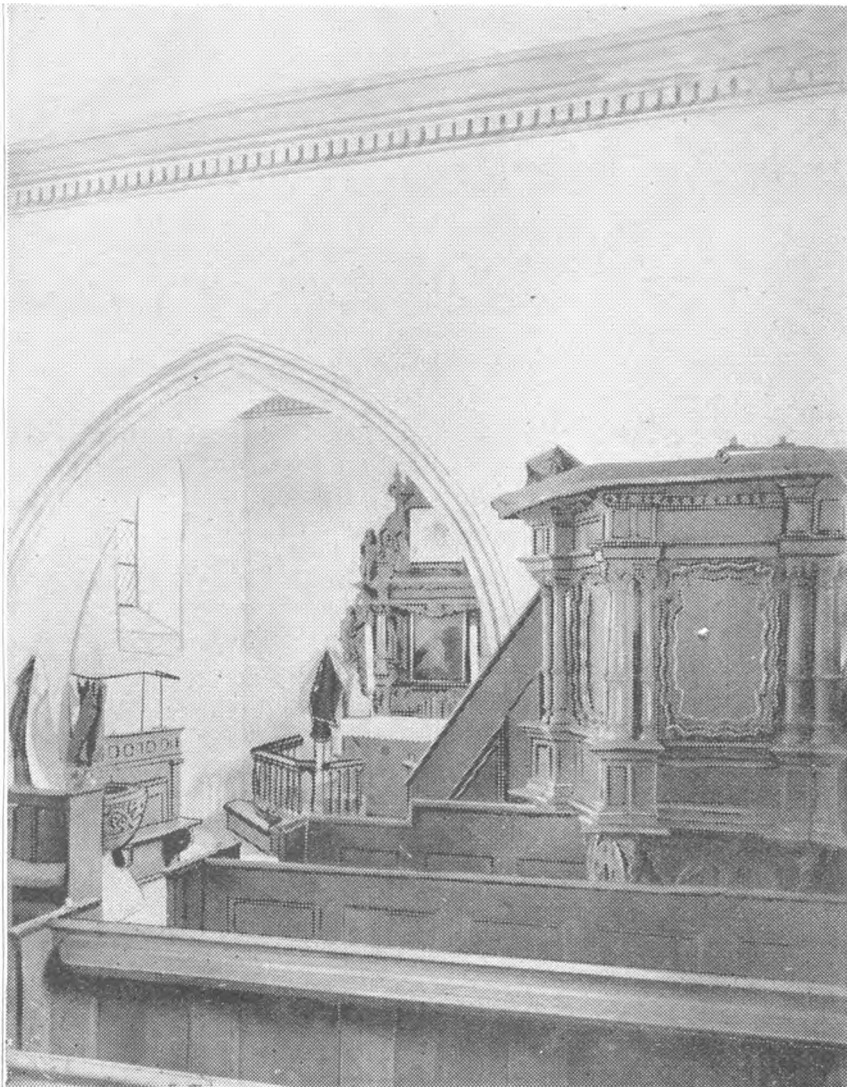
Under Korbuven staar en prægtig, stor Granitdøbefont, med kunstfærdig Udhugning. Fadet dertil er af svært udhamret Messing med Billeder af Adam og Eva ved Kundskabens Træ, hvori Slangen bugter sig. Vi skal her igen nævne et lille Kuriosum, nemlig Fader Adams Oberstæg, friseret paa Kejser Wilhelms Maner. Et Par mægtige Figenblade mangler ikke, skønt Adam og Eva i den afbildede Situation endnu ikke er færdig med Syndefaldet. Paa Fadet staar en meget gammel Tindande.

Prædikestolen er et godt Træskærerearbejde fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede.

Længst tilbage i Kirken er et Pulpitur, hvor der staar et lille Orgel.

Kirken tilhører Søholt.

Indtil 1635 var Krønge Annes til Bursø; men blev da Annes til Fuglse, og heri er ikke senere sket Forandring.

Kirkens Indre: Alter og Prædikestol.

Kilde, Kirken skulder sin Oprindelse. De Balsartende gav hver især deres Skærb til Jomfru Mariæ Gre og for disse Penge blev Kirken bygget, og blev som rimelig var indviet til Vor Frue. Med Reformationens Indførelse var Kirkens Glanstid endt, og 1538 blev

Bymænd at bevare deres Kirke.

Kommer man ind i Kirken forges Opmærksomheden straks af Alterpartiet. Selve Altertablen er et prægtigt Træskærerearbejde, som bærer Aarstallet 1643. Evangelisterne er udskåret i hel Figur med naturlige Holdninger og Ansigtud-

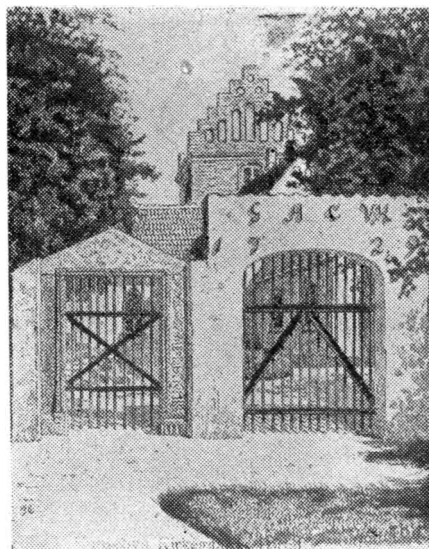
Hunseby Kirke.

Hunseby Kirke, der tilhører Greb- skabet Knuthenborg, er bygget i Aarene omkring 1180. Skibet og Koret, der er opført samtidigt, er bygget af Kampesten. Senere opførtes Taarnet mod Vest og Baabehuset mod Syd, begge af Munkestenen og med tallede Gable. Baabehuset blev nedrevet 1881 og af Materialerne opførtes Knuth'ernes Gravkapel paa Syd siden. Paa Nord siden er ligeledes 1881 opført en Tilbygning, der rummer Varmeapparatet samt Indgang til den grevelige Kirkestol.

Indgangen til Kirken er nu gennem Taarnet i Vest. Tidligere har der her som ved alle gamle Kirker været to Indgange, en gennem Baabehuset i Syd for Mændene, og en paa Nord siden for Kvinderne. Den gamle Indgang i Nord er nu dækket af det før nævnte Varmehus.

Kirkens største Sjældenhed er Indgangsportalen. Den er i 1912 anbragt i den nuværende Indgang i Taarnets Vestside; men har tidligere haft sin Plads ved Indgangen i Baabehuset. Ved en Restauration i 1851 blev Indgangen i Syd lukket og den nuværende aabnet; Portalen blev da nedrevet og henlæggt paa Kirkegaarden, hvor den laa i adskillige Aar, indtil den omsider blev anbragt i Kirkegaardssiden ved Siden af en større (i 1729 opført) Indgang til

Kirkegaarden. Hosstaaende Villeder viser Portalen paa dette Sted. Her sad den indtil 1912, da den som nævnt atter anbragtes i Indgangen til Kirken. Portalen bestaar af hvide Granitsten. Stolperne har dobbelte Rebsnoninger, samt Indskrift paa de to Sider (den udvendige og den indvendige) Stolper-

Den gamle Portal.

ne er knapt 2 Meter høje. Tegnene, der staar paa tværs over dem, er 15—18 cm. høje. Ovenpaa Stolperne er en indskriftsøs, stumpbinklet Oberligger. Det er den her nævnte Indskrift, Portalen skulder sin Berømmelse; thi mange Videnskabsmænd har forgæves brudt deres Hoveder med at tyde denne aparte Munkelatin. I 1896 lykkedes det dog Johannes

Neuhaus at finde Meningen, idet han paaviste, at Tegnene skulde læses i en anden Rækkefølge, end den man hidtil havde fulgt, og at nogle ukendte Tegn, der paa en mystisk og meningsforvirrende Maade forekommer mellem de mere kendte, kun er Stenhuggerens Adskilsestegn mellem de enkelte Sætninger. Indskriften skulde efter dette sige omtrent følgende: Salomon opførte (Bygningen) 1181. Jeg vil gaa ind i Herrens Hus (gid det maa faa) Styrke, Rigdom og bestaa — Aarstallet 1181 er skrevet som 1811, men skal som alle de gamle arabiske Tal læses bag fra.

Et Par Sten af samme Slags som Portalens Stolper findes som Bueslader i Korbuken, en i hver Side; de er udhuggede med den dobbelte Rebsnoning, men er uden Indskrift. Endelig findes paa det sydøstlige Hjørne af Skibets Ovmur udhugget et skægt Mandehoved og nogle Aen lavere i Muren en firkantet Sten med indhuggede Cirkler og Midterpartiet saaledes ophøjet, at Folk har antaget, det skulde forestille en Nable.

Hovedet skulde efter samme folkelige Udtydning forestille Kong Huno efter hvem Hunseby ifølge Sagnet har Navn. Det berettes ydermere, at Nablens Afstand fra Hovedet er 5 Aen og angiver Sagnkongens Højde fra Top til Taa, hvorfor

det heller ikke kan undre nogen, at denne dradelige Mand gjorde Forsøg paa at spidføre til Aftø for at underbtinge den. Han kom alligevel — siger Sagnet — slet fra Forsøget, idet han druknede undervejs. Den rette Forklaring turde dog være, at det er Kirkebygmesterens Stenhuggermærke, der skal hentyde til Indskriften paa Portalen.

Gennem en Laarndør mod Syd er der Udgang til Klokketaarnet.

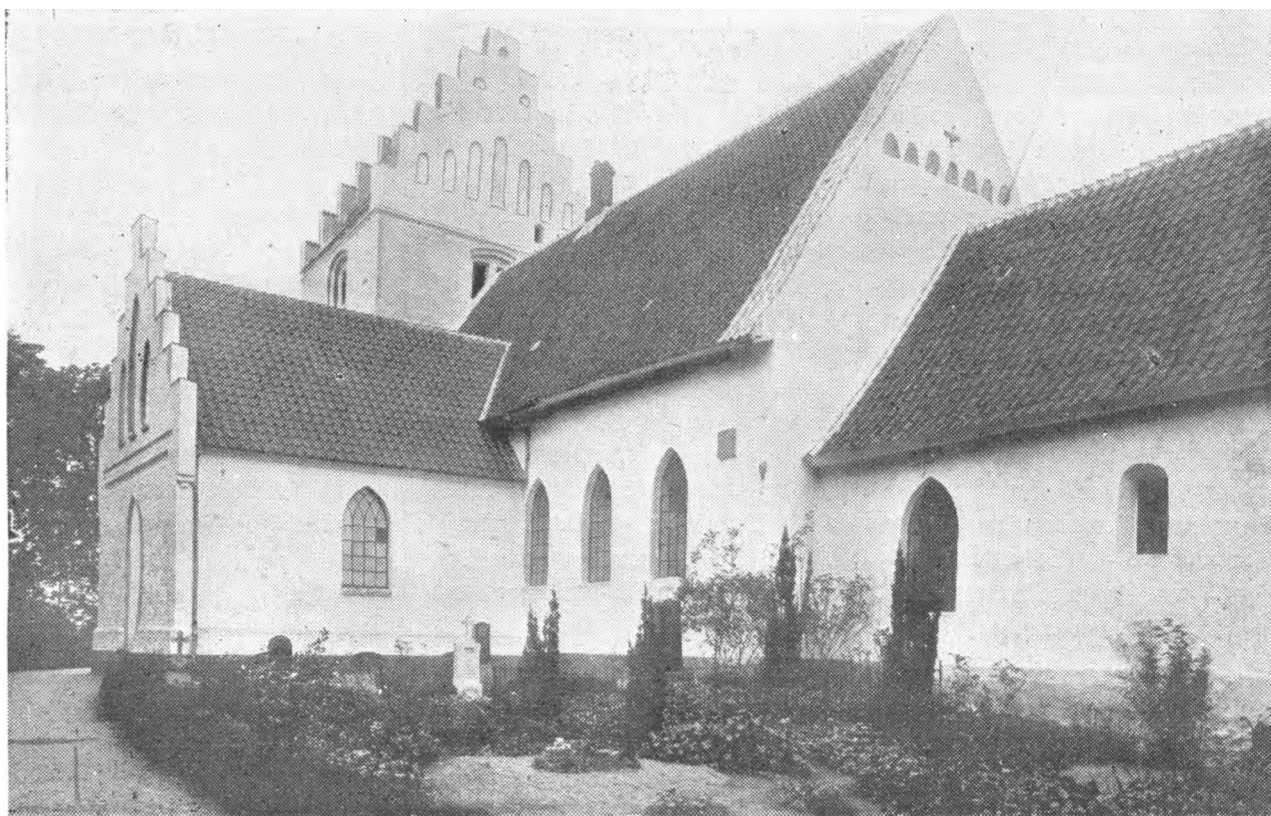
Hvælbing med Spidsbue ind imod Kirken.

Den grebelige Familie Knuths før nævnte Gravkapel er ved et Smedejernsgitter og en Glasdør adskilt fra Kirkerummet. I dette Kapel findes 7 Marmorlister, hvori hviler J. M. Knuth og senere Befiddere af Grebskabet.

Nogle af dem har tidligere været nedgravet paa Kirkegaarden, hvor den tomme Begravelsesplads fra 1856 endnu staar med sine

riet i 1848 og senere Medlem af Folketing og Landsting. Den før nævnte grebelige Kirkestol eller Døge findes omtrent midt i Kirken. Paa de øverste Stolestader i Kirken findes endnu Knuth'ernes og Verche'nes Vaaben, der antyder at disse Stole tidligere var forbeholdt Herskabet paa Knuthenborg.

Af Kirkens Sebærdigheder er endnu kun at nævne Prædikestol og Altertable. Prædikestolen er et godt Billedskærerarbejde fra det 17.

Huseby Kirke.

Af Kirkens to smukke og velklingende Klokker er den største fra 1465; den anden er 1571 foræret Kirken af Rigskansler Agel Urne til Aarsmarke (Knuthenborg). I begge Sider af Taarnet er der indsat et fedeligt firkantet Vindu med almindelig Træindfatning, medens Kirkens øvrige Vinduer er metalindsatte og spidsbuede, som Stilen kræver.

— Selve Kirkestøbet har fladt gribet Loft, hvorimod Koret har to Hvælvinger, og Taarnet en

Cyperus og sit Jerngitter. I Kapellet findes tillige et Epitafium med Brystbillede af Geheimeraad E. C. Knuth til Aarsmarke, død 1697, og hans Hustru Søster Verche, Grebskabets Stifter, der først døde 1723. I Kapellet's Skælder findes flere Rister, der tidligere har staaet i Knuthernes tidligere Begravelse under Taarnet. Til Højre for Indgangen til Kirken staar en Buste af den før nævnte J. M. Knuth, Slægtens bedste Hoved. Han var Medlem af Martzministe-

Arhundrede, med Himmel og Bibel-sprog indskrevet med Guld i Felterne samt forsynet med Urnes, Grubbes, Lagmands og Ruds Vaabener. Altertablen er for et Par Aar siden bleven restaureret. Billedet forestiller den hellige Madver og er omgivet af smukt Snitværk, der prydes af Guld og dæmpede Farver; den bærer Knuthernes og Vercherkes Vaabener, og er antagelig fra omkring 1700-Tallet. Over Korvuen hænger et gammelt Krucifiks og til begge Sider

hænger Tabler med Navnene paa de Præster, som Kirken har haft, mens Grebftabet havde Kaldsret. Den sidste af dem er den bekendte Ludb. Jacob Mendel Gude, der tiltraadte 1866 og senere b'ed Domprobst i Roskilde.

Endelig skal nævnes Kirkens to ny Ufsekroner, skænkede af Lensgreben, og den cementstøbte Døbefont, der ligeledes er af ny Dato og anbragt midt i Kirken foran Knuthernes Kapel, samt et nyt Epitafium, der 1906 er indsat over Grebftabslogen som Minde over Greb Marcus Knuth.

Paa Kirkegaarden er der i vor Tid opført et Vigkapel længst imod Vest.

I hele sin ydre Fremtræden er Hunsøby Kirke en af de smukkeste Landsbykirker paa Volland. Med sine hvidkalkede Mure og sit røde Tagtag, lyfende frem mellem høje Kastanjetræer, kan det med Rette siges at den plynker i Landskabet.

— Præstehistorien frembyder ikke meget af Interesse. Der var ofte Strid mellem Præsterne og Ejerne af Marsmarke — der havde Kaldsretten — om Præstegaardsjorderne.

En i 1566 berfjerende Trætte mellem Agel Urne til Marsmarke og Kapellanen Jens Melsen havde dog en anden og dhybere Marsag.

Hr. Jens var nemlig tillige Foged paa Marsmarke, og under Agel Urnes Frabærelse stjal han i Uly af denne Stilling som en Navn. Han tilegnede sig ikke alene Fedevarer i stor Stil fra Gaarden, men folgte endog Ugrer og Korn og stal Pengene i sin egen Domme, ligesom han forhuggede Skobene, og til et Rbindemenneske i Maribo forærede den stolteste Ug i Skoven, den samme, som Agel Urne aldrig havde nænnet at hugge. Hvad de to Herrer iøvrigt har haft hinanden imellem er ikke godt at vide; men Rejsfagen fik i al Fald det for den Tid mærkelige Udfald, at Agel Urne paa Profesforernes Forbøn tilgav Kapellanen alt, hvorefter denne fratraadte Embedet.

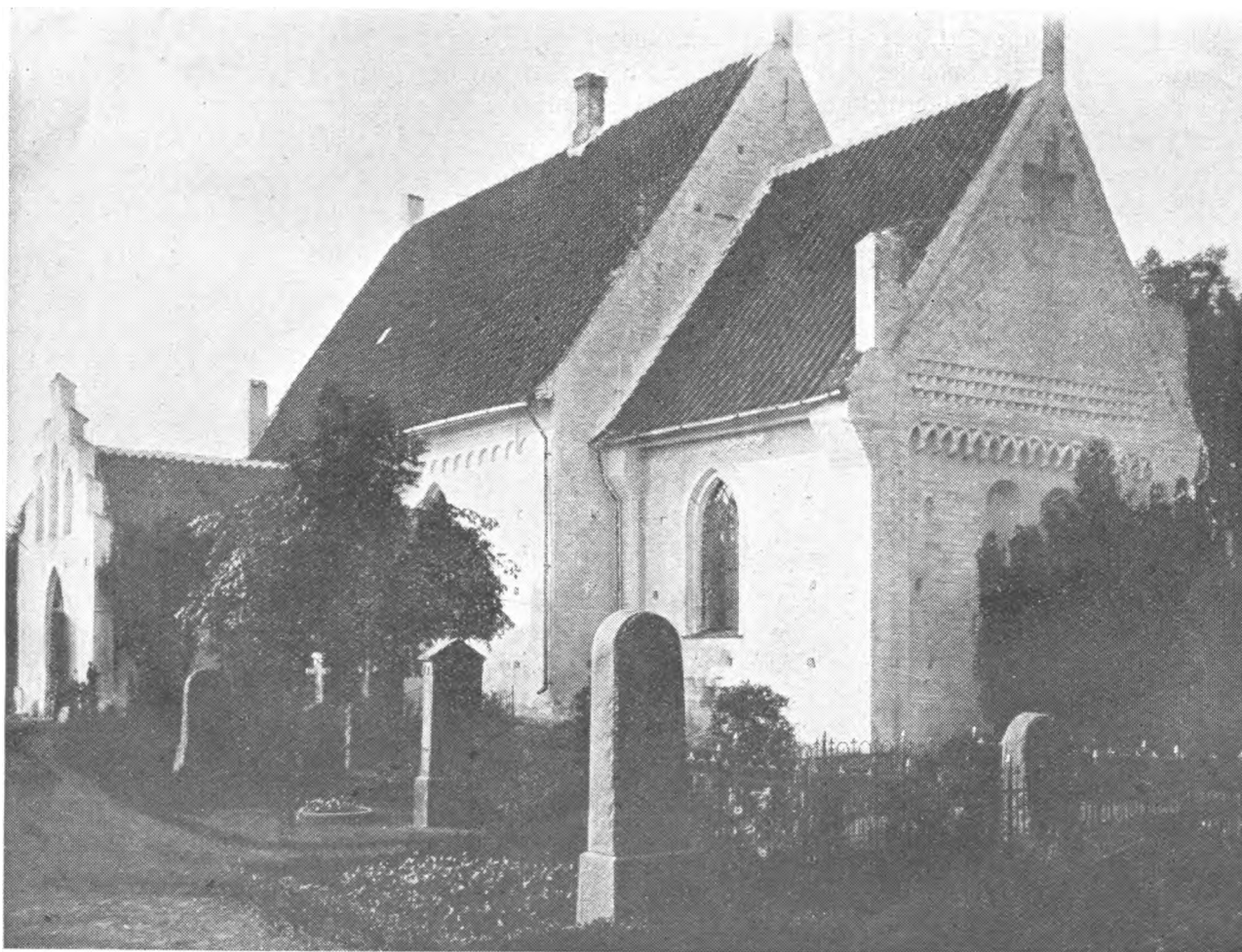
En senere Præst ved Navn Olsen Riber blev saa vred over, at Knud Urne havde taget noget Jordegods fra Præsteembedet, at han ikke blot indklagede Herremanden for Herredagen i Antvorskov, men før Dommen faldt forlod sit Embede. Herredagen tilkendte Præstekaldet Jorden, men fradømte Præsten Embedet fordi han var rømmet fra Kaldet. Den følgende Præst, Peder Thomsen, maatte ogsaa føre Proces mod Knud Urne om Jorden og bandt Sagen.

En Sneg var senere bar det galt igen. Nu var det Præsten Hr. Samuel Jensen Jld, der var bleven uenig med Knud Urne; men Hr. Jld var ikke saadan at spøge med; thi da Herremanden fik Kongen til uden Præstens Ansøgning at forflutte denne til Udsy, erklærede Hr. Jld kort og fhndigt, at han enten vilde dømmes fra sit Kald eller blive, hvor han var, først da Knud Urne tilbød at lade Hr. Jlds Svigersøn faa Kaldet i Hunsøby, gav Præsten Køb og drog derfra.

Om Præsten Christian Holm, der fød i Hunsøby fra 1785 til 1842, fortælles, at da han som Huslærer hos Greb Knuth en Aften havde spillet Domino med Greben og talt ualmindelig meget, gav Greben ham som Trøst Kaldsbrev paa Hunsøby Præsteembede. Samme Hr. Holm var forøvrigt som ungt Menneske ved at blive begravet levende. Han havde haft en svær Sghdom og var tilfidsst faldet hen, saa hans Nærmeste troede han var død og traf Foranstaltninger til at begrave ham; han var allerede lagt i Kisten, da han pludselig vaagnede, og kort Tid efter var han ras. Han var gift med en Datter af den første Godsejer Jørgensen paa Søllestedgaard.

Gloslunde Kirke.

Gloslunde Kirke.

Gloslunde Kirke er nu selvejen-
de. Den er bygget af røde Mun-
kesten der nu er oberkalkede. Kir-
ken, har oprindelig haft sladt
Loft og smaa rundbuede Vinduer,
hvoraf man endnu ser tydelige
Spor i Skib og Kor. Korets Gavl

er — som Billedet viser — smykket
rigelig med Munkestensforfiringer.
Paa Kirkens Endside findes Vaa-
kenhuset, og paa Nordsjiden et gam-
melt, hvælvet Gravkapel, med alen-
tjkke Mure; det er nu indrettet til
Særligt: Gavlene paa dem begge

er prydet med Blindinger.

Kirkegaarden er omgivet med et
Stendige. Lige for Indgangen staar
Klokketuret med to Klokker, der er
omtøbt 1823 og 24.

Baade Skib og Kor er nu for-
synede med Hvælvinger med frem-

trædende overpubsede Ribber, de-
forerede med en smal Vort.

Baade Døbejont og Bækken er
nye, og Prædikestolen, der er fra
det 17. Aarhundrede, er ogsaa uden
Interesse.

Altertablen er et Maleri af F.
C. Lund: Christus beder i Getze-
mane Hæve.

I Waabenhuset findes Kirkens
mest interessante Stykke, nemlig den
gamle Altertable, der 1581 er skæn-
ket af Rubek Fors til Ollingsø.
Den er af Træ inddelt i 6 Felter,
hver med sin Insription. Nederst
findes Korsernes Waaben og Aars-
tallet 1581. Den øverste Del, der
forestillede en Himmel, mangler.
Den gamle Table har sin historiske
Interesse, men kun har den aldrig
bæret og noget Kunstværk er den
uægtelig heller ikke.

I Waabenhuset findes endvidere
to gamle Vigtene, der oprindelig
har haft deres Plads i Kirkens
Midtergang eller foran Alteret. Den
ene af Stenene har følgende bel-
beværede Indskrift:

„Her under gemmes Støbet af
jordums belærbærdige Hans Sej-
delin født Anno 1701, blev kal-
det til Sognepræst her i Glos-
liande Anno 1728, og døde i sit
Embede 63 Aar og Alders 90.
Aar Anno 1790.

Forsøben paa Stenen er fremstil-
let Livets Krone, forneden Lime-
glas og Dødningsben.

Den anden Vigten viser en Præst
i Ornat. Skriften er ulæselig; men
der er Grund til at antage, at den
er lagt over Præsten Niels Jbsen,
der døde 1588. Skønt Provst, blev
han i 1580 sigtet for at have stjæ-

let 17 Oldensvin fra Præsten Niels
Andersen i Skoblønge. Sagen før-
te ikke til noget.

Om den ovennævnte Hr. Sejde-
lin gik det Sagn, at han, der hab-
de lebet meget sportsommeligt, men
alligevel ikke efterlod sig stort, hab-
de nedgravet en Del Penge ved
Præstegaarden, og derfor „gik igen“
ved Nattetid. Han var, som Vig-
stenen melder en højt bedaget Mand,
da han døde, og Synet var meget
svagt. Desaarfsag beordrede han,
at Degnen altid skulde køre med
ham til Kirke, og naar de paa Vej-
en kom forbi Kirtegængere skulde
Degnen give ham et lille Pus. Deg-
nen dreb da ofte Spas med Præ-
sten og puffede til ham, hver Gang
de kørte forbi et Piletræ, og Præ-
sten sad da og nikkede venligt til
Træerne.

Græshave Kirke.

Græshave Kirke er opført i Valdemartiden af røde Mursten; den bestod den Gang som nu af Kor og Skib. Derimod er Waardenhuset mod Syd og Grabkapellet — nu Sakristiet — mod Nord senere tilbygget. Som alle de gamle Kirker fra den Tid var Græshave Kir-

ke opført i Valdemartiden 1637; det har som nævnt tidligere været Grabkapel. Det er opført af Rubeck Pors — den sidste mandlige Uetling af den gamle Slægt, der i 200 Aar sad som Ejere paa Dillingsø — som Begravelse for hans Slægt. Til evig Bedligeholdelse af Kapellet anbrag-

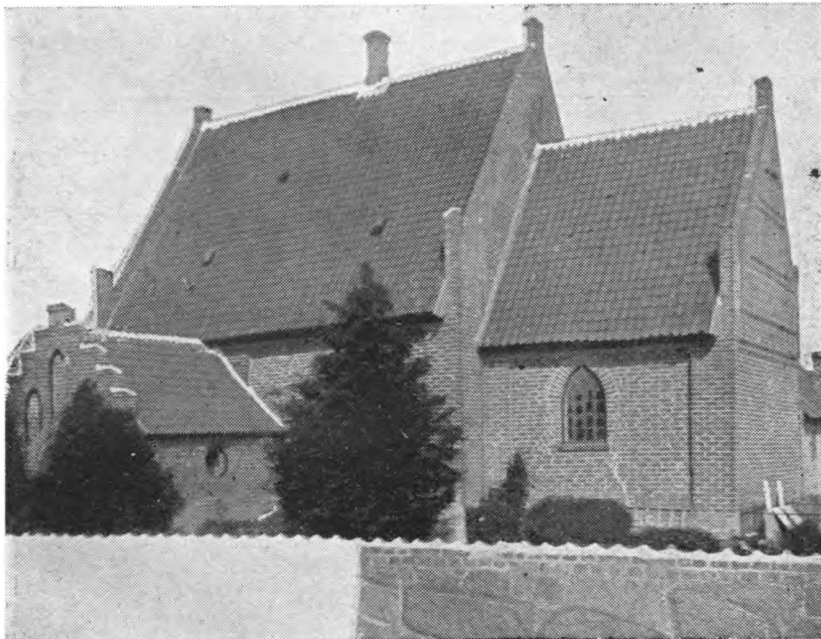
Hele Kirkegaarden er omgivet af et Dige af hugget Granit; paa dens nordlige Side staar Klokketurret med to Klokker. Den ældste er støbt af Reinholdt i Lübeck 1607; men har ellers ingen Inscription.

Paa den lille Klokke læses: „Rubeck Pors Oliegaard 1646. Støbt af Westphal i Kjøbenhavn.“

Stabemaaden Oliegaard stiftedes en Fejttagelse af Klokketøberne; thi den gamle Stabemaade er Dillingsø.

Skønt Græshave Kirke hører til Herredets mindste har den dog i sin Tid været Konventskirke, d. v. s. det Sted, hvor alle Herredets Præster samlede sig til Drøftelse af gejstlige og retslige Spørgsmaal.

Kirkens Indre svarer til dens beskudne Ydre. Prædikestolen er et rigt Billedskærerarbejde fra Christian den Tjendes Tid, stænket af den udvalgte Prins Christian. I Stolens Felter er de 4 Evangelister udfaaaret, men det Felt, der viser Johannes, er skult i Muren. Søjlerne mellem Felterne er ligeledes forsynet med udfaaarne Figurer

Græshave Kirke.

ke opført med fladt Loft og smaa rundbuede Vinduer. Senere er der indbygget Hvælving i Koret, hvorimod Skibet endnu har sit flade Loft. Store spidsbuede Vinduer har erstattet de smaa rundbuede; men Sporene af disse ses dog endnu i Murene.

Skibets og Korets Gable er smykkede med kunstfærdige Murstensforsiringer, Waardenhuset har takket Gable prydet med Blendinger.

Paa Gablen af Sakristiet staar

te han nogle Penge og Faar i Gloslunde Præstegaard. Men Faarrene blev spist, Pengene forsvandt, og Kapellet er som nævnt for længst indrettet til Sakristi.

Ved Korgablen staar en raa Granitsten i Pyramideform; den bærer Indskriften:

Fru Johanne Baden født i Sjælland 1742 gemmedes under denne Sten til ny Forherligelse 1789.

Døbefont og Bækken er nye. Paa Alteret staar Kristus udført i Gips. Den gamle Altartable staar nu i Sakristiet. Den er af Træ, forsynet med Stjernehimmel og inddelt i Felter, hvori der er malet Skriftsteder. I Feltet nederst til Højre findes Pors'ernes Waaben og Aarstallet 1581 samt Navnet Rubeck Pors. d. v. s. Bedstefaderen til den Rubeck Pors, som byggede Grabkapellet og stænkede den lille Klokke.

Fejø Kirke.

Nøjagtig Alder paa Fejø Kirke kan ikke angives, men det er rimeligvis den første Kirke, der er bygget paa Øerne i Smaalandskabet. Derfor er den lagt saa tæt ved Vesterlandets sydsørlige Strandbred, hvor kirkesøgende fra de andre Øer havde en udmærket Ankerplads lidt østligere i Kirkebugten med passende Dybde og Læ for Storme af Vest og Nordvest.

Femø vedblev da ogsaa at være Anneks til Fejø indtil Aar 1537. Kirken var tilligemed Kirketienden beneficeret Stiftets Biskop indtil 1824, da baade Kirken og Tienden blev overtaget af Staten. Aaret efter blev der anrettet betydelig Skade paa Kirken ved en Storm i Februar, saa den maatte underkastes en større Reparation.

Kirken bestaar af Skib og Kor samt Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd, alt med Tegltag som paa Taarnet har Pyramideform. Byggematerialet er røde Munkesten, som i mange Aar har været pudsede og overhvidtede. Smidlevæd er der nu i de senere Aar paabegyndt et Arbejde med Fjernelsen af Pudsset, saa Murene vil komme til at fremtræde med deres oprindelige uskalkede Munkesten.

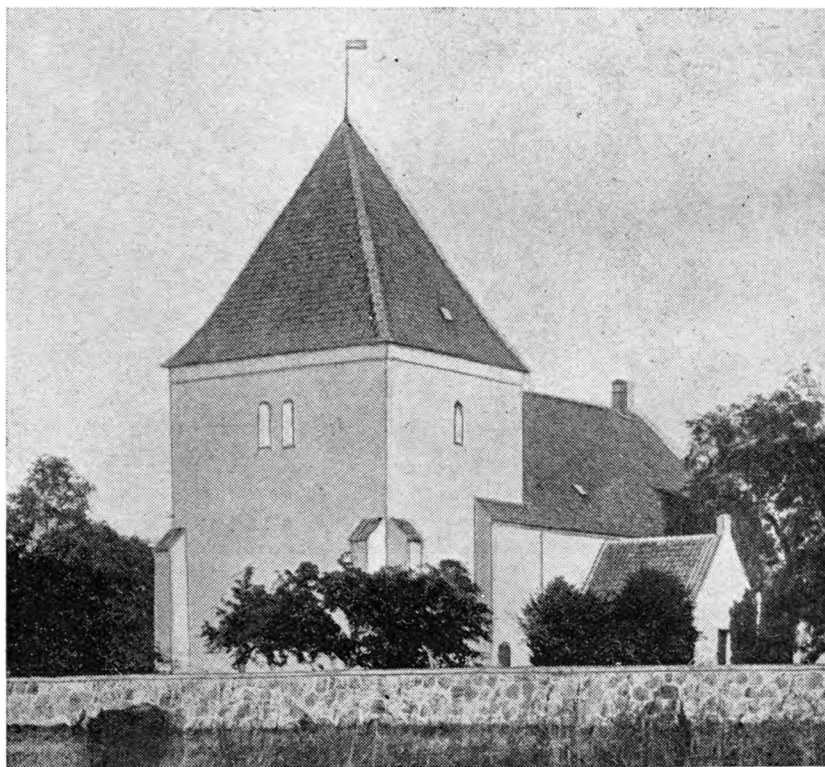
Samtidig vil man restaurere den gamle Præsteindgang i Koret. Ligesom denne er der bearet flere af de gamle rundbuede Vinduer.

De nyere Vinduesforner er spidsbuede og forsynede med alm. Jernvinduer.

I Taarnet hænger kun 1 Klokke; den er omstøbt i Aaret 1848 efter en meget gammel Klokke, som var

samtlige Husmænd og Beboere for 14 Daler ialt, og Kirken skulde saa selv udrede de resterende 6 Daler og 3 Mark.

Saa dan gik det til, da Fejø fik sin Kirkeklokke.

Fejø Kirke

støbt af Michael Westfal i Aar 1587 og senere omstøbt af samme i 1587. Efter denne Omstøbning skulde Menigheden Michael Westfal 117 Daler. Til at afbetale denne Sum blev alle 70 Gaardmænd paa Fejø og Vejrø anjat hver for 5½ Mark,

Indgangen til Kirken er gennem Vaabenhuset. Skibet og Taarnrummet har fladt Loft, hvorimod der er Hvælving over Koret. Kirken rummer adskillige Ting af betydelig Interesse. Vi behandler med Alteret.

Selve Altertablen er et smukt Billedstøberarbejde fra Næringsfancetiden, men uden Årstal. Heri er 1861 indsat et Maleri af Dalsgaard, forestillende Marie Besøgdelse.

Alterbøgeret bærer følgende Indskrift: „Anno 1662 den 30. Marts habes El. hr. Laurids Hansen, da Sogne Præst til Fæøe, med sin kære Hustru Maren Castens Datter foræriet denne Kalk, oc som beje half tredie oc tiende Lod, men Anno 1704 den 30. Oct. er den Ångiort forbedrit med 4 Lod Stemplet Sølv oc forghlbt, som hafr kostit med arbeids Løn 27 Rdl. Svortil er gibet af“ (derefter en lang Række Vidragghderes Navne og de gibne Beløb).

Paa Brødfæken staar: „Gud til Gæ og Kirke alteret paa Fæøe til Pirat og Pthdelse. Er denne Sølv Kiste forærit af Sogne Præsten Sammestad Peder Thomsen Blichfeld, Hans Elskelige Hustru Anna Sophie Blichfeld Anno 1722“ — Paa Kestens Laag er der et Krucifix.

Døsestagerne paa Alteret har ingen Insription.

Døbefonten er af Granit og udhugget med 12 Felter; det hertil hørende Messingfad er skænket af Kobberhandler Johan Naus i Nykøbing, der var gift med en Datter af Fjeldpræsten Søren Pederfen Bruun. Han har gibet det af Taknemlighed, fordi han ved Guds og Menneskers Hjælp blev reddet tilligemed sine Gjendele efterat bære sunket igennem Isen udfør Fjeld. Indskriften fortæller herom:

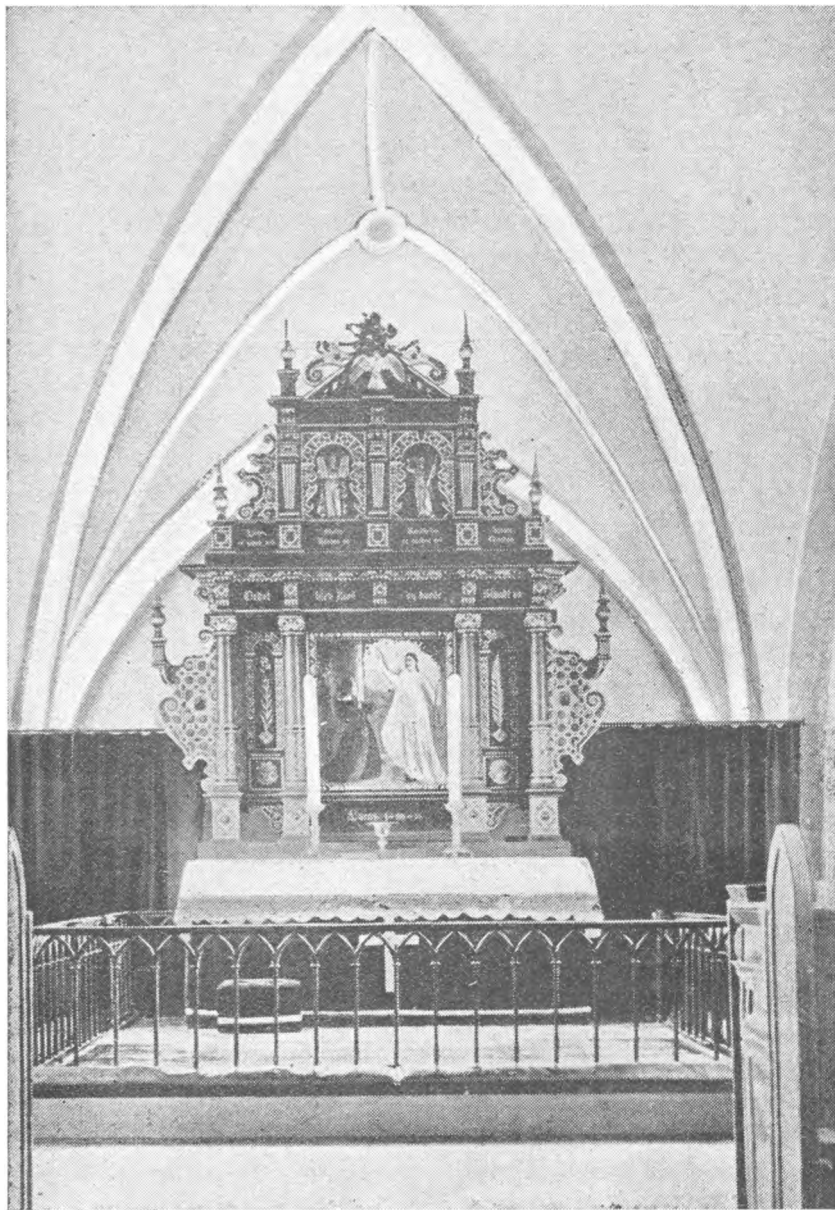
„Anno 1689 er dette Døbebandfad til Fæø Kirke forærit af Johans Naus, Raaber, Handler vdi Nykøbing oc Hustru Chatarine Elisabeth Bruns til en Pthdelse oc Almindelse Dennom til Thukommelse for bevisste Naade af Gud. Da hans gode Under Den paa Fjeld nedssunket 29. Januarii oc igen en

Del de 4. Februari blev reddet oc berget huor forre Gud verre lobet og benetict evindeligh. Amen.“

Paa den udskaarne Prædikestol er der intet Årstal. Den er prydet med Statuetter af Thorvaldsens Ebangelister og Kristus.

Indskrift, som fortæller, at den i 1756 er bleven istandsat og oppudset af Olle Jensen og Hans Besø, Kirken til Gæ.

Her som i de fleste Kirker paa Smaøer er der ophængt Skibe i Kirken. Et Par af de ældre

Kirkens Indre.

Over Korbuen hænger et gammelt Krucifix med Bogtaberne: J. N. N. J.

Orgeliet er skænket til Kirken i 1884 af Dens Bedøere.

En forghlbt Malmløsekrone, der hænger i Skibet, har en

Skibe opbevares nu paa Miskæet i Maribo. De to Skibe, der hænger i Kirken er ikke ret gamle. Det ene af dem, som er kobberforhudet og har 2 Rækker Kanoner paa hver Side, bærer Navnet „Ebeneher“ og er fra 1866.

Det andet, som hedder „Enigheden“ er fra 1811, men ifølge Indskriften istandsat 1845 af Morten Simonson Groth, Ole Pedersen Bødike, Jørgen Nielsen Lai og Else Marie Ols Datter.

Kirkens gamle Pulpitur var udskaaret med en Række rundbuede Felter, hvori der var malet forskellige kirkelige Portrætter med Biebelsprog under.

En Stump af dette gamle Pulpitur opbevares paa Stiftsmuseet i Maribo. Det er ophængt i Trappegangen, og man ser her to Felter med Billeder af Kristus og St. Bartholomæus.

Endelig er der i Kirken nogle Mindetabler, som vi nærmere skal omtale.

De to, som er indmuret i Væggen paa hver sin Side af Alteret, er forsynet med Billeder, rimeligvis af Præster, men Skriften er ulæselig. Man ser kun: „Herunder hviler . . .“

Derimod findes paa Korets Nordmur en velbevaret Mindetablet over en tidligere Sognepræst, nemlig:

„Dend af Byrd Hæderlige af dyd Berømmelige Guds Mand Fordum Vælbærbærdige og Højtærede St. Mag: Peder Thomæson Blichfeld, Rector i Nachshou 6 Aar Sieelefærgere her 15 aar Fød i Thørring Præstegaard i Jylland 1674 døde 1725 Et 51 aar og hviler viderdene Skriftestoel til Sørgeminde opfat af dend El mands esterlate Naomi Mara Anna Sophia Klüber.“

Yderligere findes i Skibet et

Epitafium af Træ over Præsten Jens Christoffersen Brun med Hustru og Børn. Han var gift med en Datter af Søren Kræmmer i Svendborg og aplede med hende 14 Børn i de 30 Aar han var Præst paa Fejø. Indskriften har for en Snæs Aar siden været Genstand for en desværre uhyndig Oppudsning, saa at vi her maa søge at rette lidt paa den:

„Anno 1613. Hr. Jens Christoffersen Brun, født i Næbbelunde Præstegaard 1555 ladet bekvæmt denne Taffle for sig, sin Hustru Marren Søffrens Daater født i Sænbør aar 1567, Børn oc begge Dieris arffuinge; oc Døde Hr. Jens MD 1613 oc hans Hustru MD 16 . . Til det evige lif . . .“

Bed Oppudsningen var der flere Steder af Indskriften, man ikke kunde thde. Oberst paa Tabellen staar: „Jeg er Opstandelsen oc Diffeet.“

En af de tidligere Præster paa Den var Hans Thkemab, som døde 1565. Denne belnærede Mand havde bed sit værdige Ydre og sin hele timelige Færd gjort sig saa afholdt og anset paa Den, at hans Efterfølger, den magre Hans Andersens, slet ikke vandt nogen Agtelse og bistnok af Græmmelse derover døde efter kun 6 Aars Præstegærning paa Den.

Saabidt os bekendt har Forholdene dog nu i de siden forløbne 350 Aar udviklet sig saadan, at ogsaa magre Præster godt kan driste sig til at modtage Kalde paa Fejø.

Af de øvrige Præster skal vi nævne Hans Ipsen, der kun var

her fra 1571 til 72 og senere kom til Røbelev, hvor han gjorde sig bekendt ved sin Evne til at medmæne Spøgelses.

Han fik paa Fejø en kun lidt værdig Afløser i Bent Hansen, der Aaret i Forvejen havde saattet rømme fra sin Kapellangærning i Jdestrup, fordi han var bleven overbeviist om Skørlebned. Han opførte sig ikke en Smule bedre paa Fejø; thi samme Aar, han var kommen blev han i Overbærelse af alle Herredets Præster irettesat strengelig af sin Provst, fordi „han handlede ilde med sine Kone og sin Degn, var hengiven til stor Hæstighed og brugte blodige Eder“, endvidere skulde han „rense sig for det Banrygte, han paany var kommen i ved en Tjenestefvinde“, 1583 blev han kaldet tilbage til Jdestrup; men her gif det ham galt; han blev udlagt som Varnesfader, og da det tillige blev beviist, at han havde billet leje to Personer til at paatage sig Skulden, blev han sat under Tiltale. Medens Sagen stod paa fik han endnu en lignende Sag paa Halsen, og fik saa sin Afked.

Daurik Hansen, der var Sognepræst paa Fejø fra 1633 til sin Død 1679, blev i 1665 sammen med flere af Dens Beboere tilialt for Trolddom, idet de „habde hentet en Mand til Den, som kunde bortmane „Mosegrise“, hvoraf de havde stort Besvær.“ Præsten og hans Sognebørn blev dog alle frifundne.

Femø Kirke.

Femø Kirke ligger paa Dens Vestkyst ved Bejen fra Sønderbø til Havnen temmelig højt i det bakfede Terræn, der er saa karakteristisk for Femø.

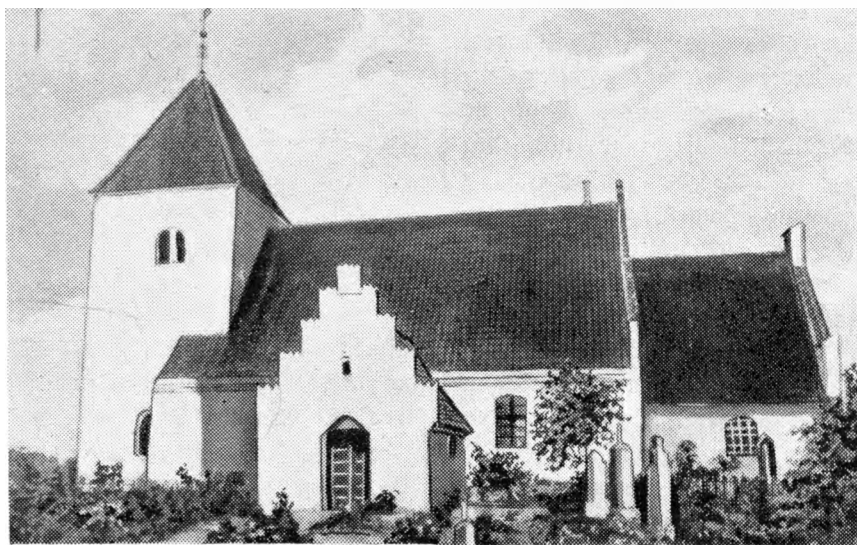
Kirkens Alder lader sig ikke nøje bestemme, men den er meget gammel og var fordmum helliget St. Nicolaus. Dens Mure er en ejendommelig Blanding af overkalkede røde Munkestejn og raat tilhuggede Kampesten; navnlig Korets nordlige Mur er fuld af disse. Koret er bygget med lige Afslutning. Kirken er teglhængt og har et lavt Taarn med teglhængt Spir. Vaaenhuset mod Syd har takket Gavl. I Muren spores nogle af de oprindelige Døre og Binduer, der i Tidens Løb er bleven tilmuret.

Hele Kirkerummet er overhvalvet med 4 Hvalvinger; baade Koret og Taarnrummet er aaben ved Bue ind mod Skibet. Nogle Malmværker fra Begyndelsen af det 16. Aarhundrede blev fundet i 1885 og blev restaureret. Malerierne paa Hvalvingen foran Koret forestiller Dommens Dag; i Midten ses Kristus sidende som Himmeldrot paa Regnbuen med de opløftede Hænder; Sværdet og Lilien udgaar fra hans Mund; ved Siderne staar Marie og Johannes. Til højre er afbildet Helvedes Svælg, og man ser bl. a. en Djævel, der med en Fort putter et Menneske ind i Gabet paa et

Uhyre. Blandt andre fantastiske Skikkelser ser man en vinget Drage, der tuder i et Horn. Til venstre ser man Himmerigs Gæde, et 4-stages Slot, hvor en Skare af frelstte gaar ind, mens Englene blæser i Basuner. Man ser de udvalgte i Henselseshadet udenfor Paradis- Slottet. Og ia paa de 3 af Nordhæl-

Gud i Himlen om at forbare os".

Navnlig Billedet af Sanct Paulus er smukt malet i den nordre Kappe. Han bærer i Haanden et tohaands Sværd; omkring hans Figur er et kunstigt slyngt Skriftbaand med den forannævnte Inscription saaledes: „Odu byrge apostel Synce povel alle krisne Rjfer

Femø Kirke.

vingens Kapper fandtes velbevarede Mærker, hvorimod Billedet paa den fjerde Kappe ikke lod sig restaurere. Der er intet allegorisk i disse Billeder; det er kun legemstørelse Fremstillinger af Sanct Paulus til venstre, Sanct Peter til højre og Sanct Nicolaus i Bispestud foran over Nordøren, samt Inscriptioner med Bønner om, at disse Helgener vil „bede for alle Kristne til

forklar, bed for os til gudh og han os i himmerig forbar". I Hjørnerne af Kappen er prægtige middelalderlige Bgninger med Taarne og i Hvalvingens Løb et smukt sent-gothisk Ornament.

Hvad dernæst angaar Kirkens Inventar, da fortjener det at fremhæves, at Stolestadern er bleven restaureret 1909 og nu fremtræder med smukke Farver og Forghb-

ning over Midterpartierne i Ud-
stæringerne, fremstillende alle de
hellige Tegn.

Kirken har en stor Døbefont af
Kalksten.

Altertablen, der bærer Frederik
den 6tes Nabnetræk, er et særde-
ligt Maleri af Kristus i Gethsema-
ne Have og Englene, der kommer
og styrker ham med Vin. Paa en
Messingplade læses følgende: „Den-
ne Altertable er bekøjet og giben
til Femø Kirke af Else Jørgens-
datter, Enke efter Gaardmand Ole
Pedersen Dod i Sønder Bye paa
Femø, indbriet ved Julfeften den
30. Decbr. 1836, Gud til Ære,
Memigheden til Opbyggelse“. Til
Alteret hører et Par sølde Mes-
singstager med Plader. Paa den
ene staar: „Jørgen Madzgen, Marcen
Peders Datter. Anno 1700“. Paa
den anden: „Hr. Hans Casper
Dreier, A. B. J. S. P. N. S.
Anno 1700“.

Alterkalken er en Sjældenhed.
Den bærer følgende Insription:
„Anno 1659 blev denne Kald oc
Disk plyndret af de Svenske fra
Femø Kirke, men Sognepresten
H. Lauritz Hansen, Capel Sogn,
gjorde sin Flid og opførte den i
Nagfob hvor den var sold af de
Evenske. Dog i Støker, hvinden oc
blef saa igen paany omgjort af
Kirke Wærgerne Daniel Jensen og
Hans Simentzen, Kirken til Gavn
og Brug, som sked: Anno 1662“.

Prædikestolen er meget lille. Den
hviler paa en snoet Træsøjle og
bærer følgende Paamindelse: „Hvo
som haver Øren at høre med, han
høre!“

Paa en Malmhsekrone læses føl-
gende: „Denne Krone haver Elske
Friderids Daater givet ubi Guds
Navn til Femø Kirkes Gavn og
Chir. Fæmø den 1. Oktober 1766.
Forferdiget af Nie. Siverfen i Ny-
løbing“.

Desuden er der i Kirken op-
hængt et Krigsskib, en Fregat for
fulde Sejl og med Damperskrue.

Endbidere er nylig indenfor Kirke-
døren ophængt en Sølvkrans over
Lærer Werneburg (1860—1899) „fra
Femø Skoles Elever“.

I Taarnrummet er der et Gal-
leri fra Slutningen af det 17.
Aarhundrede og der er her an-
bragt et lille godt Orgel

Paa Kirkekloften læses, at den
er støbt i København af J. C. &
H. Gamst, bekøjet af Femø Kir-
keejere og besørget af Hans Dfsen.

Kirken ejes af Dens Beboere.

I Tilslutning til Alterkalkens
Insription skal vi gengive en

de gammeldags tunge Træbismere
og slog ham i Hovedet med den,
saa han styrtede død ned. Han
blev begravet under de store Træ-
er ved Gaarden, som endnu kan
paadkses, da den stadig er i sam-
me Slægts Eje og for Tiden ejes
af Jørgen Pedersen.

Men om Beretningen, som den
har levet i Folkemunde, er fuldt-
ud korrekt, tør vi ikke garantere.

— Indtil 1537 var Femø An-
neks til Fesø, men blev da et
selbstændigt Kald og fik sin egen
Præst; men det har isørigt ikke
bæret noget Brædis, Præsten dvan-

Kirkens Indre.

Episode fra Svenskekrigens Tid,
som den er fortalt paa Femø fra
Slægt til Slægt.

Det passerede en Søndag, da
Femøboerne var søgt flittigt til
Kirke i Glæde over, at Svenskerne
samme Søndag Morgen havde
faaet Ordre til at forlade Den
og var marscheret tilbage over
Fsen. En af Svenskerne havde
glemt noget i sit Kvarter i Ras-
mus Jonsens Gaard i Nørrebh,
og kom tilbage for at hente det.
Der var kun en gammel Kone
hjemme, alle Gaardens øvrige
Folk var i Kirke, og Indgange-
ne var spærret, men Svenskeren
forsøgte at komme ind gennem et
Vindue. Da greb Konen en af

pede ned i. I alt Fald hedder
det i en Indberetning fra 1570,
at „Klammer, Barden, Skørlebnet
og andre blodige Sinder“ har ta-
get stærkt Overhaand paa Den,
og det fremhæves, at 8 hjemme-
døbte Børn endnu ikke var „frem-
baarne til Kirke“, skønt de var
indtil 6 Aar gamle. 1573 maatte
den gamle Præst Hr. Jørgen der-
for opgive Været; han blev erstat-
tet af Hr. Anders Lauritzen, der
dog heller ikke kunde magte Opga-
ven. 1574 maatte han have Prob-
sten over at formane Beboerne,
der endnu ikke havde glemt de ka-
toliske Skikke med „Fasteløbensløben,
Forflødning efter den gamle bjæ-
teis Vis, istem den ugubelige Nat-

tebagt med Drif, Dans, Trommen, optændt Ild og anden ugudelig Væsen paa Voldborgmisse, Voelsmisse, St. Hans Baptists Nætter og Vor Frue Nætter, og det til høj Dag, Folk gif i Kirke". Provsten indprentede dem, at deres Begravelser ikke maatte være „Gællehandler", og at de ikke burde holde Gilder og Uhyfigheder under Kirketjenesten. Provstens Formaninger synes ikke at have gjort Beboerne frommere; thi 1576 klager Hr. Anders ober, at han er bleven overfaldet og sjarligen mishandlet af Fogden Hans Jhde. Denne var fulgt efter Præsten henad Vejen for at slaa ham. Hr. Anders greb da 2 Sten og kastede imod Hans Jhde, dog uden at skade ham. Derpaa flygtede Hr. Anders hjemefter og blev forfulgt af Hans Jhde, som naaede ham og slog ham i Ryggen med en „Madjunge" (Madknib, som enhver dengang bar hos sig) og skamferede hans Klæder, saa Hr. Anders „maatte til Sakslobing at forbindes og læges af Cort Badstjær". Præsten blev af Lensmanden Alb. Dge paa Nielsstrup „for Samvittigheds Skyld" suspenderet fra sit Embede, indtil han var forliget med Hans Jhde, hvilket skete paa Landemødet i Maribo 17. Oktober 1576. Han blev sca genindsat i Embedet. At Hr. Anders selv var i Stand

til at give raat for usødet fremgaar af en Klage fra Beboerne om at Hr. Anders bankede dem. Han døde forøvrigt af Pest 1577. Men forinden havde Provsten atter båret paa Femø for at formane Beboerne og irettesætte dem fordi de ikke vilde gaa ind i Kirken, og fordi de midt under Prædikenen sad og raabte højt til himmelen. Medens Provsten stod og holdt denne Formaningstale udenfor Kirke døren, raabte en ung Karl af Flokken: „Kunde jeg bare faa Nam paa den bugede Provst skulde jeg kysse hans Øjne ud af hans Næse".

Alligevel maatte Provsten afstede igen Aaret efter for paa ny at formane Beboerne og adbare dem mod Trolddom. En Troldmand ved Navn Anders Høg, var nemlig det Herrens Aar 1577 bleven brændt paa Vaalet paa Femø, og nu mente Kirkautoriteterne, at Beboerne var bleven „forgiftet" af denne Troldkarl og derfor havde Formaning behov.

Herefter synes der at være falden mere Ro i Sindene, hvilket maaske stod i nær Forbindelse med, at Femø'erne var bleven Præsten Hr. Anders kvit. De følgende Præster synes i al Fald at være kommet godt ud af det med Beboerne. Først et Hundrebaar efter, den 21. November 1694 spørges

der atter opsigtsvækkende Præstenyt fra Femø; thi den Dag døde Præsten Hans Christensen Selsing og hans Kone; de var begge bleven forgivet af en Bispekammer, som havde solgt dem et Pulver for Svagthed. Bispekammeren fik man aldrig fat i, og fik derfor heller ikke opklaret, hvem der havde underkøbt ham.

Om Efterfølgeren Hans Casper Drejer meldes kun, at han var en stor Praler. Men efter ham fik Femø en streng Bodsprædikant i Christoffer Kloppenborg, som bestred Kaldet fra 1719 til 1732; det hedder om ham: „Denne smukke Præstemand læste hver Dag i Biblen og skædede alvorlig Dans, Kortspil og verdslige Selskaber, og fik flere opbakke".

En ren Modsatning til ham var Præsten Abraham Bekker som blev kaldet til Femø 1753 og var her til sin Død 1765. Det hedder om ham; at han „levede godt af sine Penge og kostelige Sager, indtil han formedelst fistulente Sygdomme, intet mere formaarede". 1755 ægtede han en Datter af Raadmand Bennike i Nakskov; hun fødte ham allerede 2 Maaneder efter Btrykkuppet et Barn, og senere to til.

Om de følgende Præster foreligger intet af Interesse.

Askø Kirke.

Askø Kirke er kun lille, men smukt vedligeholdt og med ronne Omgivelser. Den ejes af Sognebeboerne.

Skib, Kor og Taarn er gammelt og opført af røde Munkesten, som nu er overhvidtede. Fundamentet dannes af store, fremstaaende Kampesten, der i sin Tid er hentet lige op fra Stranden og anbragt uden Tilhugning. Det lille Vaabenhús mod Nord er af nyere Dato og ufalket. Der findes i Murene Spor af Kirkens oprindelige Indgangsdøre og af de gamle Vinduer. Taarnrummet var i sin Tid aaben ved en Spidsbue ind mod Skibet; denne Bue er nu tilmuret og Taarnrummet anvendes som Materialhus. Kirkeskibet har sladt Loft, men Koret er overhvidet og aaben ved Bue ind mod Skibet; over Buen hænger et lille Krucifiks.

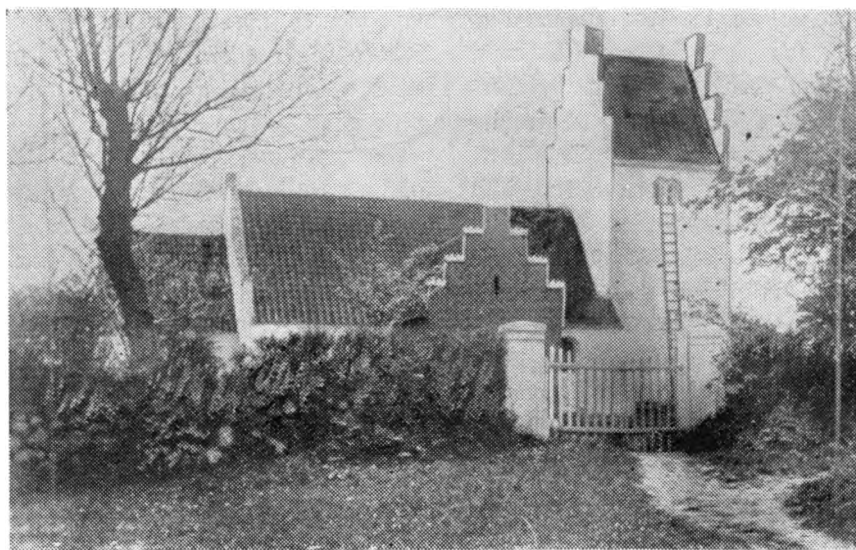
Altetriblen er Kirkens største Sjældenhed, nemlig et gotisk, udfaaaret Alterskab fra omkring Aar 1400. Det skal i sin Tid være drebet i Vand fra et Skib. I Skabets Midterparti er der ogsaa Søfollenes Helgen, Biskop Nikolaus udfaaaret i meget stor Figur. Mange af Dens Præster i nyere Tid har arbejdet for at faa den gamle Altetribel fjærnet og faa et Kristusbillede i Stedet for Nikolaus, men det er hidtil ikke lykkedes.

Under Korbuen staar en ganske lille Døbefont af Træ. I Kirken er ophængt et tilrigget Skib. Belysningen er Petroleumslamper.

Paa Prædikestolen, som er et nogenlunde godt Arbejde fra det 17. Aarhundrede, staar med næsten udbiffet Skrift:

li Deo Gloria". (Gud alene Vren!)

Yerligere er indstøbt følgende Oplysning paa Kloften: „Askø Kirkekode er omstøbt i Aaret 1763, da Herr Conferensraad Ork var Amtmand i Falster og Herr Conferensraad Brøghemann var Kirkeinspektør“.

Askø Kirke.

„Kirken restaureret 1856 af S. Benzon af Mariebø og Svendene S. Benzon, A. Larsen og W. Seitze“.

Kirken har to Klokker af forskellige Størrelse. Den store Kirkekloffe bærer Vaaben med kongelig Krone og Jr. den 5.3 Nabnehjerner, samt følgende Inscripation: „Me fudit M. C. Troschell, Højglodengifer, Kopenhagen 1763. So-

I Kirken er ophængt udførlig Fortegnelse over Præsterne paa Askø, siden Reformationen, ialt 36.

Som de mest bemærkelsesværdige skal her nævnes følgende:

Jens Pederfen Mule, der døde 1696 efterlod sig to Døtre, der blev gift med hver sin Gaardmand paa Den; den ene fik 6 Børn og den anden 14, og fra dem nedstammer de allerfleste Askø-

boere. Da Hr. Mule paastod at være af adelig Vhvd, maa der alt-
saa — siger Nåde — og saa fihde
adeligt Blod i de fleste Afskboere;
men det er vel nok nu lidt thndt.

Fra 1714 til 1731 var Carsten
Drejer Præst her. Han var kæm-
pestor og havde kæmpekræfter,
medens hans Degn var lille og
spinkel. Naar de i mørke Aftener
gik hjem fra Gilberne i Bønder-
gaardene, tog Præsten Degnen paa
Skuldrene, hvorfra han skulde ud-
pege de rene Steder for den
nærshede Præst. Men en Gang
revnede Venkabet og Præsten gav
da Degnen en saa forsværlig Dragt
Prngl, at han af bare Skræk for
Gentagelser løb fra sit Embede,
og hverten Probstens eller Bispenes
Befalinger formaaede at kaloe
ham tilbage, før Hr. Drejer var
død.

Hr. Niels Guldberg blev 1740
kaldet til Afsk fra Næstved, hvor
han som Kapellan havde „øvet
mange grobe Laster“. Han blev
ikke bedre af at komme til Afsk
og 1750 blev han endog frataget
Kaldet. Da hans Eftermand Niels

Stub skulde holde sin første Præ-
diken, rendte Guldberg op paa
Prædikestolen for at slubbe ham
ned, Probstens løb saa op for at
skille dem ad, og her stod de alle
tre oberfor Menigheden og raabte
i Munden paa hberandre.

Hr. Rasmus Bærn, som blev
kaldet til Afsk 1784, havde først
været Skibspræst paa en Kinaja-
rer. Han var Friemimmerhader i
en saadan Grad, hedder det, at
ingen Kvinde maatte sætte sin
Fod i Præstegaarden. Han boede
sammen med en gammel Mattos,
der sthrede Huset. For at saa Mo-
tion gav Præsten sig til at bære
Jord sammen til en Høj i Ha-
ben, og var Jorden i et Skæppe-
maal, saa han siden vidste at
fortælle, hvor mange Lærder Jord,
der var i Højen.

1843 blev Peter Ulrich Frederik
Schjøtt Præst paa Afsk. Ved det
første Folketingsvalg den 4. De-
cember 1849 valgtes han til Fol-
ketingmand for Mariboekredsen.
1851 blev han forflyttet til Skal-
lerup i Aalborg Stift.

1721 rejste en Degn ved Navn

N. Andersen fra Ven, han forfat-
tede i den Anledning en Sang,
hvoraf vi her aftrykker 3 Vers:

Far, Chor, o Farvel!
I Dig jeg saa ofte har kvæget min
Sjæl.

Naar jeg havde bedet og sjunget: „Vi
troe“*)

I Kirken da stod næppe mere end To,
I Bønnen jeg „Arie“**) raabte paa
Stand

— Der kom ej en Mand.

Far, Præst, o Farvel!
Det var dig bestandig i Kjødet en Pæl,
At Kaldets Indtægter ej bedre forslaar
Hvad Uld kan der klippes af Klippe
Faar?

Apostlenes Antal de Vhænd just har,
Naa Judas med var.

Far, Gaardmænd, Farvel!
Dg havde I noget, beholdt I det selv,
Jeg derfor nu gerne kan flytte mig
bort;

Min Indkomst var lille — kom dog ej
tilkort;

Som Job kom jeg fattig, som Job
gaar jeg hen;

Gud bære min Ven.

*) Begyndelsen til den gamle Sal-
me.

**) Herre.

Slemminge Kirke.

Slemminge Kirke.

Slemminge Kirke ligger umiddelbart ved Landevejen Maribo—Nysted og paa et temmelig højt Terræn saa den kan ses vidt omkring med sine hvidkalkede Mure, som for-

øvrigt paa nært Hold ikke tager sig nær saa godt ud. Den hvide Kalk er nemlig paa mange Steder skallet af, saa den blegroede indensfor skinner frem.

Det mest karakteristiske ved Kirken er dens smukt formede spaantækte Taarn, hvis firkantede, spidse Tag afsluttes foroven med et guldent Kors. Kirketaarnets gamle

Tagværk, som var mindelig pyramideformet, blev i Juni Maaned 1901 ødelagt ved Jordskælv — foranlediget af Vindhug — og først derefter fik Taget sin nuværende ejendommelige Form. Taarnet er en senere Tilbygning til Kirken, efter Eigende opført af Karen Gyldenstjerne til Nørregaard (død 1616, Enke efter Hans Lauridsen Baden). I den vestlige Gavl har Kirken sin Indgang, siden man i 1867 nedbrød et Vaabenhus mod Nord, hvoraf der endnu er stærke Spor i Muren.

Koret har lige Gavl med en smuk Rundbuefrise og Spor i Muren af et af Kirkens oprindelige rundbuede Vinduer. Nu er Kirken forsynet med spidsbuede Jernvinduer.

Kirken er opført af røde Mursten. Den var i 1587—90 Genstand for en gennemgribende Restauration, bestyret af forannævnte Karen Gyldenstjerne, som ved denne Lejlighed tillige skænkede Altertable og Prædikestol samt en smuk lille Øksekrone, der hænger i Koret. Man flærkede Kirkens oprindelige og flade Loft og fævede Bjælkerne af (deres Ende sidder endnu i Murene), hvorefter der indbyggedes Hvalvinger i Skib og Kor. Beregningen af Hvalvingernes Tryk paa Murene maa imidlertid have flaaet fejl her som andre Steder paa Volland, hvorfor der er indsat en Tværbjælke med Muranker i hver af Skibets Hvalvinger for at holde sammen paa dem.

Taarnrummet har fladt Loft, der anvendes som Pulpitum og Plads for Orglet. Taarnrummet er forøbrigt delt i to Dele, saaledes at den ene er Forhal, medens den an-

den er aaben ind til Skibet med en Spidsbue.

I Prædikestolens Felter er udfaaet Kristus og i 4 Evangelistefelter. Altertableten er et arbejligt Vildskærverarbejde fra 1585; den bærer øverst et Krucifiks og Siderne er udfaaet som Ebaner; den er inddelt i 6 Felter, hvor der ved en af de sidste Restaurationer blev paa-malet nogle Skriftsprog, valgt af den stedlige Præst. Tidligere var de 6 Felter Nadverens Indskriftsord paa Dansk, Tysk og Latin. Paa Alteret staar et Par gamle Øksestager uden Indskrift.

Døbefonten er udhugget i Granit med to Rebsmoninger; den har i sin Tid været fjærnet fra Kirken, men er bragt tilbage igen. Her bruges for Tiden intet Døbefad; ligesom det i gamle Dage var Skib er den store Hulning i Stenen fyldt med Vand til Brug ved Daaben.

Lige overfor Alteret er i Muren indsat den gamle Grabsten (Sandsten), som i Følge Indskriften er bestyret af Fru Karen Gyldenstjerne til Nørregaard over hendes Mand, Hans Lauridsen Baden, som i 1566 døde under Gulland som Admiral for den danske Flaade. Selv har hun tillige med sin Søn ogsaa villet stedes til Hvile her, hvilket da ogsaa senere skete. Derfor er i Stenen udhugget ikke alene Admiralsens, men ogsaa hans Hustru og Søns Portræter i Relief, fuld Figur, og indrammet i deres Slægters 32 adelige Vaabenstolde.

I Kirkegangen findes en Digsten over Præsten Peder Hansen Mel-fart (Middelfart), som levede 1622. Desuden skal en kongelig Røgemester, den belbyrdige Hr. Valzer af Lønningen (død 1485) være begrav-

et her i Kirken, men over ham findes ingen Digsten.

Kirken hører under Nalholm. Her som i Grebskabet's andre Kirker er der ophængt en Mindetable over dem, der faldt i Krigen 1848—50. Det var her fra Sognet 3, hvis Navne findes paa Tablen tillige med Verset:

For Danmarks Folk og Konge tro de stred,

Da de har Krav paa herligt Eftermæle.
De gik med Sang i Døden for vor Fred
Gud lønne dem og glæde deres Sjæle
Paa helligt Sted skal deres Navne staa
De ihukommess skal i Folkets Bønner
Gud lader gamle Danmark ej forgaa
Mens danske Mødre føder Helte sønner.

— Ved Branden i 1901 blev Kirkens to gamle Klokker ødelagt. Den største var fra 1545 og havde en Indskrift i Majuskler. Den mindste var følgende Indskrift:

„Anno 1649 Er Denna Klode Omstøbt Paa Kirkens De Menige Sognemænds Bestyning, De Da Vaar Erlig Velbyrdig Just Frideric Bon Papenheim Til Søeholt Lensmand, H. Jacob Clausen Sognepræst, Willom Andersen Degen, Peder Nielsen De Hans Jensen Medhjælper, Lauritz Løhet Foget, Rasmus Volle De Rasmus Løhet Kirkeberger. — M. Michael Westbal Me Fecit.

Blandt de Præster Sognet i gammel Tid har haft skal nævnes Poul Zacharias Danchel, som var en lærd Mand, født i V. Ulslev Præstegaard og gift med Anne Sophie Jørgensdotter Holm. Sammen med hende stiftede han i 1734 et Skolehus, i hvis ene Ende var fri Skole for Skolemesteren, der tillige maatte udleje Husets anden Ende for 4 Daler aarlig(!), imod at han gratis underviste 4 fattige Børn.

Fjelde Kirke.

Fjelde er Annekts til Slemtinge og Kirken tilhører Alholm. Den ligger højt og smukt paa det Hjørne hvor Vandbejen fra Maribo støder til Saksstøbing—Nyhstedbejen.

Kirken er opført af røde Mursten, kaldet blegroede med hvide Gesimsfer og Vindueskarme. Taarnet er ejendommeligt derved, at dets Tag gaar paa tværs af Kirkens Tag, saaledes at de smukke trappeformede Taarngable vender mod Nord og Syd og ses fra Kirkens Sider. I Taarnablene faabel som i det syb. Waabenhuss's Gavl er det smukke Blindinger. I Taarnet henger en stor Kirkeklokke der er omstøbt i 1823 af Gamst, København. En gammel Vindeltrappe med smukt Snoning fører derop.

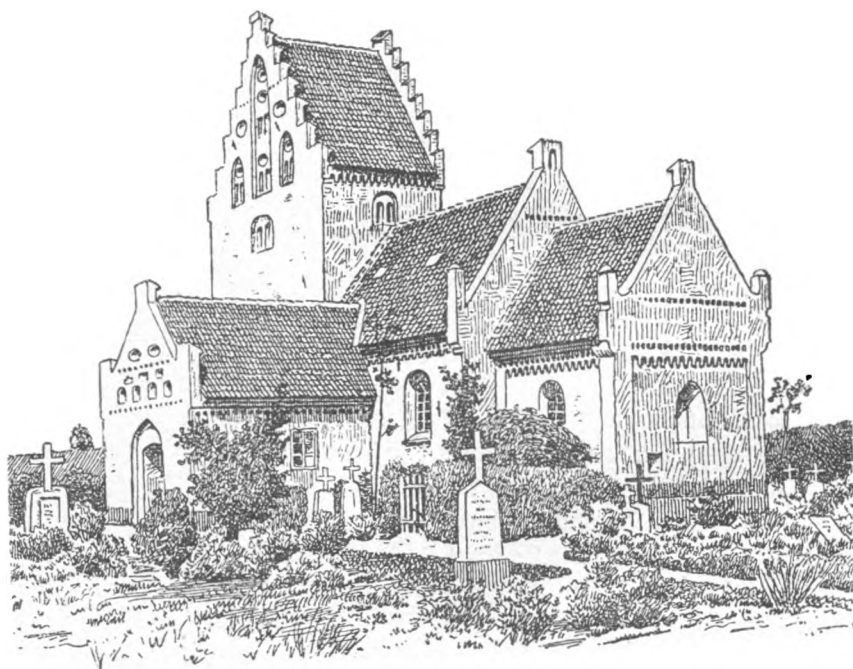
Koret har lige Afslutning mod Vest og i Muren ses et gammelt tilmuret Vindue; paa dets sydlige Side ser man de gamle smukke Gesimsfer. Det tidligere Waabenhuss med lamtattet Gavl, Blindinger og Pinakler anvendes nu til Vigs-kapel og Materialhus. Indgangen er nu igennem Taarnmuren.

Der ses Levninger af de gamle rundbuede Vinduer og Døre. I den nordlige Mure er der en Nische, hvor det menes, at der i gammel Tid har staaet et Helgenbillede. Taarnet bærer Årstallet 1589; det blev nemlig i sin Tid opført af Karen Gyldenstjerne, Enke efter Admirals Hans Laurzen til Nørre-

gaard, og samtidig lod hun indbygge Kirkens Hvælvinger og skænkede en ny Prædikestol og ny Altartable til Kirken. Hvælvingernes Sidetegn er i sin Tid ikke bleven beregnet rigtig, hvorfor de har

en blaa Himmel med Guldstjerner og et udstaaret Krucifiks. I Felterne er der Bibelsprog.

Paa Prædikestolen er de 4 Evangelister udstaaret i fritstaaende Figurer. Den er et middelmaadigt

Fjelde Kirke.

maattet affribes med 6 store Hvælfer paa tværs, der i betydelig Grad skæmmer Kirkerummet. Forøvrigt er de hvidmalede Hvælvinger tilføjede ganske fodebde fra en Kalkelovn, der ved Fyring altid lygger. Ogsaa Taarnrummet er forlynet med senere indbygget Hvælving og benyttet som Forhal.

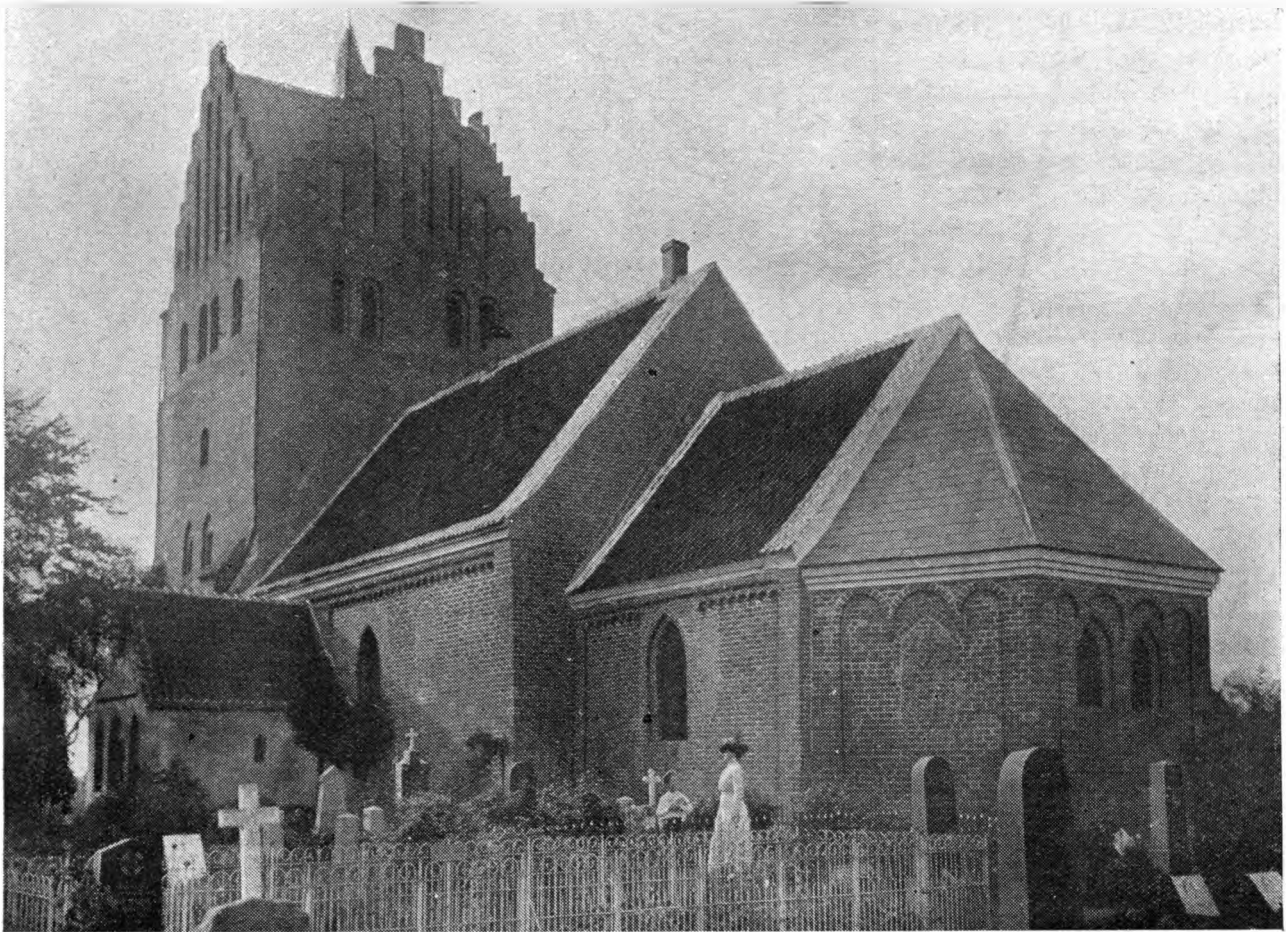
Altartablen er øverst forlynet med

Enitbærf, forlynet med Himmel.

Den gamle Granitdøbefont er noget af det sjældneste i Kirken. Den har paa Midter 6 Flader med interessante Relieffremstillinger, 3 Kors og 3 Piljer. Til Døbefonten hører baade et ort og gammelt Messingsfad og et mindre Fad, hvorpaa er fremstillet Jomfru Mariæ Bedubelse.

Stokkemarke Kirke.

Stokkemarke Kirke.

Stokkemarke Kirke der er en af de anseeligste Landsbykirker, har tidligere hørt under Knuthenborg; men er 1912 gaaet over til at blive selvbejende. Den bestaar af Taarn og Skib og Kor med treflueet Afslutning. Det gamle Vaabenhus paa Syd siden anvendes nu til Ligkapel; og et Kapel paa Nord siden,

der tidligere benyttedes til Materialhus er nu indrettet til Sakristi. Kirken er i Tidens Løb undergaaet mangfoldige Ombygninger og Udvidelser. Oprindeligt har den kun bestaaet af Skib og Kor; senere er Taarnet tilbygget og senere igen Apsis. Baaede i Skib og Kor ser man Spor af tidligere Dø-

re og Vinduer. Af de oprindelige rundbuede Vinduer ser man tydelige Spor højt oppe paa Muren. Senere er der indsat spidsbuede større Vinduer, som igen er erstattet med de nuværende. Paa Nord siden findes Spor af den forlængst tilmurede Kvindeindgang og af et forudsat Kapel. Taarnet er af sam-

me Bredde som Kirken og dets Opførelse har derfor bethdet en stor Udbildelse af Kirkerummet. Baade paa Taarnets og Skibets Vismur ses Mærker efter et tidligere Tag, der har båret højere og flejlere end det nuværende. Ved en omfattende Reparation i 1850 blev nemlig det gamle Vlytag nedbrudt og det nuværende Tegltag opført i Stedet.

Taarnet er højt og smukt med samttaktede Gable og Blindinger til alle fire Sider. Taarnets Tag er korsformet, og i Krydset er anbragt et lille Spir. En muret Vindeltrappe fører op i Taarnet, der er forhyet med Ur og tre Klokker, hvoraf kun de to er i Brug. Den tredie og ældste, der staar paa Taarnloftet, er 1596 skænket af Knud Urne til Marsmarke (Knuthenborg,) den bærer Indskriften: „Knud Urne med Frue Maerita hafver gjort Forskud denne Klode 50 Daler. Gud være deres Løn. Brunsøn vor Præst“. Af de to i Brug værende Klokker har den største ingen Indskrift; den lille er støbt 1554 af Karsten Middeldorff i Lübed.

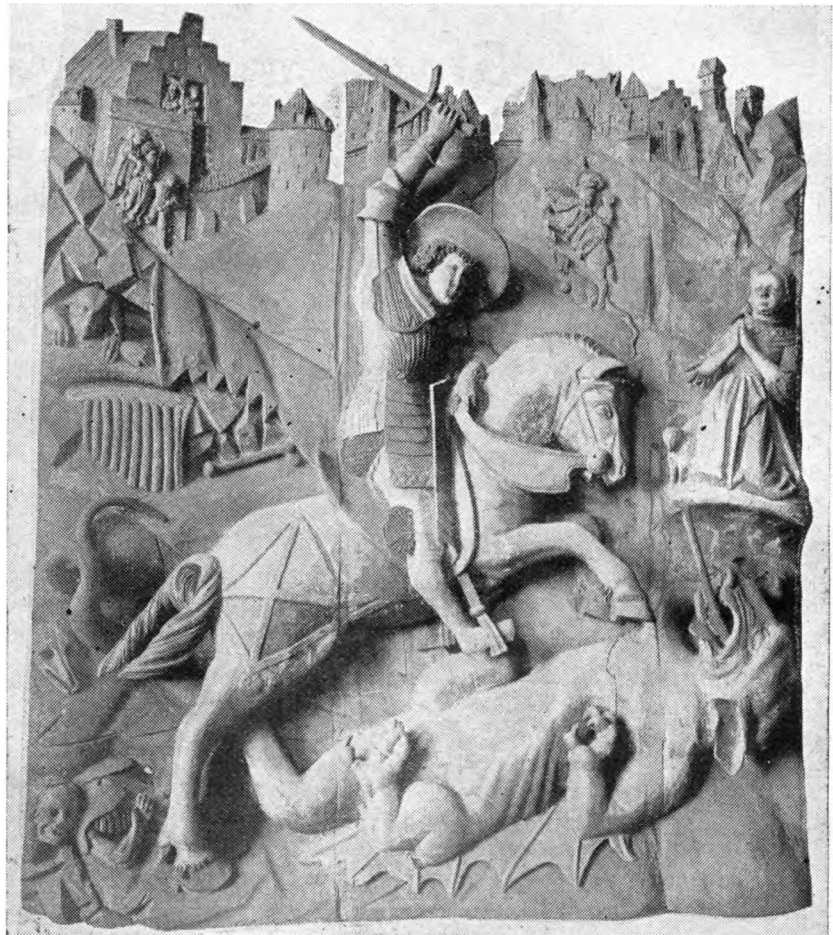
Hvornaar Taarnet er bygget, ved man ikke med Bestemthed. Ifølge Sagnet skulde der i „Redlen“ i Toppen af Taarnet være gemt nogle Dokumenter med Beretning om Kirkens Historie. Ved Restaurationen 1850 undersøgte man derfor Redlen, men fandt kun en Seddel, der ophyste, at en Præst i længst for bunden Tid ligeledes havde undersøgt „Redlen“, og der fundet et Par Dokumenter, som han tog til sig; hvor de senere er blevet af bides ikke.

Man tager vist næppe Fejl, naar man sætter Opførelsen af Taarnet i Forbindelse med Nedbrudningen af St. Jørgens Gaard og Kapel i Bregerup, en Landsby, der laa paa det nuværende Knuthenlands Jorder. St. Jørgens Gaard var i Valdemarernes Tid opført som

Hospital for Spedalske, og det til Hospitalet hørende Kapel var helliget St. Jørgen. Hospitalet blev ofte betænkt med rige Gaver og baade Gaarden og Kapellet har derfor været ret bethdelige; men Efterretningerne om det er kun sparsomme. 1389 nævnes Peder Storm i Holeby som dets Forstander og

Taarnet ved Stoffemarle Kirke.

Fra St. Jørgens Kapel fik Stoffemarle Kirke bl. a. den gamle udskaarne Altertable, der viser St. Jørgens Kamp med Dragen. 1874 blev dette gamle interessante Stykke Billedskærerarbejde overført til Nationalmuseet. Der fandtes ingen Udbildning af det; men Mu-

St. Jørgens Kamp med Dragen.
Stoffemarle Kirke gamle Altertable.

1496 Knud Ventsen. Omkring ved 1550 maa Hospitalet være bleven ophæbet; dets Jorder blev henlagt under Hospitalet i Raskov, og Kapellets Kar og Kirkesmykker blev givet til Stoffemarle Kirke, der oprindelig havde båret helliget St. Klemens, men siden oftest blev kaldt St. Jørgens Kirke. Materialerne fra den nedbrudte St. Jørgens Gaard og Kapel er da antagelig anvendt til Opførelsen af

fæmnsdirektøren har bebilligt til ladet os at tage et Fotografi af den, og efter dette er ovenstaaende Skitse labet. Enitbærket er, som man ser, et meget primitivt Arbejde; St. Jørgen, der med begge Hænder løfter Sværdet til det dræbende Hug, er meget usuldfommen og stib i Tegningen, og det samme gælder Hesten. I Baggrunden ses den forhekede Borg, som Dragen bebogter, og ved Opgangen til

Borgen ligger den fangne Prinsesse paa Knæ og beder om Sejr for den kæffe St. Jørgen.

— Indgangen til Stokkemarke Kirke er gennem en lille Forbhugning, som i den nyere Tid er opført foran Taarnet og forsynet med fladt Loft. Taarnrummet og Ko-

sten Mad's Brun — der var Sognepræst i Stokkemarke i 62 Aar fra 1557 til 1619 — og Hans Frederik Mule, der var Kapellan under Brun og senere blev hans Eftermand; han døde allerede 1626. I Skibet hænger et smukt udført Portræt af Provst Hans Pedersen Hal-

Det indre af Stokkemarke Kirke.

ret er hvælvet, hvorimod Skibet har det oprindelige flade Loft.

I Forhallen findes to indmurede Vgsten over Jacob Vallesen 1796 og Johan Frederic Müllen. I Indgangsrummet i Taarnmuren er indsat en Vgsten over Præsten Hans Clausen Cassel, der var Sognepræst her fra 1650 til 1664. I Sakristiet findes Vgsten over Præ-

sten med Kone og 7 Børn — han var Sognepræst i Stokkemarke fra 1665 til sin Død 1691 — samt et Maleri af afdøde Pastor Galchiott (det ses paa Billedet af Kirkens J. dre), som var Sognepræst i Stokkemarke i 50 Aar.

Til Venstre i Skibet hænger den tidligere Altertablet et Maleri af Madberen.

Prædikestolen er et pænt Billedskærerarbejde med de 4 Evangelister, hver i sit Felt.

Døbefonten er af brændt Ler og har et Døbefad, der i meget smukt Udhamring viser St. Jørgen og Dragen. Det stammer fra St. Jørgens Kapel.

Paa Alteret staar en Calipastafestøbning af Thorvaldsens Kristus.

I Koret hænger en Vhjelkron, hvis Indskrift fortæller, at den 1695 er stænket Stokkemarke Sognekirke af Præsten Mathias Carstensen Aude og hans Hustru Kirstine Margrethe Halsen.

Paa Alteret staar endnu et Par gamle Klingbeutler. De brugtes til Indsamling af Almisser under Gudstjenesten og bestod af en lang Stang med en lille Pose og under Posen en lille Klokke, der kunde vække den i Andagt hensunkne Kirkegængers Opmærksomhed paa, at han nu burde gribe i Pungen. Paa den lille Sølvklokke under den ene af de gamle Punge læses: „Gud til Gode givet til Stokkemarke Kirke af G. H. C. og M. A. D. 1768.“

— Af Præstehistorierne skal anføres:

Provst Mathias Carstensen Aude, der sammen med sin Hustru forærede Kirken den ovennævnte Vhjelkron, har ikke været videre vel anset hos Sognebørnene. I 1699 idømte Provsteretten saaledes Bonden Søren Nielsen den for sin Tid store Mulkt af 6 Daler samt paa lagde ham at gøre offentlig Afbit, fordi han midt under Audes Prædiken var løben ud af Kirken. „Bliv Søren“, raabte Provsten ned til ham fra Prædikestolen; men Søren vilde ikke høre mere af Præstens Udghdelse og svarede roft: „Det raader jeg selv for.“

En anden Bonde, der aabenbart heller ikke har kunnet lide Præsten, blev 1703 stillet for Provsteretten, fordi han gik rundt og fortalte føl-

gende Spøgelsesthorie: Han var en Aften kommet kørende over Hellinge Hede, da der pludselig sad et Spøgelse ved Siden af ham paa Vognen, og Spøgelse befalede ham at sige til Hr. Aalde: „Til Høsten vil Gud straffe Præsten og andre for uretfærdig Tiendetagen. Sognepræsten skal give Kapellanen noget af sin Overflod. Præsten er ikke imod de Fattige, som han bør bære“. „Spøgelse“ sluttede med en erklære, at saafremt der ikke skete nogen Forandring med Tienden skulde Hungernød og Krig hjemsege baade Stokkemærke og Naffløb. Da Spøgelse havde givet den Befal forbandt det i et Udsab. For denne Historie dømte Probsterretten Bonden til aabenbart Skifte og til at betale 1 Daler i Mulkt. Han hed bestandig siden „Vorherres Kujl“.

Aaldes Efterfølger Magister Peder

Blicher havde ogsaa adskillige Stridigheder. 1739 anklagede Grevinde Knuth ham for at have forbigaaet en af hendes Folk ved Sakramentets Uddeling; men Præsten hævdede, at han var i sin Ret, fordi bemeldte Bønde ikke kunde sin Kristendom. En Trætte, som Præsten senere havde med Grevindens Forbalter, giver et helt lille Kulturnillede fra hin Tid. Præsten klagede nemlig over, at Forbalteren slog Bønderne om Søndagen, at han fra Jul til Paaste kun havde været 3 Gange i Kirke, at han holdt Sognebetene om Søndagen, og at han gav Bønderne Ordre endog før Gudsstjernen var endt, at han havde sendt 2 Mænd ind i Kirken for at gøre Forbud mod en Trolobelse, at han havde afbrudt Degnens Sang, og at han havde jaget Bønderne lige fra Kirke til Høveri. Hvorledes denne interes-

sante Sag forløb, foreligger der intet om.

Uf Kapellanerne skal kun nævnes Diderik Christoffersen, hvorom Rhode beretter følgende: „Han var meget bildhøvet og begik mange Udskejelser. Ved Landsstinget blev han 1666 fritendt i en Paternitetsag, hvorimod Varnemoderen, til Straf for at have beskylt Hr. Diderik, blev strøget til Ragen. Men at han alligevel maa have haft et slet Rygte kan ses deraf, at der kunde fortælles om ham, at han havde anbragt sin Søn, Studenten Esaias, i „Brandts Mose“. I ethvert Tilfælde forbandt Sønnen pludselig; Faderen fortalte Folk, at han var gaaet paa „de lange Rejser.“

— — — Paa Stokkemærke Kirkegaard findes et stort Monument over de af Sognets Sønner, som faldt i Krigene 48—64.

Døllfjelde Kirke.

Tidligere har Grebikabet Knuthenborg ejet Døllfjelle Kirke, men den er nu for et Par Aar siden blebet selvejende.

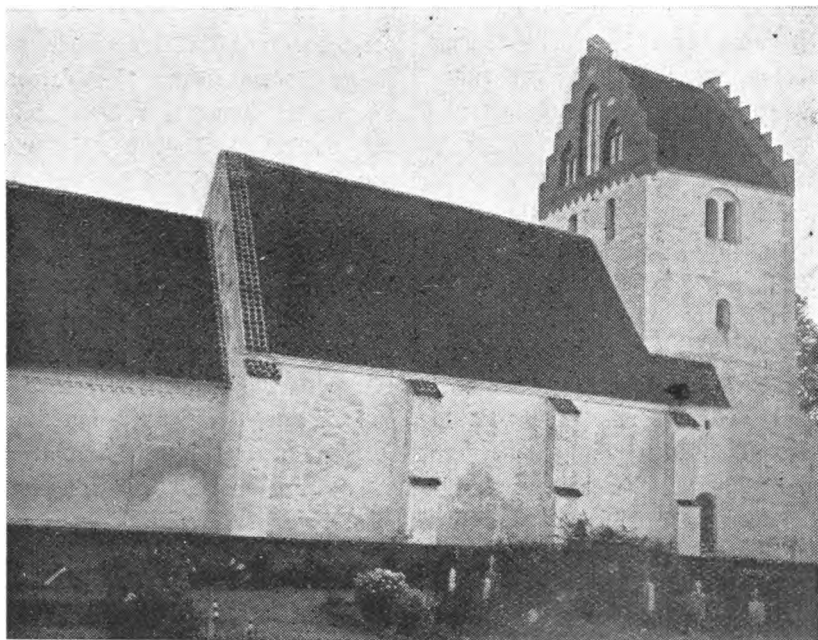
Kirken er opført af røde Munkes- sten, som er overkalkede; dog for- maar Kalken ikke at skjule Spore- ne af de mange Forandringer, som Murene har været Genstand for i Aarenes Løb. De er nu afftibede ved udbvendige Støttestykker. Det store firkantede Taarn mod Vest er af meget yngre Dato end Skib og Kor. Der har tallede Gable og bærer Bogstaverne H.—E. C. R.—J. E. L.—1694 (Fr. Eggert Christoffer Knuth og Fru Søster Berche). I Taarnets øverste Stok- værk findes 26 Huller, der kunde ligne Skibehuller; men som den er beregnet til Anbringelse af Stil- lads ved Reparationer af Taar- nets Tag. Vignende Huller findes i flere andre Kirketaarne.

Samme Aar, 1694, nedreb man et Sakristi og St. Kjelds Kapel, der laa ved Korets østlige Side. Der er endnu i Muren Spor af to rundbuede Døre i Korets Sider. Oprindelig har Koret været beth- deligt højere, hvilket kan ses af, at det nu delvis skjuler de smukke spidsbuede Blindinger i Skibets Af- gang. I Korets nordlige Mur spores to Vinduer, et stort og et lille, som nu er tilmurede. Vige- ledes ses det, at der tidligere har

været to store spidsbuede Vinduer i Skibets nordlige Mur. Kirken faar nu alt sit Lys gennem 4 Vin- duer paa Syd- og Nord- og Nord- siden. I Skibets nordlige Mur ser man endvidere Spor af det tidligere Baabehus

igennem hældig har man ikke væ- ret.

Oprindelig har Kirken haft fladt Træloft, men der er senere ind- bygget smukke, høje Hvælvinger og ved Taarnets Opførelse har det

Døllfjelde Kirke.

og en spidsbuet Indgang, som er tilmuret. Der er nu Indgang gen- nem Taarnets Vestgavl — forøvrigt nogle grimme firkantede Døre, som slet ikke passer i Stilen. Det var Greb Fr. Marcus Knuth, der først lod Kirken restaurere, og man har sikkert gjort sit bedste, men helt

te da ogsaa faaet Hvælving. Over Indgangsdøren fra Taarnet til Ski- bet hænger et gammelt Krucifiks. Altartablen er et Billedstærkerarbej- de fra Kr. d. 4.3 Tid og har af- løst en Altartable fra 1415. Vige- ledes er Prædikestolen et gammelt Snitværk med smukke Kapitæler og

den fædd. Fremstilling af Kristus og de fire Evangelister. Bag Alteret er der Materialrum. Et lille Orgel er anbragt øverst i Skibet. Døbefonten er af Granit med udhuggede Kors og Viljetegn, samt paa et enkelt Felt en mærkelig Fremstilling af et Dyr, nærmest lignende en Døve, og en Due. Til Døbefonten hører et gammelt Messingfad.

I Koret har der tidligere — i det nu tilnuværende Vindu mod Nord — siddet et gammelt Glasmaleri fra den katolske Tid. Det findes nu i Nationalmuseet. Billedet er 1 Alen højt, 10 Tommer bredt, og forestiller paa blaa Grund en Ridder i gylden Rustning og Panserskjorte, med Sværd i højre og Skjold i venstre Haand. Paa Skjoldet ses to Træer, rhykket op med Hode og lagt over Kors; det samme Mærke ses over Hjelmen. Under Figuren staar i to Linjer med Munkedogstaver, hvoraf der rimeligvis skulde være et Par mere:

dræ hinc
ic plot.

Man tør i hvert Fald ikke gaa ud fra, at Manden hed Hincric Plot.

Her i Døbefjælde Kirke blev der i den katolske Tid regelmæssigt læst Sjælemesser for Valdemar Atterdags Søn, Christoffer, Hertug til Volland. Man har endnu en gammel Oversættelse af det latinske Dokument, hvorved Hertug

Christoffer for disse Messer til hans Sjæls Frelse skænkede sin Gaard Thostrup til Præstebordet. Dokumentet lyder saaledes i den gamle Oversættelse:

„Var esther Guds Byrdt 1362 paa St. Jacobi Apostels Dag gaff Høiborne Fyrste Here Christoforus Hertug y Laulandt, Høiborne Fyrstes Konning Waldemars Søn Danemarks Konning, en Bolig oc Gaardt, som kaldes Torstrop met alle sine Tilliggelse, som er Ager, Eng, Skogh, Mark, wott oc throt aldeles intet undertagen oc Enemerte. Thendte til Præstebordt y Dhysefelbt for ewig Amyndelse oc aarlig Misser for sin Sjels Salighed oc syne Forsædres fremfarne Konninger i Danmark oc alle theres them ere tilhørende for ewig Eiendoms ugentkalleligt att etc.“

Den omtalte Gaards Beliggenhed ses i en gammel Probstebog, hvor det hedder: „Udi den bedste Mark ligger Tostrup Gang, saa kaldet af en Gaard, som haver været bygget der og kaldet Tostrup. Da Gaarden blev afbrudt, er Jorden givet til Præsten.“

Paa det omtalte Sted findes der endnu i Jorden gamle Muresten og forkullet Træ, som er Resterne af Hertugens Gaard. Altsaahydrerer det fra denne Gave, at Præstegaarden tidligere har haft saa stort et Jordtilliggende, i 1870 endnu 179 Eder. Ud., hvoraf det meste nu er bortfulgt.

Det tidligere nævnte St. Kjelds Kapel var opført ved Kirken Var 1266 til Andagt for dem, der vartfartede til en Springkilde, som oprindelig fandtes Øst for Præstens Gave. Vandet i St. Kjelds Kilde havde en helbredende Kraft, naar man blot ikke glemte samtibig med Brugen af det at ofre en Stærb efter Ebne til St. Kjeld i hans Kapel. Naturligvis opstod der ogsaa ved denne Kilde et aarligt stort Marked og først langt hen i den reformerte Tid blev det afløst. Saksøbing Bj fik Retten til Kildemarkedet imod at opføre den solide Mur omkring Kirkegaarden som et Vederlag til Sognets Beboere.

Saa blev der udfæstet Løjdelig Befaling til, at Kilden skulde stoppes „fordi dermed blev drevet Afguberi.“ Og St. Kjelds Kilde blev tilstoppet.

Men en Søndag, da Menigheden var i Kirke, brød Kilden frem gennem Kirkegulbet, og Folk maatte flygte ud. Degnen, der kom sidst og nødig vilde være baad, sprang fra det ene Stolestade til det andet, indtil han naaede Kirkens Udgang. Deraf Takemaaden:

„At løbe oven af ligesom Døllefjelde Degn.“

Det lykkedes ogsaa at faa Kildens Udlob i Kirken dæmpet, men siden brød den frem syd for Degnens Gave. Man har nu fyldt den igen, men Vandet fiber dog stadig op gennem Jorden.

Musse Kirke.

Den taarnløse Kirke i Musse er en af de ældste paa Lolland og stærkt brøstfældig. Murene har for ca. 40 Aar siden maattet afstives med 3 svære Piller paa hver Side af Kirken, og indvendig blev der samtidig indsat Bjælker tværs gennem Hvælvinger og Mure, for at de ikke skulde skræmpe ud. Det er jo absolut ikke den Slags Foranstaltninger, der forskønner Arkitekturen, og det virker saa meget stærkere her, hvor der heller ikke oprindeligt er anvendt hynderlig Bygningskunst paa Kirken.

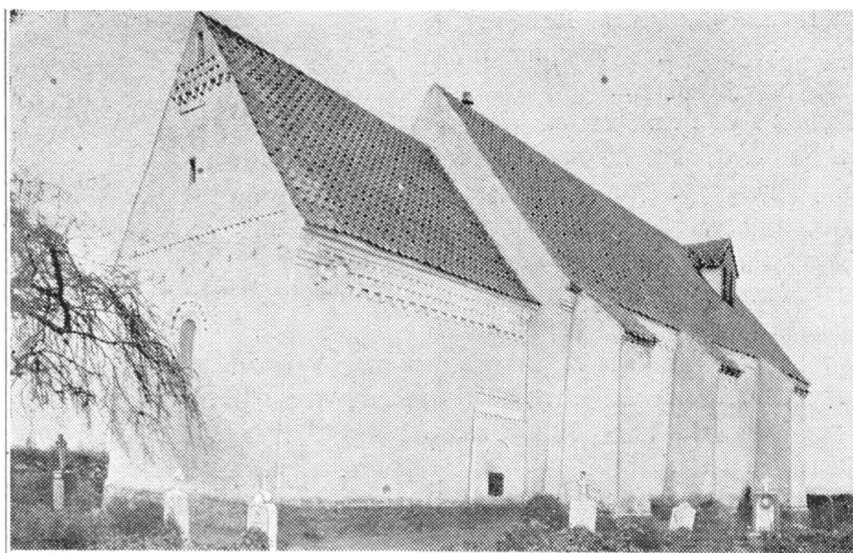
Foruden Skib og Kor er der en i senere Tid opført Forhal. Byggematerialet er de sædvanlige røde Munkesten; det menes, at der her i Sojnet i gammel Tid har været et Teglbænk for Tilvirkning af saadanne. Sporene af de oprindelige rundbuede Vinduer og Døre ses i Kirkens Mure. Paa Nordfiden har der tidligere ligget et Vaabenhus og foruden den tilmurede Indgang her spores i den nordlige Kormur en rundbuet Dørindfatning, hvor der har været Præstehindgang. Kirken faar nu sit Lys alene gennem 3 spidsbuede Vinduer i Nordfiden. Ogsaa paa Syd- fiden spores en gammel Dørindfatning. Gesimserne er af forskellige Mønstre og bærer Spor af, at Kirken har været Genstand for adskillige Restaureringer. Koret har lige Gavl, hvori der forøvrigt fin-

des en ret betydelig Kevne ind mod Loftet.

Frem af Taget ræver en kvistlignende Udbygning, forsynet med Luger. En gammel snæver Vindeltrappe og en Stige fører op til dette Rum, hvor Kirkekloffen hænger; den er fra 1882, da den gam-

er nu indmuret her i den nordlige Mur.

Naabenbart har den været brugt til flere forskellige Begravelser — mindst 3 — da den er forsynet med forskelligartede Indskrifter, hvoraf den nyste ovenpaa de andre, som er stærkt afflidte. Den

Musse Kirke.

le Klokke rebnede og maatte omstøbes.

Oprindeligt har Kirken haft fladt Loft, men der er senere indbygget Hvælvinger i Kor og Skib; disse misprydes nu af Tværbjælkerne.

Med Hensyn til Kirkens Indre, da standser man straks i Forhallen ved en gammel Bøgsten. Den har tidligere ligget foran Koret men

ældste og oprindelige Indskrift er formentlig den, som staar i Kanten, hvor der bl. a. berettes, at „Anno 1035 den 25. Augustus is S a r n a s v a n B e m e r n entflapen.“

Om de sidste, Stenen har været anvendt til Minde over, fortælles:

„Her under hviler den salige Mand Henrik Styrk oc hans salige Hustru Else Laursdatter, som døde i Mus-

se den 12. Decbr. 1723. Gud giv dem en glædelig Opstandelse. Denne Sten er af dend salic Roenez Arvinger i Rødby 1737 henlagt."

Paa den modsatte Væg sidder indmuret en Marmorplade i fort Kamme.

"Til Minde om
PÅRS RASMUSSEN
født i Musse Sogn,
11. Maj 1841.

Falden i Kampen for Fædrelandet den 6te April 1864.

"Det være langt fra, at jeg skulde spare mit Liv i denne Trængsels Tid; thi jeg er ikke bedre end mine Brødre."

Maccob. 13. 5.

Dette Minde satte Venner ham."

Inde i selve Kirkerummet lægger man straks Mærke til det smukke Orgel, som Kirken blev forsynet med til Julen 1912. Det er anbragt paa en Forhøjning tilbenstre for Indgangen.

Altertablen er et gammelt Snitværk, der indrammer 3 Felter, hvoraf de fem bærer malede Striisprog. Paa Alteret staar en temmelig stor Gidsaffstøbning af Thorvaldsens Kristus. De store Malmstager bærer intet Aarstal.

Prædikestolen er et gammelt Snitværk med 5 Felter, hvori de fire Evangelister og Kristus er udkaarne i Relief.

Degnestolen er fra 1578.

Døbefonten er det simpleste af Kirkens Inventar, den er af Cement og klisset ind i et Hjørne ved Korbuens. Oprindeligt har Kirken haft en Døbefont af Granit med Figurer udhugget i Relief. Da den havde faaet en Revne, blev den uden videre kasseret — sat ud paa Kirkegaarden — og hvidt bærre var: nogen Tid efter lod Kirkebærgen den slaa itu til Brosten.

En saadan Vandalisme var vist utænkkelig i vor Tid, men det pas-

serede for et halvt Hundrede Aar siden.

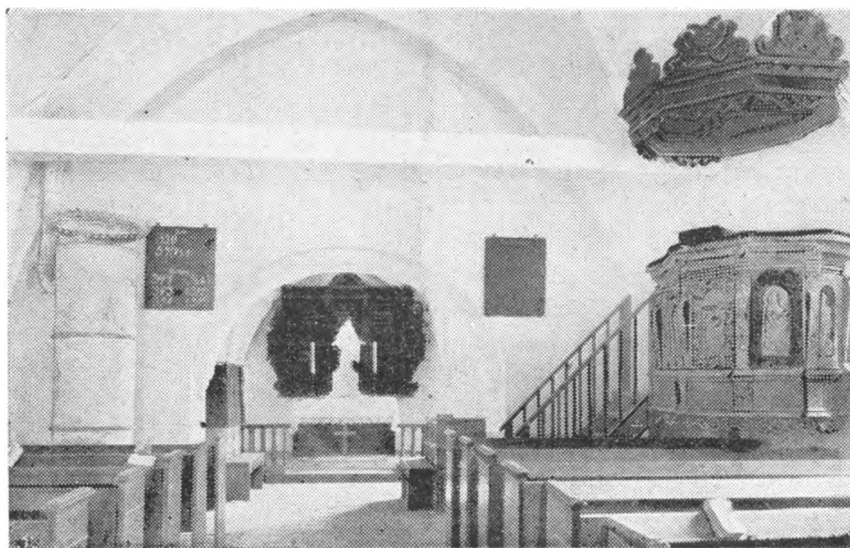
Kirken ejes af Grebflabet Knuthensborg. Musse Sogn er Annelis til Dølleffelde.

En ejendommelig Begrabelse med romantisk Baggrund har i sin Tid fundet Sted ved Musse Kirke.

Mogens Griffen Mormand til Braanslykke, der var gift med Margrete Hvidfeldt fra Krumstrup, var rejst en Tur til Udlandet. Mens de var borte blev deres Datter ihjg, døde og blev begravet — saaledes hed det sig. Men det hele var Komediespil. Datteren stod

enten Karls eller Dvinderperson eller hvis andet der kunde findes udi samme Kiste og om samme Kiste fandis nogetsteds blodig." Samtidig skulde det søges oplyst, hvem der havde båret med ved Begrabelsen, hvilken Præst, der havde foretaget den og med hvilke Ceremonier.

Undersøgelsen foretoges den 19. Maj 1580 af de fire lollandske Probster og flere „tilbetroede Dannemænd". Redegørelsen findes i Probst Jørgen Christiernsens Visitatsbog. De fire Probster og de betroede Dannemænd erklærer bl.

Kirkens Indre med Prædikestol og Altertable.

nemlig i Kærlighedsforhold til en Mand, som Forældrene ikke vilde vide af. Med Hjælp af Fæstere: Malene Ericzdatter, som stredes Huset i Forældrenes Fraværelse jif hun efter opdigtet Sgdom og Død anstillet en Begrabelse og fandt samtidig Lejlighed til at flygte med den Elskede. Saadan menez i hvert Fald den rette Sammenhæng at være, men om hendes videre Skæbne vides intet.

Zmidlertid opstod Rhygte om, at Pigen slet ikke var død, og dette bevirkede, at Forældrene henvendte sig til Kongen, som saa gav Befaling til at efterse hendes Ligkiste og „grandste og forfare, hvad der skulde ligge udi samme Kiste,

a., at de har „ladet Kisten opslaa og derudi fundet hærken Karl eller Dvinder person eller noget andet uden alleeniste 2 langhalmes Pierf, Kalk oc joridt, met nogle Malurter, ikke kunde wy heller finde Kisten blodig nogetsteds uden eller inden."

Paa deres Forespørgsel erklærede Sognepræsten, hæderlig Mand Hr. Hans Lauritzen — „oc bestoed paa sin høgeste e.d oc presteembede" — at han havde begravet Kisten paa samme Sted, hvor den nu blev optaget, og med de sædvanlige Ceremonier. Af Slægten havde kun den formentlig afbødes Halvontel, Mads Griffen til Sødingegaard og hans Frue båret

til Stede, og desuden var der Marine Ericzdatter med de øvrige Folk fra Brønshytte „oc møgen almue af begge Sogner vare oc lodh samme begrafuelse nærrende, men ellers ingen Adelsperfooner eller Borgerfolk vaar der samme tid tilstede“. At der var foregaaet en saa skammelig og forargelig „Misshandel“ havde været Hr. Hans „gandske oc aldeles ubevidst hode lønlig oc aabenbar.“

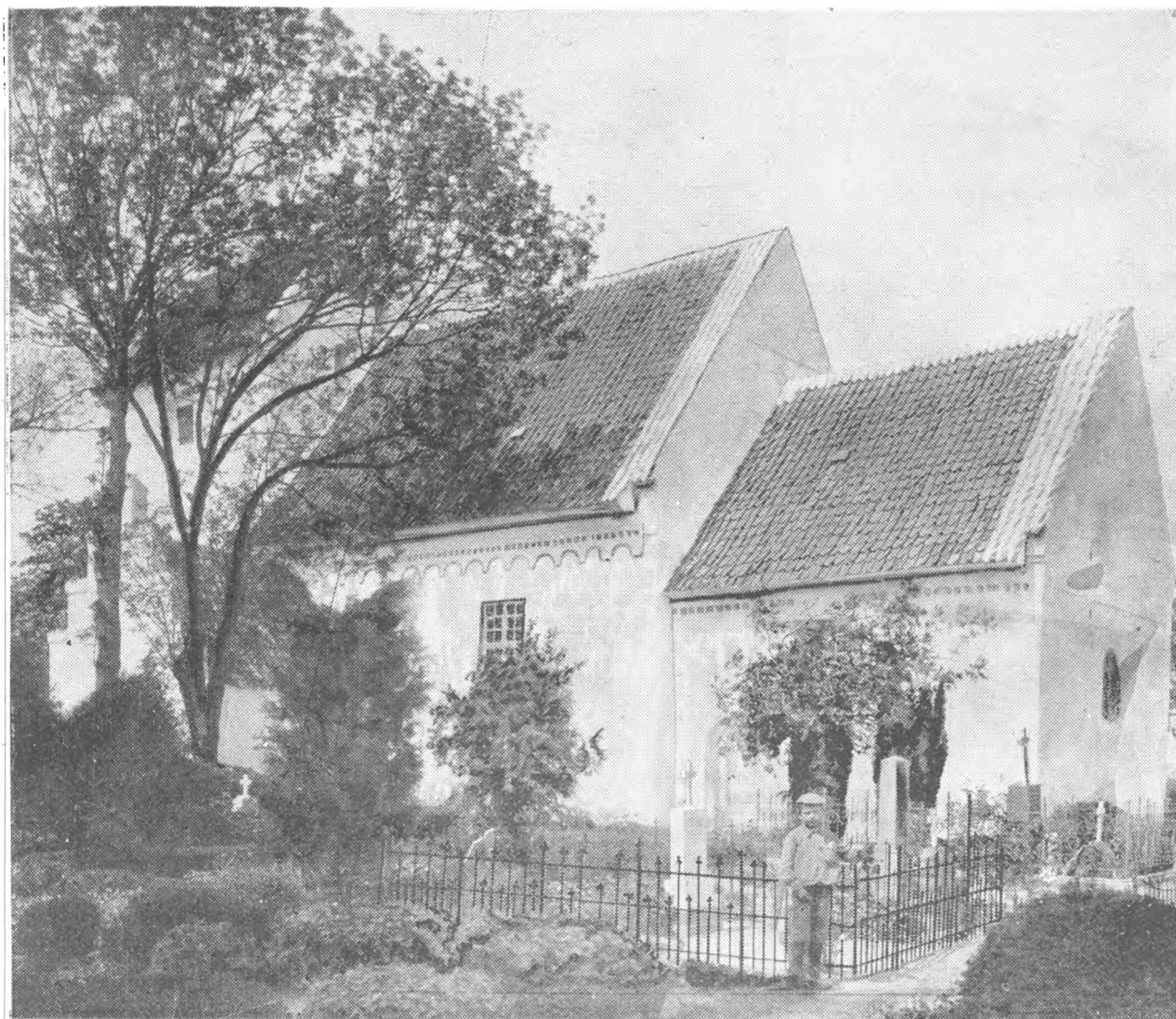
Mogens Ericfsen og Fru Mar-

grete, der var til Stede, paabe- raabte sig og gjorde Ed paa deres Ufthyldighed i den ugudelige Handling, og det ses af Beretningen, at særlig Fru Margrete har ført Ordet. Da hun var kommen hjem fra Udlandet og var bleven vidende om det påserede, var hun straks draget til Stiftsamtmanden og havde meddelt ham, at hun vidste, hendes Datter var ikke begravet i den Grav. Do den velbyrdige Fru „beklagede sig paa det allerhøgeste offuer ald de-

res Datters uslydighed, oc aller- meest offuer denne ugudlig groffue gjerning oc merkelig forargelse.“ Sagsforretningen sluttede med, at det blev pålagt Mogens Ericfsen, at den mistænkelige Marina Ericzdatter skulde „holdes tilstæde oc lide oc undgjelde, hvad Retten sig kunde gifve udh denne Sag.“

Det synes imidlertid, som om der ikke er bleven mere ud deraf, men at Sagen er bleven nedhørt.

Herredskirke Kirke.

Herredskirke Kirke.

Kirken i Herredskirke tilhører Grevsfabet Hardenberg; den er meget gammel; men det er urigtigt at den skulde være den ældste i Herredet og deraf have faaet Nav-

net Herredskirke. I den katolske Tid har den ligesom de fleste andre Kirker haft Navn efter en Helgen; senere har den faaet Navnet Herredskirke fordi dens Velig-

genhed midt i Herredet gjorde den til et gejstligt Samlingssted, bl. a. har de af Christian den Fjerde ophævede Præstefalenter været afholdt her. Da Kirken foruden at

ligge midt i Herredet tillige ligger noget højt, kan man fra Taarnet se samtlige Kirker i Herredet med Undtagelse af Virket.

Kirken er opført af røde Muresten, som nu er overhvidede; dens ældste Dele er Koret og Skibet, der er opført i den romanske Stil — den saakaldte Rundbuestil — som var den første Kirkestil her i Landet. Taarnet er dog tilhøjet paa et ret tidligt Tidspunkt, nemlig i Obergangstiden mellem den romanske og den gothiske Stil (Rundbuestilen og Spidsbuestilen); Taarnets øverste Del er fornyet i den senere Tid.

Som alle Kirker i romanisk Stil har Herredskirke oprindelig haft fladt Loft og smaa rundbuede Vinduer. Det flade Loft har man senere erstattet med nogle høje smalle Svælbinger, ogsaa de smaa rundbuede Vinduer, hvoraf man endnu ser tydelige Spor, er afløst af andre og større, men her har man aabenbart kun set paa, hvad der var billigst og har derfor indsat nogle hderst grimme, ligerammede og smaaruedede Vinduer.

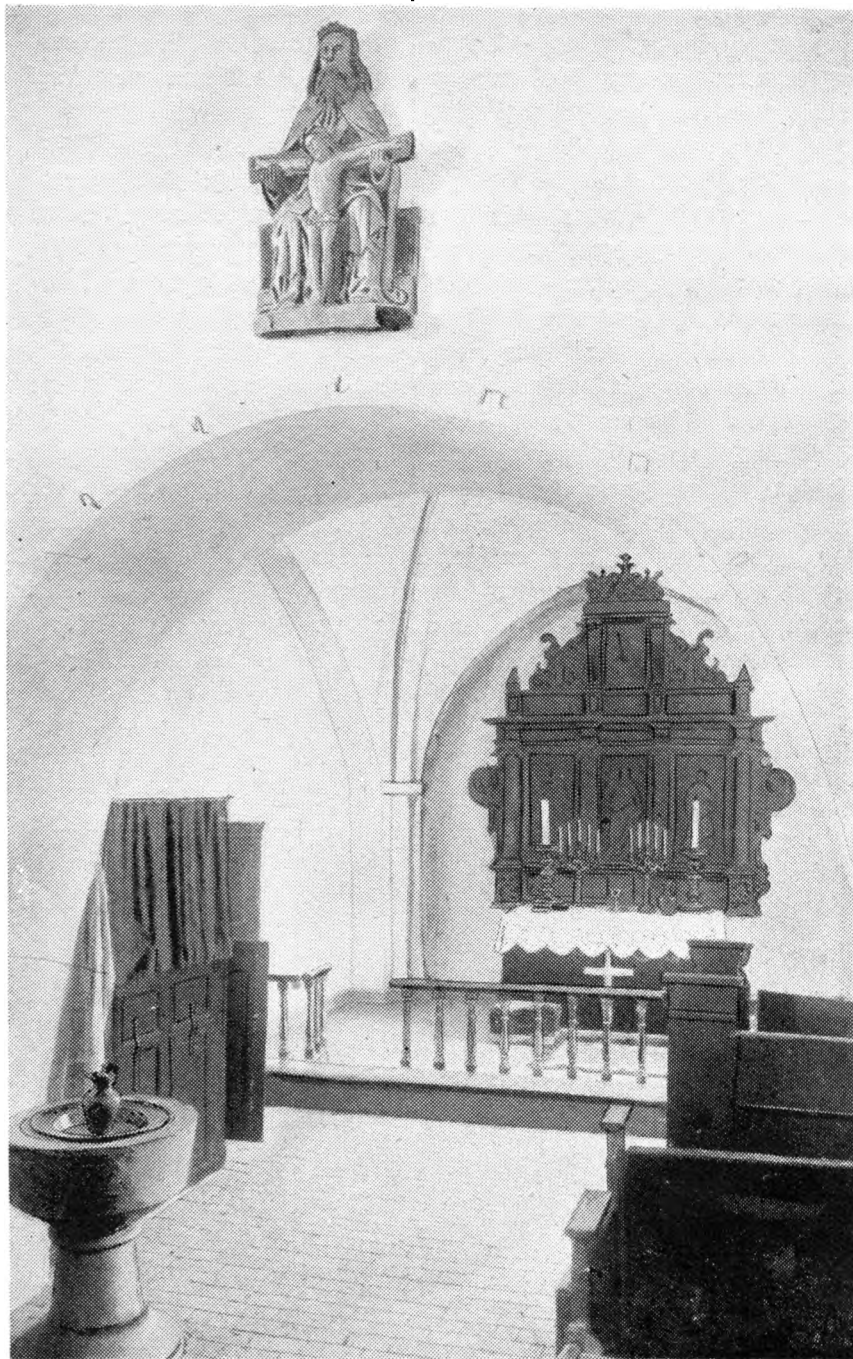
Indgangen til Kirken er nu gennem Taarnets Vestside; men har tidligere været paa Syd siden gennem Waadenhuset. Her ser man endnu en pragtfuld Portal over den tilmurede Mands-Indgang, der er meget ældre end Waadenhuset. Paa Nord siden ses en mere besfeden Portal over den tilmurede Kvindeindgang. Af Taarnets 4 Støtter eller Stræbepiller er de 3 firkantede medens den ene er rund med et firkantet unaturligt langt Kapitel.

I Taarnrummets Syd mur er indmuret en Gravsten, der tidligere har ligget i Kirkegravet. Den bærer i de 4 Hjørner Genfigelser af Evangelisterne, og dens nu meget slidte Indskrift viser, at den er lazt over Laurids Andersen, Foged paa Adserstrup, død 1660. Bag Orgelet hænger en Trætable

over Niels Thomæson, f. h. Vandkaptein og Kirkebærge, der boede og døde i Løjtofte 1686.

Prædikestolen er hderst taabelig. Altertablen er et smukt Billedstæ-

Marmor. Over Skorbuen (Triumfbuen) hænger et meget gammelt og meget interessant Træskærerarbejde, der viser Gudfader med Krone og stort Skæg og med den

Kirkens Indre.

rerarbejde fra Renæssancetiden, men med et nyere og slet Maleri af Kristus, Mathæus og Peder. Kalk, Dist og Malmstager er skænket 1673 af Thomas Haldens. Døbefonten er af graa

korstæfede Søn mellem sine Knæ.

Orgelet er stort — næsten for stort til den lille Kirke — og vellydende; det er skænket af afbøde Proprietær Zachø til Gammeleje.

I Taarnet hænger en stor, smuk

Klokke, hvis Indskrift fortæller, at den 1584 er støbt i Lybæk af Mattis Bemmind.

— Af Præsterne skal vi nævne:

Lure Krage, der var her før Reformationen, har næppe været noget Dybsmønster, i al Fald kunde Almuen gennem Aarhundreder fortælle, at han om Natten stod op af Graben for at kysse alle, der bovede sig forbi den.

Hr. Hans Jacobsen Rjøbing, som var Præst i Herredskirke fra 1691 til 1708, beretter: 1695 stod Kirkebærgen og Jens Degns Enke aabenbar Skrifte, fordi hun bed ham havde bragt et dødsødt Barn til Verden. Da nu Enken, som Skik var, rejste sig for at bede Menigheden om Forladelse, sprang Kirkebærgens Kone ud af sin Stol, gav „denne fattige Enke“ en Kindshest, „saa det Blodsk derefter“ og raabte „Jeg tilgiver Dig baade med Haand og Mund. Du skal

ikke støtte Dig paa min Støtte.“

Om Edbard Bejerholm, som sad i Kaldet fra 1711 til 1745, fortælles mange mærkelige Ting. Han gif altid til Kirken med Kraven i — Haanden. Og da Biskop Lødberg en Gang besøgte ham, bespiste han Bispen med Raal og Flæsk og gav hans Tjenere Suppe med Steg og Vin. 1738 blev han fradømt sit Kald, fordi han havde døbt et vægte Barn uden at spørge Prosten; han blev dog atter taget til Raade.

Endnu flere Historier gif der dog om Hr. Chr. Gottlieb Schlegel, som var Præst i Herredskirke fra 1791 til 1810. Det hed sig, at han var meget distæt og derfor stak alt, hvad han kunde overkomme til sig. I Birkeligheden har den gode Præst nok lidt af Aseptomani (Stjælesyge); thi naar han besøgte Butikerne i Næstved puttede han alle de Varer, han ubeset

kunde komme om ved i Lommen. Hans Kone sendte dem saa Dagen efter tilbage. Herredskirke hørte indtil 1801 — da Baroniet Winttersborg blev ophævet og Sæbholm solgt til Hardenberg — under Sæbholm og hver Søndag førte Præsten lige fra Kirken til Sæbholm, hvor han var en velset, om end ikke synderlig belagtet Gæst hos Baron Holst-Winterfeld. Der blev her spist og drukket stærkt og drevet mange grobe Løjer. Baronen havde f. Eks. opdaget, at Præsten i den stærke Sommerbarme ikke havde Ventklæder paa under Præstekjolen, og en Søndag, da det var meget varmt befalede Baronen saa en af sine Tjenere at kaste Præstekjolen op over Hovedet paa Præsten saa snart han traadte ind i Salen. Ordren blev udført og Afsløringen hilst med stormende Munterhed af det mere end liblige Herrefelskab.

Løjtofte Kirke.

Løjtofte Kirke.

Løjtofte Kirke — der tilhører Grebskabet Hardenberg — er en af de ældste paa Vestsjælland. Naar man af Herredskirkes Navn uth-

der, at den skulde bære den ældste i Herredet og derfor har faaet Navnet Herredskirke, da er dette næppe rigtigt; den har langt snar-

ere faaet dette Navn fordi den — som liggende midt i Herredet — var Convents-kirke for Herredets gejstlige Met. Løjtofte Kirke er sit-

fert ældre; i al Fald viser dens Bygningsmaade at den er meget gammel. Den er opført af røde Munkesten i Rundbuestil; den ældste Kirkestil her i Landet.

Tænker man sig Vaabenhuset fjernt, da har man i Vøjtøfte Kirke et typisk Eksempel paa de gamle Kirkebygninger. De allerfleste af vore gamle Kirker er oprindelig opført saaledes, kun bestaaende af Kor og Skib; senere er de saa forsynede med Tårn og udbidede ved Tilbygninger. Vøjtøfte Kirke har derimod faaet Lob at staa uforandret gennem Tiderne og har kun faaet tilbygget Vaabenhuset. Nu gør Kirken et lille og yderst beskedent Indtryk; men den bør ligesuldt have Lob at staa uforandret som et Minde om den ældste Kirkeform her i Landet. Ved uforandret skal her dog kun forstaaes Stilen og Bygningens oprindelige Omfang; derimod er der andet som hurtigt muligt burde forandres. Det gælder først og fremmest de lige linierede grimme Vinduer, der ved tidligere Tiders Vandalsisme er indsat i Stedet for de oprindelige rundbuede, som man endnu ser Omridsene af i Muren — det gælder endvidere det tarvelige Murstensgulv i Kirken, og det gælder det simple Bjælkeloft. Grebetskabets Hardenberg vilde indlægge sig en ikke ringe Fortjeneste ved at afhjælpe disse Mangler og bringe det gamle Bygningsmindesmærke tilbage i sin oprindelige Skikkelse.

Lige som alle andre gamle Kirker har Vøjtøfte Kirke haft to Indgange, en større mod Syd for Mændene og en mindre mod Nord for Kvinderne. Buen over den tilmurede Kvindelindgang ses endnu paa Nordfyden. Syddøren, der jo nu sidder inde i Vaabenhuset, har en stor rigt profileret Portal. Skibet har som nævnt lige Loft, Korets er derimod hvælvet; men har sikkert oprindelig været fladt. Naar

Vaabenhuset er tilbygget vides ikke.

Kirken har ofte gennem Tiderne lidt under en meget mangelfuld Vedligeholdelse. Saaledes faldt ifølge Rhode en af Vøjtøstjælfkerne ned 1660 midt under en Guds-tjeneste, dog uden at nogen kom til Skade. Aaret efter faldt, ligesledes paa en Søndag, en Del af den øverste Mur ned i Kirken. Rhode fortæller endvidere, at Kirken havde en vidtlydende Klokke,

Artikel om denne Døbefont, hvoraf vi hid sætter følgende:

Døbefonten i Vøjtøfte Kirke er et baade smukt og mærkeligt midaldersligt Kunstværk. Rundt om Rummen er Christi Fødselshistorie fremstillet i Relief; Midtbilledet forestiller Kristus i sin himmelske Bælde siddende paa Guds Trone med Livets Bog i den ene Haand, og den anden velsignende oprakt; foran staar en bedende Engel,

Døbefonten i Vøjtøfte Kirke.

der kunde høres over hele Herredet; midt i forrige Aarhundrede revnede Klokken og blev omstøbt; den hænger nu i den østre Gavl over Koret.

Kirkens største Sjældenhed er den gamle smukke Granitdøbefont, der stammer fra Middelalderen eller nærmere bestemt fra Obergangstiden mellem Rundbuestilen og Spidsbuestilen. Den paa Kirkemindesmærkets Omraade saa erfarne Videnskabsmand Magnus Petersen har i Illustreret Tidende for 9. Juni 1878 skrevet en

som Repræsentant for de himmelske Hærskarer. Disse to Figurer er uadskillige som Dekoration fra den følgende Gruppe: Bedudelsen, hvor Englen foran Marie danner en Pendant til den anden foran Guds Trone. Derefter ses Marias Besøg hos Elisabeth; de to mindste hellige Figurer i Rækken. Derpaa følger Christi Fødsel; Maria hvi- ler paa et Leje, der har Form som en Kurb, og over hende er en Knytte, hvori Kristusbarnet ligger, ved Knyttens ses Veslet og Dgen; i Modsætning til andre lig-

nende Fremstillinger er Maria og Barnet her uden Glorier. Efter denne følger et Par Grupper, som er noget vanskelige at thde. Ved første Blik vilde man antage den sidde Figure — over hvis Hoved ses en Engel — for den sovende Josef, som Guds Sendebud taler til og raader at fly til Ægypten

biser en Engel sig med Ihsnerde Glans for Kvinden, der udbryder: „I dag er en stor Dag for mig; thi jeg har set et Søn, og Frelse er født for Israel!“. Hun gik da ud til den anden Kvinde, Salome, og fortalte hende om Barnet og Underet. Salome tvivlede og sagde, at hun kun vilde tro, naar

Verden og for alle, som tro paa ham. Hun gik ind og berørte Klædet, hvori Barnet var svøbt, og i samme Nu var hun helbredet“.

I Middelalderen var disse apokryfiske Sagn fuldt saa vel kendte og troede, som selve Evangelierne, saa det kan ikke være paafaldende, at Kunstneren har valgt at fremstille særlig et af dem, der fortæller om et Mirakel af Kristus som svøbt Barn, i en Række af Billeder, som kun omfatte hans Fødsel og tidligste Barndom. Den derefter følgende Gruppe forestiller Himlens Engel, som biser sig for Hyrden paa Marken, der forbavset løfter sit Hoved og dækker sit Ansigt for det straalende Lys. Dernæst ses de tre Viser, som møde for Herodes og modtage hans Befaling at drage til Bethlehem. Paa den anden Side af Kongen ses de atter, idet de frembærer Gaber for Maria og Jesusbarnet, som her begge bærer Glorier; tæt hertil slutter sig den førstomtalte Engel og Kristus paa Guds Trone, som ved et smukt Arrangement i Billedernes Sammenhæng kan siges at være baade „Begyndelsen og Enden“. Under dette ½ Aen brede Baand knæle og sidde Engle, som synge Lobfange, og paa Joden fremstaa fantastiske Dragehobeder, som, hvis man turde vove at udthde den gamle Kunstners Tante, kunde antages for en Billedfremstilling af Davids Psalme 148. 2. 7. „Lover ham alle hans Engle! . . . . Lover Herren af Jorden, 3 Drager og alle Afgrunde!“

Alteret i Løjtofte Kirke.

ten; men ham kan det ikke være, thi det vilde forstyrre den chronologiske Orden, som ellers nøje er fulgt i Billederne. Sikkest maa man her søge Forklaring i det nye Testaments apokryfiske Tradition om de to Fødselshjælpere, der heder omtrent saaledes:

„Den troende Salome er blevet modtaget af Maria; efter Fødselen

hun med sin Haand kunde overthvede sig om Sandheden, men da hun udtalte det, henvisnede hendes Haand og hun henfaldt i Fortvibelse og Klage og anraabte Gud om Hjælp; da fremtraadte en Ungling, som sagde: Gaa ind til Barnet, tilbed det og berør det med din Haand, og du skal blive karst; thi han er en Frelser for

Saadanne rigtvidstyrede Døbefonte med bibelske Fremstillinger er forholdsvis sjældne; naar man tager Hensyn til den store Landudstrækning, hvori de er spredte, ligesaa Kirken paa Gulland, Sverig (især Slaane), Danmark, til Sønderjylland og Holsten, maa man antage, at de alt i Middelalderen var ansete for sjældne Kunstværker

af megen Værdi. De bære alle en vis Enartethed i Udførelsen, og meget ofte i Stenarten, hvori de er udarbejdede, saa man ikke kan lade være at fremsætte det Spørgsmaal: Ere de ogsaa forfærdigede paa de Steder, hvor de findes?

Fadet paa Døbefønten er ligeledes af høj Værdi; det er et Messingfad, hvori er udhamret en Fremstilling af Skriftdækket; man ser baade Adam, Eva, Slangen og Træet.

Altretablen er et Billedskærerear-

bejde fra Christian den Fjerdes Tid; dens dominerende Midterparti er et Maleri, Kristus i Emaus, som er malet og indsat i 1843.

Prædikestolen er tarvelig og uden Interesse.

I Baabenhufets vestre Mur er indsat en stor Gravsten, i hvis Hjørner er indhugget Fremstillinger af Døden og Opstandelsen. Stenen, hvis Skrift nu er udslidt, skal være rejst over Sognefoged Jeppe Hansen, der døde 1650. Men hørbidt h'm oprindelig har været be-

gravet i Kirken bides ikke. Stenen har tidligere ligget paa Kirkegaard og blev tilsidst benyttet som Trinsten foran Baabenhufet; for en halv Snes Aar siden blev den optaget og indsat paa sin nuværende Plads.

Vøjtofte hørte oprindelig under Næstved; men blev 1691 annekteret til Herredskirke og har siden hørt sammen med denne. Præstehistorierne vil derfor blive fortalt under Herredskirke.

Landet Kirke.

Landet Kirke hører til vore anfeeligere Landsbykirker, Spiret er omirent 26 Meter højt. Koret og Skibets Nordside er opført af hugget Granit, Taarnet og Skibets Sydside af Mursten. Det meste af Kirken er nu dækket med grønt Cementpuds. Den har oprindeligt kun bestaaet af Kor og Skib begge med fladt Loft og med smaa rundbuede Vinduer, hvoraaf man endnu ser tydelige Spor i Murene. Paa Nordfiden ser man ligeledes Spor af den tidligere Kvindeindgang. Senere er der over Mandsindgangen mod Syd bygget et Waabenhus, der nu er Vigkapel. Og endnu senere er Taarnet opført, og Koret forsynet med Hvælvinger. Paa Nordfiden af Koret er opført et Kapel, der oprindeligt var Begravelse for Ejerne af Aalstrup, hvorunder Landet Kirke hørte. Kappellet er nu indrettet til Sakristi.

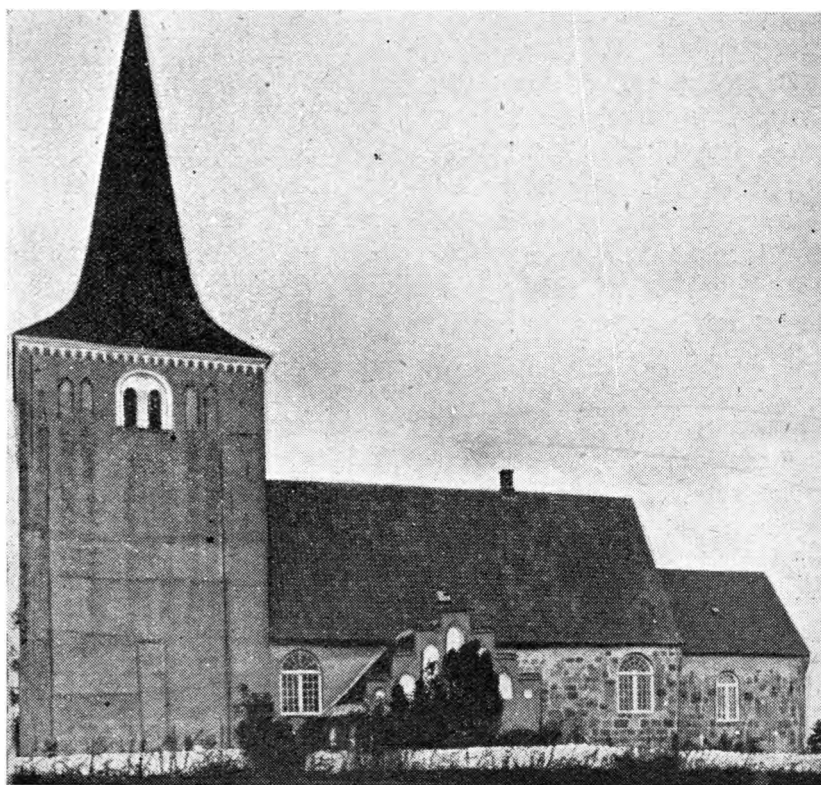
Udbendig i dets Mur er indsat en Table med følgende Inscription:

„Gravsted for Sognepræsten Davids Christoffer Busch født 1748 død 1798, og hans Hustru Margrethe Charlotte Brugmann født 1751, død 1794, som efterlod sig 3 Sønner og 6 Døtre.“

Landet Kirke har som man ser undergaact mange Forandringer og Udbiudelser; men man samler enhver Oplysning om, hvornaar de er foretaget. Med Bestemthed kan kun siges, at Kirkens ældste Dele stammer fra Valdemartiden. Oppe i Taarnet kan man tydelig se, at

dets øverste Del er hængre. Vindelstenrappen, der nu kun fører op over Taarnhvælvingen, har tidligere ført helt op til Klokkeloftet. Øverst i Taarnhjørnerne er Murene gennembrudt af Huller til An-

en gennemgribende Restauration, bl. a. fik Skibet store rundbuede Vinduer, og Indgangen flyttedes fra Waabenhuset hen i Taarnets Vestgavl, der forsynedes med en stor rundbuet Portal.

Landet Kirke.

bringelse af Stillads ved Reparation af Spirets Tag. I Taarnet er kun en stor Klokke, med Klokkestøberens Navn og Datoen: 31. Maj 1669.

1827—28 blev Kirken underkastet

Hele Kirkegaardens er omgivet af et Stendige med Portal over Indgangen.

Trappestenen foran Indgangen i Taarnet er dannet af gamle Vigsten. Paa den ene ses udhugget en

Præst og hans Kone, og over dem en Fremstilling af Christi Himmelfart. Forneben staar:

Her ligger begravet Hans Jensen, Sognepræst til Nyde og Nageby udi Aar og døde 1632 den 21. Dag i September udi sit Alders 74. Aar, tilligemed hans kære Hustru Christi Søfrensdatter som lebede sammen i Egtteskab udi 41 Aar.

(Det ene Aarstal er ulæseligt. Men de gamle Præsteoptegnelser viser, at bemeldte Hans Jensen kom til Landet som Kapellan 1582, og siden (vistnok 1588) blev Sognepræst for Landet Nageby, i hvilket Kalb han døde 1632. Hvorledes det hænger sammen med Stenens Oplysning om, at han var Sognepræst for Nyde-Nageby er uforklaret. For de gamle Dokumenter viser, at paa hans Tid var Landet Nageby et Pastorat, hvorimod Nyde var et selvstændigt Kalb med Gurteby som Annex. Først i Tiden omkring 1692 blev Nyde lagt ind under Landet. 1775 blev Nageby Kirke nedrevet.)

I Trappens øverste Vægsten er udhugget en Fremstilling af Korsfæstelsen; men Indskriften er saa afflidt, at den er ulæselig.

Taarntummet, der nu gør Tjeneste som Waabenhús, er overhængt med røde fremtrædende Ribber og hvide Rapper.

Skibet har sit oprindelige flade Loft. Paa Væggen hænger en Præstetable med alle Præsterne fra 1432 til 1876. Endvidere et Epitafium over Præsten Mathias Verche. Maleriet fremstiller Præsten, hans Kone og deres Datter. Han var født 1623, var først Rektor i Nyted og fra 1654 til sin Død 1679 Sognepræst i Landet Nageby. Der fortælles om ham, at han var 3 Alen og et Kvart høj og om trent 3 Alen i Omkreds, og at man ved hans Begravelse maatte hugge Hul i Kirkemuren, da Døren var for lille til, at Kisten ad regelmæssig Vej kunde komme ind i Kirken.

Prædikestolen har tidligere staaet over Korvuren, men blev ved Restaurationen 1828 anbragt paa sin nuværende Plads. Den er et Villedværk erarbejdet fra 1620 med Evangelisterne udfaaet i Sidernes Felter, der er adskilte ved Søjler.

Koret er som nævnt, hængt og har ligesom Taarntummet røde fremstaaende Ribber.

Alttertablen er et Villedværk erarbejdet fra 1682 forsynet med Himmels og inddelt i 6 Felter, hvori er anbragt ret tarbelige Malerier af Christi Lidelseshistorie, et af Malerierne forestiller Christi Hudsflættelse og viser i Baggrunden en hængt Forbrøder, paa det næste bærer Kristus sit Kors til Golga-

tha, og de andre fremstiller: Kristus paa Korset med Røberne ved Siden, Grablæggelsen, Opstandelsen og Nadderren. Paa Alterbordets Træbeklædning staar Grubbernes Waaben.

Døbefonten er ny, Bækkenet er derimod gammelt, men baade Indskrift og Aarstal er udflidt.

I Korvulbet er nedlagt en Vægsten med legemstore Billeder af Peder Grubbe til Aalstrup og Gammelgaard og hans Kone. Den bærer følgende Grabskrift:

Her begravedes ærlig og velbyrdig Mand Peder Grubbe til Gammelgaard, som døde Anno 1614 den 24. Februar med hans kære Frue velbyrdige Karen Mord som døde 1612 den 17. Marts. Gud gibe dem en glædelig Opstandelse, Amen.

I Sakristiet hænger Billeder af Peder Grubbe og hans Søn Jesper Grubbe samt deres Hustruer. Naar man ser paa disse Ansigter, faar man Indtryk af, at det ikke var helt uden Grund, at Bønderne hadede og frygtede de haarde, ubarmhjertige Grubber.

I Sakristiet findes endvidere et ældgammelt, stærkt jærnbeklædet Egetræskab.

Paa Alttertablens Bagside har Maler Bendsen i Maribo skrevet, at han 1828 har malet Kirken og atter malet den i 1857.

Ryde Kirke.

Ryde Kirke er kun lille; men har dog en Gang været mindre. Oprindeligt har den nemlig kun bestaaet af Skibet, der har flødt Loft, og Koret, der har Løndehvælving. Senere er det halvbrunde Apsis og Taarnet tilbygget. Det sidste bærer Årstallet 1699, og er sikkert bygget af Oberst Frederik v. Lützow, som den Gang ejede Gammelgaard. Skibet og Koret stammer antagelig fra Valdeknartiden; de er i al Fald bygget i den Tids Kirkestil med smaa rundbuede og højtstående Vinduer. Spor af disse Vinduer ses endnu i Koret og Skibet ligesom man ogsaa ser Spor af Rvindeindgangen paa Nord siden. En Tid har der ogsaa været Indgang i Taarnets vestre Ende; men nu er Indgangen gennem Vaabenhuset mod Syd. Taarnet er uforholdsmæssig stort, af samme Bredde som hele Kirken. Det har to Klokker; den mindste er skænket af Christian v. Støffen til Gammelgaard 1753; den større er fra 1773 og er støbt af Asmus Asmusen, Husum.

Inde i Kirken, paa det Sted, hvor tidligere Rvindeindgangen var, er nu indmuret en Gravsten over Provst Agel Hansen og hans to Hustru. Indskriften lyder:

„Herunder ligger begravet salig Catarina Hansdatter, født paa Bøtø 1613, død 1656 — Anna Jensdatter, født i Rudkøbing 1607,

Ryde Kirke.

død 1673, Agel Hansen, født i Besterborg, blev Skolemester i Nakskov 1627, kaldet til Sognepræst for Ryde og Surreby 1637, og

Provst i Sønderherred 1652, død 1676, formentende Guds Børns herlige Frihed“.

I Korets nordre Væg er ind-

muret et stort Epitafium over Gammelgaard's Grundlægger Lauridz Grubbe og hans to Hustruer. Oberst paa Grabmindet ses Kristi Nedtagelse af Korset og Grablægningen, i Midten Inscriptionen omgivet af forskellige Adelsbaaben. Oberst staar følgende Linie, som skal vække Læseren til Gfærtante: „Som I nu er, var vi i Lide, om vi nu er, saa skulle I blive“. Derefter følger den egentlige Grabskrift som lyder: „Herunder hviler ærlig og velbyrdig Mand Lauridz Grubbe til Gammelgaard med tvenne sine kære Hustruer. Først ærlig og velbyrdig Frue Fru Dorthea Urne, saa ærlig og velbyrdig Frue Fru Anna Sparre. Og var hans Velbyrdighed Lehnsmænd paa Aalholm og Rysløbing Slot i 17 Aar og paa Halsted Kloster i 5 Aar. Og funderede han først Gammelgaard til en Herregaard. Og levede han med velbyrdige Frue Fru Anna Sparre i 35 Aar og velsignede Gud dem i deres Egteskab med en Søn. Og døde han paa Aarhus Slot 1639 og var hans Alder 79 Aar. Og døde velbyrdige Frue Fru Anna Sparre paa Gammelgaard 1653 den 19. Februar og var hendes Alder 74 Aar. Gud give dem en glædelig og ærefuld Opstandelse“.

Medens vi er ved Grabstenene er det værd at nævne, at der ved det østre Kirkegaardsbjerg er opstillet en gammel Grabsten over Sparre til Opagergaard, antagelig Faderen til ovennævnte Fru Grubbe. I Opager har nemlig ligget en Herregaard, der kaldtes Opagergaard, men naar den er nedlagt bides ikke.

Den store her omtalte Grabsten har oprindelig ligget i Aageby Kirke; men da den store Reventlow i 1776 nedbrød denne Kirke, lod han Stenen føre til Nyde Kirkegaard og indhuggede Meddelelsen herom i Stenen. Foroven er udhugget en Fremstilling af

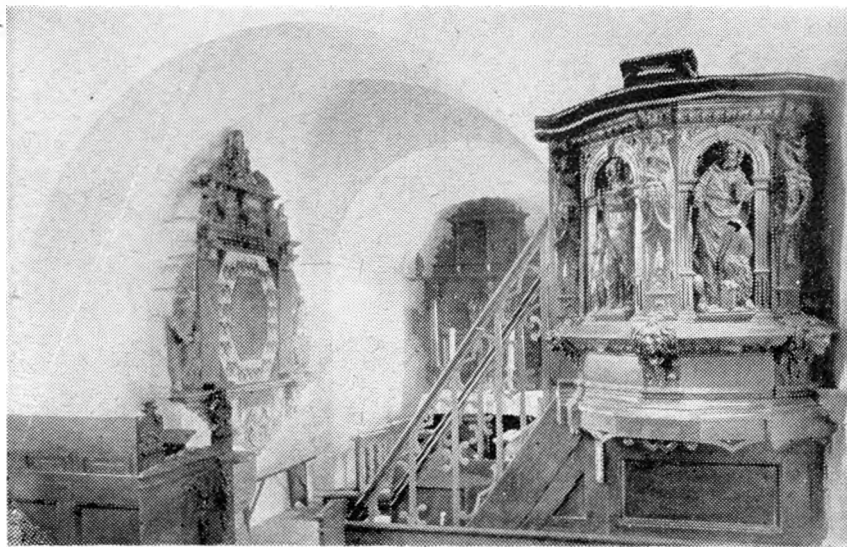
Kristi Nedtagelse af Korset og Opstandelsen; i Hjørnerne er indhugget Adelsbaaben. Stenens oprindelige Indskrift lyder: „Hvo som tror paa mig skal ikke se Døden evig“ og længere nede: „Herunder ligger begravet ærlig og velbyrdig Mand J. M. A. Sparre til Opagergaard, som døde den 29. August 1613“ og nedenunder: „Gud give Livet evigt“.

I Taarnets bedste Ende er indmuret en Marmortable, der fortæller at herunder hviler de jordiske Levninger af Kammerherre Muntze af Morgenstjerne, Stift-

Muntze Morgenstjerne er Stifter af Maribo Amts økonomiske Selskab kunde han nok fortjene, at hans Grab blev holdt nogenlunde i Orden og ikke fik Lob at henligge i en saa sørgelig forfalden Tilstand som Tilfældet nu er.

Vi vender derefter tilbage til det indre af Kirken. Prædikestolen er et gammelt Billedskærerarbejde, der bærer de 4 Evangelister. Den har ikke altid haft sin nuværende Blad; thi den ene af Evangelisterne er helt gemt, den anden delvis gemt af Muren.

Degegestolen, der ogsaa er for-

Kirkens Indre med Prædikestolen og Epitafiet over Lauridz Grube.

amtmand ober Lolland-Falster født 1744, død 1811 og hans Hustru Anna Flindt født 1760, død 1814 samt deres Søn Henrik Flindt født 1791, død 1807. Stedet har været indhegnet med et nu indbrudt Jerngitter. Ogsaa Tavlen er delvis sønderslaet. Det er ikke den oprindelige Familiebegravelse, man her staar overfor. Thi Muntze Morgenstjerne, som ejede Gammelgaard fra 1786 til sin Død, opførte i Lunden mellem Kirken og Gaarden et Grabkapel, hvor han og hans Familie blev begravet. I Midten af forrige Aarhundrede blev Kapellet nedrevet og Risterne nedsat her paa Kirkegaarden. Da

ihnet med lidt Træsnit, bærer Aarstallet 1607 og Bogstaverne S. S. W. Ligeoverfor findes en med noget rigere Billedskærerarbejde smykket Stol som bærer Navnet Achilles Johannes Westerborg og Aarstallet 1668.

Altretavlen, der stammer fra samme Tidrum som de her nævnte Stole og Prædikestolen, er et fattigt Billedskærerarbejde forsynet med Skriftsprog og prydet med Kirkernes, Urernes og flere andre Adelslægters Baaben.

Døbefonten er af rart tilhugget Granit. Bækket er skænket 1761 af Geheimeraad, Christian v. Stolten til Gammelgaard og bærer i

Bunden en Fremstilling af Syndes-
faldet.

Skibet er nu forsynet med spidsbue-
de Vinduer. Koret er derimod
mishandlet ved Anbringelsen af
noget grimme ligerammede Vin-

duer, hvoraf det ene endog er an-
bragt halvt i Koret, halvt i Uffis.

Indtil 1634 var Nyde et Pastro-
rat for sig; saa fik det Gurreh
som Anneks indtil 1692, da Nyde
blev Anneks til Landet; Præste-

gaarden blev da lagt ind under
Gammelgaard, og Kapellanen, der
tillige var Degn fik Bolig i et
Hus ved Siden af Kirken; det blev
senere Hospital, d. v. s. en mild
Stiftelse og itaar forøbrigt endnu.

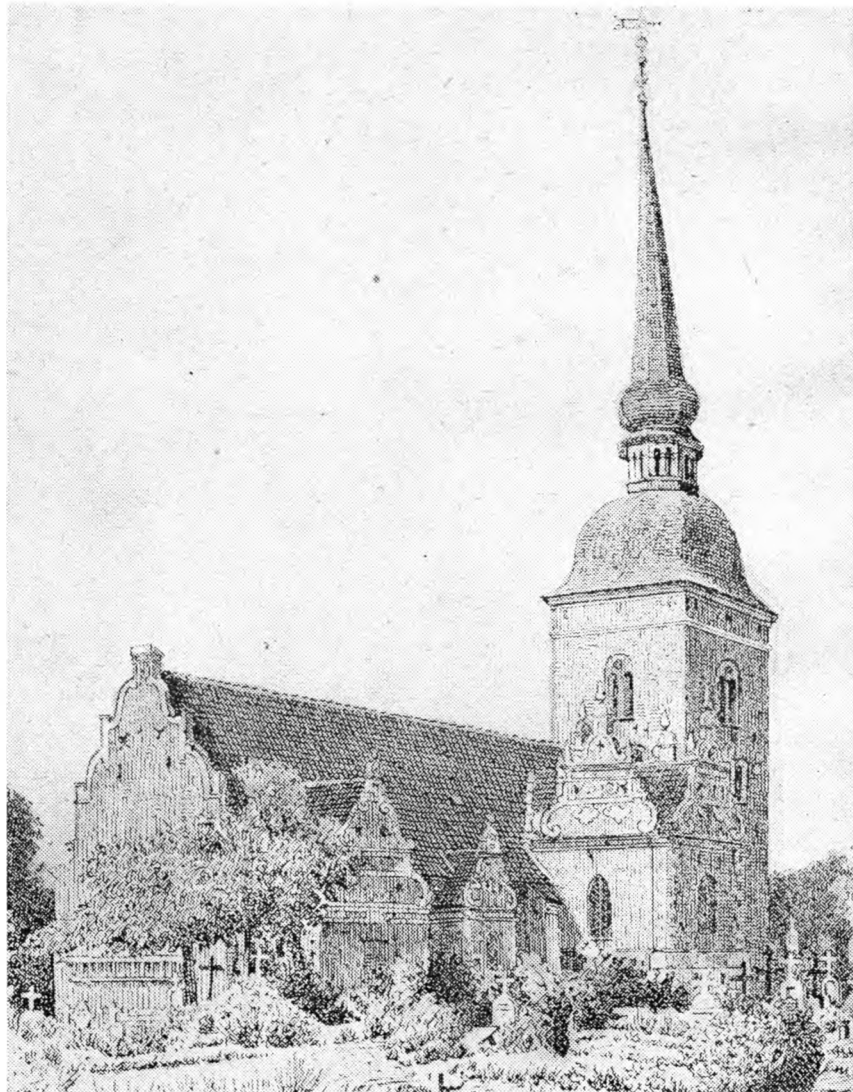

Radsted Kirke.

Radsted Kirke med dens høje slanke Spir er en af de mest anseelige Landsbykirker i Landet. Den kan takke sit Navnstat til det gamle Herresæde Krenkerup (Hardenberg) for sit anseelige Vdre; men udober nogle smukke Epitafier finder man ikke i Kirkens indre noget Spor af Mundhængthed fra de rige Herstaber.

Radsted Kirke er bygget ad flere Gange. Oprindelig har den været en lille Landsbykirke af Typen med Kor og Skib ud i et. Antagelig er den østlige og ældre Del bygget paa Valdemar Atterdags eller Dronning Margretjes Tid. Senere er Kirken bleven udvidet mod Vest og forsynet med et Taarn uden Spir. Formodentlig er det Alvert Gøye — der ejede Krenkerup fra 1544 til sin Død 1558 — som har bekostet denne Udvidelse; han er i al Fald den første af Krenkerups Besiddere, som blev begravet i Radsted Kirke. Spiret er opført 1621 af Fru Elisabeth Rosenparre, Enke efter Agel Brahe til Krenkerup og senere gift med Palle Rosenkrantz. Over Indgangen i Taarnets Vestmur er indmuret en Plade med Brahernes og Rosenkrantzernes Vaaben, den er opfat af Palle Rosenkrantz og bærer følgende Indskrift:

Anno 1621 lod erlig og velb. Fru Elisabeth Rosenparre S. Agel Brahe til Krenkerup, for

Radsted Kirke før Taarnets Brand 1899.

høje dette Taarn med Mur og Spir, bygge den ny Begravelse og forny Kirken **1636** Palle Rosenkrantz.

Paa Kirkens Sydside findes det gamle Vaabenhus. Over Døren staar:

Anno 1621 lod erlige og vel-

byrdige Frue Elisabeth Rosen-
spærre til Krenkerup bygge dette
Baabehus. Gud glæde hendes
Sjæl. Palle Rosenfrants.

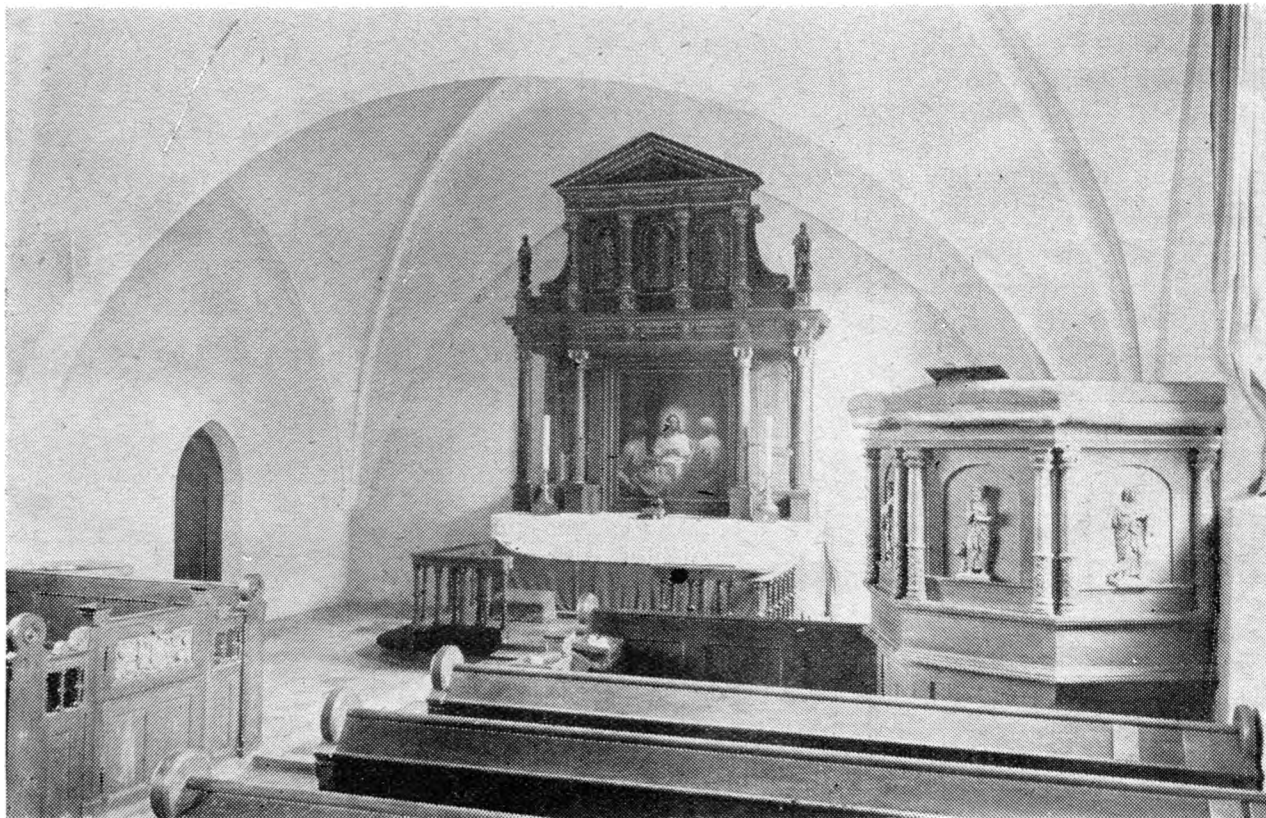
Baabehuset har en overordent-
lig smuk Hvælving og har haft en
ikke mindre smuk Indgangsportal
til Kirken. Efter at Indgangen
var flyttet hen i Vestmuren blev
Baabehuset benyttet som Vigka-
pel indtil man i Slutningen af
forrige Aarhundrede begik den

er indfat Vigsten over Sognepræst
Kraz, død 1802.

Endelig findes paa Nordstriben en
lille Udbygning med Opgang til
Loftet over Hvælvingerne. Man
finder heroppe i de gamle affaar-
ne Bjælkehoveder Betsiset for, at
Kirken tidligere har haft fladt
Loft, og desuden Forklaringen paa
Liljedebøvelsen af de mærkelige
lave Vuer, der inde i Kirken strar
som Skillerum mellem hver af de

dem har man saa anbragt en
Vue, der jo nødvendigvis maatte
blive lav.

Det Spir, som Elisabeth Rosen-
spærre opførte 1621, var, som Vil-
ledet viser, skævt; det kælbede
stærkt mod Sydvest. I Efteraaret
1899 slog Lynet ned i Spiret,
som nedbrændte. Skønt de svære
Klokker fra den bethdelige Højde
styrte ned paa Hvælvingen, holdt
denne og frekte derved Kirken.

Radsted Kirkes Indre.

Vandalisme, at indrette det til
Redestum og opstille Varmeappa-
ratet her; hvorefter man udenfor
den gamle Kirkegaard byggede et
nyt og alt for pralende Vigkapel.

Paa Kirkens Nordside findes det
i Indskriften over Taarnindgan-
gen nævnte Kapel (Begravelse),
der er opført i Renæssancesstil med
fire Gable. Desuden Sakristiet,
som er opført 1784 paa Ruinerne
af et nedbrudt Gravkapel, der var
opført 1639 af Greb C. D. Re-
ventilows Enke Benedicte Brock-
dorff, i Sakristiets udbvendige Mur

fem Hvælvinger til stor Skade for
Helheds- og Højhedsindtrykket. Da
man indsatte Hvælvingerne i Kir-
ken — hvilket antagelig er sket
samtidig med den første Udvidel-
se — har man ikke villet risikere,
at det skulde gaa her som i Bir-
ket og Musse, hvor Murene ikke
kunde taale Trykket af Hvælvin-
gerne, og hvor man derfor bog-
efter har maattet stibe af med
Bjælker, der gaar gennem Hvæl-
vingerne. I Radsted har man fo-
rebbygget dette ved at beholde hver
femte Bjælke, og under hver af

Spiret blev opført paany i sin
tidligere Skikkelse, men uden Hæld-
ning. Taarn og Spir har tilsam-
men en Højde af 58 Meter. Fra
Taarnet er en glimrende Udsigt
over hele Østjylland.

Ved Kirkens vestre Ende er en
Begravelsesplads for Hardenberger-
ne. Her ligger bl. a. Jdø Augusta
Reventilow, der var tre Gange
gift, sidste Gang med en italiensk
Eventyrer. Hun har bl. a. byg-
get Udbygningerne paa Sæby-
holm og det gamle Christiansdal.

Hvad Kirkens Indre angaar,

fanges Opmærksomheden straks ved Indtrædelsen af det høje, smukke Vaabenhus. Her findes indmuret Vægsten over Albert og Dtte Gøye. De er begge begravet i Skibet foraa Koret, men ved en Restauration i 1868—70 blev Stenene indmuret her og Indskriften ophugget, saa den nu fremtræder meget tydeligt. Ved samme Restauration fandtes paa Hvælvingerne nogle, formentlig fra 15. Aarhundrede stammende Kalkmalerier, der imidlertid atter overfaldedes.

Paa Albert Gøyes Vægsten er indhugget Figurer af ham og hans Kone. Derunder staar:

Her ligger begravet ærlig og velbyrdig Mand Albert Gøye til Krenkerup, som var salig Hr. Mogens Gøyes, Danmarks Riges Hofmester, Søn af Krenkerup, som døde paa Skanderborg St. Hansdag og blev her begravet Søndag før St. Jacobsdag, da man skreb Guds Aar 1558, og hans Hustru ærlige og velbyrdige Fru, Anna Rosenkrantz, som var Hr. Otto Rosenkrantz Datter af Boller, som døde paa Torbenfeld 25. November og blev begravet her i Rådsted Kirke Anno 1587.

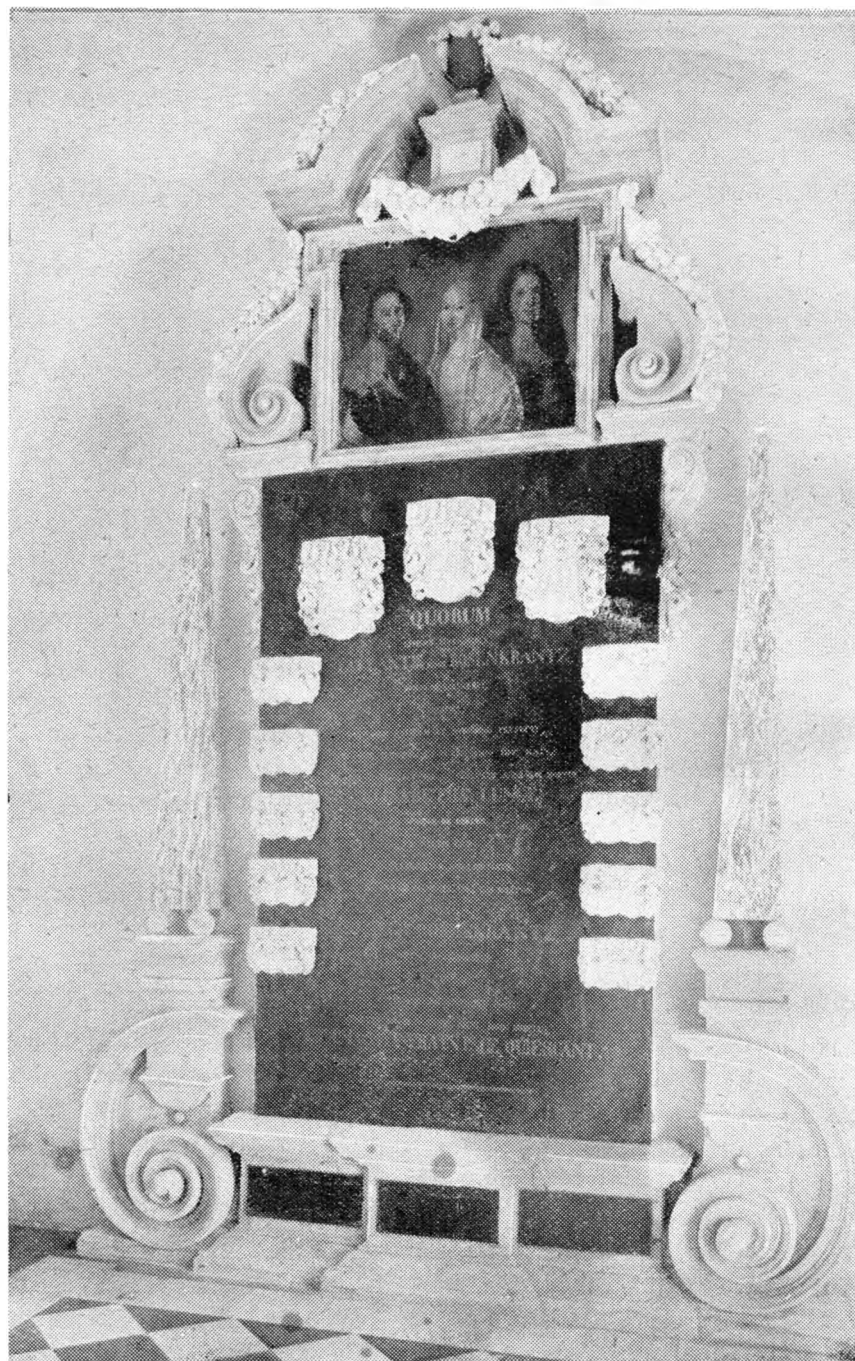
Otto Gøye døde ugift under Krigen med Sverig 1566. Han fik under en Træning et mindre Saar i Haanden, senere indtraadte der en Blodforgiftning, som medførte Døden. Paa hans Vægsten er indhugget et Billede af ham og derunder Indskriften:

Her ligger begravet ærlige og velbyrdige Otto Gøye til Krenkerup, Klausholm og Torbenfeld, som var salig Albert Gøyes Søn til Krenkerup, som blev skudt i Sverig af Rigets Fjender og døde paa Elsborg 22. Oktober og blev begravet i Rådsted Kirke den 22. Februar da man skreb Guds Aar 1567. Gud give ham en ærefuld og glædelig Opstandelse.

I Skibet hænger en Table over Soldater fra Rådsted som faldt i

de to sidste Krige, samt et Epitafium over Sognepræsten Claus Johannes Barbjerg, som var Præst her fra 1636 og Brodrt fra 1666 til sin Død 1671.

bing. Epitafiet over Palle Rosenkrantz, som jes paa høstaaende Billede, er af sort Marmor med Adelsvaaben i hvidt Marmor paa Siderne og foroven et paa Kob-

Epitafiet over Palle Rosenkrantz, Elisabeth Lunge og deres Søn Jørgen Rosenkrantz.

I det af Elisabeth Rosenparre opførte Grabkapel findes nu kun Epitafierne over hende og over Palle Rosenkrantz; alle Skiltene er nedsat i den tilmurde Grabhvel-

ber udført Maleri af Palle Rosenkrantz, hans tredje Hustru Elisabeth Lunge og deres Søn Jørgen. Indskriften er affattet paa Latin og beretter, at Palle Ro-

fenkrantz døde 1642, Elisabeth Dunge 1659 og Jørgen Rosenkrantz 1660.

Epitafiet over Elisabeth Rosen- sparre og fire af hendes Børn, der døde tidligt, er ligeledes af sort Marmor og forsynet med en Mængde Baabenskjolde.

Uf andre Sværdigheder er der kun faa i Kirken. Prædikestolen er et Billedskærerarbejde fra 1608, som i Felterne bærer de fire Eван- gelister. Døbefonten er af Granit med udvorne Ornamente. Bælte- net er umaadelig stort. Det bærer Brahernes, Rosenparernes og Gyl- denskjernes Vaaben samt Indskrif- ten: Agel Brahe, Elisabeth Rosen- sparre 1611, Olaf Rosenparre og Elisabeth Gyldenskjerne.

Altertablen, der ses paa Bille- det af Kirkens Indre er vistnok skænket af Elisabeth Rosenparre; men dens oprindelige Billede er forlængst borte og erstattet med et Maleri af A. Dorph (Disciplene i Emaus).

Paa Alteret staar to Madnsta- ger skænket af Agel Brahe og Eli- sabeth Rosenparre; de bærer Aarskallet 1611 og Bogstaberne A. B. E. A.

I Sakristiet, der har fladt Bjælkeloft og er meget spartansk

udstyret, staar et frygteligt Kristus- maleri, som er laabet af Maler Bentzen i Maribo 1845 og gjorde Tjensjte indtil det 1870 blev afløst af Dorphs Maleri. I Sakristiet findes endvidere indmuret et Bar Digtet; den ene har ligget over Sognepræst Anders Thøgerjen, som døde 1630 efter at han kun havde været Præst her et Aar; den an- den er over Sognepræsten Niels Winther, der døde 1629 efter at have været Præst i Rådsted fra 1580.

Uf Sognets Præster skal kun nævnes:

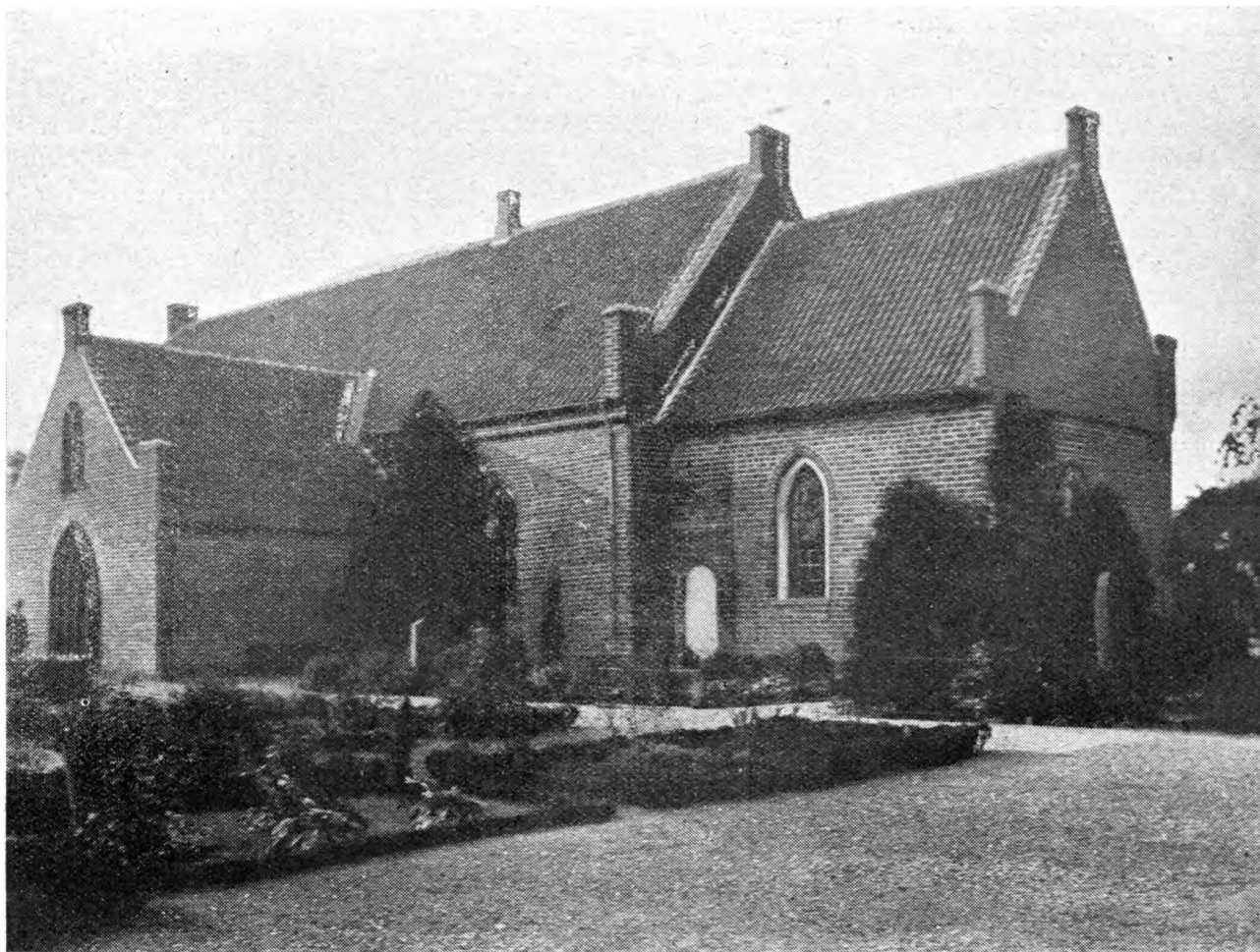
Hr. Jørgen, der var Kir- kens første evangeliske Præst. Han kaldtes ogsaa Broder Jørgen, for- di han oprindeligt var Munk.

Hr. Poul Andersen Thirsted, Præst i Rådsted fra 1630 til sin Død 1636. Thirsted skal engang have „stødet“ med sin Degn oppe i Koret, hvorover Deg- nen ophidsede sin Kone og flere Rindfolk, „som kude paa hals“; men hvorledes Striden endte med- deles intet om. Det fortælles om ham, at han talde nogle Dage efter, at han var død. I den „be- snyderlige og upaalidelige“ Efter- retning hedder det, at han med

lydelig Røst sagde, at han var fordømt. Præsten svarede meget sammen med den daværende Gjer af Krenkerup (Hardenberg) Palle Rosenkrantz, og Krøniken fortæl- ler, at Hr. Poul efter sin Død en Nat viste sig for Palle Rosenkrantz og meddelte ham, at han brændte i den evige Ild og derfor vilde gibe sin gamle Svirebroder det Raad at omvende sig og gøre Bod, medens Lid var. Palle Rosenkrantz fulgte Raadet og holdt op med si- ne Udsvævelser, og som Bod byg- gede han Rådsted Hospital — der senere fik Navnet Trøstens Bolig — med Plads til 12 gamle jøtti- ge Mennesker.

En 3die Præst var Hr. J o h a n H a r d e r, der blev kaldet til Rådsted Aar 1800. Det fortælles om ham, at han var en saa iv- rig Prædikant, at han under Præ- dikenen greb de under Prædikesto- len siddende Bønder og ruskede dem i Haartoppen. Bønderne fik selvfølgelig Affekt for denne Plads, hvorfor de altid søgte at faa udenfogns Tilhørere ind i Stolen. De gottede sig saa kosteligt over de fremmedes ubehagelige Ober- rasselse, hver Gang Præsten „be- gyndte at ruske“.

Vestenskov Kirke.

Vestenskov Kirke.

Vestenskov Kirke er den største Landsbykirke paa Vestjylland, den har tidligere hørt under Fredsholm, men ejes nu af Sognets Beboere.

Kirken, der er opført af røde Munkestien, har oprindeligt kun be-

staaet af Koret og et mindre Skib med fladt Loft. Senere er Kirken forlænget mod Vest, saa at den fra at have en Længde af 23 Meter er naaet op til 34, og samtidig er den bleven forsynet med Svælbinger. Vinduerne er nu store

og spidsbuede, men Sporene af de gamle, smaa rundbuede Vinduer ses tydeligt i Murene.

I Vestgablen findes en stor og smuk, spidsbuet Portal, der en Gang har båret Kirkens Hovedindgang; den er forlængt tilmuret

og Indgangen er nu gennem Baabenhuset paa Sydsiden.

Ved en Omlægning af Taget er Muren paa Sydsiden forhøjet en halv Alen (eller fornhet), hvilket fremgaar af, at man ganske kritisk har anvendt almindelige smaa Mursten, der harmonerer daarligt med de store Munkestien.

Paa Korets Sydside findes Spor

nederste Del ses paa højsaaende Billede af Kirkens Indre, skal være opfat over tre Præster, der efter hinanden var gift med samme Kvinde, idet de to sidste — som Skik og Brug den Gang var — ægtede Formandens Enke. I Midten af Mindesmærket ses Kristus og ved Siderne et Slot samt de tre Præster og Præstekonen og for-

beret og Kristi Gravlægelse; den er 1770 stænket Kirken af Prinsesse Charlotte Amalie, der den Gang ejede Baadegaard. Den øverste Del af Altertablen (Gravlægelsen) er nu aftaget og hænger paa Nord- siden i Koret.

Døbefonten er hugget i Granit. Bækkenet er af Messing og bærer Nabnet paa Fredsholms første Beboere nemlig: „Hartvig Passow. Olgart Pentzen Anno 1637“.

Foran Alteret hænger en smuk Øksekrone, der bærer Indskriften:

„Til Guds Ære og hans Velses Prydelse er denne Øksekrone foræret Cappell Kirke paa Laaland af Hans tgl. Maj. belbetroede Kontrolør for Toldkammeret her i København, beledele Claus Carsten og hans beledele Hæder. Hustru Mad. Mette Melhorn, København 1629“

Du Guds eenbaarne Søn
sæt selbe Øks paa Stage
naar vores Aften er
og sidste Aftensdage,
saa vi kan se at gaa
igennem Mørkets Dal,
til Dig o store Gud
udi Din Himmelsal.

Som denne Indskrift viser, tilhører Øksekrone Cappell Kirke. Ved et fornemt Bryllup i Vestenskovs Kirke, antagelig hos Herstallet paa Fredsholm, laante Sognepræsten Øksekrone i Cappell Kirke; men glemte at levere den tilbage.

I Stribet hænger en anden Øksekrone, hvis Indskrift beretter:

„Denne Øksekrone blev købt i København til Vestenskov Kirke Anno 1694 den 30. Juli af Jerns Hansen Mule.“

I Degnestolen hænger en Sølvkrans som Sognets Beboere lagde paa afdøde Lærer Søegaards Riste. Kransen bærer Årstallene 1841—1910.

Kirkerummet er lyst og smukt med høje, Stjernehvælvinger med fremstaaende Ribber. Før Hvælvingerne blev indmurede har Kirken været forsynet med Ralkmalerier, som

Vestenskov Kirkes Indre.

af en lille rundbuet Portal over en forlængst tilmuret Præsteindgang. Paa Korets Nordside er tilbygget et gammelt Gravlægelse, der nu er indrettet til Sakristi.

Baabenhuset er prydet med en stor spidsbuet Indgangsportal og hvælvet Loft.

Over Indgangsdøren i Kirken hænger et Epitafium, rigt udfærdiget som et Skab og forsynet med Malerier. Epitafiet, hvis

an hende to Barnelig, hvilket antyder, at hun har fraet to dødfødte Børn.

Prædikestolen er et Billedværk arbejde fra 1627, der paa Søjlerne bærer Fremtillinger af Evangelisterne og Frelseren. For at faa Prædikestolen til at slutte tæt til Muren, har man bortskåret det Felt, der har Evangelisten Johannes Billede.

Altertablen er et Maleri af Mad-

man ved tidligere Reparationer har fundet Spor af, men atter har tilbækket. Kirken har et stort og godt Orgel, der er anbragt i den vestlige Ende.

Klokkerne er anbragt i et Klokketårn i Kirkegaardens sydvestlige Hjørne. Den store Klokke er omstøbt hos Gamst i København 1835. Den lille Klokke er fra 1574 og bærer Navnene paa Klokketøberen Mathias Benned og paa Præsten Johannez Erasmus, hvis borgertlige Navn var Jens Rasmussen Buss. Han var Præst i Vestenstob fra 1566 til 1574, havde studeret i Paris og blev anset for et Vidunder af Lærdom.

— Hele Kirkegården er indhegnet med Mær af Munkestien. I det nordøstlige Hjørne ligger et gammelt Bindingsværkshus, der nu er fattighus, men tidligere har været Skole og Degnebolig, og her er den kendte Bisp og Lærebogsforfatter Nikolaj Edinger Valle født den 12. Oktober 1744. Senere blev der bygget en jærlig Bolig til Degnen; men det gamle Skolehus bedblev at fungere som saadan, indtil Skolen ved Kapellaniets Nedlæggelse i 1813, flyttedes over i Kapellangaarden, hvorefter det gamle Skolehus blev Entesæde for Skolelæreren og senere Fattighus.

— I Præsteberevningerne spiller Striden om Kappel en fremtrædende Rolle. Kappel Kirke var jo underlagt Vestenstob, men da den fra gammel Tid havde helligt My, fortrak Bønderne den for Vestenstob og herover var Præsterne sjætte meget fortørnede ikke mindst

fordi det Offer, der blev givet til Kapellanen i Kappel gif fra Sognepræsten. Jørgen Jensen, der var Præst i Vestenstob fra 1607 til 1627 laa saaledes i evig Trætte med Bønderne i Vesternæs og Knudsbelykke, tilsidst klagede de til Kongen over, at Præsten ikke vilde lade holde Gudstjeneste i Kappel paa de tre store Højtidsdage. Grunden hertil var, at han selv paa disse Dage skulde prædike i Hovedkirken i Vestenstob og ikke vilde lade Kapellanen prædike derude paa disse store Offerdage. Præsten henstod sig under et gammelt Kongebud, og Bispen gav ham Medhold. — Samme Hr. Jørgen var forøvrigt ogsaa paa andre Omraader en haard Herre. Rode beretter f. Eks., at Præsten i Februar 1625 laa og sov i et aabent Lysthus, da der opstod et saa voldsomt Uvejr, at Lysthuset blæste ned over ham. Præsten, der da var 64 Aar, har formodentlig faaet fyret godt under Vesten inden han den Aften søgte Soveplads i det aabne Lysthus.

Magister Nicolaj Edinger — efter hvem Degnen Valle opkaldte sin Søn, den senere Biskop — var Præst i Vestenstob fra 1703 til 1769. Han havde en højt ubehagelig og meget omtalt Strid med sin Degn Christian Mundt. Denne var af god Familie, Søn af Raadmand Gabriel Jensen i Næstved og Dattersøn af Præsten Lars Rode i Vestenstob. Christian Mundt blev Student, men gif — i Stedet for at fortsætte Studierne — hen og giftede sig med sin Moders Pige. Han hensek hurtig i Armod og skaffede sig en Mængde Ubenner paa

Halven ved at offentliggøre en vittig, men ondskabsfuld Satire over Magistraten i Næstved. 1718 udnævnte Amtmanden ham til Procurator, men det vilde ikke gaa for ham, og han søgte og fik da Degnevaldet i Vestenstob. Her gif det ham i Begyndelsen godt; men da hans Hjælperer i Kappel loffede og truede de Unge til at gaa Mundt forbi paa Offerdagene, blev det rent gait. Mundt stæbnede Hjælpereren, men fandt under Retsagen ikke den fornødne Støtte hos sin Sognepræst og vendte derfor sit Had mod denne og senere mod hele Præstestanden. Først skrev han hele Bøger som Klage over Præsterne, og da ingen hvarken vilde læse eller udgive dem, blev han saa forbitret, at han begyndte at forstyrre Præsten under Gudstjenesten og angreb Ritualerne. Hans Tilstand gif over til Vanbid — han bildte sig ind at være Guds Profet — og 1724 blev han suspenderet og Aaret efter fradømte Probsteretten ham Embedet.

Lorenz Jacob Benzou, der var Præst i Vestenstob fra 1776 til 1799, vandt sig et Navn som Digter og fik Selskabet for de skønne Videnskaber Prizmedaille. Herude blev han særlig berømt ved en Sørgetale ved Apoteker Jessens Begravelse i Næstved og ved en Sang til Biskop Hoffens første Bryllup.

Fra Kapellanrækken er kun at nævne, at Søren Pedersen Busck, der var Vicepastor i Vestenstob fra 1669 til 1679, i 1672 fik et „Oprejsningsbrev“ af Kongen, fordi hans Hustru kom nogle Uger for tidlig i Barselseng.

Kappel Kirke.

Kappel Kirke, der er opført af røde, nu overkalkede Munkestene, er en af Lolland's yngre Kirker. Den er opført 1464 og skulder den undergørende Trefoldighedskilde sin Tilblivelse. Det var Munkene fra Hølsted Kloster, som fandt den hellige Kilde og fik opført Kapellet, hvor de Kildesøgende kunde høre Messen og give deres Gaver. Kirken blev bygget som Kapel, og altid benævnt saaledes, og gav der- ved Navn til det senere oprettede Sogn.

Det varede ikke længe, før Prædikemunkene drog Sognekollet fra Vestenskov Kirke til det nye Kapel og derved forarsagede Afbræk i Sognepræsteres Indtægter. De Vestenskov Præster klagede derfor flere Gange til Kongen, og 1472 gav Christian den Første og hans Dronning Dorothea — som havde givet rundelige Gaver til Kapellet ved dets Opførelse — forskellige Beskyttelsesbreve for Vestenskov Kirke overfor det nye Kapel og beordrede blandt andet, at Gudstjenesten i Kapellet kun maatte holdes af Sognepræsten i Vestenskov eller den han dertil beskikkede.

1494 var Kapellet allerede saa forfaldent, at det tiltrængte og fik en omfattende Reparation. Blandt andet opførtes der ved Korets Hjørner svære Støttepiller, dækkede med Munketagsten.

Walfarten til den hellige Kilde

Kappel Kirke.

fortsattes længe efter Reformationens Indførelse og var en Torn i Øjet paa de ibrige Lutheranere. I 1570 gav Frederik den Anden derfor Ordre til, at Kilden skulde tilstoppes, og Kapellet nedrives. Men

de Kappel Folk talte deres Sag saa godt hos Lehnsmanden Albert Dye paa Kalkholm, at han ubvirkede, at der blev givet Henstand med Nedrivningen, og siden blev der ikke mere talt om den Ting. Helt ned

til 1770—80 blev Kilden besøgt og indbragte Sognets Fattige 14—16 Daler om Aaret. Men tilsidst op-
hørte Besøgene helt, og for et Hundred Aar siden, lod Eieren af Kap-
pel Mølle, som ejede Kildegrunden, Kilden tilstoppe. 1665 blev Kapel-
let gjort til Sognkirke og lagt som
Anneks under Vestenskov, og 1882
blev Sognet et eget Pastorat.

Kirken bestaar af Skib og Kor —
begge har tallede Gable med man-
ge Blendinger og Murstensforsir-
inger — og et Bindingsværks Waaben-
hus mod Syd. Taarnet er en Tag-
rhiter bygget af Træ og tækket
med Spaan; det er fra gammel
Tid et kendt Sømærke. I Mure-
ne ses tydelige Spor af de gamle
spidsbuede Vinduer, og paa Nord-
siden ses Portalen over den gamle
Svindeindgang; den er nu halvt

begrabet og biser derved, at der i
Lidens Løb maa være faldt meget
op omkring Kirken.

Waabenhuset, der har fladt Loft,
dækker den gamle Portal over den
oprindelige Mandindgang. Baa-
de Skib og Kor har fladt Loft og
spidsbuede Vinduer. I Koret fin-
des endnu den gamle Præstedør.

Prædikestolen er et godt Billed-
skærerarbejde med de 4 Evangeli-
ster og Frelseren i Stolejædernes
Felter. Døbefonten er af Granit
og har et gammelt Messingbæcken
uden Insription. Altertablen er
et smukt Maleri af J. Roed: Je-
sus i Emaus, der 1860—70 aflø-
ste en ældre rædsom Altertable, der
forestillede Jesus paa Korset; men
efter Rodes Udsagn mere lignede
en af Høverne.

Kalken bærer Frederik den Sjette

tes Nabnetræk og Aarstallet 1831.
Oblatæsten er mærket med Bogsta-
berne A. A. C. C.

— Paa Loftet i Skibets Gable
ses man en rundbuet Niche, der vi-
ser, at Kloften tidligere, før Taar-
net blev bygget, har haft sin Plads
her. Den store Klofte har ingen
Insription.

Paa den lille læses:

Anno 1633 lod Hr. Rasmus
Nielsen, Sognepræst i Vestenskov,
og Klaus Andersen i Knobelod
(nu) bestille til den bestre Kir-
ke paa Kirkes og Sognemænds
Beføstning (hos) M. Arent Klei-
mann.

Kirkegaarden er omgivet med
Stenlige til de 3 Sider og har et
smukt nyt Vigtapel, opført af røde
Sten og med tallede Gable.

Nebbelunde Kirke.

Nebbelunde Kirke er for Skibets og Koret's Vedkommende bygget i den romantiske Tid af røde Munkesien paa en Kampestenssoffel, med fladt Træloft, og smaa, rundbuede Vinduer. Senere er der indbygget Hvalbinger i baade Skib og Kor; og indsat spidsbuede Vinduer; endnu senere er Waabenhuset opført. I den nordlige Mur spores en Indgang, som er tilmuret. Der har i Vestgablen været en høj, spidsbuet Døraadning, som i lange Tider var til tilmuret, men hvor der nu er indsat et Vindue. De afbrudte Sten i Gablen tyder paa, at der her har været et Laarn engang. Nu er der imidlertid kun en „Lagrhytte“, et lille Laarn af Træ og med teglhængt, pyramideformet Tag. Det blev sat op paa Taget i 1828; herfra kan man i klart Vejr sene Kirken paa Femern.

I Laarnet hænger to Klokker, hvoraf den ene har særlig stor Interesse. Den bærer følgende Indskrift i Uncialbogstaver:

„Anno 1603 hat Heinrich Husamus auf Lessin diese Kirchen Gott zu Ehren bauen und den sieben den Tag Junii diese Gloaden gieszen lassen.“

Ved „bauen“ skal i denne Forbindelse kun forstås: istandsat Bygningen, og maaske forsynet den med Tilbygning.

Den mindre Klokke er omstøbt i 1831 efter en Klokke, som var skæn-

ket Kirken i 1769 af Paul Abraham Behn og Erica Christina Gignon.

Kirken tilhører Baroniet Sønderkarle. Den var Genstand for en Hovedrestauration 1859 og forsynedes da med ny Stole og Prædikestol. Ved en mindre Re-

Ved en Restauration i 1896 blev foretaget den Forstønnelse af Kirkens Ydre, at Murene bejredes for det udbendige Kalkpuds.

For ca. 5 Aar siden havde Kirken Besøg af Nationalmuseets Direktør, Professor Madepræg, der sammen med Maleren Termansen

Nebbelunde Kirke.

stauration i 70'erne. fandt man paa Hvalbingerne en hel Del Kalkmalerier, som ved den delvise Afdekning blev meget uheldigt behandlet og derfor tilbøjs ødelagt. Da der ikke engang var nogen Mulighed for at faa Malerierne restaureret, blev de overkalkede igen.

afdekke en Del af Kalkmalerierne, særlig i den bagerste Hvalbing ober Pulpituret og enkelte Billeder pletvis og ufuldstændigt i de to andre Hvalbinger. Ogsaa paa Murene fandtes Kalkmalerier.

Billederne stammer fra omkring Aar 1500 og gengiver bibelske Scener,

navnlip fra det gamle Testamente. Udførelsen er plump og tarbelig og de afdækkede Billeder i den bagerste Svælving er tilmed ikke helt højeste efter Nutidens Begreber.

— Altertablen er som Billedskærerarbejde ikke særlig værdifuldt, men efter foretaget Opmaling og Forghldning tager den sig helt godt ud. Den indrammer 4 daarlige Malerier, i Midterfeltet den helige Nadber, i Sideselterne Kristus paa Korset og Opstandelsen, i det øverste Felt Kristi Genkomst. Altertablen har fra sin Oprindelse været forsynet med de Sparers Baaben, Spærerne ejede i det fjortende Aarhundrede Danstedgaard.

Selve Alterbordet er mere fjældent og smukt end Alterbordene i de fleste lollandste Kirker. Det er et gammelt Træskærerarbejde, hvor der i Felterne mellem de udfaarne Figurer (Atlantes) er malet kirkelige Portraeter. Saaledes ses paa Forsiden i Midterfeltet en katolsk Bispeestikelse og i Sideselterne Kong David med Harpen og Moses med Lovens Tabler. Dette Alterbord er smukt restaureret af Kunstmaler Termansen.

Paa Alteret staar et Par svære Malmhæstager. Den forghldte Altterfalk og Brødbakken er fra 1640, skænket af Kirsten Pors. Porserne ejede jo Mingsø, men kom omkring ved 1540 ogsaa i Besiddelse af Danstedgaard, idet Klaus Pors ægtede Karen Daa og fik Gaarden i Medgift. Det er deres Datter, Kirsten, som har skænket Altterfalken.

Oblatæsten er fra 1715 — skænket af Sognepræst Hans Christoffer Nielsen og den ældste Kirkebog er fra 1723.

Granitdøbefonten er gammel og har Form som et Bæger; den er prydet med udfuggede Redmoninger. Paa det gamle Messing-Døbefad er der Billede af Marie Bebudelse.

Nederst i Kirken ved den vestlige Ende er der et Pulpitur, hvor paa der er anbragt et Stueorgel.

Af de tidligere Sognepræster skal vi nævne to, som hver paa sin Maade gjorde sig bemærket.

Først Magister Chr. Augustinisen Schandorf, som i 1680 paa Sancthansdag „blev her indsat og levede med sin Margrethe i 20 Aars

Ægteskab, indtil han i sit 68. Alders Aar døde 1712“. Han var trods Magistertitlen mindre heldig i sine Prædikener, af hvilke Nøbbe har bevaret følgende lille Prøve:

„Jesus var en søn lille Dreng, munter og vel tilmøde, havde et dejligt Haar, saadant som Hans Mortensens lille Dreng her af Byen.“

I hans Tid kunde det hændes, at Folk sad i Kirken og lo indbenedigt.

Af en anden Støbning var Hr. Christen Schmidt, der 1765 blev Slotspræst ved Christiansborg og her vandt saa stor Yndest, at 1773 blev ophøjet til Biskep i Kristiania.

Familien Trojel har gennem flere Generationer leveret Præster til Nebbelunde. Den ældste er Jacob Trojel, der var Præst her fra 1775 til 1805; han efterfulgtes af sin Søn Thomas Trojel, som 1817 blev forflyttet til Fuglse og senere til Røbelev; hans Søn P. V. Trojel blev 1870 Præst i Nebbelunde og var der til han 1889 tog sin Afsted; han døde i Nasslov i den høje Alder af 94 Aar.

Sæddinge Kirke.

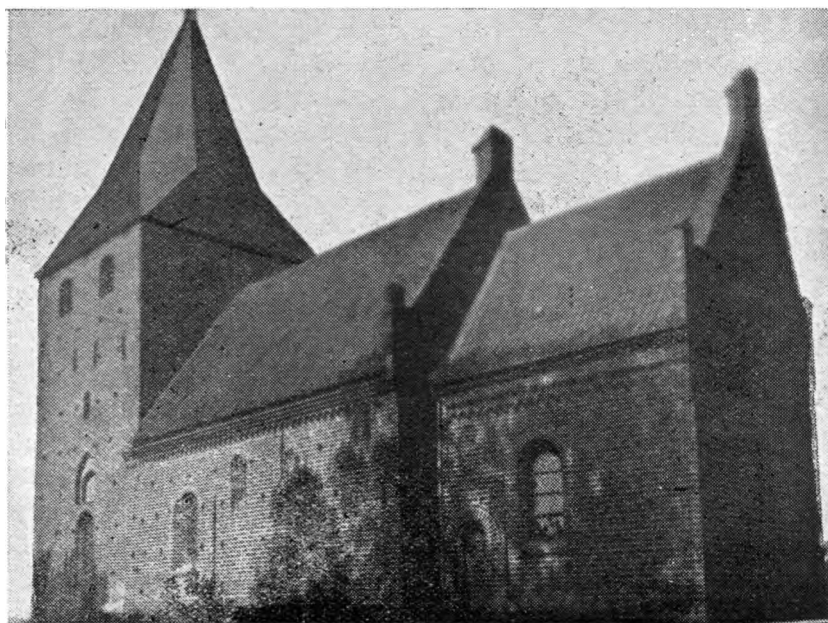
Sæddinge Kirke er omgivet af store Aste- og Poppeltræer, som har fastet deres Skygge paa Muren, da høstaaende Fotografi blev taget. Kirken har et anseeligt Taarn, 24 Meter højt med spaantækt Spir. Det er en senere Tilbygning til Skib og Kor, som er opført i den romanske Tid til St. Trinitati Vre (Kirken hed oprindelig Hellig Tre-
føldigheds Kirke). Koret har lige Afslutning mod Ost. Byggematerialet er røde Munkesien, som ikke er overfaldede. Skib og Kor har rødt Tegltag. I Muren ser man Spor af de oprindelige Vinduer og Døre. Paa hver Side af den nuværende spidsbuede Indgangsdør i Taarnet har der været et lille, smalt Vindue. Midt paa Skibets Sydside ses, hvor Baadenshuset tidligere har været og paa samme Side, ser man Spor af Præsteindgangen i Koret, medens den oprindelige Kvindeindgang spores i Skibets nordlige Mur. De ældre og nu tilmurede smaa rundbuede Vinduer ses højere oppe.

Den nuværende Indgang er, som nævnt, i Taarnets vestlige Mur, og Taarnrummet benyttes som Forhal. Der er Hvælvinger gennem hele Kirken, indbygget i den gotiske Tid. Over Indgangen til Skibet er indmuret en Relief af L. Stein, forestillende Kristus og den kanaanæiske Kvinde ved Brønden. Murlinjen ovenover viser, at dette er den oprindelige Gavl, førend Taarnet

blev bygget. I den for er der over Døren et Pulpitur med et lille Orgel. Heroppe hænger et gammelt, daarligt udørt Krucifiks, der i sin Tid blev fundet i Kirken tiligemed et sønderbrudt Røgelsekar fra den katolske Tid. Krucifikset er ca. 3 Alen højt.

Mads Eriksen Mormand (død 1585), hvis 4 Alen høje Marmorligsten findes indmuret i Koret med Billeder af ham (i Harnisk) og hans Hustru samt ret tydelig Indskrift:

„Her ligger begravet erlig og velbyrdig Mand Mads Eriksen til Sæddinge, som døde den 20. Aprilis

Sæddinge Kirke.

Kirken er ikke meget rummelig; Skibet har kun 2 Hvælvinger. Altartablen er et ret godt Billedværkerarbejde fra 1605, med Fremstillinger af Kristi Lidelseshistorie, samt en Del Bibelsprog. Kalk og Disk er forsynet med to adelige Vaaben; de er skænket til Kirken af

Aar 1585 og hviler nu i Herren med hans Kjære Hustru, erlig og velbyrdig Fru Anna Abelgaard . . . osv.

Vi har nævnt Vgtesparret som tilstedebærende ved „den skammelige og forargelige Begravelse“ i Musse Kirke. Vi skal her blot tilføje,

at det ogsaa var denne Mads Grifsen, som i Sædninge Kirke lod sin Datter vie og derefter fejrede hendes Bryllup paa standsmæssig Vis, hvorom Historien har bebaaret følgende Regnskab:

„7 Spillemand singe hver om Dagen to Skilling samt Spise og Drikke nok. Til Vænke brugte han tre Lytte Sjælle, som kostede ham tillige med Arbejdsmandene tre Kroner. Til Gilbet havde han 5 Ldr. thst. VI. Tre Flasker Vin, som kostede en Rosenobel. To Ørne blev slagtede. Seks Tønder Rug og en Td. Hvede blev malet til Mel . . .“ osv.

Det var i hans Tid, at Provsten under en Visitation (1561) fandt det nødvendigt at nedlægge strengt Forbud imod, at de Folk, som Trinitatis Søndag kom til Sædninge Marked maatte oplaa deres Boder paa Kirkegaarden eller græsse deres Heste der.

Ved Sædninge Kirke holdtes nemlig dette aarlige og store Marked, indtil Kong Kristian den 4. i 1632 gav Befaling til, at det skulde ophæves og „herefter holdes i Rødbjæ, hvor Politien bedre skulde hemme Uordener og Slagsmaal, og Vanden og Druffenskab.“

Det har altsaa gaaet for libligt til ved Sædninge Kirke under de Markeder.

Vi kommer nu tilbage til Kirkens Interiør, som det ser ud i vore Dage. Døbefonten er ny og uden Interesse, men forsynet med et gammelt Døbefad af Messing. Prædikestolen er et almindeligt Stykke Smedlerarbejde af nyere Dato. En ny og smuk Messinghækrone hæn-

ger midt i Kirken. De to Klokker i Taarnet er fra 1595.

Kirken som tilhører Baroniet Sønderkarle, blev restaureret i 1890, men allerede en halv Snes Aar tidligere havde man fundet og afdækket de gamle Kalkmalerier, som findes i Kirken. Om disse skrev Professor Kornerup i sin Indberetning til Nationalmuseet:

„Ved Indbhgningen af Hvalvinger og ny Vinduer er Væggens Kalkmalerier forstørrede og tilbels ødelagte. Der fremkom dog paa nordre Væg nogle fragmentariske Stykker af Malerier, hvoriblandt et som forestillede en Mand, der fører de 2 Røvere til Korset, og en Drabant, der giver den ene Røver noget at drikke af en Kande. Drabanten har tofarvet Kjole, spid'e Tricotsko og en Dolk ved Bæltet af en Form, som brugtes ved Midten af 15. Aarh. Paa samme Væg, baade under og over Hvalvingen fremdroges et andet Billede, forestillende St. Christoffer, som bærer Jesusbarnet; han støtter sig til en blomstrende Træ; ved Siden af var svage Rids af Figurer, som synes at skulle forestille Hudslettelsen.“

Paa Væggen over Triumfbuen afdækkedes til højre Side en stor Engel; Billedet var i høj Grad defect. Midt over Buen var Nester af et andet Maleri forestillende Gud Fader, som skaber Sol og Maane; den indbyggede Hvalving dækker hans Hoved. Buen er omgivet af en Bordt med Palmetter. Endvidere skal der have været et Billede af Maria med Barnet, man ser nu kun en knælende, mandlig Figur med et Skriftbaand, hvorpaa staar: „Jacob minor“; et andet Billede

forestillede Anna med smaa Figurer af Maria og Jesus paa Skødet; bag Gruppen var nogle svage Nester af Figurer.

Paa Skibets Hvalvinger var Maleriet fra en noget senere Tid (ca. 1530). I den venstre fandtes et Billede af Kristus som Himmeldrot; han sidder i en mandelformet Glorie med Jordkloden som Fodskammel; tilvensire knæler Maria med Krone paa Hovedet og fagert Haar ned ad Ryggen, i højre Haand holder hun et Hjerte foran sit Bryst. Til højre knæler Johannes Døber i sin Dyrehaars Klædning. I nordre Kappe ses et Billede af Himmerige: St. Peter aabner Porten til „det hellige Jerusaleem“ og fører de gode Sjæle ind; tilhøjre ses Helvede; en Djævel med Horn, Hale og Fugleklør trækker de Fordømte i en stor Vænke ind i Helvedsgabet, i Gabet sidder en Skiftelse med Enabel, lang Hale samt Hjortehorn, den holder paa Skødet en Figur med Rattepoter, lange Ører og Menneskeansigt; forneden har en Djævel i Bjørneskiftelse grebet en nøgen Kvinde.

I Korets Hvalving er et Billede af de hellige 3 Konger, der bringer Gaber til Jesusbarnet, den forreste knæler og fremrækker et Guldhorn, den anden peger op mod Stjernen. Maria sidder med Jesusbarnet paa Skødet, hun har langt gult Haar og Krone paa Hovedet.

Hvalvingmalerierne var ikke af stort kunstnerisk Værd; Figurerne var for det meste uden Nuancering og Sthgning i Farverne og omgibne af fortgraa Konturer. De er udført i Tiden kort før Reformationen.

Vaabensted Kirke.

Vaabensted Kirke.

Vaabensted Kirke har en meget smuk Beliggenhed paa en Straaning ned mod Vhparken, hvor Vandet affpejler Kirkens iøvrigt ret uanfælige Ydre. En smuk Kirke-

gaard med mange Buskvækster, men uden Skjul af høje Træer, og omgivet af et velholdt, muret Stengærde bidrager sit til at fuldstændiggøre det hyggelige Indtrykt, som

man faar af Kirken, idet man kommer dertil fra Satsløbingsiden; fra den anden Side er Udsigt til Kirken spærret af en Hæbe.

Kirken består af Skib, Kor og

t senere opført Taarn mod Vest, samt et Grabkapel mod Syd og et nyere Vaabenhus mod Nord — alt opført af røde Mursten og hvidkalket med Undtagelse af Vaabenhuset. I Kirkemuren ses flere af de oprindelige Døre og Vinduer. Næstligger man, som Billedet ogsaa viser, Mærke til de tre tilmurede Vinduer i Korets flade Gavl. I hver af Skibets Sidermure er der 3 Vinduesaabninger i Rundbuestil; men med spidsbuede Vinduer.

Taarnet har spaantækt Spir og bærer Jernbogstaverne C. V. (Corn. Verche) og Tallet 1674. En velbevaret Table, som er indmuret i Taarnets nordlige Side, bærer følgende Indskrift:

„Cornelius Verche til Nielstrup og Nasmarch, fgl. Mahest. Christian 5.s Stats og Cancelli Raad og Stiftsbefalingsmand over Holland og Falster hafver med sin Kære nu sal. Hustrue Anna Christina Frits Aar MDLIX, der hand vaar høyløfflig Friderich 3.s Ambassadeur hoes Philippum 4, Konge i Spanien, til kristelig Brug udloftbet to Tusind Rigsdaler, hvilke hand til dette fast gandske forfaldne Guds Hus at reparere, deds bortkomne Ornamerter at indløbe, saa oc dette Taarn af Grunden at opbygge, Gud fornemmelig til Vre, Kirken til merckelig Forbidelse oc Beprehdelse, sig og sin sal. Hustrue oc paarørende Venner til een kristelig Ambidelse hafver henvendt. Oc blef samme Bygning forferdiget Aar

MDCLXXIV.

Materialerne, hvoraf Verche genopbyggede Taarnet blev taget fra Maribo Kloster, som da var under Nedrivning. Taarnet er 66 Fod højt og indeholder to Malmklokker; den ene er skænket til Kirken 1693 af Kammerjunker Chr. Verche, Nielstrup, og den anden 1766 af Statsraad Flindt. En Klokke som i 1616 blev skænket af Sognepræst Iver Nielsen, menes at være omstøbt.

Inde i Vaabenhuset er der indmuret et Par ret interessante Grab-

sten, en ved hver Side af Indgangen til Kirken. Ornamenterne fremtræder tydeligt, men Indskriften er desværre næsten bortslidt.

I Stenen til højre er udhugget en Engel som peger ned mod Indskriften og ligeoverfor ses et med Englebinger forsynet Dødningshoved over et Timeglas. Nederst et

Aar, døde udi sin Alders 50 Aar den 15. Sept. Anno 1618.

Hans Siel Gud hafve!“

Den anden Grabsten er hugget med stærkt fremhævet Relief og bærer øverst Tallet 1544 samt i det store Midterparti Dyrnes og Søhernes Vaabener. Af Indskriften stelles følgende:

Prædikestolen og Altertavlen i Vaabensted Kirke.

Par Bømærker og i Hjørnerne de fire Evangelistier.

Indskriften lyder:

„Denne Sten oc Graf hafver erlig oc velbyrdig Eiler Ghldenstierne til Biskop med sin elskelig velbaarne Frue Sophia Bernicov paa Nielstrup ladet betofte over velbyrdig oc vellerd Mand Iver Nielson, fordom Sognepræst til Bogusted oc Ingestoft Sogner 20

„Under bene Sten hviler Her Johan Dye salic met Gud, Ridder til Nisstrup, som døde paa Nielstrup den Torsdag før Jul Anno Domina 1534“.

Det indvendige Kirkerum er herken fjælden eller smukt. Over Skib og Kor er der fladt Loft, medens Taarnrummet er hvelbet og åbent ind mod Skibet ved en Spids-

bue. Under Hvalbingen staar et ganske pænt Orgel, ca. 50 Aar gammelt. Kirken blev restaureret i 1864 og er i alle Henseender velholdt. Indgangen til Gravkapellet er tilmuret; derinde hviler nogle af Blindterne, som ejede Nielsstrup i det 18. Aarhundrede.

Prædikestolen er et rigt Billedskærerarbejde med de fire Evangelister i Felterne, men uden Indskription. Den er forsynet med Himmel.

Altertablen er tarbeligere Billedskærerarbejde, men dette indrammer Kirkens bedste Brydelse, et Maleri forestillende Kristus og Joiri Datter, malet af Jerndorf

1885. Tidligere var der et Par daarlige Malerier, forestillende Madberen og Opstandelsen.

Paa Alteret staar et Par meget svære gamle Ujsestager, der indtil for ca. 5 Aar siden var forsynet med Lamper i Stedet for Ujs.

Alterkalken, som er af Sølv, er meget stor og smuk, bærer Aars-tallet 1663. Ligeledes er Vesten til Madberbrødet af Sølv og meget smukt graveret med Lerdernes og Søhernes Vaabener, Bogstaverne C. L. og S. G. samt Aars-tallet 1673.

— Ved højre Side af Vaabenhuset hviler Pastor Thune og lidt

længere til højre Provst Immanuel Varsfod (+ 1896) og Hustru. Saabel det anseelige Gravsted som Mindestenen er rejst af Beboerne.

I et Gravsted til venstre for Vaabenhuset hviler Pastor Carl Ludvig Ehrenreich, der døde 1874.

— Kirken ejes af Grebftabet Hardenberg-Rebentlow. Der har ofte været arbejdet og arbejdet bift stadig paa at faa den gjort til en selvejende Institution, men det er en meget bitydelig Afsløsningssum, der forlanges.

De eksisterende Dphzninger om Præsterækken frembyder intet af særlig Interesse.

Engestofte Kirke.

Engestofte Kirke ligger ved den nordøstlige Bred af Maribo Sø, midt imellem Engestoftegaards Hovedbygning og Ladegaard. Sognet er Anneks til Baabensted siden 1579, og Kirken tilhører Stamhuset. Den er opført af røde Mursten, som er hvibkalkede; til Største for Muren er udbendig anbragt 7 Stræbepiller. Taget er røde Teglsten. Paa den vestlige Ende er anbragt et spaantækt Spir over Klokkerummet, hvor der er to Klokker, den mindste med Indskrift „Junker Peder Witfeldt til Engestoft 1575“. Spiret skal forøvrigt først være bygget i 1660 af Landsdommer Høeg „til Kirkens Prædelse“. I Murens Nordside spores den tidligere Præsteindgang; de spidsbuede Vinduer er bearet og forsynet med smukke, kulørte Ruder med indbrændte Figurer. Indgangen til Kirken er paa Nord siden gennem det anseelige Baabenhus, der har hvælvet Loft og Ovenlys fra store Vinduer øverst i Taget. Mellem Baabenhuset og Kirken er der en meget høj Dør, prydet med Billedskærerarbejde, samt en Jerngitterdør med Baaben og „J. W. 1786“. En Plade i Dørfarmen minder om, at Kammerherre J. Wichfeldt lod den tidligere ret tarbelige Kirke restaurere i Aarene 1856—57 under Arkitekt Beltner's Ledelse.

Kirken har smukke, spidsbuede

Hvælvinger, hvis Ribber har en særlig smuktformet Afslutning ned efter og øverst i Krydset. Nederst i Kirken, midt for Gangen, er Stamhusbesidderens Loge, og i Geober den er der i den sydlige Mur et stort Mindesmærke af poleret Granit for Stamhusets Stif-

Wille, København, rigt forgyldt med Kristus og de 4 Evangelister udskaaret paa Himlen.

Døbefonten er udhugget af Marmor, og Døbefadet er af Messing.

I Koret staar til højre Side Kirkesangerens Stol, og til ven-

Engestofte Kirke.

ter, Statsraad Jørgen Wichfeldt, som døde 1707. Paa Monumentet staar:

„Naar her i Kirkens stille Faab din Slægt skal mindes om dit Navn, dig ædle skulle de velsigne og bede Gud, de dig maa ligne.“

Stolestaderne er egetræsmaled og prydede med Træskærerarbejde. Prædikestolen med Lydhimmel er af ny Dato, udført af Snekter Krøyer i Maribo og Billedskærer

styre Side er der en tilsvarende Stol, hvor det lille Orgel er anbragt.

Alteret er ved Knæfaldet omgivet af et smukt poleret Gelænder med Messing-Balustre. Og her paa Alteret staar Kirkens eneste Sjelødenhed, Altertablen, som til Gengæld jormaar at samle Interessens og præge hele Kirkens Indre.

Altertablen havde oprindeligt sin Plads i Maribo Domkirke, men

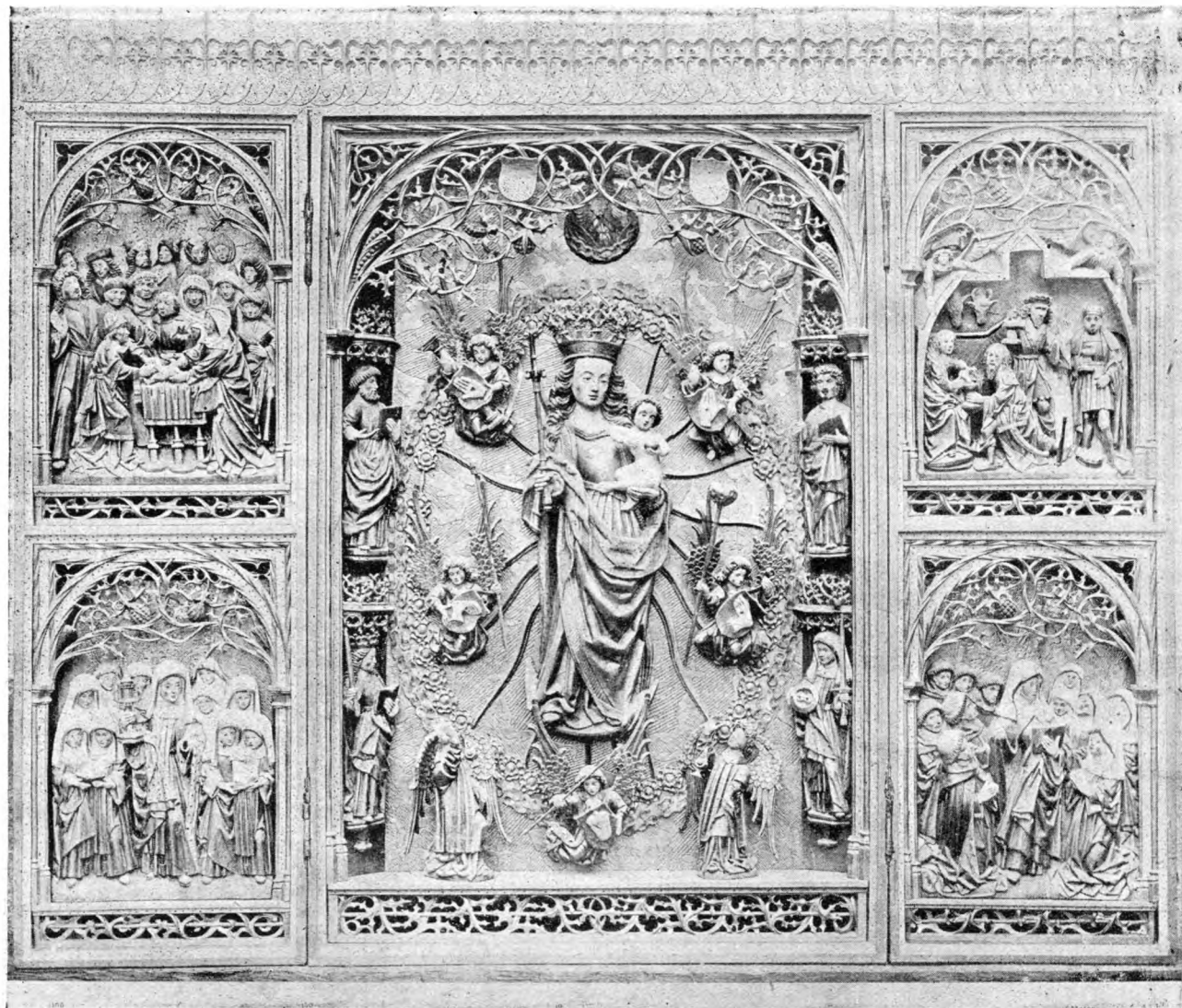

blev i 1648 solgt for 45 Daler til Fru Barbara Wittrop paa Engestofte, Kansler Kristian Friis' Enke. Denne Altertable, som er en af de ældste og sjendommeligste paa Holland, er undersøgt af Kunsthistorikeren Fr. Bekett, og vi skal her gengive det væsentligste af hans Beskrivelse.

forsbundne. Naar derimod de hderste Fløje slaas tilbage, ses tværs over deres Indersider og Ydersiderne af de indre Fløje otte Malerier af Kristi Lidelseshistorie i to Rækker, fortløbende over alle fire Fløje, Billeder paa hver Fløj, adskilte ved brede, forghldte Baand, paa hvilke der med sort Farve er

faa Rester nær; formodentlig faa man her Kristus bedende i Getsemane Have, thi det næste Billede viser Judas — med stridt, rødt Haar — omfavnende Kristus, mens en af Bagten raat griber fat i en Flig af Kristi rødbrune Skjortel.

Maltus er faldet til Jorden med

Marie-Altetfabet i Engestofte Kirke (Midterfabet og Fløjenes Indersider).

Altetfabet består af et Midterfabet (Højde 1,74 m., Bredde 1,16 m.) med fire bevægelige Fløje. Naar alle Fløjene var lukkede, saas blot Malerierne paa Ydersiderne af de hdre Fløje, men hvad her var fremstillet, kan ikke længere afgøres, thi med Undtagelse af enkelte Rester paa Skridtgrunden er Malerierne nu helt

malet en vandret Stamme med afhuggede Sideskud og takkede, stiliferede Blade, et Ornament, der noget ligner det udskarne, som udfylder Kammerne under Scenerne i Midterfabet og paa Indersiderne af Fløjenes Indersider.

Af de otte Malerier, der altsaa ikke findes paa ovenstaaende Billeder, er det første forbundet paa

sin brændende Kerte i Haanden, og den graanedede, skaldede Peter har grebet ham i Haaret og afhugget hans Tre med sit brede, krumme Sværd.

Det næste Billede viser den bundne Kristus for Pilatus, en gammel, hvidhaaret og hvidskægget Mand, der gestikulerer med højre Haand og holder en Knortestok i

den anden. En Farisæer eller Skriftefoged anklager Kristus, bag hvem man genjer Soldaterne fra Tilfangetagelsen.

Af det fjerde Billede, der viste Gudfættelsen, er kun Kristi bløden- de Legeme bebaret samt Rester af Bødlerne. Af den femte Fremstilling — nederst tilvenstre, begyndende anden Række — er næsten alle Farver affprungne. Næmeligvis har Tornetroningen været malet her. I det sjette Billede ser man Kristus, med Purpurkaaben om Skuldrene og tornetronet, der føres frem paa en Forhøjning af Pilatus, som ogsaa her holder sin Knortestof i Haanden. Kristi mishandlede Legeme bløder stærkt. Tilhøjre er der bebaret Rester af den raabende Folkebob. Paa det syvende ser man, hvorledes Kristus er bed at segne under Vægten af sit Kors, der har Form som et T; om hans Liv er slunget en svær Strikke, i hvilken den foran gaaende Soldat trækker, idet han har lagt den over Skulderen. I Baggrunden ligger Jerusalem. Det sidste Billede i Rækken viste endelig Kristus paa Korset, men kun Rester af Maleriet er bebarede.

Disse Malerier er malede paa Gulvgrund, temmelig natvt og raat, Tegningen manieret, Farverne i Klæbedragterne er grelle, og Skjggpartierne i dem er temmelig plumpt malede, Træerne ubehjælpsomt behandlede. Ganske natvt er Saarene paa Kristi Legeme malede regelmæssig som en Nidse, fra hvilken enkelte Blodsdræber triller frem, og i Stedet for at male Kristi Hagestæg kløftet, har Maleren gjort selve Hagen tvædt og derpaa anbragt Skæggaarene. Der er stræbt efter at gøre Indtrykket af de voldsomme Scener rigtig oprørende, og Maleren har derfor søgt at skildre Bødlerne og de andre flette Mennesker saa skarpt og groft som vel muligt, men Figurerne er gerne rent karikaturagt-

tige, og det er kun ganske udbortes, at Kristi Lidelse er fremstillet. Disse Billeder staar derfor i stærk Modfætning til de blide og trostfulde Figurer og Scener, der er udfaarne og anbragte i Midterstøbet og paa Fløjenes Indersider (se Billedet) i fem Afdelinger.

I Midten staar Jomfru Maria paa Maaneseglet og „beklædt med Solen“, hvis Straaler spreder sig ud til alle Sider bag hende (Joh. Nab. 12,1). Hun er kronet som Himmeldronning, og paa Ringen om den gylde Krone læses hendes Navn. Scepteret holder hun i højre Haand, paa hendes venstre sidder det lille, nøgne Kristusbarn. Hendes Skjortel har foroven en Bort, ved Bæltet hænger Rosenkransen, og hendes Kaabe har en ophævet og rillet Rand. Moder og Barn er omgibne af en Krans af gylde Roser, og uden om denne gaar en Rand af blaa, foldede Skyer. Indenfor Rosenkransen skyber fem Engle, hver af dem holder et Skjold, hvis Mærker er Kristi gennemstufne Hænder, Fødder og Side, og de bærer Lidelsesredskaberne, Martersøjlen, Korset, Eddikebampen paa Stængen, Sphdet og Naglerne. Foroven ses i Skyerne Gud Faders Halvfigur, holdende Jordkloben i venstre Haand, høvede den højre til Velsignelse, og fornedet staar to Engle i Korfaaber og svinger Røgelsekar. Til Siderne er paa Kragsiden under Baldakiner anbragt fire mindre Figurer; de to mandlige er formodentlig Apostlene Johanne og Peter, medens det ikke kan afgøres, hvem de to Helgeninder er. Den fyrstelige Helgeninde tilvenstre har en aaben Bog i den ene Haand og en brændende Kerte i den anden, medens Nonnehelgeninden bærer et Sværd i venstre og et Fad, hvorpaa ligger et Par Øjne, i højre Haand. Dette er ellers den hellige Jomfru af

Shrahus, Lucias Attribut. Hun bar Dienes Patronesse. Paa den hellige Birgittas Kanonisationsdag i Rom blev en blind Kvinde sendt).

Paa højre Fløj ser man foroven Kristi Omfærelse. Barnet bliver holdt af en Kvinde, Øpperstepræsten er iført biskoppelig Embedsdragt, paa Hovedet Mitra, hvorfra de to Baand hænger ned, Handsker paa Hænderne og Manipel over Haandleddet. Den syde Dalmatika er tiltret op med et Vælte, og under den ses den hvide Alba. Bag Alterbordet staar en gejstlig Medhjælper, og mellem de verdslige Tilskuere, der er opmærksomme ved Handlingen eller samtaler, ses to normklædte Kvinder.

Foroven paa venstre Fløj ses de hellige tre Kongers Tilbedelse. Den ældste af dem knæler for Barnet, som Moderen holder; han har lagt Tegnene paa sin Værdighed, Scepteret og Kronen, fra sig, idet han bærer Barnet en gylde Kalk. Man ser, at han er kommen ridende til Hytten, thi han har Sporer paa Hælene. De to andre Konger — den ene er Røger — staar endnu med deres Gaaber i Hænderne, og bag Maria ses Oksen og Asenet ædende af Kribben. To Engle ligger paa Hyttens Tag.

Birgittinerordenens Stifterinde, den hellige Birgitta, har faaet Blads fornedet paa venstre Fløj. Hun staar med en aaben Bog i Haanden, formodentlig er det tænkt paa hendes guddommelige „Aabenbarelses“, eller ogsaa betegnes hun i Almindelighed som Ordensstifterinde. Andægtig knælende og lyttende til hendes Ord omgiver Medlemmer af hendes Orden hende, fem Nonner og seks Præstemunk.

Paa højre Fløj ses en anden Ordensstifterinde, den hellige Klara, der i Tilslutning til Frans af

Asfij, i Aaret 1212 stiftede Klara-ordenen. Hun staar med Nonstransen i den løjtede højre Haand, sammen med ti af sine Nonner, fire læser skittigt, to og to i een Bog. At den hellige Klara paa denne Table er stillet overfor den hellige Birgitta, er ret naturligt, thi Klara indtog som Ordensstifterinde en lignende Stilling i det 13. Aarhundrede som Birgitta i det 14. Aarhundrede; desuden bestod der et godt Forhold mellem Birgitta og Klaranommerne i Rom, og Helgeninden blev i Romedragt begravet i deres Kloster i Varsiperna.

Tablen er for en Del Aar siden undergaaet en gennemgribende Restauration, ved hvilken bl. a. alle Farver og nogen Forgyldning er bleven fornyet. Desuden har Restauratoren tilladt sig den Spas at forsynne enkelte Figurer med Skæg, saaledes den ungdommelige

Apostel (Johannes) i Midterstabet og Ynglingen tilvenstre ved Omstørelsen. Ved samme Lejlighed er formodentlig ogsaa enkelte Hænder bleven tilfattede, saaledes Birgittas højre Haand, og nogle Alttributer ombyttede. Ogsaa Billegalleriet, der foroven kroner Altertablen og Fodstøtten er nyt Arbejde.

Det er ikke nogen meget betydelig Kunstner, der har udført denne Altertable. Stærkere Bevægelser er ikke lykkedes. Negerkongens ene Ben er bleven meget længere end det andet. Kvindeskikkelserne er spinkle og svejede som Siv, uden stor Accentuering af Kønnet, og baade Mænd og Kvinder er meget trostydige at se til. Smukkest er de to Engle ved Marias Fødder.

Det vides, at Kong Erik af Pommern havde skænket en Altertable til Vor Frues Alter i Ma-

ribo Klosterkirke, og det har været fristende at antage, at denne Altertable var den samme, som Fru Barbara købte af Maribo Kirke, og som nu staar i Engestofte Kirke. Det kan imidlertid ikke forholde sig saaledes; den af Erik af Pommern skænkede Altertable kan senest være udført 1430. Men allerede Malerierne paa Gløjene af Altertablen i Engestofte kunne ikke være malet saa tidligt, desuden tyder Figurerne's Hovedbedækninger i Omstørelses-scenen og de mønstrede Baggrunde paa et langt senere Tidspunkt. Ogsaa flere andre Ting tyder paa, at denne Altertable ikke kan være udført tidligere end omkring Femte-hundredaarsstallet; den staar i kunsterist og stilistisk Henseende ikke langt fra et Gløjalter fra Domkirken i Lübeck, hvis Ornamentik dog er kraftigere behandlet, og hvis Figurer er bedre udførte.

Kettinge Kirke.

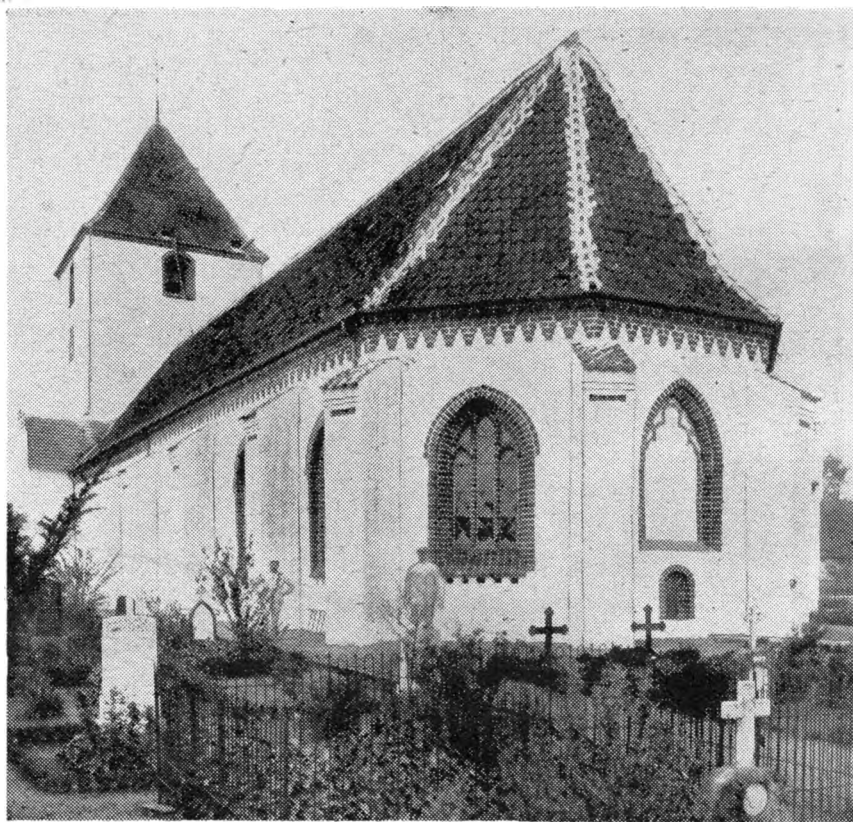
Kettinge Kirke er noget over det fæddanlige. Den er et godt Eksempel paa, hvorledes vore gamle Landsbykirker burde være vedligeholdte gennem Tiden og ved forstandig Restaurering bevaret i den oprindelige skønne Bygningsstil.

Kettinge Kirke er opført i den romanske Tid af røde Mursten, og har derefter i Begyndelsen af det 14. Aarhundrede været Genstand for en Udvidelse mod Øst, hvor Koret har en ejendommelig tresidet Afslutning. Foruden Kor og Stib er der Taarn mod Vest og et Kapel paa Nordsiden, med Indgang fra Koret. Indtil 1853 havde Kirken Indgang gennem et Baabehus paa Sidsiden, men saa blev dette ramuret og der indrettedes Indgang gennem Taarnets Vestside.

Kirkeejeren, Lensgrebe Raben-Levsgau til Alholm har bestøttet en gennemgribende Restaurering paa denne gamle, værdifulde Kirke. Arbejdet levedes af Professor H. J. Holm og fuldendtes 1897. Kirken fremtræder nu med smukke tredelte Vinduer i Spidsbuestil — ligesom Stiftskirken i Maribo — og de røde Sten omkring Vinduerne er ikke overhvidtede saaledes som Kirkenes Mure ibrigt. De fleste af Kirkenes mange Ligsten gik taot ved en Restauration i 1847, da man dels huggede en Del af dem i Stykker dels anvendte dem som Fliser i Kirken og lagde dem

med Grøbskriften nedad. 4 gamle Ligsten er bleven indmurede og en Fuibrigger ophængt i Forhallen. Malerarbejdet er udført i Farber og Tegning svarende til Kirkenes Stil. De to pragtfulde

Opholdsrum for Præsten og Plads til Varmeapparatet. Som Indskriften paa en Table over Døren beretter, er dette Kapel ellers i sin Tid bleven opført som Begravelse for Justitsraad og Lands-

Kettinge Kirke.

Jærndøre med gennembrudte Ornamente, der tidligere stilledes Kapellet fra Kirkerummet, er nu bragt ved Indgangen fra Forhallen. Kapeldøren er derefter kun dækket af en rød Portiere. Risterne er nemlig bleven sænkede i Jorden, og Kapellet indrettet til

dømmer Poul Mathisen, død 1708, og hans Hustru Jda Portuan, død 1705. De sænkede 200 Slettedaler, hvis Renter gennem Tiderne skulde tilfalde Kirkeejerne „paa det deres Støb maa hvile U-Rørt og i Fred til den store Opstandelses Dage“.

Orglet, som er anbragt paa et lille Pulpitur over Indgangen, blev ogsaa istandsat. Det er anskaffet 1860 og skal være udmærket godt.

Med samme Lejlighed restaureredes de tidligere fundne Kalkmalerier paa Korets og Skibets Hvælvinger. Med Hensyn til Maleriernes Art skal vi her gengive den sagkyndige Indberetning, som blev afgivet ved d'Her. Sophus Müller og Magnus Petersen, der foretog Undersøgelsen, da Malerierne blev fundne i 1889.

„I Korets femsidede Apsis fandtes i nordre Skæppe en Fremstilling af St. Peter, der fører de Godes Sjæle ind i Himmerige. I den tilstødende Skæppe ses en knælende Kvinde (Maria), og over hende svæver en Engel med en Vasen, tredje og fjerde Skæppe dækkedes af Altertablen. I femte Skæppe var malet en Djævel med to store Horn, ved hans højre Side sås Spor af de Fordømte i Helvedes Flamme. Billederne har vistnok forestillet Kristus som Himmeldommer med Marie og Johannes paa hver Side og hderst St. Peter med de Salige og Djævelen med de Fordømte.

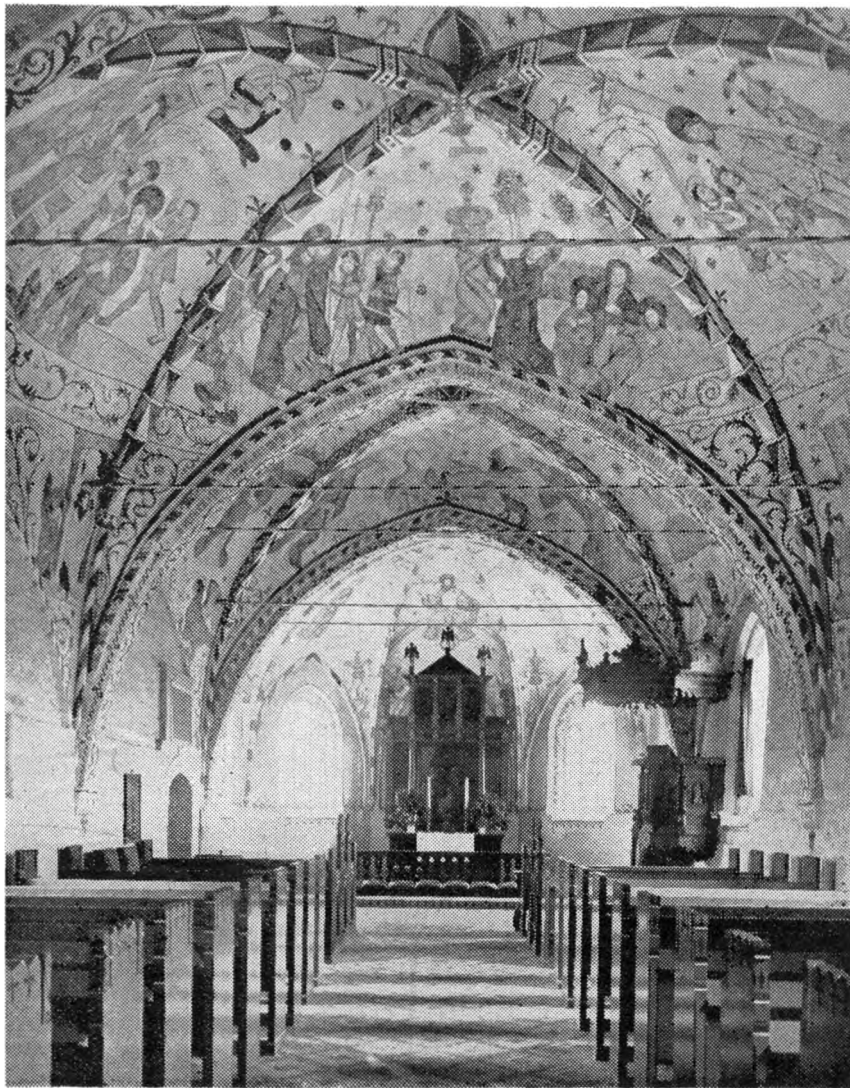
I Skibets første Hvælving ses over Korbuens en ca. 5 Alen høj Figur med Glorie omgivet af Fugle og Fiske, ligeoverfor i samme Skæppe en lignende Skikkelse, og i Midten en Samling af forskellige Dyr m. m. Det maa antages, at Billedet forestiller Skabelsen.

I den anden Hvælvinges østre Skæppe er et Maleri af Mødet i Gethsemane Have. Judas kysker Kristus, og Malchus ligger med blodende Kind ved hans Fodder; bag ved opmarcherer en Flot stibe Drabanter i stramme Klæder; det hele er kantet og mangelfuldt udført. I nordre Skæppe er et Billede af Christi Bespottelse og hans

Fremstilling for Pilatus. De andre Skæpper var nemlig istandsgjorte og bløttede for Maling.

I tredje Hvælvinges nordre Skæppe er et hderst mærkeligt Billede af Christi Tornekroning, og i den vestre Skæppe ses han at blive fæstet til Korset.

Hvælving har et ligesaa utydeligt Billede, der fremstiller Christi Redtagelse af Korset. I Hvælvingens korbue er malet en plump Korfet, og paa Gjordbuerne er Spor af røde Ornamentsligninger; Ribberne er kun malede med røde og blaa Striber paa langs. Arbej-

Kirkens Indre.

Den sydlige Skæppe havde et næsten udslettet Billede af Korsfættelsen. Longinusfiguren var ret godt malet; han berører sine blinde Øjne med venstre Haand, medens han med højre gennemborer Christi Side. Ved Korset staar Kvindegruppen med den sørgende Maria.

Den sydlige Skæppe i samme

det synes at være udført noget efter Reformationen, ca. 1550."

Nu, da Malerierne er restaureret, fremtræder de alle tydeligt i dæmpede Farver og virker overordentlig dekorative. Dogaa Korhallen efter Taarndummet er hvelvet, men her findes ingen Kalkmalerier.

Ved Restaurationen blev endvi-

deres af den gamle Maling bortrenset af Altertable og Prædikestol, som er udfaaet i Egetræ og begge oberordentlig smukt Billedskærerarbejde fra Renæssancetiden. Altertablen blev i 1602 skænket Kirken af Knud Urne til Marsmarke (Knuthenborg) og hans Hustru Mette Grubbe. Maleriet forestiller Jesu Fødsel. Søjler bærer Tablens øverste Del, som afsluttes foroven med 5 Vasumengle, staaende med udbredte Binger. Paa Prædikestolen er udfaaet de 4 Evangelister.

Døbefonten er af Granit og har Tøndeform; den er udhugget med Rebsnoninger og Figurer (Siljetegnet). Et gammelt mærkeligt Døbefad hører til den.

Øverst til venstre er den grebelige Loge indrettet og lige overfor denne findes den gamle Kirkestol, som blev beskæft i 1635 af Peder Anders Bredal og Margrete Andersdatter.

Paa Kirkens nordlige Mur hænger en smuk Table over dem her fra Sognet, der faldt i de flestvigste Krige, nemlig 7 i Treaarskrigen og 2 i 1864. Omkring Måbnerne er malet Esen og Blomster, nedenunder læses:

„De første faldt omstraaede af
Sejersglansen,
De sidste besejrede af Obermagten,
Men alle de besegled' Trosløbspagten.
Om deres Nabne sno vi Hæderskransen
Med Ebiggrønt og med de blaa
Kærminder.
I Himlen selv de Trosløbslønnen
finder.“

Endbidere hænger paa den nord-

lige Mur et gammelt Crucifix, og paa Pulpituret over Indgangen ses det Raben-Debehauste Vaaben med Aarsstallet 1897.

Paa den ene af Grabstenene i Forhallen ses Anna Pedersdatter (død 1645) med sine to Mænd, Knud Søftensen og Hans Madtjen, udhugget i Relief. En anden er over Jens Harbøe Hofstrup (død 1615) og Hustru Anna Jørgensdatter, som døde Aaret efter. Paa den største af Grabstenene læses følgende Livsfortælling:

„Anno 1705, den 4. Junij er her begravet den ærbørdige, hæderlige Mand, Her Giert Erichsen Bremer, født i Raschow 1629, blev der holdt til Studeringer nogle Aar og deponerede fra Hertolsholm i en Alders 21 Aar, var siden Collega 3 Classis i Raschow. Blev derefter Capellan i Errindlef 3 Aar, kom til Rjettinge Aar 1664 og var Sognepræst i 41 Aar og tillige til Weining i de 10 sidste Aar. Var første Gang i Egteskab med hæderbaarne Matrone Ingeborre Jacobs Datter 17 Aar, havde med hende 3 Sønner og 2 Døtre, kom anden Gang i Egteskab med hæderbaarne Matrone Anna Hansdatter Hammer og levede med hende udi 23 Aar, imidlertid velsignede af Gud med 1 Søn. Er saa i sin Alders 76. Aar ved en salig Død afgangen i Haabet om en ærefuld Opstandelse i Christo Jesu.“

Taarnet med det pyramideformede Tag rummer 3 Klokker og et Ur. En Vindeltrappe fører op i Taarnet. Den største af Klokkerne er anskaffet i 1591 af „erlic oc

velbørdige Frue Wibike Bodebust til Lindholm oc erlic oc velbørdig Mand Niels Bild til Rasnholdt“, hvis Nabne den bærer sammen med de datidige Kirkebærgeres. Den næststørste Klokke er fra 1407 og den tredje er skænket Kirken 1654 af Menighedens Ungdom ved en særegen Vejlighed, men er bleven omstøbt for 4 Aar siden.

En af Sognepræsterne, Rasmus Simenssøn Alrø skænkede i 1663 et Alterbæger til Rjettinge Kirke, som dog kun benyttedes her indtil Slutningen af det 18de Aarhundrede, da Kirken fik ny hellige Skæ og det gamle Bæger blev afgivet til Annetskirken i Bregninge.

— Præstehistorien frembyder intet af større Interesse. Hr. Søren Vagh, som blev Præst i Rjettinge 1572 havde gennem alt for ibrige Studeringer faaet saa mange Anfægtelser, at man maatte „løfte“ ham i Kirke, naar han skulde besørge Altergangen. Paa hans Grabsten, som hørte til dem, der blev anvendt som Fliser i 1847 læses: „Han bogtede lykkelig Christi Hjord i Sorø, Odense og Nysted; siden bespiste han Rjettinge med det himmelske Brød“.

Peder Andersen Bredal, som har skænket den gamle Kirkestol, var Præst i Rjettinge fra 1625 til 1660.

Rasmus Sørensen Alrø, som skænkede Alterbægeret var kun Præst her i 4 Aar fra 1660 til 1664, da han døde.

Han efterfulgtes af Gert Ericksen Bremer, hvis Historie findes i den ovenfor citerede Grabskrift. 1695 fik han som nævnt lagt Bregninge under Rjettinge som Annets.

Bregninge Kirke.

Bregninge Kirke er lille og uden Taarn, smukt beliggende og godt bedligeholdt.

Kirken er opført af røde Munkes- sten og foruden Skib og Kor, er der et lille Vaabenhus paa Syd- siden. Dette Vaabenhus er opført for ca. hundrede Aar siden i Ste- det for et andet, der fandtes paa Nord- siden; oprindelig havde Kir- ken Indgang fra begge Sider pry- det med flere Piller og Munkbuer. Sporene af den gamle Indgang ses endnu i Nordmuren, hvorimod Vaabenhusets lavtliggende Bræd- deloft næsten skjuler Mundingen af det gamle Dørparti mod Syd.

I en Abning i den vestlige Gavl- mur er Kirkeklokken ophængt. Murene er forsynet med smukke Gesimser og i den flade Korgavl er der en korsformet Fordybning. Ved hver Ende af Sidemurene er opført Støttepiller.

Oprindelig har Kirken haft fladt Loft og 9 smaa, rundbuede Vin- duer, 3 i hver Side af Skibet og 3 i Koret. I Stedet for disse var indsat nogle værdelige firkantede Vinduer, som ved en Restaurering i 1870 blev afløst af de nuværen- de spidse Jernvinduer, tre i hvert Side af Kirken.

Indvendig er Kirken ret spar- somt udstyret og 5 Bælkler, som ligger frit under Hvælvingerne for at modvirke disse's Tryk mod Mu- rene, er jo langt fra nogen Pryd-

for Kirken. Hvælvingerne er spids- buede; der er to i Skibet og en i Koret. Kirken er overalt hvæl- tet, men under Kalken er der fundet Malerier fra ca. 1250, hvor- om Magnus Petersen meddeler:

„Tæt ved øverste Uffnitning af

lignende Vordt; under den er Spor af tre Helgener med Glorier om Hovederne, en af dem holder et Kors i den højre Haand; hen ad Væggen er sikkert flere lignende Figurer, som nu er dækkede af Hvælvingen. Bunden om Figurer-

Bregninge Kirke.

østre Mur over Skibets Hvælvinger er Spor af en malet Vordt med smukke, romanske Ornamentter, un- der Vordten er Levminger af en Række Areader, der vistnok over har omsluttet en Figur, som Hvæl- vingens Indbygning har forstyrret.

Lil benfite paa den nordre Mur

ne bærer Spor af at have haft en rødbrun Farve ligesom i Sags- bing Kirke."

Altartablen har et Maleri af Kristus i Gethsemane; en Engel kommer med Vin, mens en anden støtter ham. Altartablen har væ- ret smukt udstyret, men saavel

Snitbæret som Maleriet har lidt meget ved uheldig Restauration. Prædikestolen er ligesom Altertavlen fra det 17. Aarhundrede, men er et tarbeligere Snitbæret.

Alterkalken er i det 18. Aarhundrede afgivet hertil fra Kettinge Kirke og bærer følgende Indskrift:

„Denne Kalk og Disch er til Kettinge Kirke Guld til Gode og Menigheden til Nytte foræret af Her Rasmus Simonsen Alrod og Ingeborrig Jacobs Datter 1663.“

I Korets nordre Hjørne staar Granitdøbefonten, som er udhugget med Rebsnoninger. Messingdøbefadet er meget gammelt, men uden anden Indskrift end Bogstaverne A. C. A.

I Kirken er der ophængt en Table til Minde om 3, der faldt i Krigen 1864.

I Kirkegaardsbogen er der tidligere en Rimesten, som oprindeligt har staet paa en Gravhøj i Nærheden og som nu findes i Ratio-

nalmuseet. Dens Indskrift er:

„Alfa gjorde Gravmærker disse efter Lufi, Søn søn, og Lufi-Haslaks Søner“.

Kirken tilhører Kallholm. Bregninge Sogn var indtil 1695 Anneks til Herridslev, men blev saa annekteret til Kettinge, medens Herridslev lagdes under Nysted.

Bregninge Kirke kaldtes tidligere Grønnegade efter Landsbøen af samme Navn, og det sker endnu, at denne Betegnelse forekommer.

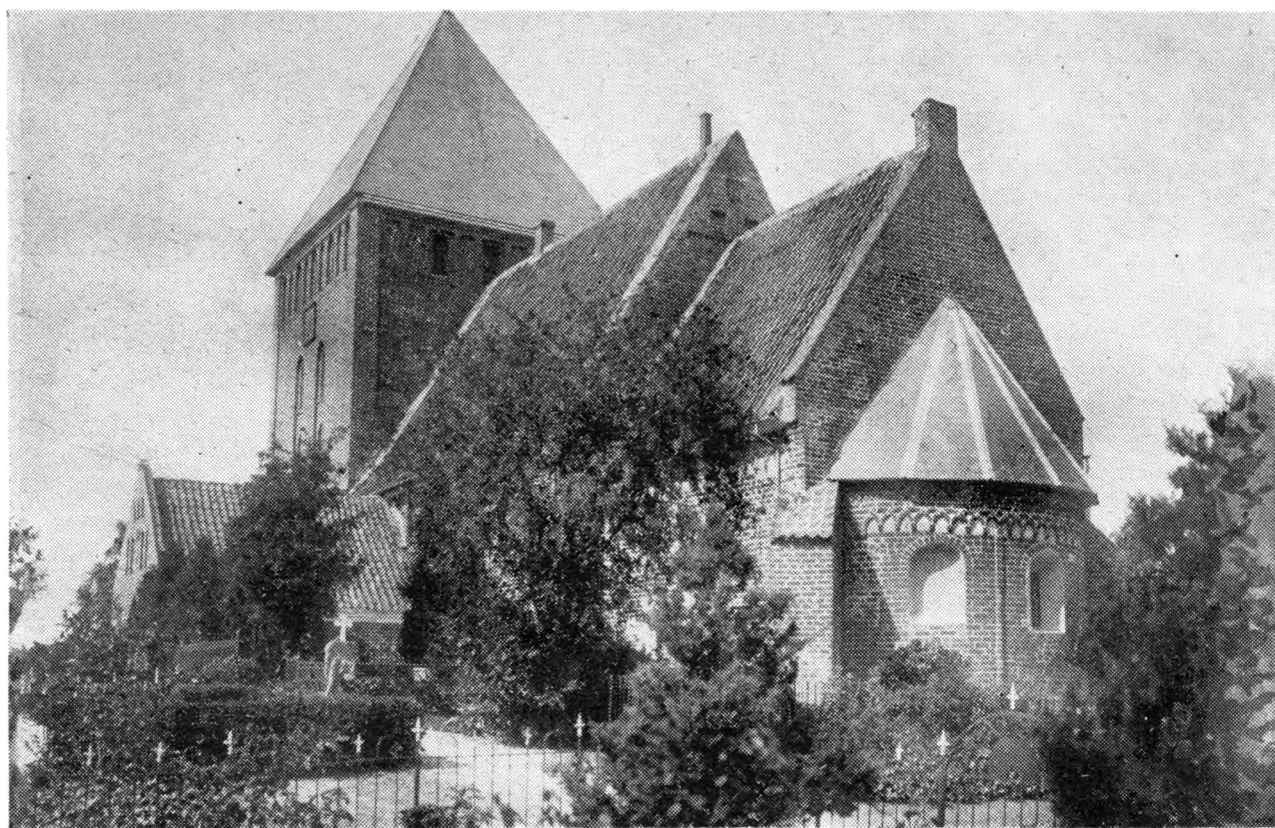

Østofte Kirke.

Østofte Kirke har ligesom hele den omliggende Egn i sin Tid hørt under Abbedissen i Maribo Kloster. Kom senere under Knuthenborg og er nu for et Par Aar siden bleven selvejende.

ne og vedhængende Segl, fremgaar det, at Kirken er bleven indviet til St. Peter den 4. Juli 1345, men den er opført 100 a 200 Aar tidligere som Afsøfer for en Trækirke her paa Stedet.

ramideformet Tag er en meget senere Tilbygning. Endvidere er i 1656 tilbygget som Tværskib mod Nord den saakaldte „Bandholmskirke“ — der blev jo først i 1874 bygget Kirke i Bandholm, hvis

Østofte Kirke.

Kirken stammer — ligesom Flertallet af vore Landsbykirker fra Valdemar den Stores Tid og har derfor oprindelig haft fladt Loft og smaa rundbuede Vinduer. Af et Bæbrev med 12 Bisper's Nav-

Kirken er smuk saabel bed sin Bygningsform som bed sin Velgenhed paa et højt Punkt i Terrænet og med en stor og frodig Kirkegaard, helt omgivet af Mur. Det store, smukke Taarn med ph-

Befolkning hidtil havde maattet søge Østofte Kirke.

Det tidligere Waabenhus mod Syd er nu skilt fra Kirken og benyttet som Vigkapel, hvorefter Kirken har sin Indgang gennem en

Portal i Taarnets Vestside. Koret har halvbrudt Afslutning med Spor af de oprindelige rundbuede Vinduer, som thdeligt ses paa ovenstaaende Billede. De gamle, smukke Gcfimjer er bevaret. Ober Apfis er der Skifertag medens Kor og Skid iøvrigt er teglhængt. Kirkens røde Munkefestensmure er bevaret ukalkede. Taarnet og Kapellets Gavl er forshnet med smukke Blindinger. I Korets Skjide er der en Bræsteindgang og i Skibets saavel som i Korets Mure spores de oprindelige Døre og Vinduer. Man ser Spor baade efter de gamle, højtiddende, rundbuede Vinduer og efter nogle store spidsbuede, der har været betydeligt større end de nuværende Spidsbue-Vinduer, der er indsat paa de gamles Plads, efter at Muren var udfyldt.

Før Kirken blev forshnet med Taarn, har der været et særskilt Klokketaarn af Træ, og man har nylig fundet et Par Egetræsbjælker, som kan ses at være langt ældre end Kirken selv; de har rimeligvis hørt til det gamle Klokketaarn. Efter at dette er nedbrudt, har Klokkerne en Tid haft Plads i Stigavlén. I Korhælvingen findes fra denne Tid to Huler, et paa hver Side, hvorigennem Klokkerebet er gaaet ned, saa man kunde staa bag Alteret og foretage Klokkeringningen.

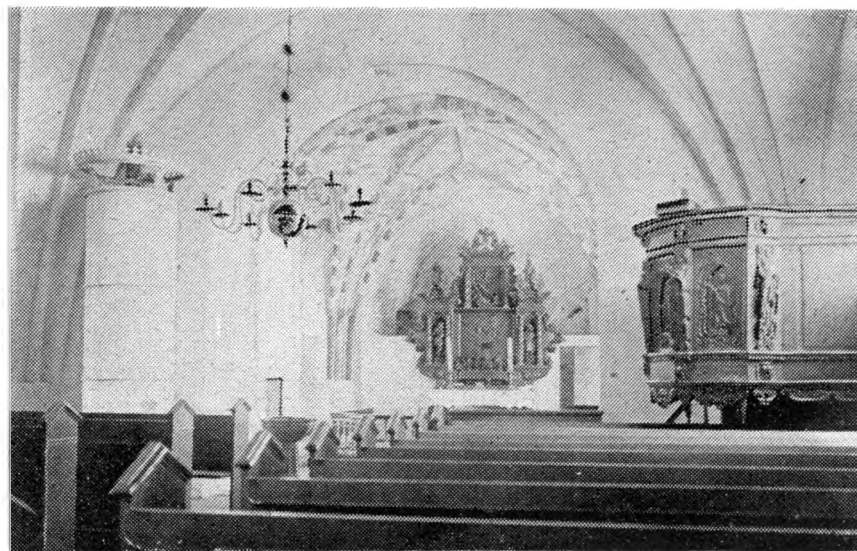
Naar undtages Vandholmskirken, der har fladt Gieb loft, er hele Kirken nu forshnet med Hvelvinger. I Begyndelsen af Valdemar Atterdags Regeringstid blev Hvelvingerne i Skib og Kor bygget ind, og den ovenomtalte Indvielse til St. Peter har da fundet Sted. Rimeligvis stammer det gamle Kalkmaleri paa Apfshælvingen allerede fra denne Tid; det er desværre saaledes ødelagt ved Overmaling, at det ikke lader sig helt restaurere. Fra en senere Tid, vel henimod Midten af det 15de Aarhundrede, er de øvrige Kalkmale-

rier, som man har fundet paa Korhælvingen, og som Nationalmuseet i Efteraaret 1912 lod restaurere af Figurmaler Sigil Røthe. Disse Billeder fremtræder nu med deres oprindelige klare Farver, og kun enkelte Partier ved Siderne har det været umuligt at faa frem. Der sker dog ikke her ved nogen Afryddelse i det Hæle, som Hvelvingernes Billeder efter deres Indhold danner. De udgør nemlig en fuldstændig Bibelhistorie. Oberst ser vi en Kreds af Billeder fra Skabelsen. Vi ser, hvorledes Gud stiller Vandene, saa

en Kreds af Drager. En af dem bærer Krone; det er selve Mærkets Jhrste og de andre er hans Medhjælpere.

Men alt dette stræber hen imod et Billede af den kronede Kristus, der oberst i Apfis fremtræder som det samlede Punkt.

Paa Murene til begge Sider i Koret findes de Billeder, som ikke lader sig helt restaurere. Det kan dog ses, at Billedet paa den nordre Side har fremstillet Bagtens Ark; der ses en Luge med et Par Duer i. Det andet Billede har forrestillet Verkeenglen Mikael, der i

Østste Kirkes Indre.

Jorden stiger frem, og hvorledes han skaber Planterne, Dyrene og Menneskene. Efter Fremstillingerne af Guds Formaning og af Enderjaldet, viser et Billede, hvordan Livet derefter formede sig. Eva spinder paa Haanden, medens Adam maa vugge den lille Kain og passe Jlden. Arbejds Besværighed illustreres ved, at Adam staar og hakker i mager Jord, som ikke kan give nogen stor Afgrøde. Men som Varsler om det kommende ser vi saa nedenunder, halvvejs nede i Hvelvingens Rappespidser, en Del af Profeterne. Og som Billede paa, hvorledes det onde stadig ligger parat til at opsluge det gode, ser vi nederst

sin Haand holder Bægten til at veje Sjælene paa. Endvidere ses paa den søndre Side et Billede af Abraham i Færd med at ofre Isak; han staar bøjet ober Drengen, og Englen griber hans Arm med det hævede Sværd. Det fjerde utydelige Billede forestiller Pelikanen, der efter Sagnet nædede sine Unger med sit eget Blod. Det er Sindsbillede paa, hvorledes Kristus nærer Menigheden med sit eget Blod, hvorledes han ordede sig for vor Skid.

I Apfis ser man paa den gamle Hvelving Resterne af et magtigt Billede af Gud Faber, en Fremstilling af Treenheden, omgivet af Engle.

Et Par interessante Billeder findes øverst i Hjørnerne paa den forreste Side af Korhælvingen. Paa det ene Billede ses en gammel Mand paa sit Dødsleje; en ung Mand staar hos ham og griber om nogle Straaler, der udgaaer fra den døendes Mund. Disse Straaler, som er den døedes Sjæl, ser man paa det andet Billede, den unge Mand udenfor en Borg aflevere til Guds Engel, der bærer Sjælen ind til det evige Liv. Over Borgporten hænger et Sværd som Retfærdighedens Tegn.

Øverligere fandtes der paa Muren foran Koret, vendt ud mod Menigheden, et Billede af Kristus og de 12 Apostle, men dette er ikke afbøjet.

Det er forstaaeligt, at disse Billeder har været af stor Betydning i hine Tider, da Folk hverken kunde læse eller skrive. Det fremgaar af Billedernes Indhold, at de er udført af en nordisk Kunstner, som har været opvokset og opdraget i sit Hørb. Overalt i Billederne findes nordiske Motiver og ingen sydlandske. Saaledes ser vi paa Billedet af Dhrenes og Juplens Skabelse en Hjort, en Stork, Hane og Høne, Ræven, der løber med en Gaa, og Uglen med en Mus i Kløerne. Paa Billedet af Planternes Skabelse ser vi Gran og Fyrretræer, men ingen Palmer. Og hvor Gud skaber Fiskene i Havet, ses en Val og saa udpræget nordisk et Dyr som en Søhund.

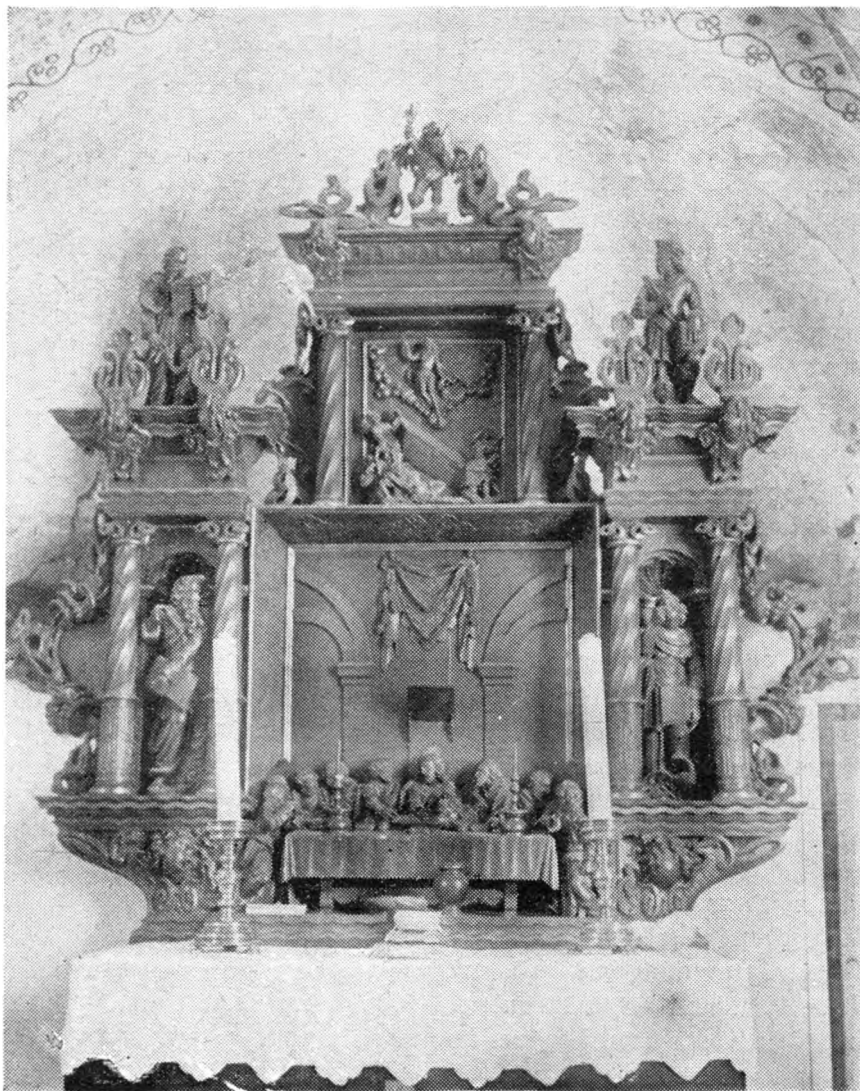
De dekorative Drager er ganske fortrinlig gjort. Ikke to af dem er ens, og de er malet med eendommeligt Lune. Den Vort af Ajern og Egeblade, der findes omkring Billedet af Gvas Skabelse, er saa smuk, at der næppe paa Kalkmalerier i nogen anden dansk Kirke findes noget tilsvarende.

Restaureringen vil efterhaanden blive fortsat, idet Partiet bag Alteret skal bringes tilbage til sin oprindelige Skikkelse med Blindinger i

Muren, hvor de gamle rundbuede Vinduer har siddet. Kirkens gamle Riste, der sidder indmuret her, vil blive taget ud og Træværket ved Siderne af Alteret vil blive fjernet, saa der bliver fritstaaende Alter med „Dørgang“ omkring.

Selve Altertablen er — ligesom

noget østerlandsk Indtræk; dog er der foran det anbragt de østerlandske Røgelse- og Renselseskar. Judas, der sidder længst tilhøjre, er ikke til at tage fejl af; han vender sit brødefulde Ansigt bort og knuger i sin Haand Bøsen med de 30 Sølvpenge. I Baggrunden

Altartablen i Østfke Kirke.

Prædikestolen — et rigt Billedskærerarbejde fra Rokotiden. Maaske det Egetræ, som i 1672 blev malet første Gang. Midterpartiet, hvis Skikkelser ikke er Relief men udfaarne i fuld Figur, forestiller den hellige Nadver. Kristus sidder under en Baldakin med et helt Lam paa Fædet foran sig. Nogle Brødligger spredt omkring paa det dugdækkede Bord, som ingenlunde gør

er udfaaert to rundbuede Portaler. Ovenfor ses i det mindre Felt Kristi Opstandelse; man ser Risten, hvoraf Kristus svæber op i en Sky, medens de harniskklædte Romersoldater kaster sig til Jorden eller skyder. Mellem Søjlern: ved Altertablens Sider og ovenover disse er udfaaert de 4 Evgangeli-ster. Vi henviser isørigt til hørstaaende Billeder, der giver det ved-

ste Indtrækt af denne Altartavle, som ganske vist i sin Udførelse er ret naab, men det er dog med Ætætte, at den i en tidligere Kirkebeskrivelse er betegnet som et tarveligt Arbejde.

Prædikestolen, der er udfaaert i samme Stil, har i sine Felter 4 symbolske Figurer i Troen Kærlighedsdygden, Haabet og Vægedommen.

Paa Altartavlen hænger en gammel fjælden Messinghægel fra 1759. Med Sølv- og Guldraad er der udført et stort Broderi paa den, forestillende Kristus paa Korset, Maria og Johannes.

De to svære Malmhæstager paa Alteret er skæntet i 1692 af Stifterne af Grebskabet Knuthenborg, Gehejmeraad Eggert Christoffer v. Knuth og hans Frue Søster Verche; deres Vaaben er indgraveret paa Stagerne. Ligeledes er Kirkens sølvforghyldte Kalk og Disk skæntet af Fru Søster Verche. Altetavlen og det forsølvede Døbefad er skæntet af Sognepræsten Provst Rosod Ancher efter 46 Aars Tjeneste her.

Døbefonten, der ogsaa skæntes paa hosstaaende Interiørbillede, er af ny Dato og uden Interesse. Den store Messing-Uhsekrone er uden Insription.

Under Taarnhælvningen er der et Pulpitur med Orgel. Taarnrummet er aabent ved Spidsbue ind til Skibet, hvorimod der er Rundbue mellem dette og Koret, og en sæt Mellemting af Spids- og Rundbue ind til Vandholmskirken.

Taarnet er forsynet med Uhr og 2 Klokker, hvoraf den ene er en Omstøbning fra 1824, medens den anden bærer følgende Insription:

„Denne Klokke er befojet til Guds Ære og Østøfte Khrædes Bændels 1596, da Jomfru Sofia Gyldebjergens hvar Abbedisse og Forsbaar til denne Kirke“. Hændes Vaaben,

en Nøgle, ses paa Klokkens ene Side.

I gammel Tid ringedes til Strifte hver Lørdag Efterm. Kl. 2, for at hidkalde de Folk fra de nærmestliggende Dyer, der vilde til Alters om Søndagen, „at Tjenesten i Kirken om Søndagen ikke skal forhæles, og de da om Lørdagen lade sig overhøre af Guds Ords Tjenere, og annamme den hellige Absolution. Men de andre fvaliggende Dyer komme om Søndagen betimeligt“, som det hedder hos Trojel, og videre: „Alle Dnsdage holdes her Bededage, og da prædikes Børnelærdommen for Ungdommen, ja endog de Gamle, og da examineres Ungfolk, som agte at gaae til det højbærdige Sakrament. Om højtidelige Fester stæer Froprædiken, Høimesse og Aftenfang, at Tjenestebud kan og komme til Kirke, som ei kan komme til Høimesse.

De havde af Arilds Tid været eftærnævnte, som paa saadant skulle vare: 1) Sognepræsten, 2) Kapellanen, 3) Degnen, 4) Stølemesteren, som lærer Ungdommen at læse og scribe Dansk, samt dagligen lærer dennem Katekismus med Lutheri Forklaringer, og i Kirken Dnsdage og hellige Dage at pryde Sangen med Stolens Ungdom udi Choret.

Qvinderne, naar de ginge til Kirke, brugte over dennom deres Skjorter af adskillige Farver, at de og paa andre Tider dennom kunde bruge at gaae udi uden videre Beklædning. De og vel brugte til Prydselse blankt Sølv og forghyldt, at naar Saadant blev gammelt og forslidt, buede Stykkerne at gjemme.

Endelig skal vi omtale de 4 gamle Vagten, som er indsat i Koret's Sidemure. De tre af dem er saa slidte og forvitrede, at man

ikke kan thde Indskriften paa dem. Men den fjerde, der sidder i Sgdsiden, har ligget over Sognepræsten, Provst Jørgen Christiernsen, som døde 1593 efter at have været Sognepræst i Østøfte siden 1542 og Provst i Fuglse Herred siden 1547. Han afløste Hr. Bether Baaske Wellesjus, der af Maribo Klosterraad var ansat før Reformationen, men i 1527 med Ed forbandt sig til at prædike den evangeliske Lære, hvilket han derefter gjorde i mange Aar.

Provst Jørgen Christiernsen var en i sin Tid meget fremragende og bellært Mand. Han skrev om sine Forretninger i Fuglse Herred en „Provstebog“, hvorfra mange værdifulde historiske Oplysninger er hentet. Man har desværre kun Rogerts Afskrifter af den, medens Originalen er bortkommen. Den ældste Kirkebog i Østøfte er fra 1730 og uden Interesse.

Det var Jørgen Christiernsen, der med saa stor Nidkæmhed drog Omsorg for, at „den ugadelige Maling“ (Kalkmalerierne) i Herredets Kirker blev overkalkede eller paa anden Maade tilintetgjort. Mere rosbærdigt er det at han virkede for en bedre Indhegning af Kirkegaardene, for at de løsgaaende Svin ikke skulde oplode Eigene, som det saa ofte stete. Endvidere arbejdede denne klinge Provst i Fællesskab med Provsten i Musse Herred for, at de mere velhabende Kirker skulde komme de fattige Kirker til Hjælp med Laan, for at deres „Byghældighed“ kunde blive afhjulpen.

Rogert skriver om Jørgen Christiernsen, at han var „alt hvad en Provst burde være: lærd, lovkæm, retfærdig, arbejdsom, aarvaagen, sagtmødig, nidkær og fornustig — en dyrebær Mand i en jaar ond og liberlig Tid.

Skovlænge Kirke.

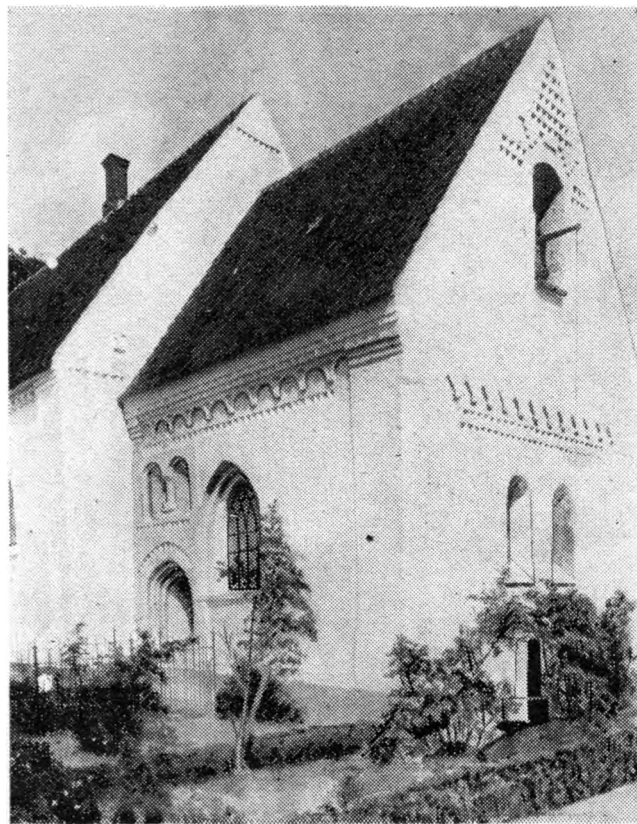
Skovlænge Kirke stammer fra den romanske Periode og har ligesom de andre Munkhuse-Kirker oprindelig haft fladt Loft, som senere er erstattet med nogle smukke Svælbinger. Kirken, der er opført af røde Munkesten, som nu er overkalkede, har oprindelig kun bestaaet af Kor og Skib. Det gavltakkede Waabenhus er tilhugget senere; men naar, ved man ikke, man sæbner her som de fleste andre Steder Data. Koret er forsynet med store spidsbuede Vinduer, men i Skibet er endnu grimme iigerammede Vinduer, der ser dobbelt grelt ud, fordi Kirken ellers er saa velholdt. Man ser endnu Nicherne efter de oprindelige rundbuede og mindre Vinduer. Paa Korets Sydside findes en meget smuk Portal over en nu tilmuret Indgang og over den to smaa Vinduesbuer, som er forbundet ved en muret Søjle. Klokkeren, der — som Billedet viser — har sin Plads i Vigtgablen er fra Tiden omkring 1460, men er uden Aarstal.

Kirkerummet gør et meget venligt, men noget ejendommeligt Indtryk ved sine høje Svælbinger med hvid Bund og rundhuggede røde Ribber.

Kirkens største Seværdigheder er Prædikestolen og Altertablen. Prædikestolen bærer i fire Felter Billederne af Evangelisterne Mathæus, Marcus, Lucas og Johannes.

Saa vel Stolen som Lydhimlen er smukt udfaaer, og ved en Restauration for nogle Aar siden opmalet paany, men i lidt for skinnende Farver. En Indskrift for

Dgfaa den pragtfuldt udfaaer Altertable er 1632 skænket af Sognepræst Jens Jacobsen Ribber og hans Hustru. I den meget store Tables øverste Felt ses Kristus

Skovlænge Kirke.

tæller, at Prædikestolen af Jens Jacobsen Ribber, Sognepræst til Skovlænge og Gurrebø, og Hustru Anna Due, er skænket 1633 Guld til Gode, Kirken til Prydelje og Guds Børn til et godt Eksempel.

paa Korset med Johannes og Marie paa hver sin Side, det nederste Felt viser Nadverbordet, og ved Siden af Felterne ses Kristus, Moses og fire Apostelskikkelser.

Ved Alteret er henstillet et stort Træepitafium over det gamle

Præstepar, som berigede og forstønnede deres Kirke ved disse store Gaber; det har oprindelig staaet ved en af Murene i Koret, hvor Egteparret ligesaa er begravet. Det var i høj Grad ærefælg, om dette Mindesmærke over Kirkens Belgørere kunde blive istandsat og opstillet.

I Skibet hænger en Malmhæskrone, hvis Indskrift oplyser, at den 1709 er skænket Kirken af Hr. Mogens Rahr, Sognepræst til Søllested, Skovlænge og Gurrebh, og hans ædle gudselkende Hustru, Barbara Ane Muller, som ligger under Alteret begravet.

Endelig har Kirken 1907 faaet skænket et nyt Pulpitur og et Harmonien af Menigheden.

Indtil 1634 udgjorde Skovlænge og Gurrebh et Pastorat; men det nævnte Aar blev de skilt; Gurrebh blev lagt under Rye og Skovlænge under Søllested. I 1692 blev der atter foretaget en Forandring, saaledes at Skovlænge, Gurrebh og Søllested blev et Pastorat. Endelig vendte man 1842 tilbage til den gamle Ordning med Gurrebh som Annex til Skovlænge, og den er siden bibeholdt.

Af Præsterne skal kun nævnes:

Niels Andersen Hede, der var Præst her fra 1570 til 1591, var en saare stridbar Mand. Da hans Degn en Gang havde drillet ham, tog han en slem Hævn. Han mødte Degnen paa Vejen mellem Skovlænge og Gurrebh og gab ham en saa farbarlig Draagt Brygl, at Degnen maatte bæres hjem og holde Sengen i nogen Tid. 1779 blev Præsten stæbnet for Probsterteten for at have viet en Tjenestekarl til en gift Kone. Manden, Ole Bonde, der havde en Gaard i Torpe, var rømt af Landet for et

Mord, og da Konen senere blev svanger med Tjenestekarlen Jens Jhde, viede Præsten dem, skønt man ikke vidste, om Manden var død eller levende, og skønt der ikke var foretaget Skilsmisse. Den

Jens Jacoben Riber, der skænkede baade Prædikestol og Altertable til Skovlænge Kirke, var Præst her fra 1598 til sin Død 1634. Han var Søn af Biskop Mathias Vejle i Odense.

Det indre af Skovlænge Kirke med Prædikestol og Altertable.

dortrømte Ole Bonde opnaaede senere Benaadning og vendte hjem, hvorefter han stæbnede baade sin Kone og Præsten. Hvorledes det gik Konen med de to Mænd vides ikke; men Hr. Niels havde nær mistet baade Kjøle og Krabe, men slap dog tilsidst med en stor Bøde.

Magnus Sørensen Rahr, der skænkede Lysekronen, var Præst i Søllested-Skovlænge fra 1697 til 1722; hans første Kone, Barbara Ane Muller, en Præsteente fra Horslund, døde 1709 og blev, som nævnt, begravet under Alteret i Skovlænge Kirke.

Gurreby Kirke.

Gurreby var indtil 1634 Anneks til Skovlænge, var derefter indtil 1692 Anneks til Ryde, var fra 1692 til 1842 forenet med Skovlænge og Søllested og har siden båret Anneks til Skovlænge.

Gurreby Kirke er opført af røde Mursten, der nu er overhvidtede. Den har oprindelig bestaaet af Skib og Kor med fladt Loft og rundbuede Vinduer. Senere er Baahuset paa Sidsiden tilhæget og Hvelvinger indmuret i Skib og Kor, som samtidigt har faaet spidsbuede Vinduer. Allersidst — antagelig 1797 er Kirken bleven forsynet med det uskønne Bindingsværkstaarn paa Vestgavlen.

Paa Nordstien ser man, som Billedet viser, endnu Spor af den gamle Portal over den forlængst tilmurede Kvindeindgang, og baade her, paa Sidsiden og i Kor-muren finder man tillige Spor af de gamle rundbuede Vinduer. Korsets Gavl er prydet med Blændinger og Murstensforfringer; det samme gælder Gavlen i Baahuset, som er opført foran den gamle Indgangsportal.

Paa Skibets og Korsets Hvelvinger findes Nester af Ralkmalerier og Ornament, samt paa den ene Side af Korbuen Lützow'ernes Baaben og paa den anden en Plade, der fortæller, at Kirkenes Patron den højædle og velbaarne Herre Hr. Oberst Frederik Lützow til

Gammelgaard 1708 har ladet Kirken istandsætte og forsynet med Ornament.

te ses en Fremstilling af Abraham, der er ifærd med at ofre Isak. Sønnen knæler foran Offer-

Gurreby Kirke.

Prædikestolen er gammel, men tarvelig.

Saa vel den Granit-Døbefont som det udhængte Messingbækket er af betydelig Alder. I det sidstnæv-

net, Abraham staar med et drabeligt Sværd i den opløftede Haand og foroven ses en bevæget Skikkelse, som holder hans Arm tilbage. Ved den ene Side staar

Buffen, som bliver ofret i Stedet for Isak.

I Koret findes en gammel ud-
skaarret Præstestol.

Altertablen bærer et Gipsrelief af Viæsens „Disciplene i Emaus“ og er prydet med et Crucifix for-
oven. Kalken bærer Lützow'ernes
Vaaben.

I Koret ligger en Grabsten med følgende Indskrift: Denne Sten
haver ærlige og gudfrygtige Ma-

trone Maren Grifsdatter Helmers
ladet lægge til Amindelse over
hendes to salige Mænd. Den før-
ste højagtbare erfarende Mand Chri-
stoffer Wulff, forrige Apoteker udi
Odense, siden boede og døde i
Volskøbe Anno 1650 den 5. Ok-
tober i sit Alders 43 Aar. Den
anden ærlig og agtbare, vis og
velforstændig Mand Mads Clem-
mensens Herredsfoged i Sønderher-
red som boede og døde i Vols-

købe 1695 den 11. Martz i sit
Alders 77 Aar. Gud give dem en
ærefuld Opstandelse.

I Taarnet hænger to Klokker.
Den store er omstøbt 1820 af Gamst
i Københavnen. Den lille er 1640
skænket af Fru Dorothea Munk til
Sødal.

I Klokkebjælken jaar Aarstallet
1797, hvilket antagelig skal sige, at
Taarnet er paafat i det Aar.

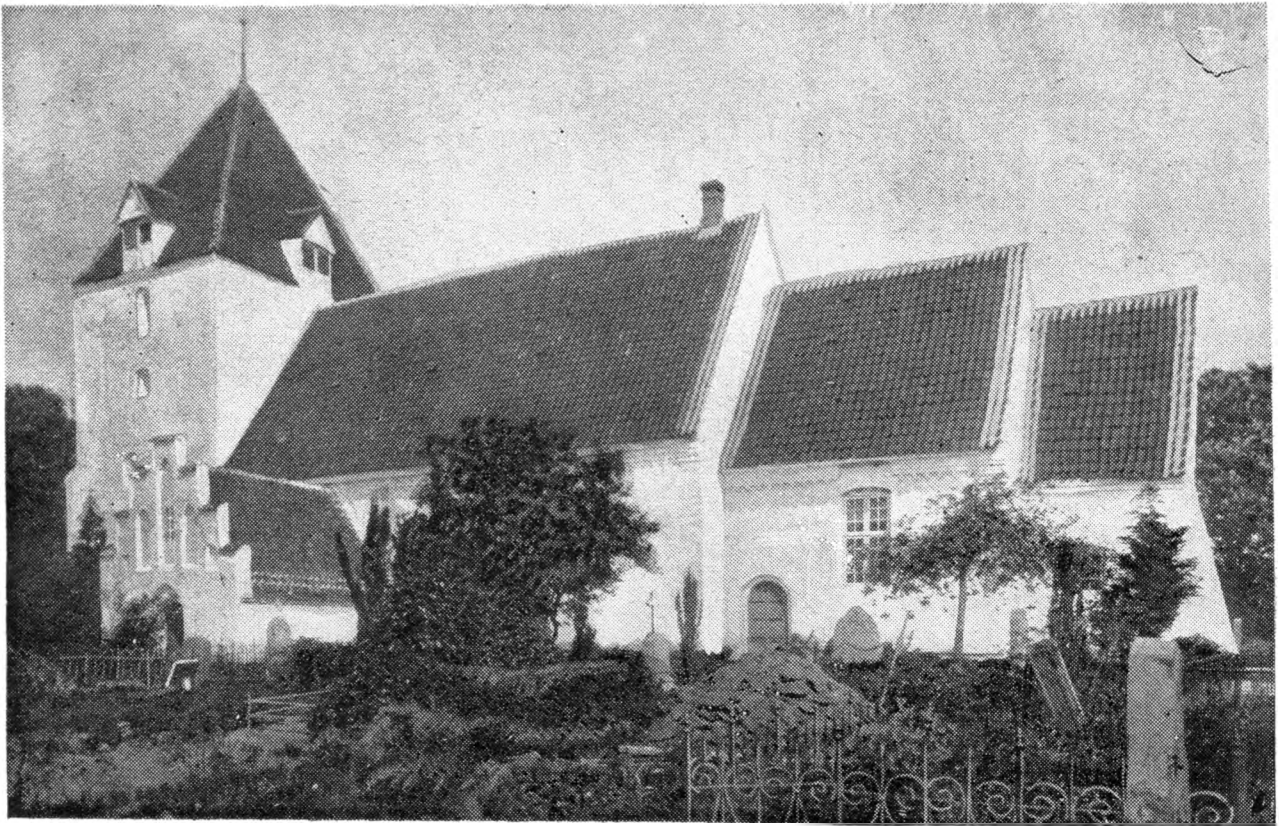

Sandby Kirke.

Sandby Kirke hørte tidtligere under Baroniet Christiansdal og gik ved Hovedgaardens Salg til Hardenberg med over til dette. Kirken er et smukt Indtryk og virker til-

her i Landet. Oprindelig har den kun bestaaet af Skib og Kor, senere er Taarnet — som i Mod-sætning til Skibet har Hvelving — bygget og faldt den lille Til-

Sydмур findes endnu den gamle lave Præsteindgang. De smaa rundbuede Vinduer er forlængst forbundne og erstattede med nogle almindelige ligerammede Vinduer

Sandby Kirke.

lige ejendommeligt ved de 4 Rbiste, der er anbragt i Taarnets Tag. Den er opført af røde Mursten, der nu er overhvidtede. Dens flade Loft og Sporene af de gamle rundbuede Vinduer fortæller, at den hører til den ældste Kirkestil-

bygning bag Koret. Paa Nord-siden af Skibet ses endnu Portalen over den tilmurede Rvindeindgang. Mandsindgangen var gennem Vaabehuset paa Sydsiden, ogsaa den er nu tilmuret, men Portalen er bevaret. I Korets

er, som ikke er nogen Prhd for Kirken.

Indgangen er nu i Vest-siden gennem Taarnet. I dette findes en stor Klokke fra 1567 med Indskriften: „Naar Gud er med os, Hvo er da imod os?“ Paa Taarn-

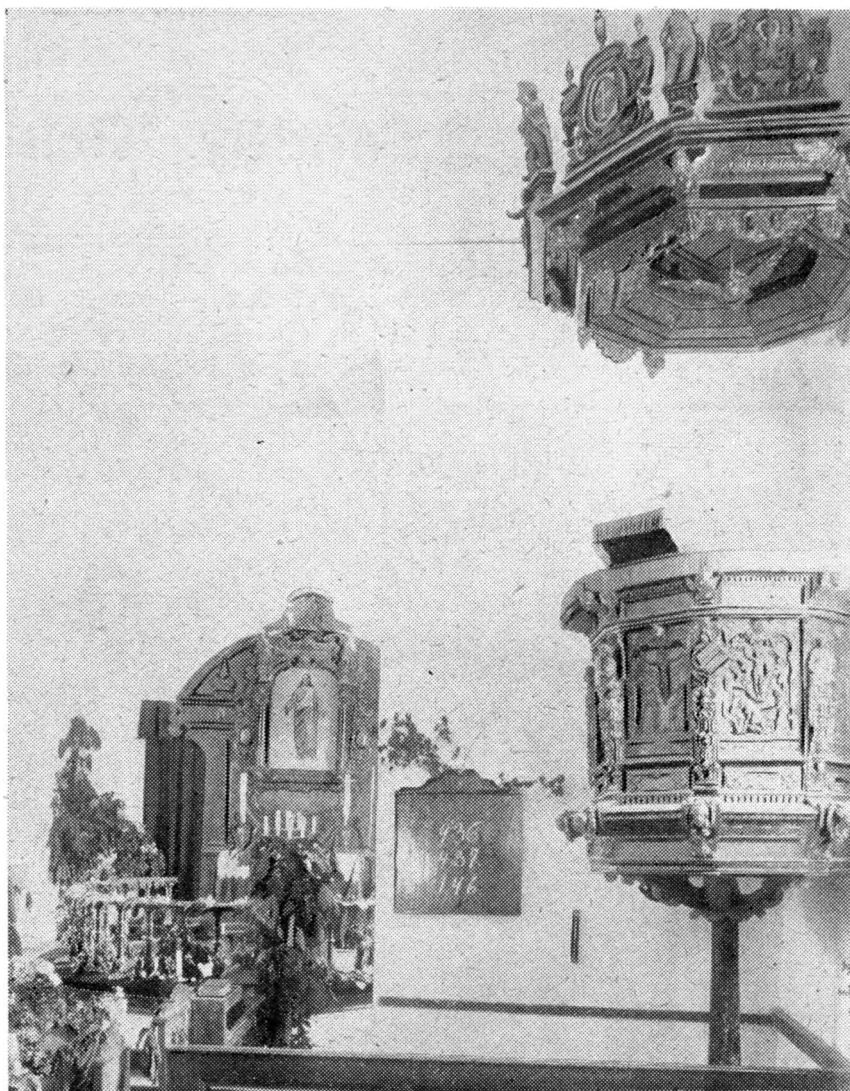
nets Loft findes Resterne af et fint udfaaaret Galleri i Renæssancestil; det har tidligere staaet om det gamle Orgel, der var anbragt øverst i Korbuuen med Indgang fra Prædikestolen. I det overhvalvede Lærnrum findes indmuret to store Vigtsten, der tidligere har ligget i Korgulbet. Den ene er ober Niels Vincent Lunge til Adferstrup og hans Hustru Kathrine Rosfenggaard, som var Søsterdatter til den mægtige Bisp Lage Urne. Niels Vincent Lunge kom gennem dette Slægtstak til Magt og Vre. Han blev Medlem af Rigets Raad, og virkede her som de katolske Biskoppers haandgangne Mand; han var saaledes med at dømme Hans Laufen og var desuden ibrig for Vedtagelsen af flere Bestemmelser til Bekæmpelse af Lutheranismen. Han var endvidere med blandt de Rigstraader, som under Folkerejsningen 1535 blev fængslet og ført som Fanger til Holsten. Aar et efter slap han fri mod at sværge Trokabsed til Christian den Tredie. Niels Lunge arbejdede Adferstrup efter sin Fader og købte eller arbejdede ogsaa senere Grimsted (Frederiksdal). Paa Vigtstenen staar: Herunder ligger ærlig og velbyrdig Mand Niels Vincent Lunge til Adferstrup i Laaland, som boede her med kære Hustru Kathrine Rosfenggaard. Han fik en ærlig og gudfrøgtig Udgang af denne Verden".

Den anden Vigtsten er anskaffet af Jens Willumsen i Sandbh, der døde 1670. Af den noget uthdelige Indskrift fremgaar at Stenen senere er overgaaet til andre; der nævnes saaledes en Jeppe Rasmussen; men om de alle er bleven begravet under den vides ikke. Indskriften slutter med en Forbandedelse over den, som vover at flytte Stenen fra dens Plads i Kirkegulbet.

Kirkens fornemste Prydelse er Prædikestolen, et hyperligt Billedskærerarbejde; den er 1632 skæn-

ket Kirken af dens daværende Præst, Hr. Lauritz Hansen Brun, der tidligere havde været Rektor i Raskfob; han var født 1601 og var Præst i Sandbh fra 1629 til 1644. I Lødhimlen findes en Due og Christian den Fjerdes Nabnetræk. Stolens Sider er ind-

Side af Korset. Fjerde Felt viser Opstandelsen; Bagten er stættet til Jorden, slagen af Forførelse; men i Stedet for at lade Englen løfte Stenen fra Graben, lader Kunstneren den løfte Laaget af en Kiste. Han har aabenbart ikke anet, at Kisten var et ukendt

Kirkens Indre: Prædikestolen.

delt i Felter. I det første ser man Adam og Eva under Kundskabens Træ, hvorfra Slangens Hoved stikker frem, hvissende til Eva. Det andet Felt viser Indskibningen i Arken; en lang Række af Dyr, Hejste, Elefanter, Geder o. m. a. er ved at gaa om Bord og alerbagest kommer Noah selv. Tredie Felt forestiller Korsfæstelsen med Marie og Johannes paa hver

Begreb i Jødeland paa Kristi Tid. Sidste Felt forestiller Himmelfarten; man ser Frelserens Ben forbinde i Skerne medens Apostlene knælende rækker Hænderne imod ham.

Altærtavlen er et smukt Billedskærerarbejde, ligeledes fra Christian den Fjerdes Tid den bærer Initialerne D. R. og R. D., antagelig de nu ukendte Giveres For-

hogstaber. Tablens oprindelige Midterparti er fjernet og erstattet med et nyere Maleri af Kristus.

Under Koret har der været et Gravkapel, som Anna Lunge og hendes Mand Knud Stensen til Grimsted indrettede omkring ved 1600; det er nu lukket. Bag Alteret findes Sacristiet, Kirkens yngste Del, hvorunder Knutherne til Christiansdal har haft en Begravelse. I Sacristiets ene Mur findes et Rum, lukket med en lille stærkt jernbeslaet Dør, hvor Kirkens hellige Skar tidligere har været opbevaret, i den anden Væg findes et aabent Rum til Røgelsekarene, og ude i Vaabenhuset findes et tilhørende til Viebandsstuaalen.

Paa Kirkegaarden ved Kirkens Nordmur findes Familien Dons Begravelse og i selve Kirkemuren er indsat en stor Marmortablet, der beretter at her hviler Statsraad Simon Andersen Dons til Frederiksbalg og begge hans Hustruer. Ved Kirkens nordøstre Hjørne hviler Rastløbetsmands mangeaarige Folketingsmand Peder Pedersen Rindby død 1879. Paa Graven findes en Mindesten, der fortæller, at en Kreds af Meningsfæller og Venner rejste Mindet som Tak for hans Virksomhed for den folkelige Sag.

Indtil 1679 var Sandby et selvstændigt Kalb, men dette Aar blev det tillagt Biskoppen, hvorved Kal-

det sank ned til at blive et Vicepastorat og dets Indtægter blev betydeligt indskrænkede.

fra 1729 til 1752. Han maatte nemlig ved Ed fralægge sig et Skindemenneskes Eigtelse for Utugt

Altartablen.

Præstehistorien er uden større Interesse. Mest omtalt er Hr. Oregers Jensen, der var Præst her og for at bære Fader til hendes Barn. Da hun hdermere havde aalivet Barnet, blev hun hentet.

Holeby Kirke.

Holeby Kirke er ikke videre anseelig, men maa regnes med blandt de ældste lollandske Kirker. Den var i katolsk Tid indviet til St. Christophorus, hvis Navn fandtes paa den gamle Altertable, der blev kasseret efter Reformationen. Den anden Altertable, der anskaffedes 1590, kostede $8\frac{1}{2}$ Daler til Snekkeren og 32 Daler 24 St. til Maleren; den nuværende Altertable er et tarveligt nhere Maleri af Kristus paa Korset, omgivet af en Træramme, der er malet som imiteret Marmor. Paa de gamle Stole, som forlængst er fjerne, var udstaaret Munke- og Abbediskehoveder samt Aarstallet 1504.

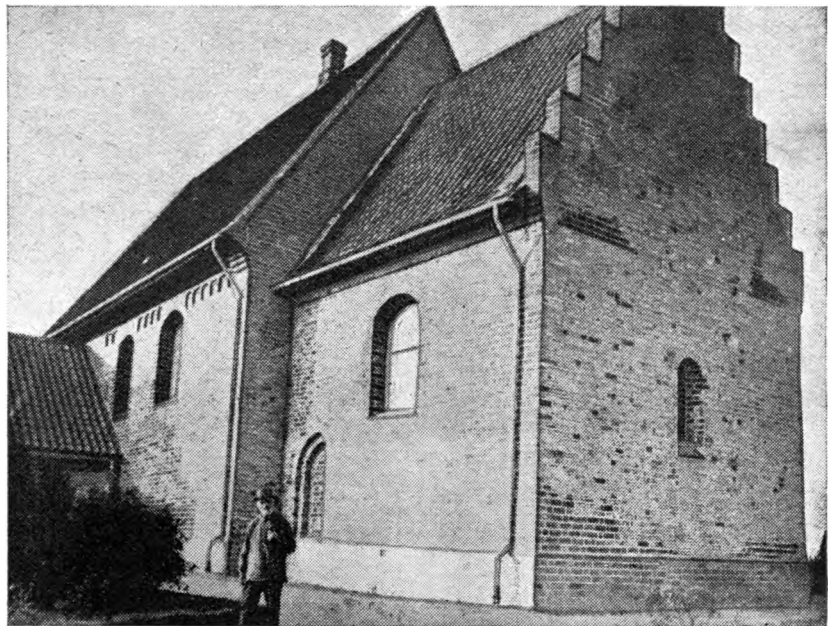
Kirken tilhører Søholt. Den består af Skib og Kor, samt et langt hngre Vaabenhus mod Syd, alt sammen opført af røde Munkesten. Paa Nordfiden ses endnu den smukke Portalindsatning over den gamle forlængst tilmurede Kvindeindgang. Ligeledes er der Spor i Muren af en Præsteindgang paa Syd siden af Koret. Vinduerne sidder usædvanlig højt. Fordybningerne i Muren, hvor de gamle rundbuede Vinduer har siddet, ses baade udvendig og indvendig fra.

Der blev i 1718 anbragt et Taarn af Bindingsværk paa Kirken. Stiftamtmand Lihou lod det bygge, og hans Søn skænkede Kirkekloffen i 1746. Men det viste sig saa, at Taarnet ikke kunde holde til Hystel-

fen ved Klokkeeringning, og det maatte igen nedbrydes. Kloffen er nu anbragt i den vestlige Gavl.

Kirkens Indgang er gennem Vaabenhuset. Her findes i Muren indsat en Vigsten fra Slutningen af det 16. Aarhundrede over „erlig oc

Aarstallet 1581. Prædikestolen er et gammelt Snitværk med latinske Skriftsprog. Døbefonten er af Marmor og usædvanlig stor; dens Gulning er opfyldt med Cement. Nederst i Kirken er der et lille Pulpitur, hvorpaa staar et lille Orgel.

Holeby Kirke.

belact Mand Her Mogens Pedersen, fordum Herreds (foged) over Fuglse Herred“.

I Kirken findes ingen Hvalbindeger; baade Skib og Kor har fladt Loft, og er stilt ved rund Korbu. Altertablen har vi omtalt ovenfor. Udfestagerne er forsynet med Bogtaber og Bomærker samt

I Korets Mur er indsat en Vigsten, hvis Indskrift fortæller:

„Dette Sobekammer hører den Guds Mand Hr. Knud Jørgensen Holmer til, som waar fød paa Elleholm i Blegind den 13. Juni Anno 1648. Deponeret Anno 1670, kaldet til Feld-Præst i den skaanske Krig den 26. August Anno 1676. Kommen i Egteskab med salig Di-

drieh Kenfels Efterleberfke den dhd-
derige Matrone Elisabeth Wulf i
Nykøbing 24. Maj 1677."

Han blev Sognepræst i Høleby
Bursø 1680, døde 1708 og hviler
her sammen med sin Hustru og de-
deres Børn.

Han klagede ober, at hans For-
gænger Hans Hansen havde været
faa doven, at han ikke efterlod sig
noget skriftligt om Kirkeforretning-
erne i de sidste 20 Aar af hans
Embedstid. Var Hr. Holmers For-
gænger slem i denne Henseende, faa
blev hans Efterfølger — hans Søn
Diderich Holmer — værre i anden
Henseende. Rohde skriver, at Me-
nighederne maatte „nøjes“ med det-
te „forvildede Hoved“ fra 1706 til
1735 og citerer om ham følgende
karakteristiske Skriftsprog: 1. Mo-
sebog 9,21. Og han drak af Vi-
nen og blev drukken og blottede

sig osv. Ordspr. 20,1. Vin gør en
Spotter, stærk Drik gør en Værmer.
Sirach 42,18. Se ikke til nogen
for Dejligheds Skyld, sæt dig ikke
midt iblandt Kvinder."

Se dette er jo ogsaa en Slags
Biografi.

Ved den vestlige Side af Vaa-
benhuset ligger en Grabsten ober
Præsten Herman Juglsang (1735—
1779) som i en Alder af henved
60 Aar giftede sig for 3. Gang.
Ligeledes findes paa Kirkegaarden
en Grabsten ober Pastor J. A
Braes, der døde her 1831.

Endvidere har der i Kirken lig-
get en Grabsten ober salig Inger
Hansdatter, født i Taagerup Præ-
stegaard 1638, en Søster til den
Pastor Hans Hanssøn, hvis velbe-
varede Ligsten findes i Taagerup
Kirke. Hendes Grabsten maa nu en-
ten være bortkommen eller helt op-

slidt, thi vi har ikke kunnet finde
den. Hun var først gift i 4 Aar
med Jørgen Hansen, der døde som
Præst i Høleby under Svenskefri-
krigen, og derefter var hun gift i
22 Aar med den ovenomtalte do-
ne Hans Hansen, og sad endelig
Enke i 20 Aar. Ved hendes Bryl-
lup med Hr. Jørgen digtede Bendt
Eriksen følgende Verslinjer, hvis
forrejte Bogstaver tilfammen udgør
hans Navn:

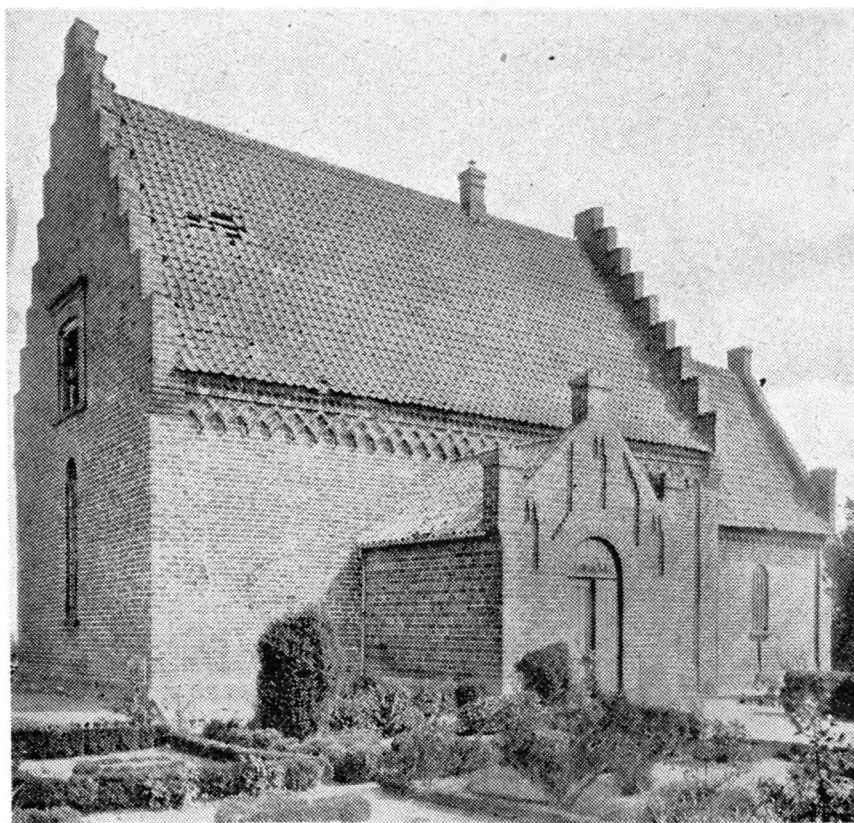
VaadeSølv og Guld langt overgaar
En Hustru from og dhdig.
Nu ved jeg den, der sliq een raar
Der er vor Herre lydig;
Thi det er Hr. Jørgen Hansen,
En Præst alt til Guds Ære.
Ret Inger Hansdatter hans Ven
Ja skal hans Hustru være.
Christ', lad dem læng' at lebe maa
Saa frydelig tilfammen
Evindelia dia tjen' da
Nu og i Himmeria. Amen.

Bursø Kirke.

Bursø Kirke, der tilhører Eieren af Søholt, er bygget paa samme Maade som Krønge Kirke og antagelig paa samme Tid, i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede. Kirken var i den katolske Tid indviet til St. Dionysius. Den er opført af røde Muresten og bestaar af Skib, Kor og Vaabenhus — intet Taarn. Vaabenhuset, der vender mod Syd og har Hvelving, er dog først bygget ved en Restauration i 70'erne, da Kirken ogsaa fik ny Klokke. Denne bærer Års-tallet 1877 i Romertal. Paa Kirkens Nordside ses den tilmurede Rindes-Indgang. Ved Arkitekturen fortjener særlig de smukke, kunstfærdigt murede Gesimser at fremhæves. Beklægt nok har Kirken ikke saaledes som Krønge bevarer sine oprindelige smukke, rundbuede Vinduer, med blinde Indsatser. Man har vel ønsket noget mere Syd end disse gav Udgang for og har indsat større Vinduer paa de gamle Plads, ganske ordinære jernrammede Vinduer. I Koret's Vestgavl blev det gamle Vindue dog kun tilmuret, og her ser man den smukke Form, som Vinduerne oprindelig havde. Ganske ejendommeligt er det, at Muren under de 3 Rindesvinduer er tilhugget i Relief med en Hilsøjle fra Vinduerne nedefter. De gamle Portalindfatninger er bevarer mod Nord og Syd.

Baade Kor og Skib har fladt Loft. Der er rundbuet Muraabning mellem Kor og Skib, og i Koret's ene Hjørne er der en lille

overjt en Fremstilling af Guds Dje med stærke Straaler til alle Sider. „Jehova“ staar der med hebraiske Skriftegn paa dette Ma-

Bursø Kirke.

ekstra Abning i Muren med Trappe ud til Prædikestolen i Skibet.

Altartablen er stærkt beskædet med Kobber og Messingornamenter, ganske smukt udhamrede. Denne Ramme indfatter et tarbeligt Maleri af Kristus i Getsemane, og

leri. Altaret's Malerystager er fra 1615.

Prædikestolen er ligesom Altaret beskædet med udhamrede Kobber-Ornamenter og bærer det Våbenske Vaaben, hvilket lader formode, at de er stænkede af Stiftamtmand Våben, som købte Søholt 1690.

og boede der til sin Død 1722. Paa Korsets Mur ved den ene Side af Alteret er et temmelig daarligt Kalkmaleri af Gud Fader holdende Kristus paa Korset foran sig. Desuden er der paa Muren malet en af de saakaldte Viedandspletter“.

Paa den anden Side of Alteret er der et indmuret Skab, hvor man — som det har været brugt fra gammel Tid — opbevarer Alterbæger, Brødbakke og Vinfande m. v. Af Alterbægeret er kun Foden antik, medens Skaalen er fra 1842. Vi finder paa Foden følgende Inskriftion:

„Anno 1609 har her ærlig och velbyrdig Mand Giieler Krufob af Bursø ladet befoste denne Kald og Tisch med Forghldning och Arbeidsløn och hederlig och wellert Mand Her Anders Jørgensen, Sogneprest er samme Sted har her gisbit Solbit hertil och det forerit til Bursø Kirke til en ebig Jhu-kommelse.“

Desuden er der indgraveret Giieler Krufobs og Hustru Magdalene Vindenovs Vaabener. Det var denne Krufob, der ejede Hovedgaarden Jøllerupgaard i Bursø.

Døbefonten er af Marmor og usædvanlig stor og smuk. Den har Form som et kæmpemæssigt Væger, Skantet og med Foden staaende nede i en Fordybning i Gulvet foran den tilmurede Dør i Kirkens Nordside. Udhugningen (gotisk Stil) er overordentlig veludført, saabel hvad Formen angaar som med Hensyn til de Blade i Relief, der pryder Fonten.

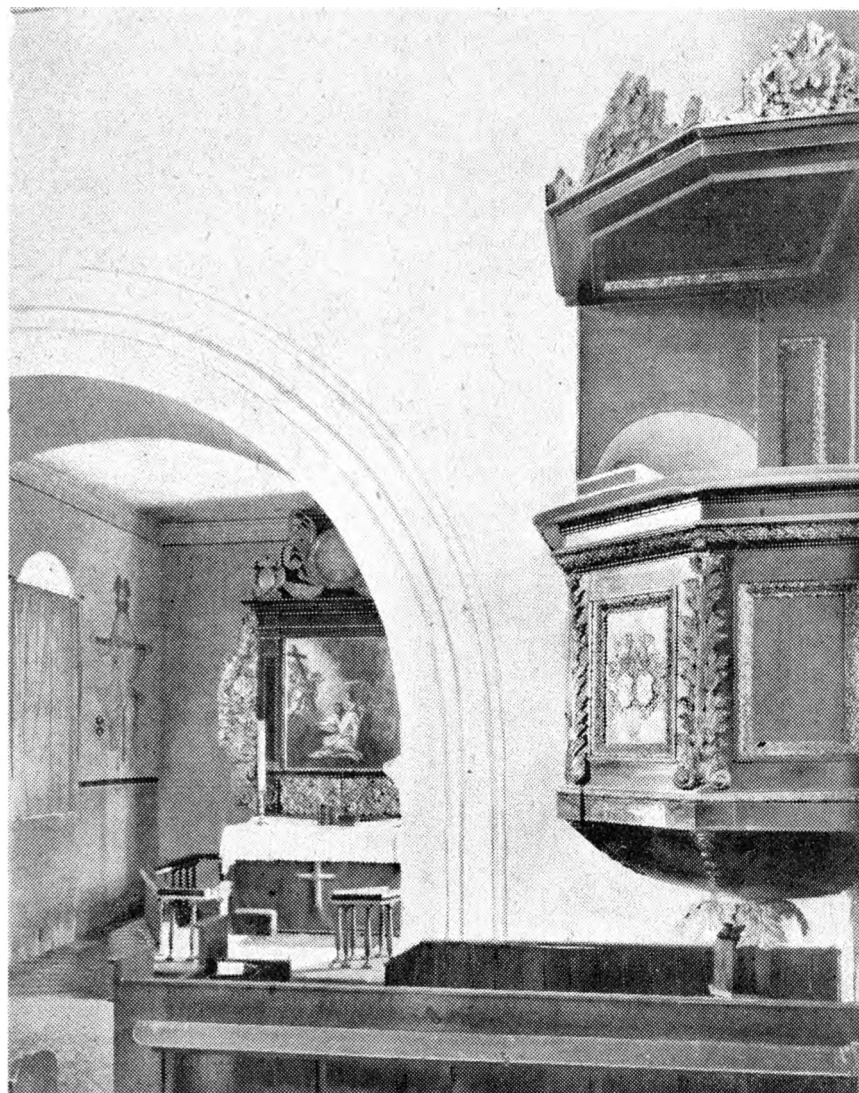
Nederst i Kirken er der et Pulpitur hvor det lille ny Orgel staar.

Bursø var fra Reformationen et Pastorat for sig med Krønge til Anneks, indtil det 1635 lagdes til Høleby.

Allerede ved Kongebrev af 1577 var det bleven paabudt, Bursø skulde bære Anneks til Høleby og Krønge Kirke; luffes, men Be-

folkningen satte sig imod det og fik Medhold af Kirkens Ejer, saa der i Stedet for blev ansat refiderrøve Kapellaner, som svarede en aarlig Afgift til Præsten i Høleby. Der berettes, at Anders Jørgensen Maas, der var Præst her fra 1583 til 1618, og som er nævnt paa Alterkalken — pludselig

bortviste han Morten Benstermands Boleriske, Agnete, fra Alterbordet og kom af den Grund i stærk Strid med Benstermand, der sad som en mægtig Herremand paa Krøngegaard. Sagen blev tilsidst indanket for Kongen, der afgjorde den i Herremandens Fævor, idet han udstedte et Kongebrev om

Bursø Kirkes Indre med Prædikestol og Altertable.

blev blind, fordi han var jærlig virksom for at faa Kongens Befaling om Nedlæggelse af Krønge Kirke gentaget. Vagester var han lige saa ibrig for at faa Befalingen ophævet, og det lykkedes da ogsaa, men om det hjalp paa Synet, beretter Historien intet om. Forøvrigt var samme Præst en brav og myndig Mand. 1588

Adelens Bolerster skulde bære anderledes stillet end andre usædelige Fruentimmere. Forøvrigt havde nok nogle af Præstens Forgængere intet at lade Morten Benstermand høre, thi Rhode fortæller om Kapellanen Hans Wiborg, at Gregers Degn 1575 fandt ham i Slagbænken hos sin Pige. Rhode tilføjer: Udfaldet kendes ikke. — Men den

urheldige Kapellan blev formodentlig suspenderet.

Om de øvrige Præster henvises til Holebø.

Paa Landemødet i Maribo Anno 1567 gav Kongens Lensmand Albret Dge Befaling til, at alle Kirkerne paa Volland skulde synes og Fortegnelse optages over de Mangler og Brøst, der fandtes. Den samtidige Provst Jørgen Christiernsen skriver i sin Visitationbog herom:

„Ved denne Visitation blev iblandt alle Jugsle Herreds Kirker Bursø befunden at være den armeste og mest forfaldne. Bursø Mænd have 15 Tønder Øl, som kaldes Almindsøl, at flemme og demme over, helst om Vordagen, hvilket Øl var bedre at bruges til Kirkens Bygning“.

De har altsaa ikke været Afholdsmænd i Bursø dengang, og de vedblev at „flemme og demme“ trods Provstens Paatale, thi han er utilfreds med dem ogsaa efter

sin Visitation 1578. Da klagede Præsten over, at Bønderne i Bursø ikke vilde føre hans Kirketiende til ham, men han maatte selv hente den paa Marken.

Marmor Døbefonten i Bursø Kirke.

I deres Beretning til Lensmanden om Kirkefænet skriver Provsterne (1586) om Bursø Kirke bl. a.:

„Denne Kirke er meget arm,

gandske oc aldelis Bygfeldig oc Brøsthaftig paa Mur, Tag, Vælder, Sparrer, Klodehuset, Vøbenhuset, Kyrkeløfft, Stole, Altarkleder, Viusestager, Kiste oc Staff att foruare udi Kyrkens Kald, Dist oc Messe kleder etc. etc. De skal denne Kirke icke komme til sin rette Bygd og Hæjd met hundert dalers besostning oc mere.

Kyrken haffuer udi forraad aff egen indkomst 18 daler. Item noh 33 daler, som Sognemende haffuer seg met scriftteligen forplittede at wille forhielpe til Kyrkens Bygning. De haffuer Sognepræsten Hr. Anders Maas bressuit udi Antuord, lydendis oc saa om det, forthet er“.

Endelig klagede Provsterne ogsaa over, at Kirkegaarden kun var heget med Tjørn, der ikke kunde hindre, at Svin brød ind og omrodede Grabene, hvorfor de beder om, „at den christne Øffrighed bilde oberbeje og betænke saadan Lejlighed, at christne Menneskers Lig og Grave maatte blive med Fred og Hellighed, som det bør sig“.

Taars Kirke.

Den smukt restaurerede Taars Kirke, der ligger saa lunt mellem høje Træer, hører til de allerældste paa Volland. Det kan historisk paa-
visees, at der allerede Aar 1119 blev uddelt Afslad for at samle ind til Kirkens Istandsættelse, og den er da formodentlig bygget af de første Kristne i denne Landsdel og indviet til St. Andreas. Den er senere ombygget af Biskop Absalon og opført af røde Mursten, et Materiale man jo ikke kendte før hans Tid.

Kirken har i ældre Tid nydt stor Anseelse; thi foruden i 1119 er der flere Gange senere udstedt Afsladsbreve til Fordel for den, saaledes i 1362, da Bisperne i Fyn, Jylland og Skaane lovede 40 Dages Gyns' orladelse til alle, som vilde forære Kirken Jord og Huse, Lys, Klæder o. lign. eller vilde søge Messje her. 1417 gaves Afslad til Fordel for Anskaffelse af et nyt Alter i Kirken. Yderligere er der Afsladsbreve fra 1434, 1477 og 1502. Med Undtagelse af det ældste fra 1119 opbevares alle Afsladsbrevene paa Drebbhgaard. Kirken tilhører Baroniet Guldborgland, som ogsaa har Vren af, at den er saa velbeholdt og navnlig ved senere Tiders Restaurering meget for-
staagende behandlet, saaledes 1859—61, hvilket Aarstal findes paa Taarnmurene tillige med Aarstallet 1668 og C. W. W. S. (d. v. s.

Christian Ulrich v. Hartstall til Ver-
ritsgaard).

Kirken har oprindeligt haft fladt Loft og er senere bleven forshnet

Indgang gennem Taarnets vestlige Mur, hvor der findes en smuk spidsbuet Portal. Hele Kirkens Længde er ca. 29 Meter, og Taarn-

Taars Kirke.

med Taarn og Hvælvinger. Paa Syd-
siden er et nyere Vaabenhus, der nu er indrettet til Vigkapel, efter at Kirken i 1859 har faaet

netts Højde ca. 23 Meter, det jst ved Restaurationen 1859—61 takkede Gable. Murene har overordentlig smukke Gesmiser og Forfi-

ringer. Paa Nordfiden ser man endnu Portalen over den forlængst tilmurede Kbindeindgang. Ligeledes ser man i Murene Spor af de gamle smaa og højstfidende, rundbuede Vinduer. De nubærende spidsbuede Vinduer er bleven indsat samtidig med, at Hvælvingerne blev indbyggede. Paa den indvendige Side af Murene over Hvælvingerne ser man endnu de rundbuede Vinduers Plad'er saavel som de gamle Bjælkehuller og Resten af Ornamenten, malede paa tynde, glat Kalkpuds med røde og gule Farver. Det er dog kun paa den nordre Mur, man endnu finder den 3 Fod brede Bort af smukt slagne romanske Ornamenten, hvis Stil viser, at Malingen maa være udført i Tiden omkring 1250.

Kirken har et smukt og rummeligt Indre præget af Velhøningen fra de fulerte Ruder, som er indsat i Vinduerne. Vaade Stib, Kor og Taarn er overhvælvede, og der er Siddepladser ogsaa i Taarnrummet. Tværs over Koret er der et pynteligt Jerngitter, som blev flyttet hertil fra den tidligere Kirke i Vigsnæs; det er fra 1702 og bærer Lehnernes Vaaben. I Alterbordet blev der i sin Tid i en Fordybning, som var dækket med en Marmorsten, fundet et Skrin med „Relikvier af de 11000 Jomfruer eller af St. Johannes's Arm“ (Paa Skrift: de brachio Sancti Johannis); dette opbevares nu i Nationalmuseet. Altertablen, hvoraf særlig Oberdelen er pænt forarbejdet, har et efter Rønderes Skøn godt udført Maleri af italiensk Stole, forestillende Kristus tilbords med Disciplene i Emaus (Luc. 24, 30—31). Det er købt af Udenrigsminister Rosenørn-Lehn paa en Rejse i Tyskland 1860. Skønt det er ganske smukt, foretrækker man dog nu at faa det ombyttet med den gamle udskaarne Altertable, som opbevares paa Berritzgaard, og som vi derfor bringer et Fotogra-

fi af i denne Forbindelse.

Den gamle Altertable har haft Plads i Majbølle Kirke, indtil den fik sin ny Altertable for 25 Aar siden. Oprindeligt stammer den fra Kapellet paa Drebbgaard, som ogsaa Indskriften angiver:

„Anno 1638 haffuer erlig oc velbyrdig Mand Fleming Ulfeldt *) til Drebbgaard oc hans Ejere Fru Anna Elizabeth von der Erøben ladet dette Capel fundere indvie oc forferdige, den allerhøieste Gud til Gode oc tienniste.“

ne er udskåret aldeles fritfiddende, saaledes at flere af dem kan flyttes ved Bordet. Naar den gamle Altertable nu igen skal til Gode og Værdighed, bør dens Farver bevares, som de er — den vil da blive en Prægt og Seværdighed i Taarns Kirke, trods sin noget klodsede og gammeldags naive Udførelse.

Alterbægeret er fra 1559 og de store Malmhøstager fra 1656, man læser paa dem: „Taarns Kirkestaa-

Den gamle Altertable fra Drebbgaard's Kapel.

Altertablen er skåret i samme Stil — tydelig af samme Kunstner — som Tablerne i Østøst og i Maribo Domkirke. Da sidstnævnte i 1890 skulde have Farvelægning i Stedet for Eggetrasmalingen, var Kunstmaleren paa Berritzgaard for at kopiere Farverne og Fordybningen efter den gamle Altertable. Midterfeltet forestiller jo den hellige Nadver og Figurer-

*) Corfitz Ulfeldts Broder.

ge giffene af Kalløe, Skillerup, Tuderød. Peder Heldt Anno 1656“.

Over Kordøren hænger et egetræs Krucifiks i halv Vegemåstrelse, og i Muren ind til Koret, ser man endnu en Fordybning bag Prædikestolen, hvor der i den katolske Tid har staaet et Sidealter.

Den gamle Sandtensdøbefont er for nogle Aar siden bleven erstattet med en ny Døbefont, støbt af Cement. Den tidligere Font var temmelig høj og havde rund Rum-

me, dannet af en eneste Sten og forsynet med raat udhuggede Skulpturer. Døbefadet af Messing er fra 1622.

Prædikestolen er fra Kristian d. 4. Tid — et rigt Billedskærerarbejde med de 4 Ebangelister i Felterne og med en Skantet Lydhjælmel over.

Kirken har et udmærket Varmeapparat, pænt installeret, og ligeledes et godt Orgel ovenover Indgangen. Midt i Kirken har Baron Rosenørn Lehn sin Stol og paa et Marmor-Epitafium i Kirken er ophængt Sølvtkrans, som er tænkt til Lehnbaron Chr. Rosenørn-Lehns Vaare 1899; den ene Krans er fra Funktionærer og Forpagtere, den anden fra Beboere paa Baroniet Guldborgland. Ligeledes er der i et Egetræskab ophængt en Del Sølvtkrans fra Dødsfald i Adelsfamilien.

I Vaabenhuset, der nu er Skapel, findes en Vigsten over Præsten Madz Hansen (død 1660), om hvem det fortælles, at han under Svenskekrigen blev tampet af nogle Fjender, fordi han paa Præ-

dikestolen havde sagt: „D, hvor mange Kroppe ere her, men J ere alle som hovedløse!“

Desuden findes en Vigsten med udhugget legemsstort Portræt af en gejstlig Mand; det er den Hr. Nicolaus, om hvem Rohde fortæller, at han Aar 1119 var Rector Ecclesiæ i Taars. Men Rohdes Oplysning kan næppe være rigtig, thi Aarstallet paa Stenen er i hvert Fald ikke det angivne, selv om det er meget utvilsomt. Det synes nærmest at være 1411. Af Indskriften langs Randen ses følgende:

„Anno Domini MCCCCXI in profesto natali sancti benedicti abbis . . . . . Nicolaus finciusci rector hujus ecclesiæ thornes“. Det gamle Bynavn for Taars var Thornes.

Kirkeklokken, som ikke bærer nogen Indskrift, er formentlig fra det 14. Aarhundrede.

Kirkegaarden er omgivet af høje Træer, hvoraf nogle er meget gamle, saaledes et Egetræ, der menes at være fra Dronning Margrethes Tid.

Paa Kirkegaarden findes en Kriegergrav med Jerngitter og Granitsten over de Soldater som i 1864 døde paa Berritzgaard, hvor der var indrettet Lazaret under Krigen. Af andre her paa Kirkegaarden begravede kan nævnes Præsten Laur. Nicolaj Hallager (død 1868), over hvem Menigheden har rejst et Monument. Endelig er der de adelige Grave i det nordvestlige Hjørne af Kirkegaarden. Her hviler Baroness E. S. Barner (død 1860) med hendes to Mænd, Baron D. D. Kaas-Lehn og S. Chr. Baron Rosenørn-Lehn, endvidere Udenrigsminister, Amhr. D. D. Baron Rosenørn-Lehn (død 1892) og hans Broder, Hoffægernester E. C. S. Baron Rosenørn-Lehn (død 1899) samt Enkebaronesse Benedicte Rosenørn-Lehn (død 17. Decbr. 1909).

Efter at Enkebaronessen var begravet, blev der opført en Sidelmur langs Gravstedet og samtidig opførtes en stor muret Portal ved Indgangen til Kirkegaarden, svarende til Kirkens Stil.

Taagerup Kirke.

Taagerup Kirke er en af de mere anseelige og interessante Landsbykirker paa Lolland. Dens brede Taarn og tykke Mure, som er opført af Munkestén, gør et meget solidt Indtryk.

Kirken stammer ligesom de fleste lollandske Landsbykirker fra Valdemarernes Tid, idet man kan konstatere, at den tidligere har haft det flade Loft og de smaa rundbuede Vinduer, der var karakteristisk for den Tids Kirkebygninger.

Kirken har tidligere tilhørt Egneren af Bremerbald, men ejes nu af Sognebeboerne, som overtog den for et Par Aar siden. I Slutningen af Firserne og Begyndelsen af Halvfemserne blev den underkastet en omfattende Restauration, som fuldførdtes 1893, saa at den nu er i udmærket Stand.

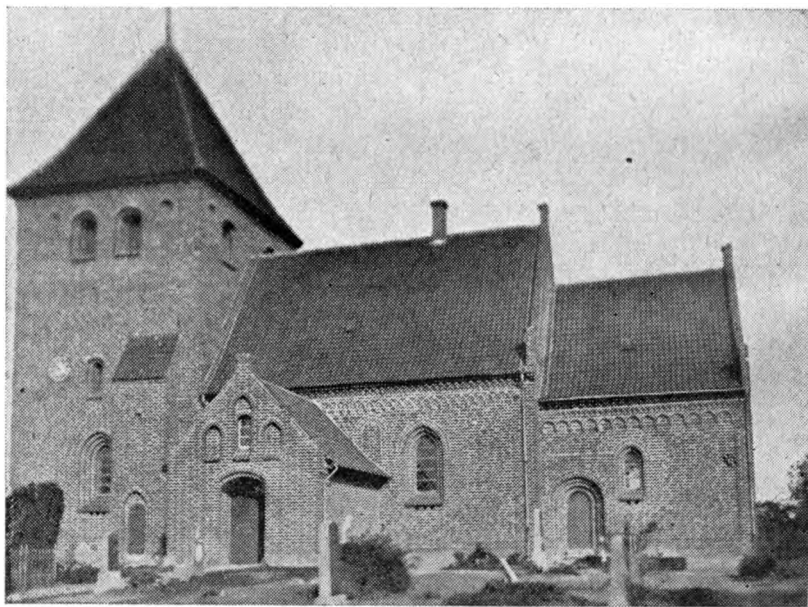
Kirken bestaar af Skib og Kor, Taarn mod Vest og Vaabenhús mod Syd, altsammen udført og forsynet med rødt Tegltag, som er pyramideformet paa Taarnet. Der ses Rejster af oprindelige rundbuede Vinduer og Døre; i Koret er der Bræsteindgang fra Sydsiden. De rundbuede Vinduer er spidsbuede og forsynet med blindebuede Krukker.

Indgangen til Kirken er gennem Vaabenhuset, som er uden Loft; Taget er smukt dekoreret. Herfra til Kirken er der rundbuet Muraabning, hvorimod saabel Taarn-

rummet som Koret er aaben ved Spidsbue ud mod Skibet.

Umiddelbart ved Indgangen staar den prægtige store Marmorsøbefont. Heri ligger et sikkert meget gammelt Fad af Messing, med en ufuldt og nu ulæselig Indskrift samt

Smule af de oprindelige, meget kraftige Farver blive staaende. Paa Prædikestolen er udfaaet to latinske Indskrifter fra Jeremias 1 og Romerbrevet 1. Prædikestolen er fra 1586 og var oprindelig anbragt over Kordøren; først ved en Re-

Taagerup Kirke.

en ret velbeholdt Fremstilling af Syndefaldet.

Altartablen er af ny Dato, malet af A. Dorph 1876; den forestiller Herrens Gang paa Søen, Peter gaar fra Skibet ud til ham men synker, da han tvibler.

Prædikestolen er af umalet Egetræ. Malingen har man fjærnet og kun paa den ene Side ladet en

Restauration af Kirken i 1829 blev Prædikestolen flyttet ned til sin nuværende Plads i Skibets sydsøstlige Hjørne.

I de øverste Hjørner af Kirkerummet ser man endnu de rundbuede Fordybninger i Muren, hvor der i den katolske Tid var anbragt Sidealtre. Som en Levning fra den Tid har man i Kirken fundet

et Kugelfar. I det hele taget har Kirken været meget anset i hine Tider og benævntes dengang „Vor Frue Kirke“. Sikkert lidet kendt er et Afsladsbrev, hvis latinske Tekst Trojel har opbevaret. Heri ser man, hvorledes de store Markeder i gammel Tid blev til.

Afsladsbrevet er dateret: Kom den 27. Marts 1470. Kardinalerne Angelus og Richardus kundgør heri, hvorledes de

„— af Beundring over den hellige Jomfru, Himlens Dronning, Gudmoderen, der i sin skinnende Stjerneborg glimrer som Morgenstjernen, og i Betragtning af, at hun som Barmhertigheds Moder, Kærligheds og Naadens Kilde, det menneskelige Køn^o blide Trøsterinde, ved sine instændige Forbønner intercederer hos hendes Søn for alle troende Syndere — ønsker at opmuntre disse til hendes ibrigere Dykkelse.“

Derfor vil Kardinalerne „love og skænke indtil evig Tid“ 100 Dages Afslad til alle bodfærdige Kristne, som aarlig med Andagt besøger Alteret i Taagerup Kirke paa den hellige Jomfrus Vebudelses-, Veisgelses-, Himmelfarts-, Fødselsdag eller paa Alterets Indvielsesdag — samt bidrager til Kirkens Vedligeholdelse.

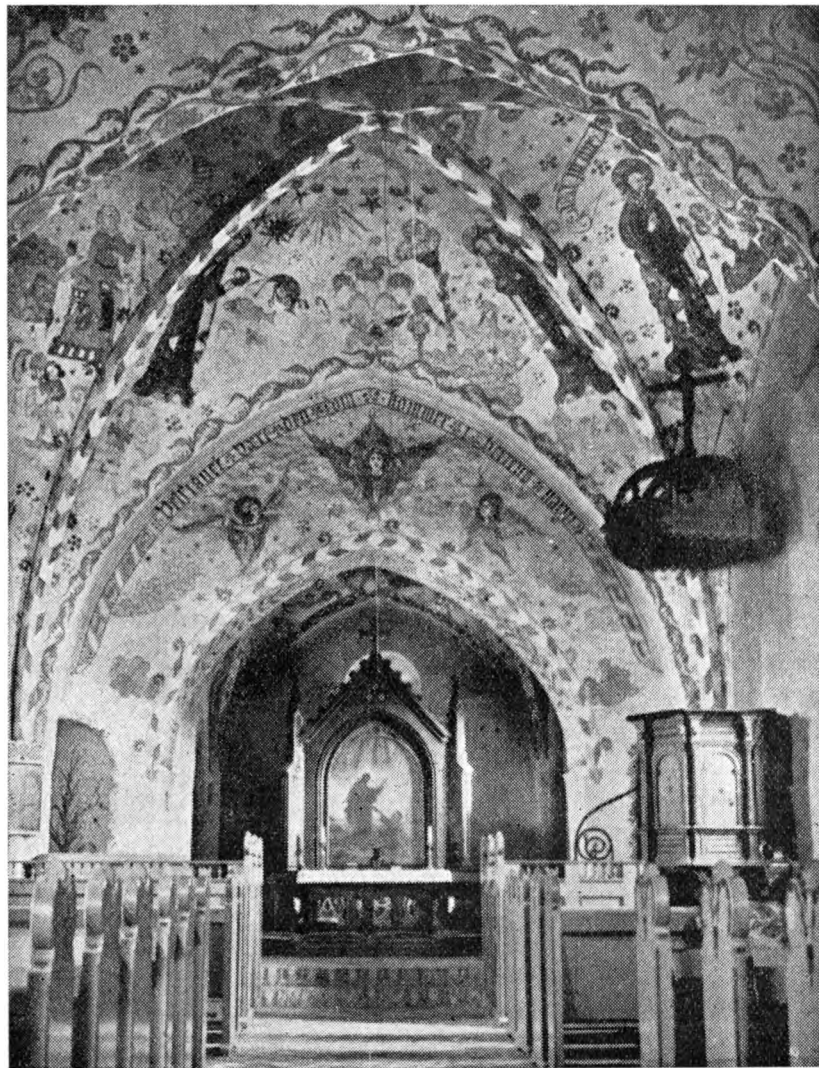
Det store Marked, hvis Oprindelse skuldes dette interessante Dokument, blev holdt i Taagerup hvert Aar paa Marie Besøgsdag den 2. Juli, lige indtil det i 1632 ved kongelig Befaling blev forflyttet til Rødbj „formedelst Hr. Hans Hanszons, 9de Præstis efter Reformationen, hans Ansøgning, af den Aarsag, at Landmandens Korn, som da kunde staae i sin bedste Flor og Grøde, blev opædt og fordærvet“ (nemlig ganske specielt — Præstens Korn).

— Vi har allerede i en tidligere Artikel beskrevet, hvor hensynsløst man i den første Tid efter Reformationen gik frem mod Kirkernes Kalkmalerier. Særlig var Probstens i Jugsle Herred, Jørgen Chri-

sternsen stræng i denne Henseende. Han skriver selv i sin Bisitatsbog efter et Besøg i Taagerup 1578:

„Probstens befalede endnu, som ofte forhen, at den slemme Maling i Kirken skulde udsløttes — item, Præsten blev paaminde- det, fordi der var 9 Faddere til et Barn.“

Paa ved Altertablen findes et lille, men ejendommeligt og smukt Billede af Jomfru Maria med den døde Frelser paa sit Skød. I Korhælvingen findes de paa Loftsfotografiet gengivne Billeder — 6 Afdelinger, — som forestiller Kristi Livelseshistorie, hans Opstandelse

Kirkens Indre.

Saa blev Malerierne i alle Kirkens Hælvinger overkalfet, men ved den før omtalte Restauration for 20 Aar siden, blev de igen opdækket i Korhælvingen og den øverste af Skibets Hælvinger. I de øvrige Hælvinger fandt man dem af saadan Art, at de for Sømmeligheds Skyld maatte dækkes igen og erstattes med andre Dekorationer.

og Dommedag.

1) Kristus for Pilatus, som sidder paa et Højsæde; ved hans Side staar en Dreng med Vandbækkenet.

2) Kristus hudstrygtes af 2 Mænd, med frygtelige Ansigter.

3) Korsfættelsen: Jesus korsfæstes mellem 2 Røvere: fra den bodfærdige Røver, ser man Sjælen fare ud og blive modtaget

af en Engel — derimod bliver den ubødfærdige Røbers Sjæl modtagen af en brun Djævel — denne sidste er anbragt paa en ejendommelig Maade saaledes paa Stenribben, at man ikke opdager den uden ved nøjere Eftersyn. Foroven ser man Sol og Måne. Ved Korsets Fod ses de hellige Kvinder og Johannes, som understøtter Maria, desuden en Høvidsmand med et Sværd i Haanden; paa et Baaad staar hans Ord (paa Latin) om Jesus: „Han var sandelig Guds Søn“.

4) **Gravlæggelsen:** Jesus lægges i Graven af Nikodemus og Josef af Arimataia, bagved staar den sørgende Maria og flere andre Kvinder.

5) **Opstandelsen:** Man ser Jesus som den, der har sejret over Døden, han træder frem med Sejrsfanen i sin Haand — rundt om ligger de sovende Vagtposter.

6) **Dommedag:** Man ser Jesus som Himmelfongen med Glorien om Hovedet. Johannes og Maria knæler ned for ham. Rundt om ser man de 4 Evangelisters Mærker, som heri Kirken desuden findes paa et Krucifix og en Vigsten i Laarnhvælvingen: Matthæus' en Engel, Marcus' en vinget Løve, Lucas' en vinget Ulve og Johannes: en Orn. Under disse Billeder ser man Dommedag afbildet: paa højre Side en Engel blæser i Vafun, og de døde staar op af Grabene — til Venstre ligeledes en Engel — derunder Helvede, et Ildsvælg, som opsluger Menneftene.

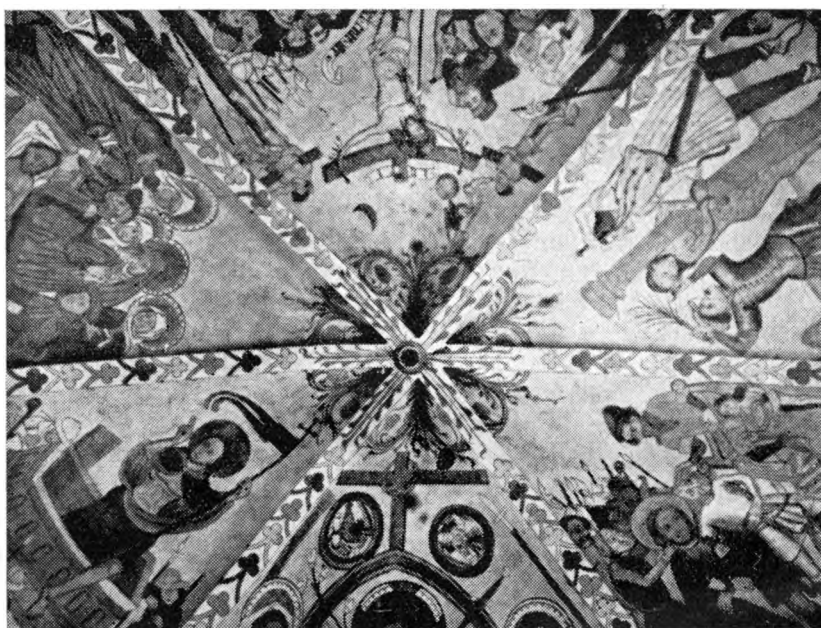
Disse Malerier er af Profæssør Kornerup hlevn stærkt restaurerede, saa at Farverne er meget klare. Efter de forskellige Skikkelser at domme, er Billederne nok fra Tiden ført før 1500.

I den næste Hvælving har Billederne et ældre Præg; de er mere oprindelige en Korets. Disse Billeder forestiller Stabelsen, Syndesfaldet og dets Følger. Herren sta-

ber de forskellige Dyr. Først Vanddyrene, ja der er ogsaa kommen 2 Havsruer med. Næste Billede: Herren skaber Landdyrene, en Hjort o. lign. Dernæst Adams og Evas Stabelse. Saa taler Herren indtrængende til Adam og Eva, han holder Adam i Haanden — bag ved dem ser man de 2 Træer, Livets og Kundskabens Træ. Det følgende Billede forestiller Fristelsen; man ser Adam og Eva tale med Slangen, som snor sig op i Træet;

Billeder i Hjørnerne; disse Billeder er dog saa uklare, at man ikke ved deres Betydning. Dog ser man i ge over Prædikestolen en Skikkelse med et frygteligt Dæbleffæs, som ikke er til at tage fejl af.

I de 2 bageste Hvælvinger findes ogsaa Kalkmalerier, men disse er ikke afbæftede, idet man ved Undersøgelsen af en enkelt Skappe, fandt Fremstillingen saa drastisk, at den som før nævnt ikke egner sig til Kirtemaleri i vor Tid. Disse

Parti af Kalkmalerierne i Loftet

den er afbildet med Kvinde' oned og Guldkrone. Dernæst hvorledes Adam og Eva udjages af Paradiset af en Engel; nu maa de leve paa en anden Maade — man ser Adam hugge Brænde, Eva spinder paa Len. I dette sidste Billede bærer de og de 2 Børn Klæder — paa de andre Billeder er de nøgne. Ejendommeligt er det at iagttage, hvordan Adams Træk efterhaanden er bleve ældre. Ved Stabelsen er han fremstillet som ganske ung, men siden har han Skæg.

Under disse Billeder, som er tydelige nok og forsynede med latinske Indskrifter, er anbragt smaa

Hvælvinger er forsynede med Skriftsteder paa Dansk, hovedsagelig fra Johannes' Skrifte.

I Laarnhvælvingen findes et gammelt, noget medtaget Krucifix; desuden en Vigsten. Denne har foroven en Afbildning: Jesus holder en Krone, som han vil sætte paa Hovedet af en gammel Mand i Præstedragt (Joh. Nabenb. 2. 10. Væ. tro indtil Døden, saa vil jeg gibe dig Livsens Krone). Forneved ser man Jakobs Kamp med Englen (1. Moseb. 32. 26.) Vigstenen bærer følgende Indskrift:

„Her i denne Begravelse hviler H. Hans Hansøn født her i Toage-

rup af Præstefolk 1627, blef Sognepræst 1655, kom i Egtelab 1638 med Abigael Sadolin, fød i Hørbøl af Præstefolk 1637, belfignet ved hende med 4 Børn Margareta, Karen og Abigael Maria og en Søn, Hans; Sønnen med tolv Døtre henføbede før deres Fæder, som døde 1685 4. Oktbr., hvilkens Dag han og blef ordineret efter 30 Aars aflagte Tjenste og 26 Aars fuldendte Egtelab. Dend e. d. ste og eneste Datter kommen i di Egtelab med hans Succesore H. Johannes Sidenborg — samtlige vedkommende til Greminde loed dette befofte 1685.“

I Laarnet findes 2 Klofter, som har en smuk Klang. Den største er uden Indskrift; den mindste har derimod en meget tydelig Indskrift, som fortæller, at Kloften er skænket af „erlig og belbyrdig Mand“ Holger Wibe til Højbygaard, hans Frue og Laagerup Sognefolk 1616.

Ved Baabenhuset staar en belbe-

baret Runesten, som er fundet 1868 i Hjerremark. Af ejendommelige Digsten paa Kirkegaarden findes et Sandstensmindesmærke rejst af Beboerne i Laagerup og Errindlev over et Par unge Egtelab Sædler Hans Hansen og Hustru, som omkom ved Stormfloden 13. November 1872, desuden den ejendommelige Grabsten over de 5 Børn, som indebrændte paa Søfjed.

Af Præster kan nævnes: Hr. Peter lebede omkring 1530 og var formodentlig den sidste katolske Præst. Hr. Christen Madsen lebede omkring 1560; han var ret alsvig. Foruden at være Præst, var han tillige Degn, tækkede selv sine Huse og gjorde selv sine Spader og Stoble.

Hr. Hans Maas blev kaldet her til 1611, døde 1614; om ham læses det „artige“ Rim:

Eaa hastig døde Hr. Hans Maas;
han var i Lærdom ingen Gaas,

før Munden satte han ej Gaas;
han evig have skal vor Ros.“

Under den før nævnte Hans Hansson (Brun), der var Præst her fra 1624 til 1653 blef Thorslunde lagt under Laagerup som Annekts.

En Præst, som har haft stor Betydning for Præsteembedet, er Egger Christen Schnabel Randrup, Præst fra 1799—1831. Han satte Præstegaardsjorden i udmærket Stand. Mange af de ældre Træer i Haven skuldes ham. Hans største Arbejde var dog Bygningen af Præstegaarden; Stuehuset blev færdigt i 1805 og vurderedes til den dengang ikke ringe Sum 2600 Rdlr., det har været godt opført fra først af. Bygmesteren, Hr. Lømmemester J. Bentzel i Rødbby fik det Studsmal, at Bygningen „indvendig var prydet med en Siirlighed, som endog overgaar Overflagers Fordringer;“ denne „Siirlighed“ kan endnu ses i de smukt udfaarne gammeltdags Dørgerichter.

Thorslunde Kirke.

Thorslunde Kirke var i den fæltolste Tid indviet til St. Peter og er i Følge et gammelt Pergamentbrev bygget Aar 1440. Dog kan der godt før den Tid have været en anden Kirke; thi der er Historiefribere, som paaftaar, at Thorslunde er et af de ældst beboede Steder i Landet paa Grund af det herlige Vand, vore ældste Forfædre fandt i Thorslunde Kilde.

Kirken er bygget af røde Muresten, og indtil 1870 var dens Ydre lige saa tarbeligt som dens Indre er endnu. Kirken havde dengang et Vaabenhus af Vindingsbævt og et lille Trætaarn mod Syd. Begge Dele er nu fjærnet, og Baroniet Sønderkarle, som ejer Kirken, har ved Restaurationen 1870 forshynet Kirken med et smukt Taarn mod Vest og i det hele ført Kirken tilbage til den oprindelige Rundbuestil.

Kirkens Indgang er nu i Taarnets sydlige Side, og i Taarnet er der indrettet en med smukt Vælkloft forshynet Forhal, stilt fra Skibet ved en Dør. Paa den nordlige Side af Taarnet er der Dvngang til Kloften igennem en særstilt Udbygning.

Kirken og Taarnet er tæftet med røde Teglsten og har smukke Gesimsfer. Paa Korets Sydside ses den nu tilmurede Præsteindgang.

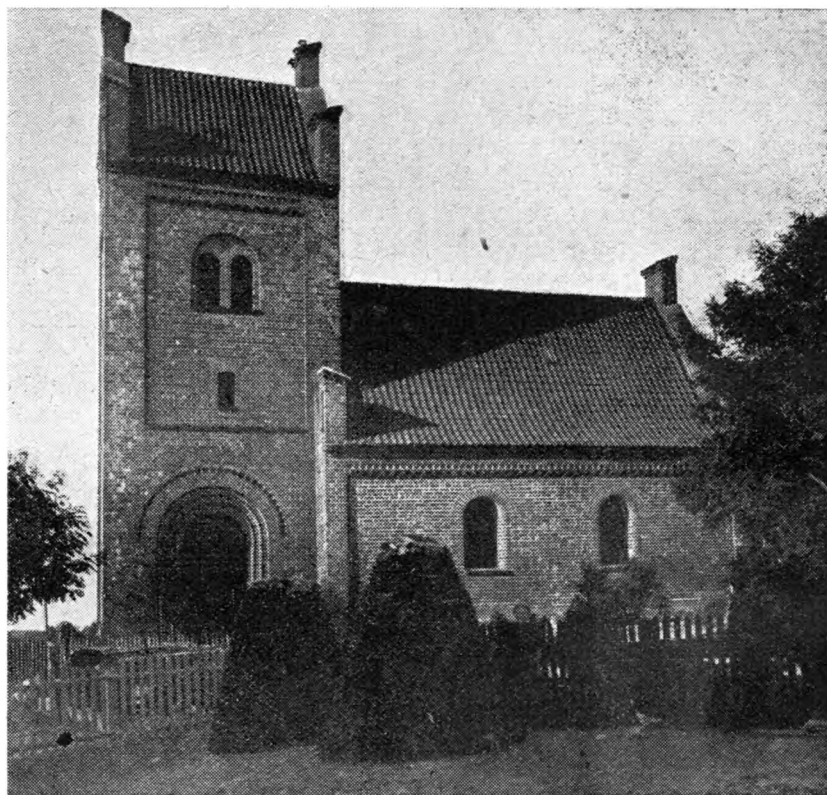
Om Kirkens Indre er der ikke stort at fortælle. Vaade Skib og Kor har fladt Loft. Granitdøbefonien er prydet med udhuggede Rebsnoninger og Rundbueornamenter. Prædikestolen er et ret tarbeligt Billedskærerarbejde og Altertablen endnu tarbeligere. Sidstnævnte er graamalet og delt i 6 Felter uden Indskrifter. Et daarl

ligt udført Maleri af Kristi Himelfart er fastgjort udenpaa Altertablen.

Til Slutning skal vi blot omtale Kirkens interessante Alterkalk,

se, indtil det i 1653 blev Anneks til Laagerup.

1585 blev det bestemt, at Thorslunde Kirke skulde nedbrydes, for at man derved kunde faa Materia-

Thorslunde Kirke.

der opbevares hos Læreren. Den bærer følgende Indskrift:

„Anno 1593 hæfver erlig och welbyrdig Mand Frederick Hobe thil Voserop: Høffvidsmand paa Nykøffving och Maleholm och hans fiere Høstru welbyrdig Fru Fru Sigel Urne Gifvet denne Kald och Disck thil Thorslunde Kirke. Gud aldsommedtiiste thil Vre: hand unde os alle ad lefve saa her: ad vi maa lefve hos hannem ævindelig. Amen.“

Thorslunde var Anneks til Fugl-

lier til en haardt tiltrængt Grundforbedring af Fugle Kirke. Til Held for Thorslunde blæste en Del af Fugle Kirke ned, før man fik begyndt paa Nedbrydningsarbejdet i Thorslunde, og Fugle Menighed blev saa henbitt til at søge Thorslunde Kirke, medens Fugle blev gjort i Stand. Derved blev man nødt til at søge Materialet andet Sted end først beregnet, og Thorslunde Kirke blev saaledes frelst fra Tilintetgørelsen.

Arninge Kirke.

Arninge Kirke, der bestaar af Skib, Kor med halbrund Afslutning og Waabenhus mod Sld, hører til de gamle romanske, der er opført af røde Munkesten og med fladt Loft og smaa rundbuede Vinduer. Loftet er senere erstattet med Hvelvinger, og de smaa Vinduer er 1830 erstattet af store spidsbuede. Murene er nu overhvidtede; men paa Loftet over Hvelvingerne ser man endnu Nicher efter de gamle Vinduer. Her findes ogsaa svage Rester af gamle Kalkmalerier, der oprindelig har været anbragt i Skibet under det flade Loft; men som ved Indmuringen af Hvelvingerne er kommen over disse. En af disse Restes, der findes ved et af de oprindelige Vinduer paa Sldmuren over Hvelvingerne forestiller en Mand, der isørt en stramtjiddende Dragt, staar foran et Træ; ovenover er et Baand med nogle Restes af Skrift. Ved Siden af ham er Tegninger af flere Figurer, som hver har været omfattet af en Kamme eller maaske snarere af Søjler. Om Vinduet er en smal romansk Bordt.

Paa den nordre Væg under Hvelvingerne har man ved en tidligere Restaurering fundet et velbeholdt, men nu atter tildækket Maleri, som forestiller Bebudelsen; man saa kun det øverste af Engelen og Mariafiguren; om Marias Hoved var en Glorie, over hvilken ses den hellige Dure med et Kors i Hæbet. Baggrunden om Figurerne var malet som et mønstret Tæppe. Farverne stod temmelig rent, og Ansigterne var ret godt tegnede og udtrykfulde.

Paa Loftet over Waabenhuset findes et gammelt Krucifiks og et gammelt Kirkeskib.

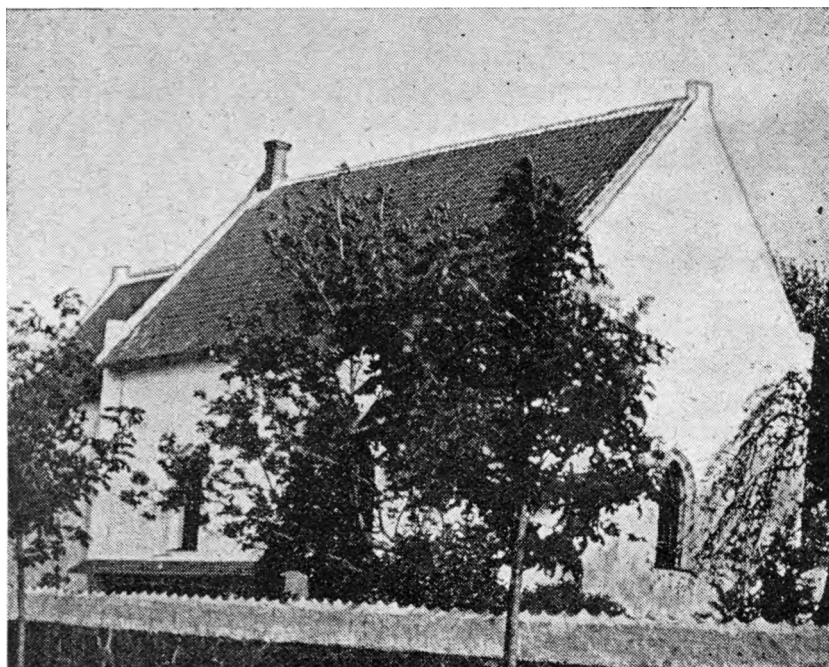
Alttertablen er et stort Billedskærerarbejde fra 1644 forestillende Nadveren. Et Sagn vil vide, at Billedskærerarbejdet i sin Tid er udført af en af Sognets Bønder, der har stænknet dette sit Livsvært til Kirken. Dette er dog næppe

ejendommelig Barokstil paa et højt, snoet Jodstykke; den er fra 1542. Bækket er af Messing med Aars-tallet 1687.

Kirkebøssen er fra 1709; den bærer Indskriften:

Gøre vel mod de arme,
Saa Gud sig over jer forbarme

Ved Kirkens vestlige Ende ligger en gammel Digsten med Aars-

Arninge Kirke.

rigtigt; i al Fald peger de ved en tidligere Restaurering fundne to Waabener ikke i denne Retning; men Bogstaverne G. R. K. og G. M. S. som fandtes sammen med Waabnene giver ingen Oplysninger i saa Henseende.

Prædikestolen er et Billedskærerarbejde, stammende fra samme Tidrum som Alttertablen.

Døbefonten er af Egtræ i en

tallet 1619, men ellers væsellig Indskrift; den har tidligere haft Plads i Kirken.

Kirkegaarden er omgivet af et Dige af hugne Granisten, ved dens nordlige Side staar Klokketuret, der rummer to Klokker. Den store er af en ualmindelig fin Klang, og er 1728 foræret Kirken af Hjort Sandorph. Den lille Klokke er isørt i Kjøbstod 1645.

Købelev Kirke.

Købelev Kirke har tidligere hørt under Frederiksdal (Grimsted), men er for mange Aar siden overgaaet til Sognets Gje. Det er en stor og smukt vedligeholdt Kirke bestaaende af Kor, Skib og Taarn. I tidligere Tid har der været et Kapel paa Nordsiden — bygget omkring 1690 af den rige Justitsraad Hofmann til Frederiksdal og anvendt som Begravelse for ham og hans Kone — og et Waabenhus med Indgang paa Sydsiden; begge disse Bygninger er nu nedrevne, og Indgangen henlyttet til Vestgablen i Taarnet. Men Portalen over den gamle Indgang paa Sydsiden ses endnu i Muren.

Kirken, der stammer fra Valdemarstiden, er opført af røde Mursten. Oprindelig har den kun bestaaet af Kor og Skib og haft fladt Loft og smaa rundbuede Vinduer. Senere er Taarnet tilbygget, og Hvelvingerne indmuret. Taarnet er i Tidens Løb undergaaet flere Forandringer; en Tid lang havde det pyramideformet Tag og var forsynet med et Uhr, som Slægten Lunge, der ejede Frederiksdal i Tidens omkring 1520—1620, havde skænket. For ca. 40 Aar siden blev det forhøjet betydeligt og fik sin nuværende Form, der sikkert er den oprindelige. Taarnets Gable er prydet med Blendinger, og Kirkens Mure og da navnlig Korgablen har meget smukke Murstensforfæring.

Paa Sydsiden findes i Jernantre Tallet 1641, der enten hidrører fra Waabenhuset eller Taarnet, eller er bleven indsat ved en eller anden større Reparation af Kirken.

Taarnet er forsynet med en muret Vindeltrappe og har to Klokker. Den lille er 1607 skænket af

the v. Reventlow, Grevinde af Knuthenborg, Friherreinde til Varonierne Christiansdal og Konradsborg, Frue til Grimsted.

Vor Kirke fik sin Zir, Vorherre faar sin Vte. Hver Sjæl i Sognet kan Af Klokkens Lyd smukt lære at søge Herrens Huus

Købelev Kirke.

Ellen Marsblin og Knud Rudi, som paa nævnte Tidspunkt ejede Rudsbjerggaard, men havde Forbindelse de har haft med Købelev Kirke er ikke oplyst. Mulig er Klokkeren overført eller erhvervet fra en anden Kirke.

Den store Klokke bærer følgende Indskrift:

Anno 1754 er denne Klokke støbt og bekostet af Fru Ida Margre-

og elste hennem ret saa bliver vor Herfads Ros ej heller slet forgældt.

Indgangen er som nævnt i Taarnet, hvorfra en stor Spidsbue aabner sig ind mod Kirken. I Taarnrummet, der har fladt Loft og anvendes som Waabenhus, findes en Mængde Vgsten, der tidligere har dækket over Begravelser i Kirkens Midtergang. Paa flere af Vgste-

nene er Indskriften ganske ulæselig.

Paa en af Stenene læses:

Herunder hviler den udi Libe belagtede og fromme Mand Poul Andersen forhen Sognefoged her udi Røbelev og Selvejer af Glostrupgaard. Han døde d:n 7. Juni og blev begravet den 11. i samme Maaned Aar 1728 udi hans Alders 63 Aar. Gud gibe ham en glædelig Opstandelse paa Dommens Dag sammen med alle sine.

Flere af Vigstenene er lagt over Kirkens Præster; en af dem bærer Indskriften:

Herunder hviler nu salig hos Gud Jacob Pedersen Top fordmul Sognepræst her til Røbelev udi 24 Aar og 6 Maanedes Aar 1691 blev han tillige kaldet til Sognepræst i Vindeby, hvor han var den første Sognepræst efter Annekteringen.

Paa en af de Stene, hvis Skrift er tildels ulæselig kan man stabe sig til Sæmningerne: „Herunder hviler de Afsøde som ovensatte Epitafium va . . .“. Man kan sikkert gaa ud fra, at denne Sten har ligget oppe i Koret under det Epitafium over Præsten Danchel; som nu hænger nede i Kirken. Epitafiet er et Maleri af Præsten og hans Hustru; det bærer Indskriften:

Dette Epitafium er opsat over hæderlig og bellærd Mand Hr. Povel Danchel Sognepræst udi Røbelev som døde Anno 1668 den 3. Mars med hans kære Hustru Kristine Zachariasdatter som døde 1662 i Oktober.

Gud gibe dem en glædelig Opstandelse.

Kirken har endnu et Epitafium, en Marmortablet, der er indsat over Korbuen og bærer Indskriften:

Her hviler Fru Anna Ingeborg Paaste tilligemed en elsket Søn. Hun var født paa Bødstrup i Sjælland den 10. April 1757 ved Hr. Generalauditor Joachim Warner Paaste og Fru Christiane Buchal. Hun indgik i Ægteskab den 30. November 1787

med Joachim Warner Paaste Kgl. Maj. Rancelliraad og Ejer af Frederiksdal i Lolland. Hun den oprigtige og kærlige Ægtefælle, den fromme og gode Moder for lod den 12. April 1794 hendes dybtbærgende Mand, tvende Børn og Venner, der føler Tabet ved hendes Bærd. Huset nyder hun Lønningen for sin retfærdige Vandel.

Jøbrigt er Kirken prydet med et Maleri af gamle Provst Heltweg og en Buste af Biskop Müller. Maleriet har følgende Inscription:

Den 16. Præst efter Reformationen Hans Frederik Heltweg tjente i Menigheden 59 Aar, deraf en Menestetalder i Røbelev, hvor Sognekolk jatte ham dette Minde.

Endelig findes der et Fotografi af Pastor Ewaldsen.

I Skibet staar nogle gamle Kirkestole; den ene bærer Navnet Kirstine Zachariasdatter 1646 og har altsaa tilhørt Pastor Danchels Kone; to andre Stole er ligeledes fra 1646; de er mærkede: Ditto Jensen Kuld og N. S. S.

Prædikestolen er et af de administrative gamle Billedskærerarbejder med de 4 Evangelister paa Søjlerne. Mellem Stolen og Muren er indsat et Stykke, der oprindelig ikke har hørt til Prædikestolen, men er forarbejdet af en stedlig Kraft, som har prydet det med et velment Maleri af St. Peder. Stolen bærer 4 Navne og Aarstallet 1593. Blandt Navnene er Provsten Hans Ipsen, der var Præst i Røbelev fra 1572 til 1607. De tre andre Navne er formodentlig Kirkebørgernes, det er Hr. Lav Sun, Hinse Christensen og Jens Raft.

Døbefonten er af udhugget Granit. Altertablen er et Maleri: Madverden af Ehlersberg 1841.

I Skibet hænger en Ufsekrone, der bærer følgende omstændelige Indskrift:

Anno 1627 den 9. September er denne Ufsekrone giben af Kgl. Maj. til Danmark og Norge højtbetroede Kammeraad og

Obertrigskommissarius i Norge Johan Jeronymus Hofmann samt hans velbaarne Fruie Whitmelder Peters. Gud til Gode og Kirken til Veprydhelse.

Bemeldte Hr. og Fru Hofmann er de før nævnte Gæster af Frederiksdal, som lod Kapellet paa Kirkens Nordside opføre og indrette til Familiebegravelse.

Paa Skibets østlige Væg, over Triumfbuen ud mod Skibet, fandt man i 1883 en Del meget uheldige Rester af Kalkmalerier, som ikke var malet paa den oprindelige gamle Pudsslade, men paa et nyere; hvad Malerierne forestillede kunde ikke forklares, tydeligst var en Mand, der klædt i kort Korte og snævre Bentlæder drager et Lod efter sig, tæt ved ham ses en laadden Arm med Klør. Efter Dragter og nogle Ornamentter maa Billederne være malet omkring ved 1480. Foruden denne Maling fandtes en anden paa et endnu yngre Pudslag, den bestod af Renaissanceornamentter, som omrammede Rester af danske Indskrifter, som vistnok vare Bibelsprog; der er malet omkring ved 1550. Malerierne blev atter overdækkede efter som det vilde være umuligt at riktituere dem.

— Paa den smukke Kirkegaard findes Grabminder over Provst Heltweg, Pastor Trøjel (Fader til den 1913 afdøde gamle Pastor Trøjel og Svigerfader til afdøde Rådmand Huis) samt Biskop Møllers to Hustruer Bodil Marie Thaulow, der blev Moder til Digteren Povel Møller, og Johanne Dortha Borchsenius, der i sit tidligere Ægteskab med Præsten H. C. Winther var bleven Moder til Digteren Chr. Winther. Efter de to Kvinders Navne staar der paa Stenen:

„Over af dem en Digters Moder, som i Glæde over Danmark blev Danmarks Glæde.“

Røbelev Præstegaard har altsaa Gæren af gennem en Kæde at have huset to af Danmarks berømte

Digtere, der begge i deres Digtning i ganske færlig Grad priste den danske Natur og det danske Folkets.

— Af Præstehistorierne skal her kun anføres, Probst Hans Ipsen, hvis Navn findes paa Prædikestolen, var berømt for sin Evne til at nedmane Spørgelser og andet Dandskab.

Paul Paulsen Danchel, hvis Epitafium hænger i Kirken var Præst her fra 1631 til 1668. Han levede i stadig Riv med den rige Otto Qvistow paa Glostrup. Da Præsten gav Herremanden raat for usødet blev han undfagt af ham og en Søndag skød Qvistow efter Præsten paa Prædikestolen, men var saa heldig ikke at ramme. Siden den Tid holdt Præsten altid Udlig gennem et lille Bindu ved Prædikestolen for at se om den brede Herremand havde Bøssen med, naar han

gik til Kirke. Efter hans Død skreb Præsten i Præsteprotokollen under en Fortegnelse over Herremandens Præstebidrag:

„Her er affstrevet det, som jeg i 6 Aar bekom af det ugudelige Menneske, Satans Søn og Belias Barn, hvilken den retfærdige Gud uden Tvivl betaler, eftersom han har handlet udi lebende Lide mod Herrens Tjener uforskyldt, for al det timelige foruden det aandelige Gode, hamnem bar bevisst i mange Maader, hvilken nu er bortkaldt til Regnskab — o Gud ske Lov.“

Samme Hr. Danchel oplevede forøvrigt under Svenskekrigen en lille Roman, idet han en Dag blev hjemløst af en Trup Ryttere, der vilde tvinge ham til at ulebere Føde og Klæder; det hele fik dog en heldig Ende, idet det viste sig at Ritmesteren, der anførte Rytterne var Danchels Brodersøn, der som Barn var kommet i Huset hos

ham, men var rendt sin Vej, fordi Præsten var altfor haard.

Jacob Pedersen Tap, hvis Digsten findes i Vaabenhuset, fik som nævnt paa Stenen, Vindeby Sogn lagt ind under Røbelev som Annekts.

Bernt Suhr var Præst i Røbelev og Vindeby fra 1706 til 1745. Fra ham nedstammer en lang Række Præster. Hans Søn og Sønnesøn efterfulgte ham i Embedet i Røbelev. En anden Sønnesøn var den bekendte Grosserer Suhr, Stiftteren af det store Københavnske Rømandshus.

Rasmus Møller var Præst i Røbelev og Vindeby fra 1802, i 1816 blev Vindeby udfkilt som selvstændigt Sogn, og han var derefter Sognepræst for Røbelev og Stiftsprobst indtil 1831, da han ved Vojens Død blev Biskop over Voland-Gallter Stift.

Vesterborg Kirke.

Vesterborg Kirke, der hører under Pederstrup, er opført af røde Munkestien i den gamle romanske Stil og har derfor oprindelig haft fladt Loft og smaa rundbuede Vinduer. Senere er der indbygget spidsbuede Hvælvinger i Kirken og indsat større Vinduer. Det lille Ryttertaarn paa Vestgablen er ogsaa fra en senere Tid.

Kirken er neppe undergaaet Udviklinger. Bortset fra Indsættelsen af de nye Vinduer, staar Skibets og Korets Mure endnu, som de har staaet siden Baldemarsdages Dage, kun har man ved Indbygningen af Hvælvinger været nødt til at styrke Murene ved nogle Støttepiller. Paa Nord siden ser man Portalen over den forlængst tilmurede Rindvindgang, og paa Syd siden har man for nogle Hundrede Aar siden opført Waabenhuset over den oprindelige Mandsindgang.

Koret har tresidet Afslutning, og Vestgablen er forsynet med Uhr. Waabenhuset er som Billedet viser prydet med Blendinger og Friser. I en af Villerne paa Nord siden findes Trappen op til Rummet over Hvælvingerne, hvorfra Trapper fører videre op til Trætaarnet med Kloften.

Kloften er støbt 1598, men omstøbt 1896.

I Kirkegulvet har tidligere ligget en Række Sten, der nu er optagne og anbragte dels i Waabenhusets Mur, dels i Vestgablen og dels i Kormuren.

I Kirken har der ligeledes været et Epitafium over Martin Vester-

mand til Pederstrup og Søholt, der døde 1610, Epitafiet nævnes i Dr. Barsens Beskrivelse fra 1833 og er ligeledes nævnt hos Trap i Udgaven af 1896, men findes ikke mere.

Indskriften paa Stenene i Waabenhuset er ukæselige med Undta-

beretter, at Birgitte Jensdatter er født i Warburg 1618, levede i Egtteskab i 27 Aar og døde paa Søgaard 1694. Egteparrets to Sønner, hvis Navne er anført paa Stenen, blev begge Præster, Jens i Vesterborg og Mauritz i Utersleb.

Vesterborg Kirke.

gelse af en, der bærer følgende Indskriftion:

Birgitte Jensdatter med sine tvende Søn er Mauritz og Jens Ruchrad lægger denne Sten over sin Husbond og Fader Theophilus Mauritz Ruchrad, født i Dvedsen 1611 boede siden i Søgaard i 29 Aar, hvor han døde 1668 i sin Alders 57 Aar.

En senere Tilføjeelse paa Stenen

Over Jens Ruchrad findes indmuret en Sten, hvis Skrift blandt andet oplyser, at Præsten døde 1704 og hans Kone Margrethe Rosenfeldt 1684. Ved Siden af denne Sten er indmuret en anden med Mindeord over Jens Ruchrads Svoger og Førgængere i Embedet Sognepræsten Henrik Brun og hans Hustru Marie Ruchrad.

En anden af de fra Guldet op-
tagne og indmurede Stene bærer
Årstallet 1316 og en Indskrift,
der fortæller, at den er lagt over
gudsfrøgtig Kinde Sofie Hansdatter.
Sandsynligvis er Stenen oprindelig
lagt over en Adelsmand, og
Århundredet derefter har Sofie
Hansdatter eller hendes Paarørende
uden videre taget den, og
forsynet den med en ny Indskrift.
Sige Fremgangsmaade er anvendt
flere Steder i tidligere Tider.

I Kirken findes endvidere et
Maleri af Biskop Peder Duzen
Bojsen samt en Mindetable af
Marmor over Biskoppen, Greb Chr.
Ditlef Reventlow og Lærer ved
Seminariet Andreas Hansen.

Kirken er ibrigt meget sparsomt
malt udshret. Prædikestolen er
prunkløs og forsynet med Skrift-
steder. Døbefonten er af Sandsten.
Altertablen er et Billedstærkarbejde
fra Tiden omkring 1700 og forsynet
med et Maleri, der viser
Kvinderne ved Graven.

Paa Korets østlige Hvælving-
kappe findes nogle Kalkmalerier,
der fremstiller Treenheden. Gud
Fader sidder i en mandelformet Glo-
rie med den Korsfæstede foran sig.
Foroven og forneden af Glorierne
er afbildet de fire Evangelisthø-
vler Englen, Ornen, Ogen og Le-
ven. Mæret stammer fra 1530
og er malet, efter at Hvælvingerne
er indbygget i Kirken; det er fint
malet og dekorativt arrangeret; men
egenlig Kunstværk har det ikke.

— Paa Kirkegaarden findes et
Gravmonument over Biskop Lu en
Bojsen, bestaaende af et stort Jærn-
stors med en Bispeskab og Table
ved Foden. Tabellen bærer følgen-
de Indskriftion:

Peder Eugen Bojsen født 16.
November 1762, død 10 Maj
1831. Præst for Vesterborg og
Virket i 43 Aar, Seminariefors-
tander i 29 Aar, Biskop over
Volland-Falsters Stift i 26 Aar;

Kommandeur af Dannebrog og
Dannebrogsmænd.

Ved Monumentets Fodstykke, der
hviler paa en gammel Væggen fin-
des en Marmor-table med Indskrif-
ten:

Ober deres Ven og Lærer rej-
ste Stiftets Præster og Skolelæ-
rere dette Minde.

— Vesterborg havde først Nord-
lunde til Anneks, men fik 1684 el-
ler 86 Virket i Stedet. Peder
Brandt, den daværende Gjer af Pe-
derstrup, købte nemlig Søgaard af
Sognepræsten Jens Michrad for
Spotpris mod at Michrad fik Vir-
ket lagt som Anneks til Vesterborg.
Peder Brandt fik samtidig Vejlia-
hed til ogsaa at indlemme Virket
Præstegaard i Godset.

1913 blev Virket udskilt som selv-
stændigt Sognesald.

Af Præstehistorierne skal anføres:
Provsten Hans Pedersen, der var
Præst i Vesterborg fra 1608 til
1628 var en ibrigt Gifter og lifte-
de sig jævnlig til at fiske i Vester-
borg Sø, hvilket ikke var tilladt.
Gjeren af Pedersrup passede saa
en Aften Præsten op, og da han
var ved at ro i Vand med sin
Fangst, lod Gudsejeren sine Folk
affyre Salve af løse Stue imod
ham. Et af Skuddene ramte Præ-
sten i Ansigtet, saa han blev fort
som en Reget og ikke var i Stand
til at prædike en hel Maaned efter.
Hans Eftermand Jens Hansen kom
længt værre af Sted. Hans Kone
anklagede ham nemlig for Utroskab,
og da hun kunde belægge sin An-
klage med Beviser, fik hun Skil-
smisjedom over ham, hvorefter Præ-
sten blev afskediget, og Konen til-
fendt Pension. — Ogsaa den nu-
værende Præst var det galt med. Det
var Henrik Brun, gift med en Ma-
rie Michrad, en Datter af Theophilus
Michrad paa Søgaard. Der blev
indgivet Klage over Henrik Brun,
fordi han i Kirken havde hyppet
Rib og Slagemaal med sin Kappel-

lan Lauritz Mikkelsen. Det var il-
ge ved, at det havde kostet Henrik
Brun Kjøle og Krabe, men han slap
dog med en klækelig Bøde og be-
holdt Kalbet. Han blev begravet i
Kirken og fik som ovenfor nævnt
endog indmuret en Mindetable.

Den før nævnte Jens Michrad
havde Kalbet fra 1657 til 1708 og
fik lagt Virket under det. Det for-
tælles endvidere om ham, at han
sammen med noget andet Gods, for-
ærede Geheimtærk Brandt den lille
Stov ved Søen, imod at Gods-
ejerens skulde kalde Præstens Søn
Theophilus til hans Eftermand.
Sønnen døde imidlertid lige efter
Faderen, og det eneske Præsten til
ud af den Handel var, at Skoven
fik Navn efter Sønnen og blev kal-
det Theofili Stov, senere, da en af
Greberne Reventlow indrettede en
Familiebegravelse i Skoven, fik den
Navnet Benedictefund.

Jens Pedersen Samuel var Præst
i Vesterborg fra 1709 til 1736. Da
han engang havde saet Nys om,
at en for 10 Dage siden begravet
Mand var bleven forgivet af sin
Kone, lod han Liget opgrave og
undersøge. Nysget viste sig at tale
sandt, og Konen, hendes Elsker
og en Jordemoder, som ogsaa var
med i Komplottet blev alle henret-
tede. Samuel var gift med en Datter
af Biskop C. A. Müller. Un-
der et Besøg hos Svigerfænnen
1712 døde Biskoppen og blev be-
gravet paa Vesterborg Kirkegaard.

Navnet Peter Eugen Bojsen er
jo for bestandig knyttet til Vester-
borg. Hans Gerning er saa bety-
delig og saa kendt, at vi ikke her
skal komme ind paa den. En af
Bispens Søner Lars Nonnestad
Bojsen efterfulgte ham forøvrigt i
Embedet som Sognepræst i Vester-
borg. Seminariet blev nedlagt Aar
da den døde ca. halvandet Hundre-
de Skolelærere der ra, hvoraf de
allerfleste havde saet Skolefald i
Volland-Falsters Stift.

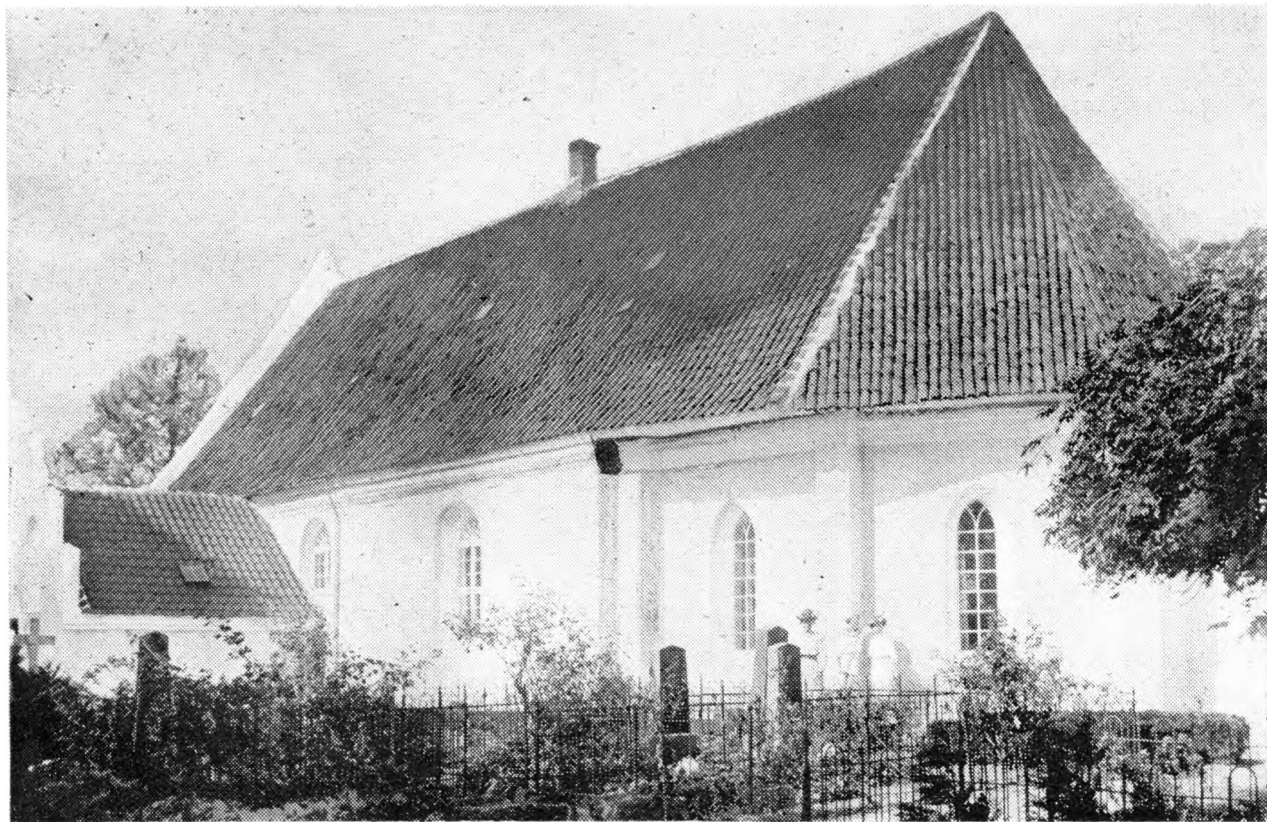

Birket Kirke.

Birket Kirke hører under Pederstrup; den er højt og smukt beliggende, mer skæmmes af det store gamle og uslønne Klokketårn, som dominerer i Forgrunden, naar man ser Kirken fra Vejen.

opføre svære Støttepiller og forbinde dem med Bjælker, der — som man ser paa Billedet — gaar tværs gennem Hvælvingerne og deribed i høj Grad mispryder Kirkens Indre.

over dem begge; det springer afstaaende stærkt frem over Korvæggene og støttes — som man ser paa det andet Billede — af Piller. Kirken er opført af Munkesten, men er overfaldet, hvorved alle Spor

Birket Kirke.

Kirken har oprindelig haft fladt Loft og smaa rundbuede Vinduer. Senere har man indmuret Hvælvinger; men da det har vist sig, at Murene ikke kunde bære dette Tryk, har man nødvendig maattet

Skibet har nu store rundbuede Vinduer i spidsbuede Nicher, Korsets Vinduer er derimod smalle og spidsbuede. Kor og Skib er lige høje. Skønt Koret er noget smalle end Skibet, er Taget dog ens

af tidligere Døre og Vinduer er dækkede. Paa Sidsiden findes et lille Vaabenhuis.

I Klokketaarnet — hvis gamle, svære Egebjælker maaffe er lige saa gamle som Kirken — hænger

to Klotter. Den lille er støbt i København 1782. Den store, der bærer tykt Jndskrift, er fra 1636.

Paa Kirkens Hvælvinger har tidligere været Raskmalerier, hvoraf man endnu ser Resten i Koret. Bedst bevaret er Billederne i Korhvælvingernes søndre Kappe, hvor man i det ene Felt ser Jesus i Gethemane Have med de tre udvalgte Disciple, ligeoverfor ser man Judas, der vinker ad Stridsmændene. I Toppen er fremstillet en Pelikan, der hugger sig selv i Brjstet og nærer Ungerne med sit Blod. I en anden Kappe ses Simon og Anna. Resten af Billederne er kun mere eller mindre udflettede Brudstykke.

I Korvæggene er indmuret nogle Grabsten som tidligere har dækket Begravelserne i Korgulvet. Paa den største Sten, der findes indmuret i søndre Korvæg, er i Midten en Fremstilling af Jesus Opstandelse, i Hjørnerne Dødningshoveder over forslagne Ben; den bærer Jndskriften: „Her ligger begravet ærlig og gudfrygtig Kvinde Elsebe Henriksdatter, som døde 29. December 1624“. Mulig er denne Sten lagt over Præsten Kjeld Thøgersens Kone; i al Fald er de to smaa Sten, som nu findes indmuret i den nordre Korvæg, sikkert lagt over hans to Sønner. Den ene af disse Sten bærer Jndskriften: „Her ligger Anders Kjeldsen, som døde den 2. December 1635“ og paa den anden staar: „Her ligger Hans Kjeldsen, som døde den 9. August 1639. Gud give dennem en glædelig Opstandelse.“

Døbefonten er en interessant gammel Granitsten med figurlige Udhugninger. Bækket er meget enkelt og bærer Jndskriptionen: „1644 forærede jeg D. S. de W dette Bækket til Birket Kirkesfond.“

Prædikestolen er fra det 18. Aarhundrede, enkel og forsynet

med Skriftbæder. Under Skibets Hvælvinger hænger et Skib, hvis Jndskrift fortæller, at det er „tiltalet efter Elba-Blotaden 1848“

Alttertablen er et Maleri af Abildgaard eller Højer og fremstiller Kristi Nedtagelse af Korset. Den er uden større Interesse og

misfæet. Naar Fløjene er lukkede, ses paa deres Ydersider nogle Resten af ti Malerier, nemlig Jomfru Maria og Engle tilbede det nyfødte Barn samt Kristusbarnet paa Jomfru Marias Stod sammen med Bedstemoderen, den hellige Anna.

Birket Kirkes Indre.

kun en tarvelig Erstatning for den gamle, meget ejendommelige Alttertable, som 1844 blev nedtaget og indsendt til Nationalmuseet, hvor den nu findes. Omstaaende Billede viser det gamle Alterskab i udflaet Form. Fr. Bedelt skriver i sit Værk om Alttertabler bl. a. om det:

Alterfabet fra Birket Kirke er i Aaret 1844 indsendt til National-

Stilen i disse Billeder, der var omhyggeligt udførte, er endnu abstrakt og deres Tone staar i en mærkelig Modfatning til den djærberne Figurkarakteristik, der udmærker de udfaarne Figurer indbendig.

I Skibets Midte er Dommebag fremstillet; Kristus troner foroven paa Begnbuen med den krydsbæltede Jordklobe som Jordstammel;

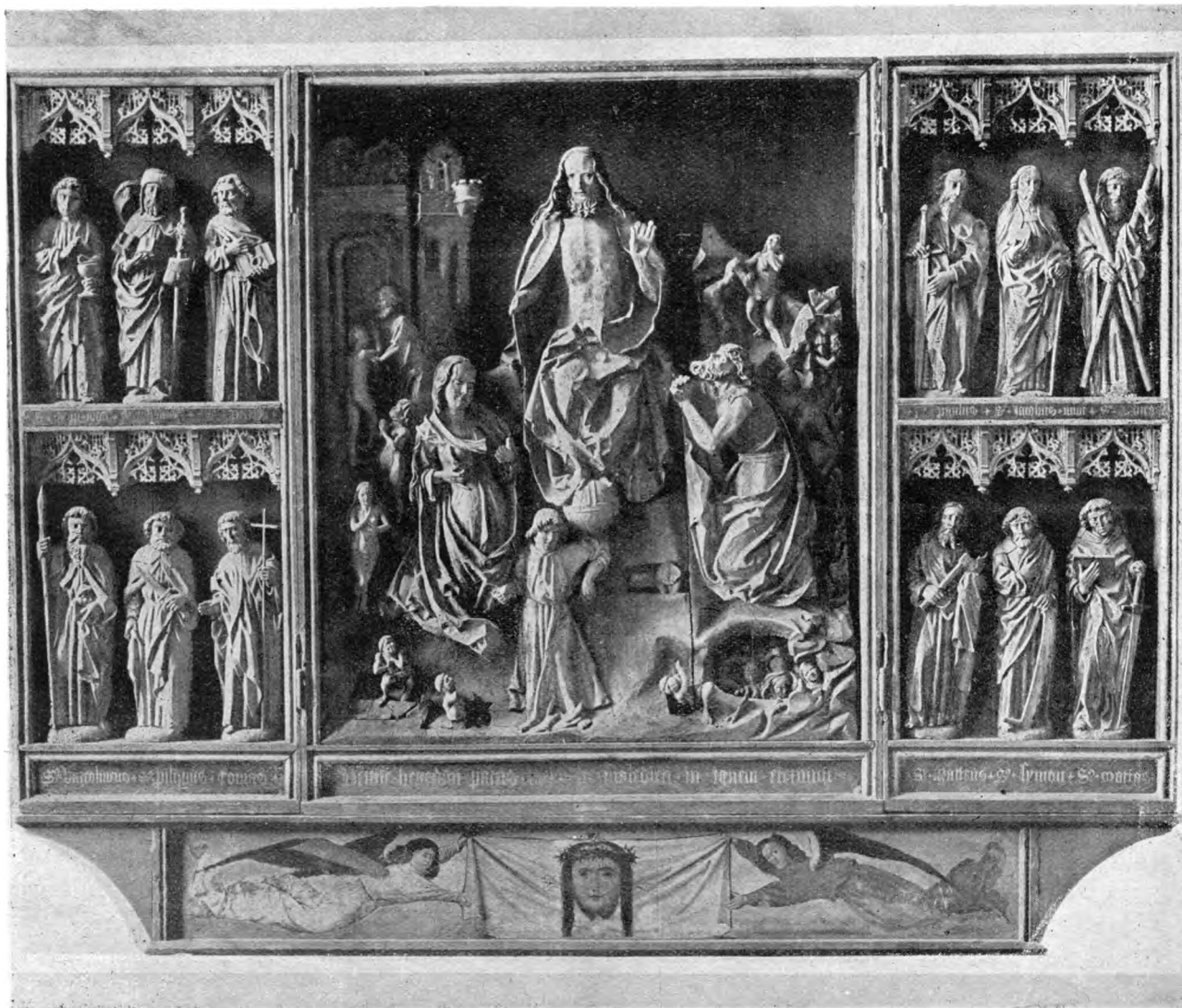

Raaben hvori han er hyllet, skju-
ler ikke Lidelsens Mærker i Side,
Hænder og Fødder; han drejer sig
lidt til højre og sænker højre
Haand — som nu er afbrudt —
betsignende mod de Salige, hæver
venstre afbærgende mod de For-
dømte. Som Forbedere for Men-
neskehedens paa den hderste Dag

Skædebon eller gjort en mere be-
tegnende Gestus; Menigen med, at
Maria blotter sit Bryst, er at hun
vil minde Kristus om, at han er
opfødt af en jordisk Kvinde.

Jorden, hvor Menneskene op-
staar af Gravene, er som sædvan-
lig fremstillet som en Dal (Josa-
fats Dal). Den ungdommelige Er-

bejedes. Ringen foroven til Vægt-
skaalen ses endnu i Haanden, men
Skaalen er borte. Et nøgent Men-
neske, hvis frontragede Jæse be-
tegner ham som en Gæstlig, har
Oberkroppen ude af Graven og
betragter fortroingsfuldt Mikael,
et andet, der sætter Foden paa
Grønsværet, bryder angst Krop og

Den gamle Altartavle i Birket Kirke.

knæler længere nede Johannes Dø-
berer, den der beredte Vejen,
iført Haarskjorte, knugende en Fleg
af sin Hjortel mellem de foldede
Hænder, og Jomfru Maria, det
jordiske Vaand mellem Kristus og
Menneskene; hun blotter med højre
Haand sit Bryst; venstre Haand er
senere tilfaldt; oprindelig har den
vel grebet om en Fleg af hendes

keengel Mikael staar her (Joh.
Aab. 12., 7 ff.); uden Vinger og
iført hvide Klæder, ikke, som det
blev Skik fra Slutningen af det
15 Aarhundrede, i ridderlig Rust-
ning; kortslangen, hvormed Djæve-
len nedstødes, og som Mikael har
holdt i højre Haand, er nu borte.
Den hævede Venstre har holdt
Vægtskaalerne, paa hvilke Sjælene

Hænder; tilhøjre stritter en Kvin-
de, liggende paa Jorden, af al
Magt imod en Djævel, der nu er
forbundet saa kun dens Klo er
tilbage. Himmelenes ghibne Borg
ligger paa Bjærgtet tilhøjre for
Kristus; det er en ret fantastisk
og stilløs Bygning med rundbuede
Vindue:saabninger og Portal, og
med taarnagtige Pjædelser øverst.

Den gamle St. Peter hjælper en nøgen, andægtig Mand ind i Himmerig, stødende Porten op paa Klem og støttende Manden paa den stejle Sti, idet han med venstre Haand griber ham om Armen. Bængere nede benter en anden Mand, hvis Haar er afklippet som efter en Snor, og hvis Mave er udstaende, fortroingsfuldt paa sin Tur, idet han andægtig samler Hænderne. Under ham staar en nøgen Kvindestikkelse med udslagent Haar; hendes Hænders Bevægelse betegner hendes Blufærdighed. Den noget korte Stikkelse viser, at Billedskæreren har haft en rigtig, om end noget almindelig, Forestilling om den nøgne, kvindelige Figur; hun er, som overhovedet alle de nøgne Mennesker, halvbetnæet. Selvedes Hjæld er tilbensire for Kristus. Foroven griber en Djævel — Hovedet er afbrudt — uhøvisk fat paa en Kvinde for at styrte hende ned i Hjældets Lur; hun er tydelig fremstillet som mindre tæffelig af Skabning, end den før nævnte Kvinde forneden tilbensire; hderit tilhøre flæder en affhyelig Djævel bort med en Mand, som den har kastet over Ryggen paa sig. Forneden ses gennem et Hul Hjældets Indre, hvor de Fordømte pines af Djævel og brændes af Lur, Efter deres Betydning er alle disse Figurer af forskellig Størrelse: Kristus overgaar Maria og Johannes, Mikael overgaar St. Peter, der atter er større end Djæblene og Menneskene.

De tolv Apostle staar paa Fløjene, hver udskaaet sammen med et lille Jodstykke. Rabnet er malet under hver enkelt.

Midterfremstillingen er udskaaet af mindst seks Stykker, Enkeltfigurerne for største Delen helt rundt udførte. Den oprindelige Farve og Forgyldning er nu for det næste dækket af en senere Overmaling, formentlig i Begyndelsen af det fæstende Aarhundrede. Over Midterfremstillingen har sikkert oprindelig været et udskaaet Rammeværk.

Træskæreren har været mindre heldig med de Hoveder, han har villet give et ophøjet og idealt Præg: saaledes er Kristi Hoved, med Haaret faldende ned til begge Sider, den smallebede Mund og skarptskaarne Næse, blevet tomt og udtryksløst. Panden er altfor overdreven høj, Skægget om Kind og Hage ender i de proptrækkertagtige Krøller, der almindelig findes ved nordiske Træskærearbejder fra anden Halvdel af det femtende Aarhundrede. Den udtryksfuldeste Figur er Johannes Døberen: en kraftig Stikkelse ud af Almue, det kantede Ansigt med Bratnæsen vendt saa indstændig mod Kristus, idet han trygler om Naade for den Menneskehed, hvis Synsbevidsthed han søgte at vække. Peters Forhold til de Retfærdige i sin Egenkab af Himmelens Dørvogter, og den Naade, paa hvilken Djæblene omgaas de Fordømte, er gengivet paa en ejendommelig djærv og folkelig Vis.

De mandlige Hoveders Form og Karakter er ganske nordisk, og skønt Arbejdet ikke er forskelligt fra nordtysk Arbejde, er Opfattelsen dog ret frisk og selvstændig. Da Malerierne endnu slet ikke viser sig paabirkede af den nederlandske Skulptur, maa det vel antages, at Tabellen er udført paa et Sted, der har ligget noget afstanden for de almindelige kunsteriske Strømninger.

— Birket var indtil 1656 et selvstændigt Sognekald, men Ejereren af Pedersrup, Hr. Peder Brandt, fik det da lagt under Vesterborg som Anneks, hvorefter han indlemmede Præstegaarden i en af sine større Gaarde, den nuværende Dalbygaard.

Al Præsterne i Birkets første Selvstændighedsperiode er der kun Anledning til at omtale den før nævnte Kjeld Thøgersen Gunderup. Han kom til Birket 1617 og var der til sin Død 1653. Det fortælles om ham, at han kunde vise ijen, slaffe Medvind eller Modvind, nedmane Spøgelser, opdage skjulte Ting og meget andet. Da Sognekøllene trods alt dette ikke var videre gabmilde mod ham, spændte han dem, at det inden længe skulde blive saadan, at en Præst ikke kunde bo iblandt dem. Spaadommen gik jo i Opfyldelse, da Birket et Par Aar efter hans Død lagdes under Vesterborg.

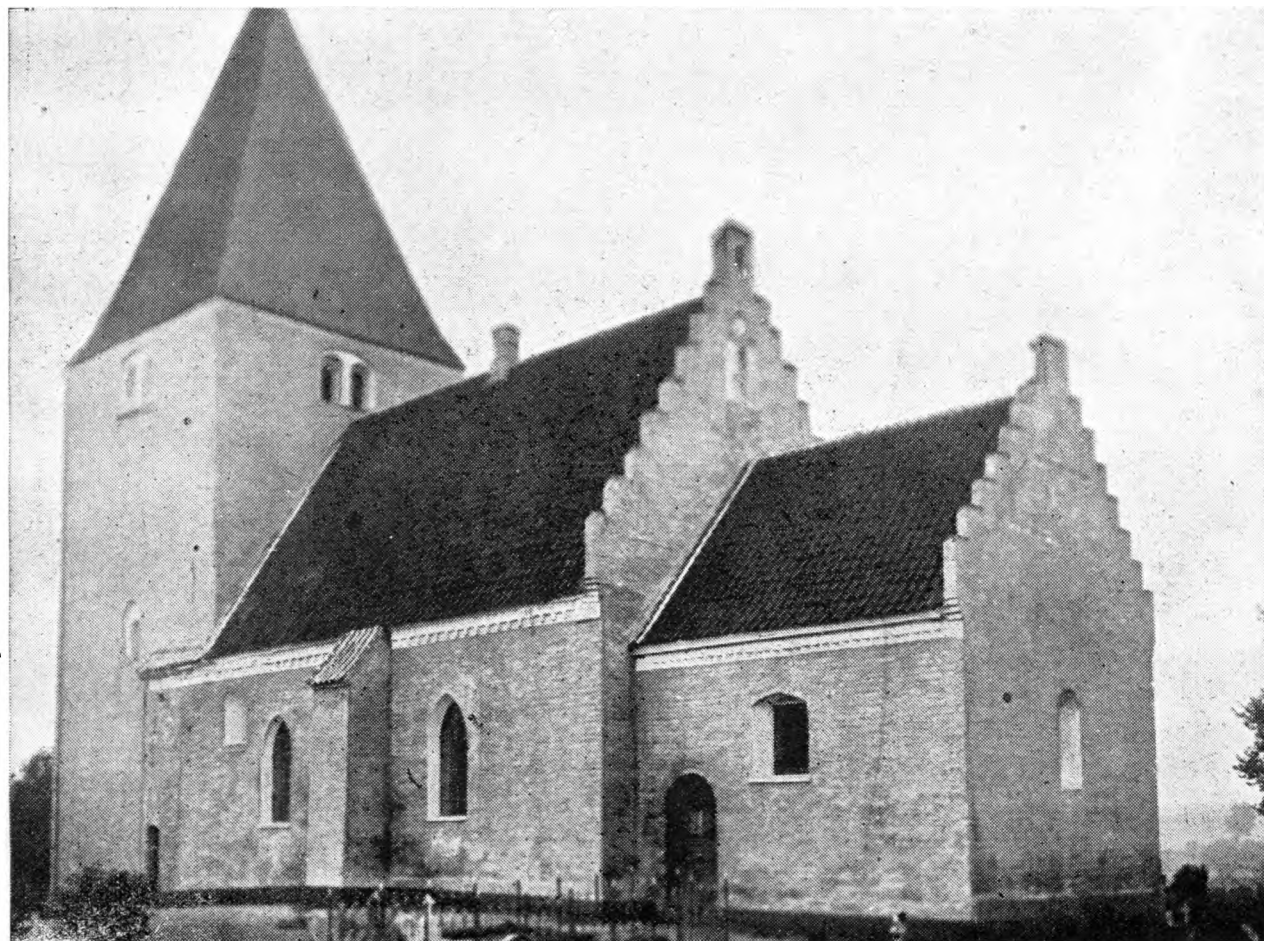
1. Januar 1913 blev Birket udfilt fra Vesterborg og gjort til selvstændigt Sognekald.

Vester Ulslev Kirke.

Ligesom de fleste andre Kirker paa Egnen havde V. Ulslev Kirke oprindelig intet Taarn; men den havde heller ikke det nuværende endnu Spor af Kalkmalerier og af de smaa rundbuede Vinduer, som har siddet meget højt. De sagkundige mener, at Malingen er samre Aar siden overgaaet til Selveje.

Kirken er opført af røde Muesten og for Tiden kaldet rød. I Ko-

Vester Ulslev Kirke.

For. Saavel dette som Taarnet er senere Tilbygninger, og samtidig er Svælbingerne bleven indbygget. Paa den indvendige Side af Murene ovenover Svælbingerne finder man

tidig med Kirkens Opførelse, hen mod Midten af det 13. Aarhundrede.

Tidligere hørte V. Ulslev Kirke under Knuthenborg, men er for fle-

rets nordlige Mur ser man Spor af en Præsteindgang og paa den sydlige Side af Skibet ser man, at der tidligere har været et Vaabenhus. Her findes ogsaa et gammelt

Vindue, hvor der nu er sat en Lu-
ge i.

Det ret anselige Taarn med 3
Alen tykke Mure har et klobset Spit
med Spaantag. I Taarnet hæn-
ger to Klokker; den største er om-
støbt af en gammel Klokke fra
1616. Indgangen er siden Hoved-
reparationen i 1852 gennem Taar-
nets Vestgabl, hvor der tidligere
har siddet et Vindue med smuk
spidsbuet Fordybning over. Den-
ne Fordybning i Muren er bibe-
holdt og er den eneste Spidsbue af
ældre Dato i Kirken. 1852 blev
der ogsaa indsat spidsbuede Jern-
vinduer. Murene er forsynet med
Støttepiller.

Der er Hvælvinger gennem hele
Kirken, ialt 4. Taarnrummet er
skilt fra Skibet ved en lignende
Rumbue, som stiller dette fra Ko-
ret.

Forøbrigt er Kirkens Indre ret
tarbeligt. Det bedste er Altertab-
len, som skænkedes til Kirken af
Sognepræst Morten Knudsen (1532).
Den er smukt udført med Konsol-

ler og Søjler, malet med forskelli-
ge Farver, og har oprindeligt ind-
rammet et Maleri. I Stedet for
dette er en Kopi af Thorvaldsens
Kristus nu anbragt foran Altertab-
len.

Prædikestolen synes at være af
noget nyere Dato, men er ellers
ganske lignende Arbejde som Alter-
tablen.

Om den forannævnte Pastor Mor-
ten Knudsen siger Møhde, at han
besad „Heste-Værdom“. Han var
først Pottemager, derefter Soldat,
og løb saa til Lyffland og læste.
Da han kom hjem, var netop Præ-
sten i B. Ulslev, Anders Peder-
sen, forbundet i en Mose — han
var en større Jæger end Boglærd
— og da der i den Tid var Man-
gel paa Præster, blev det ledige
Embede givet til Morten Knudsen.
En Søn fulgte ham i Embedet og
døde 1572.

Søren Pederzen Busch, der blev
Præst i Sognet 1679, havde tidli-
gere været Feltpræst og faaet noget
af sin ene Fod skudt bort, da han

engang bobede sig for langt frem.
Derfor skreb Kommandør Henrik
Span til ham:

„Min kære Hr. Søren Busch!
En anden Gang I bedre huff,
Og dette altid lær:
Nysgærrig aldrig vær!“

Fra 1846 til 48 sad den senere
saa berømte D. G. Monrad som
Sognepræst i Vester Ulslev. Her-
fra skreb han sine fortræffelige Op-
positionsartikler til „Fædrelandet“
Monrad anvendte her den snilde
Form, at fremstille det som om
Christian den Ottende var ganske
ufkyldig i Regeringens reaktionære
Færd, og at det udelukkende var
hans Ministre, der var Ansbaaret.
Disse Artikler hidrog overordentlig
meget til at jævne Vejen mellem
Oppositionen og Kronen, samtidig
med at Folket styrkedes i sin Mod-
stand mod det reaktionære Re-
gimente. I 1848 opgav Monrad
som bekendt sit Præsteembede i Ve-
ster Ulslev for at indtræde i Mar-
tinsministeriet.

Øster Ulslev Kirke.

Kirken i Ø. Ulslev er paa flere Maader ret ejendommelig, hvilket man straks vil faa et Indtryk af ved at betragte hestaaende Fotografi.

Det ottokantede Taarn er en Tagrider, bygget af Træ, med højt spidst Spir. Noget lignende findes paa enkelte andre gamle Kirker. Men hvor finder man vel saadan som her udbendig paa Muren en Stige, som maa entres af Angerkonen, hver Gang Solen skal op og ned. Foruden Stigeværket, ser man ogsaa Konen sammen med en Veninde paa vort Fotografi.

En Kirkebeskrivelse fra 1872 meddelte, at der paa den ene af Klosterne skal findes følgende Indskrift:

„1665. Sognepræst Peder Masmussen Rund.
 I Vejret blev jeg trækket.
 Da Svensken Vaaland svækket.
 I Fred fik omstøbt, bedre Klang,
 Og kalder Folk til Kirkegang.“

Men i Parentes bemærkes: „Indskriften anføres efter en Optegnel-
 se af den forrige Sognepræst og
 maa anses for paalidelig. Som
 Klosterne nu hænger, kan Indskrif-
 ten ikke læses.“

Vi kan efter et libsfarligt Afla-
 rearbejde omkring Klosterne erklæ-
 re, at der absolut ikke findes no-
 gen Indskrift paa dem, og der
 har sikkert heller ingen været i
 1672, men maaske tidligere, idet
 Klosterne jo kan tænkes at være om-
 støbt en Gang til.

Kirken er bygget i den romanske
 Tid af røde Munkesten med vegge
 Gable flade; enkelte af de gamle
 rundbuede Vinduer er bevarer og
 paa Nordfiden ser man Spor af en

Bogstaberne J. W. og Marstall-
 1779 og paa Vaabenhuset itaar
 med Jernbogstaber J. W. W. D.
 1853. Dengang blev der bygge.
 nyt Vaabenhus og anskaffet ny

Øster Ulslev Kirke.

tidligere Indgang. Et nhere Vaa-
 benhus bæfter nu den gamle rund-
 buede Dør mod Syd, hvorigennem
 der er Indgang til Kirken. Stam-
 huset Engestofte har som Kirkefæ-
 befestet gentagne Restaureringer.
 Saaledes ses paa Kirkens Vestgaa-

Stole samt en ny Altartable med
 Maleri af Wegener (Kristus som
 Dommer efter sin Genkomst), og
 der blev indenfor Kirkedøren an-
 bragt en Kopi af Thorvaldsens
 Basrelief „Den blinde Tobias's
 Helbredelse.“ Forøvrigt faa man

ved denne Beslighed, da man ind-
vendig huggede Kalken af Murene,
at disse har været røde med hvide
Fuger.

Den tidligere Altartable fra 1694
havde to Malerier forestillende Kri-
sti Korsfæstelse og Kristi Opstandel-
se.

Prædikestolen er et gammelt Bil-
ledskærerarbejde med stærkt kolore-
rede Billeder af Kristus og Evan-
gelisterne.

Døbefonten er af Granit; den har
i Narenes Løb været malet med
forskellige Farver.

Baade Koret og Skibet har fladt
Gibsløft. I Koret hænger en lille
Messinghjelmetrone. I Korets Syd-
side har der i ældre Tid været en
Indgang for Præsten.

Kirkerummet faar sit Lys fra 3
rundbuede Jernvinduer i Nord siden
og 2 i Sydsiden.

I Kirken findes et Par gamle
Vigsten, den ene med dansk, den
anden med latinsk Indskrift.

Paa den førstnævnte staar:

„Herunder hviler sødelig det i

Herren salig bortføbede ærlige og
hærlige Ægtepar Zacharias Povel-
sen Danchel, født i Rjøbelev Præ-
stegaard i Nørreherred No. 1643
d. 16. Mars, Beskiftet til dette
Steds Sognepræst No 1669 d. 2.
December, ordineret No. 1670. Ind-
traadte i Ægtefælskab No. 1671. Be-
skiftet til Provst for Musse Herred
No. 1702, død No 17 (15), saa da
hans hjerte allerkjæreste Hustru
Margrethe Pedersdatter Rund, født
i Øster Ulslev Præstegaard No.
1648 d. 9. Maj død No. 1693 d.
16. September. Udi nævnte sit
Ægtefælskab Moder til 11 Børn, 4
Sønner og 7 Døtre. —

Hun var Kone for sit Køn,
Har Wrens Krone nu til Bøn.

— Gud gibe dem en ærefuld Op-
sindelse til det evige Liv. Amen.

Derefter følger nogle latinjske
Viniere.

Den latinske Indskrift paa den
anden Sten beretter, at her hviler
Præsten Olaf Nielsen Glob og Hu-
stru, døde henholdsvis 1635 og
1647.

Der har tidligere i Kirken været
en Herkabsstol fra 1694 med blaa
indsattede Vinduer med forgyldte

Rammer og Silkegardiner. Den
har Indskriften:

„Kom o Jesu Naade Soel
Og bestraale denne Stoel
Tag i naadig Varetægt
Ebig Kruz og Hemmerts Slægt.“

Det er formentlig Justitsraad
Eduard Kruse, hvis Navn og Vaar-
ben samt Varsstallet 1693 ogsaa
fandt i Kirkesløjen. da denne ior
en Del Aar siden blæste ned. Det
er maasse ham, der har bhgget
Lærnet, men om han har boet i
Sognet vides ikke; derimod er dit
bekendt, at han i 1692 blev ud-
nævnt til Generalokkidentør.

Om Præsten Ole Nielsen Glob,
hvis Gravsten vi ovenfor omtalte,
fortælles det, at han fik en Jret-
tesættelse af Biskoppen, fordi han
havde labet følgende Vers om Pa-
ve Urban:

„Til Bytte Urbanus paa din Pave-Throne
Til Bytte din Ridder, Orden de concep-
tione.

Du udaf dit Sæde skal snart blive løftet,
Thi du est et Væst, af Ondskab forgiftet
Imod vor liden Protestanternes Hob,
Men frygt dig, det raader den Præste-
mand Glob“.

Thoreby Kirke.

Thoreby Kirke ligger midt i Sognet, som er det største paa Lolland, og Kirken er en af de anseeligste og mest interessante, vi har. Den hører under Godset Fuglsang.

Kirken ligger temmelig højt i Landstabet med Kirkegaardsmuren ud til Vandbejen mellem Salsløbing og Nykøbing, og navnlig fra denne Side — den sydlige — tager Kirken sig godt ud med sit røde Tegltag, sit svære Taarn med det pyramtformede Tag og sit anseelige Vaabenhus med de smukke Blindinger i Gablet ud mod Bejen. Kirkestibets Tag falder ligesom i to Trin, fordi der i en nyere Tid er tilbygget Sideskibe paa langs med begge Hovedskibets Sider. Dog er saavel Sideskibene som Taarnet, der antagelig blev tilføjet samtidig, ogsaa af en gammel Dato. Vaabenhuset er meget nyere. Der ses tydelige Spor af den gamle Kvindelindgang paa Nordfiden. Mandindgangen har som sædvanlig været paa Sydsiden og er senere anbragt i den østlige Ende af det søndre Sideskib, hvor man endnu ser den tilmurede Portal.

Kirken — der øjensynlig er opført i Spidsbuestil og altsaa ikke hører til vore allerældste Kirker — er opført af røde Munkesten til forskellige Tider. Mindst 7 Gange er der foretaget større Byggearbej-

der ved Kirken. Navnlig er det klart, at Sideskibene — det lave og uregelmæssige mod Syd og det høje, regelmæssigt byggede mod Nord — er tilbygget senere; thi paa Nordfiden har man, for at faa Sideskibets Tag i Slutning med det øverste Tag, fuldstændig tilmuret

Ligeledes er det gamle, overhængende Sakristi paa Nordfiden bleven adskilt fra Koret ved Tilmuring af Indgangen, saaledes at Præsten nu ikke har andet Opholdsrum end Pladsen bagved Alteret. Sakristiet er af samme Alder som Hovedskibet; det har ind-

Thoreby Kirke.

de oprindelige spidsbuede Vinduer. I Modfætning hertil er det øverste af Sydsidens Vinduer bleven bevaret ovenfor Sideskibets Tag, saa at Kirken her har to Rækker Vinduer. Sideskibet mod Syd er ældre end det nordlige; det har oprindeligt haft fladt Loft og været indrettet som 2 eller 3 Kapeller. Taarnet er ved en af Ombygningerne bleven stilt fra Kirkestibet; der spores en tidligere Indgang.

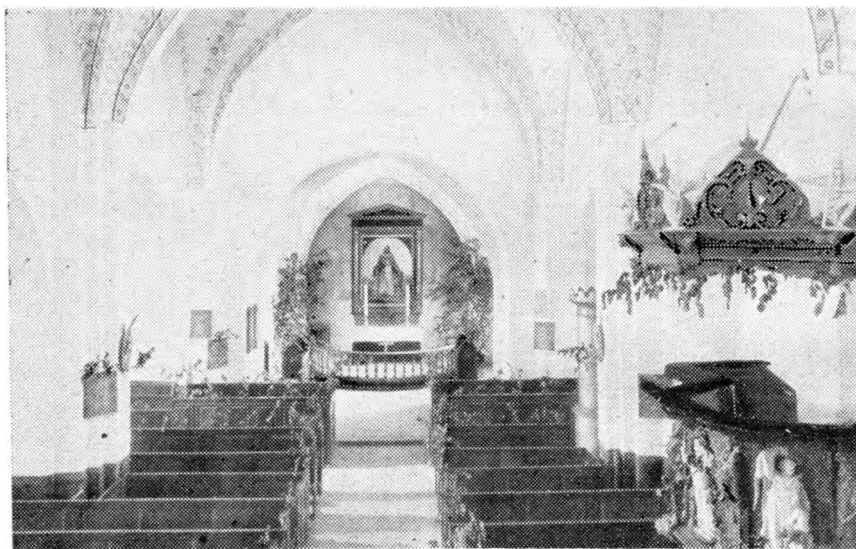
til for faa Aar siden været benyttet som Kalkule, men blev saarøddet for at indrettes til Vigkapel. Under Arbejdet fandt man imidlertid de to Svælvinger og Murene fuldstændigt dekorerede med interessante Kalkmalerier, hvorfor Godsejer Neergaard lod Arbejdet standse og opførte et særskilt nyt Vigkapel paa Kirkegaarden. Siden har Sakristiet staaet tomt; det burde istandsættes og bringes i sam-

me Forbindelse med Kirken, som der oprindelig har været.

Selve det indvendige Kirkerum er stort og med murede Hvælvinger over det hele. For 25 Aar siden blev der fundet en Del Ralkmalerier (ca. 400 Aar gamle) paa Korhvælvingerne og Dekorationer paa Hovedskibets Hvælvinger samt Indvielsesfors paa Vælgene. Ornamenterne i Skibets Hvælvinger slynger sig op ad Gjordbuer og Ribber og omkring Hvælvingstrykset i rige Farver og ganske lønne, naturalistiske Former. De blev opfriskede og restaurerede af Magnus Petersen i 1890 og samtidig afgav han Beretning om de meget defekte og udbuskede Fremstillinger af Kristi Lidelseshistorie, der fandtes i Korhvælvingens 8 Kapper. Da de var meget barbariske i Udførelsen og uden kunstnerisk eller antikvarisk Værdi, blev de atter overhvidtede. I den nordre Kappe saa man Kristi Fremførelse for Pilatus, der sad paa en Stol og vaskede sine Hænder i et Fad, som en Tjener holdt foran ham. I den tilstødende Kappe fremstilledes Kristi Hudfletning af to Bøddler. I den vestlige saas Kristus i Getsemane og i den næste et hderst flet malet Billede af Korsdragningen. Den femte Kappes Billede var helt tabt; formentlig var det forestillet Tornekrøningen. I den sjette piskes og bespottes Kristus, i den syvende sættes han paa Korset, og i den ottende er han fremstillet som korsfæstet imellem de to Røvere. Men disse Billeder er nu dækket af den hvide Kalk. Samtidig kan vi omtale de i Sakristiet fundne Kalkmalerier, som endnu ikke har været Genstand for faghyndig Undersøgelse eller Restaurering. De er da ogsaa kun til dels slynlige, saa det er ingenlunde nemt at bestemme Meningen med de enkelte Billeder. Paa den inderste Gavlfæser man dog tydeligt Adam og

Eva ved Kundskabens Træ, hvor Djævelen fiddet i Menneskefikkelse og plukker Æbler til Eva, som rækker et af dem til Adam. Billedet ved Siden af dette forestiller Moses med Lovens Tabler, som Herren skriver paa med sin Finger. Og Billedet i denne Hvælvingens tredje Kappe forestiller Kong Salomons vise Dom. Man ser ham sidde med det dragne Sværd og ser de to Riddere hver til sin Side af ham; den ene holder paa sin Haand Barnet frem til Partering, medens den anden knælende bønkalder ham om at skaane det.

vestre Ende af Midterstribet blive staaende, for at der med Tiden kunde anbringes et Orgel. Og Orglet kom i 1910; det er anskaffet af Kirkefejeren, Godsejer Neergaard, paa den Betingelse, at dets Vedligeholdelse skal paahvile Menigheden. Orglet er hvidlakeret; det er stort og smukt, passer udmærket ind i den spidsbuede Kirkestil. Ved den foran nævnte Hovedreparation blev der ogsaa i Altertavlen indsat et nyt Maleri, forestillende Kristus, der velsigner de smaa Børn. Den gamle Altertable var skænket Kirken af private i

Thoreby Kirkes Indre.

I den forreste Hvælving ser man paa den ene Kappe en Bispefikkelse, maaske den Helgen, til hvem Kirken har været indviet. Paa Kappen ligeoverfor ses Vorherre med Giorien og Herferteegnene. Til højre Side ser man Marie Bebudelse, og til venstre Side ses Kristus med Lammet (Sejrsteget efter Korsstøtterne) og to Skikkelser, der rimeligvis skal være Johannes og Marie. Alle disse Billeder forjæmmer, som sagt, at blive restaureret.

Ved en Hovedreparation i Midten af forrige Aarhundrede blev der borttaget to grimme formørkende Pulpiturer, medens man lod et større Pulpitur ober den

1680; det øverste Parti af den ligger henkastet i Sakristiet.

Paa Alterkalken staa:

„Foræret Thoreby Kirke Anno 1659 af C. Riebetter og Hustru A. K. Kampzerin. Forbedret Anno 1684. Fornyet og med 15 Lod Sølv forøget Anno 1825. Bog 47 Lod“.

Disten er af forgyldt Sølv, og Brødæsten er af svært Sølv med følgende Indskrift:

„Denne Gifte er af Sognepræsten H. Brüggmann og Hustru D. M. Ryge givet til Thoreby Kirke 1764. Bog 21 Lod 2 Qvint“.

Ogsaa Granitdøbefonten fra 1687 var skænket af Private; den var

forhnet med Figurer og Ornamente, men blev omhugget i 1848, saa at den nu er uskøn og uden Interesse. Det presfede Messing-Døbefad viser Adam, Eva og Slangen ved Kundskabens Træ. Døbefonten staar ved den nordlige Side under Korbu'en, hvor der ogsaa hænger et Maleri af Kristus paa Korset i en smukt udskaaret Niche med de hellige Tegn i Hjærnerne. Ved hver Side af Koret er der en Egtræs Stol for Kirkesangerne. Forøbrigt har de øverste Stole i Kirken været forbeholdt Besidderne af Fuglsang; de er forhnet med udskaarne Adelsvaaben og paa den ene staar: „Eric Rüd. Anno 1567. Sermo Dei veritas“. Paa den anden: „Ihu Anne Hardenberg 1567. Pietas ad omnia est utilis“. Eric Rüd, der ejede Fuglsang, var gift med Anne Hardenberg.

Prædikestolen er et rigt Billedskærerarbejde i Rokokoistil; den er andragt ved en af Pillerne, omtrent midt i Kirken. De hvidmalede Billeder er udskaarne i Træ og forestiller de fire Evangelister samt Johannes Døberen og Kristus. Over Prædikestolen er der en i samme Stil udskaaren Himmel med Due under.

Et Par Messinglampetter, der hænger paa Pillerne hver ved sin Side af Midterribbet er skænket i 1782 af Peder Hansen Pommer og Maren Mads Datter.

Under Hvælvingen nærmest Vaabenhuset hænger en gammel irret og rusten Kaarde, hvorom Sagnet vil vide, at der med den er dræbt en Mand ved Kirken's Indgang. Det synes dog utrimeligt, at en saadan Ugerning skulde gøre Kaarden fortjent til at hænge i Kirken; snarere har den tilhørt en særlig fremragende Adelsmand eller Kriger, som hørte hjemme i Sagnet, og til hvis Ære den ved hans Død blev ophængt i Kirken. Saaledes var det nemlig Skif.

En sort Marmortable er indmuret i Kirken's nordlige Ydermur. Indskriften fortæller, at „til en herlig Opstandelse gjemmes her neden“ Støbet af Hr. Hans Brüggemann, Præst i Thoreby fra 1750 og Provst i Musje Herred fra 1757 til sin Død den 4. August 1774, og ved hans Side hans Høgtefælle Dorothea Margrethe Nyge, død i Nysted den 27. Juli 1778. „De tvende Børn, Gud gav disse Forældre, borttog han igen tidlig. De gjorde derfor vel imod andres Børn og gav desuden til Thoreby Sogns Fattige 200 Rigsdaler, som bestandig skal blive staaende i Flintinge Præstegaard, og desuden til Thoreby Kirke 50 Rdl., at deres Ben her maatte ligge urørte“. Om de har faaet Lov at ligge urørte er tvivlsomt, da Tavlen er flyttet hertil fra et andet Sted i Kirken.

Nedest under Pulpituret hænger en Trætable med et ejendommeligt Maleri af Kristus — skæglos og med Turban — prædikende for Mønderne i Dødsriget. Den er i Aaret 1643 opfat af en Førges paa Njærstrup over hans Forældre, som levede og døde i Grænge.

Nedest i det nordlige Sideskib er nu hensat nogle gamle Træfigurer, som i mange Aar har været gemt i Klokketaarnet. Foruden Kristus paa Korset er der to sørgende Skikkelser, en Kvinde og en Mand, rimeligvis Jomfru Maria og Apostelen Johannes. Det er daarlige Træskærerarbejde fra den katolske Tid.

Til det nedreste Rum i Taarnet er der Indgang fra Kirkegården og her findes den Wallmodenske Begravelse. Blandt de her befattede er Amtmand, Friherre Christoffer Georg v. Wallmoden og hans Hustru. Over hende er der opfat et smukt relieffugget Monument af Wiedewelt med følgende Indskrift: „Katharina Margretha von Wallmoden, født v. Lehn den 18. Ja-

nuar 1731, død den 5. November 1788. Den Retfærdiges Slutning er til Velsignelse.“

Taarnet er forhnet med et Uhr ud mod Vejen og to Klokker. Paa den mindste af dem læses: „Forfærdiget af H. C. Gantst, København 1793. Denne Klokke, som er besøgt af Adskillige i Thoreby Sogn 1588, er formedelst Brøstfældighed foranstaltet omstøbt af Christoffer Georg von Wallmoden, Geheimeraad, Ridder af Dannebrog, Kammerherre og Amtmand over Nyløbing Amt, Herre af Wallmoden, Fuglsang og Prierskov 1793.“

Paa den store Klokke staar anført Navnene paa Præsten, Lehnsmændene og Kirkebørgerne i det Aar Klokken blev støbt. Indskriften lyder nemlig saaledes, alt med store latinske Bogstaver:

„Her. Per. Micelsen. Jørgen. Anno 1595. Jar. War. Frederik. Høbe. Drunnhøes. Lens. Man. Niels Hvos. Kierkeberge. Torby. Vadbyen. Jens. Jørgensen. Rasmus. Mortenjen. Hans Rønder. — Kristen Vollemar.“

Og i Randen forneden:

„Verbum Domini manet in æternum. Dit. har. kost. Sonne. Men. Ale af lle Y . . . . k Geflaten Michel Westfal. Hest Mi Gafen.“

I de gamle Bedtægter for Thoreby Sogn (11. August 1674), som i Originalhaandskrift paa stemplet Papir opbevares i det fgl. Bibliotek, hedder det:

„Først i Jesu Navn:

1. Hvo som gjør nogen Ustiftelighed i Kirken, enten at spie eller anden Ulempe, som ikke sømmer sig paa saadanne Steder, den bøde til Bygmændene 1 Lønde Øl og 1 Mark i Bløkken til de Fattige.

2. Item den, som ikke giver Præsten og Dagen deres Almisseform og anden dets Rettighed hvilken Dag det bliver samtht, bøde til Gierne 4 St., og i Bløkken 4 St.

3. Des igeste at age for Kirken naar de tilsiges, eller bøde ½ Mark til Gierne, i Bløkken ½ Mark.

4 Item hviis Dvæg der kommer paa Kirkegaarden, bøde for hvert Hvæd 1 Sk. og i Blotten 1 Sk.

5. Spilken af Hymændere, som ikke holder deres tilfaldne Gjørde om Kirkegaarden aarligen ved Tige, bøde 1 Mark

12. Om der nogen skjændes paa Kirkegaarden, bøde 1 Mark til Hymændene og 4 Sk. i Blotten.

42. Hvem, som sig lader finde med noget grovt Arbejde om Søndagen enten almindelige Bededage under Prædiken bøde til de Fattige 1 Mark og til Hymændene ½ Tonde Sl.

Amtmand Cornelius Verche stadfæstede disse Vedtægter, men dog med det Forbehold, at „hvad Brøde, som sættes i Sl for hviis Kirken vedkommer, saadant at gives i Penge og komme Kirken og de Fattige tilbedste.“

Indtil de større Vinduer i Kirken blev indsat for nogle Aar siden fandtes der i Kirken en Rude, hvorpaa var indbrændt Sognepræster N. Thorkildsens Vaaben (han blev adlet af Kong Kristian den 2den i 1520) og derunder stod: „Domini Nic. Thorkelii hujus ecclesie pastor“.

— Af Præsterne skal nævnes:

Magister Hans Jørgensen Sædolin, Søn af Hans Tøbsens trofaste Medarbejder Bisshop Sædolin, blev kaldet til Thoreby 1559 og var her til 1576, da han blev affat

ved Dom. Han var en begabet Mand og anset Stribent, blev 1568 Provst og havde tilhængende en glimrende Løbebane for sig. Noget god og sand Sjæleherde har han dog ikke været. Thi 1575 blev det opdaget, at han havde besvangret en adelig Klosterjomfru, Anna Vaad i Maribo. Efter Kongens Ordre blev han fængslet og anklaget og ved Højesteretsdom 1576 blev han fradømt Kald og Kjøle og idømt fjerde Aars Fængsel. Kort efter blev han benaadet med at forlade Landet, og et Par Aar efter fik han efter gentagende Gange at have anraabt om Kongens Naade Tilladelse til at vende tilbage. Han bøde i København 1580.

Peder Mikkelsen Finde fik Embedet 1585, blev Provst 1610 og døde 1611. Aaret efter sin Ankomst til Thoreby kom han ved et Gilde op at slaas med sin Kapellan, som han kaldte en underkändig Skælm. Skont Tagen blev indtlaget kom der ikke videre ud af den. I 1588 skændede han den store Klokke, maaske som Bod for det ukristelige Slagsmaal; haade hans, Lehnsmandens og Kirkebærgernes Navne findes som nævnt paa Klokken.

Hans Nordrup var Præst her fra 1748 til sin Død 1750. Han var et udmærket Hoved men skaffede sig mange Fjender ved sin bidste Tunge, som han ofte lod have frit

Spil oberst sine Forefatte, og han maatte derfor trods sin Begævelse vente i mange Aar før han blev forfremmet til dette store Embede. Af hans Vers skal vi anføre et Par Brøder. Da Bisshop Deichmanns Søn blev udnævnt til Kaptein, skrev han:

Gille Pine, hilde haarde
Er vor Bispses Søn Kaptein,
Som ej brugte mere Kaarde
End som Valby fattig Degn.
Mellenborgske stirbe Dreng
Til Kapteinær bugges kan.
Skulde da ej Bispepenge
Høre af en Dreng en Mand.

Ved et adeligt Gæstebud blev det paalagt enhver af Gæsterne at gøre et Rim, Nordrup indsløg sig; men da han var gaaet, fandt man under hans Tallerken følgende:

Her er en Del til Stede,
Som vil Poeter hedde;
Men Hjernen den er sløv,
Og kan I ikke bedre,
Da gaar med Eders Fædre
Og huser mig min —

En Gang havde Gjeren af Fuglsfang, Stiftamtmand Gabel sendt ham til Stoffemærke for at vise Brænde ud til Bønderne i Gabels derbærende Skove. Bønderne blev utilfreds med ham og vilde prygle ham og paa en Rude i Halsted Kro skrev han da:

Naar Du, o Gud, mig straffe vil,
For mine mange Synder,
Da fri mig dog for alle Ting
Fra Stoffemærke Bønder.

Majbølle Kirke.

Kirken i Majbølle tilhører Baraniet Guldborgland. Den har foruden Skib og Kor et senere tilhængt Taarn og ligeledes nyere Sidsfløj mod Syd; den ældre Del af Kirken er opført af Mursten, Tilbygningerne af røde Mursten, og hele Kirken har Tegltag. Det firkanterede Taarn har Tegltag og Trappegange, der begge er forsynet med Fløj. Ligeledes er der Trappegange paa Skibet, Koret og Sidsfløjen. Sidstnævnte har en særlig smuk Gavl gennem hvilken Kirken tidligere havde sin Indgang; nu er en lignende spidsbuet Indgang med smuk Portal bleven anbragt i Taarnets vestlige Mur. I Korgablen er tilmuret et af de oprindelige spidsbuede Vinduer. Udbvendig er Kirkens Mure afstivet med firkanterede Støttepiller.

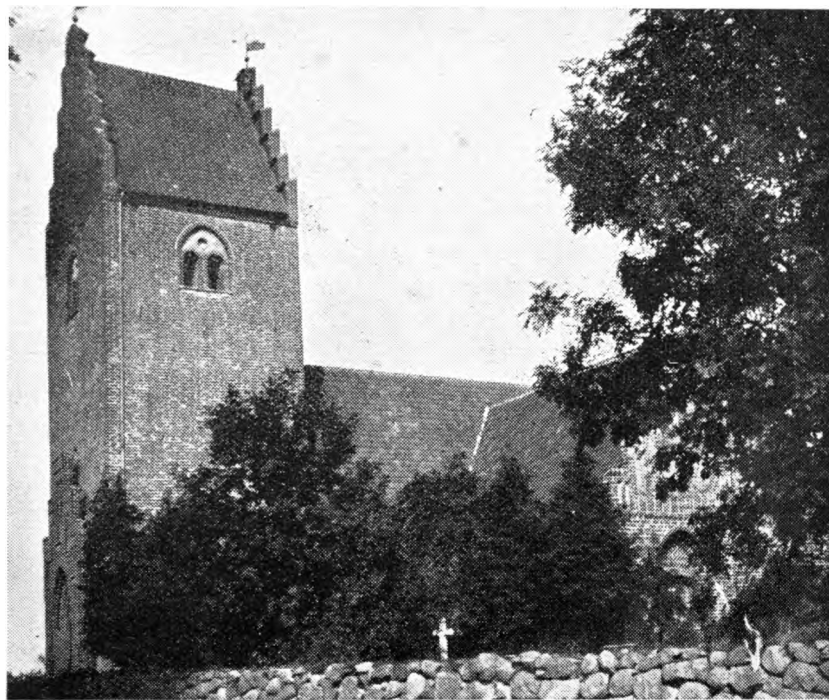
Hele Kirkerummet er forsynet med Hvælvinger og Taarnrummet blev ved Restaurationen i 1855 indrettet til Vaabenhus, saaledes at der herfra fører en spidsbuet Indgang ind til Kirken. I Vaabenhusets nordre Væg sidder indmuret en Marmortavle med følgende Indskrift:

„Under denne Hvælving glemmes Støvet af Hr. Abraham Lehn, Herre til Berritzgaard, Højbygaard, Fuglsang og Prierskov. Født d. 10. Maj 1701 og død den 31. Juli 1757. Og hans Hustru Sophie Amalie Edinger, født den 21. Marts 1700 og død den 28. Januar 1768, af deres tvende

Døtre Ingeborg Dorothea, født den 30. Januar 1734 og død d. 7. Januar 1751, og Sophie Amalie, født den 4. Juni 1737 og død 20. Februar 1754 samt af deres Sønnesøn Johan Lehn, født den 18. Januar 1763 og død den 1. Maj 1768. Velsigneise med deres Minde“.

hvidkalket, men under Kalken er skjult en Mængde gamle Kalkmalerier, hvorom Professor J. Kornrup skriver i en Indberetning til Nationalmuseet 1876:

„Paa Korets Hvælving er nogle hderst raat udførte Malerier. I den østlige Kappe er fremstillet

Majbølle Kirke.

Skibet har 3 Hvælvinger, Sidsfløjen 2 og Koret 1 Hvælving, som er lavere og rimeligvis ældre end de øvrige Hvælvinger. Mellem Skibet og Sidsfløjen er der en firkanteret, fritstaaende Pille til Støtte for Hvælvingerne. Hele Kirken er

Treenigheden: tilhensete sees en Engel med en Skriftsæddel, hvorpaa staar: „fanet'ma..“ og over Englen: „de humanitate“ og ved Siden anete petre.

I samme Hvælvinges anden Kappe er malet Evangelisten Marcus

siddende ved en høj Pult, han fører en Bøn med en Guldskib; over hans Haand staar anete narce; en meget stor, vinget Løve staar foran ham med en Seddel i Munden; Sedlen er uden Skrift.

Paa bedste Røppe er en Figur af Lucas ligeledes ved en Pult; over ham staar: anete lucas; Dgen foran ham er i høj Grad fortegnet; paa Sedlen i dens Mund staar: „de passione“.

I den nordre Røppe sees en siddende Johannes, som skriver Begyndelsesordene i sit Evangelium: „In principio erat verbum“. Dren har en Seddel i Møbet. Skriften er ulæselig, men det har formentlig været Evangelistens Navn.

Paa en Hvalving i Skibet er Resten af et Maleri med G. d. Faader; om Hovedet har han en Korsglorie, og i Haanden holder han en Bisk; tilhøjre for ham sees en stor Krebs paa Ryggen af en anden Bisk, ved Siden er en Hustru med en dobbelt Bisk; formentlig er det Hele et Billede af Skabelsen.

Et andet Billede forestiller Adam og Eva i Paradiset; Kundskabens Træ har en cirkelrund Bladkrone med røde Bl. D. Djævelen bider Eva et Eble; han har menneskelig Daxtrop, langt Haar, Krone paa Hovedet og en Slangehale, som omslynger Træstammen.

Endvidere ses Guds Engel med Stærd i Haanden at uddrive Adam og Eva af Paradiset, Slangen ses liggende paa Jorden; underenden staar en uforstaaelig og delvis tørt Indskrift.

Billederne er i høj Grad plumpe og uden Kunstværk; ifølge Karakteren og Stilen maa de være udførte omtrent ved Reformationen.“

Som tidligere omtalt under Taars Kirke, er den gamle Altertable fra Majbølle Kirke (oprindeligt fra Dre-

bygaard's Kapel) nu anbragt paa Berriggaard og Majbølle Kirke har faaet en ny Altertable med et smukt Maleri af A. Dorph (Korsfæstelsen) og en Ramme i samme Stil som Prædikestolen, der ligeledes er ny. Malmstagerne paa Alteret er uden Indskrift. Paa Altertafelen staar:

„Foræret til Majbølle Kirke af Alexander Rumor, Forvalter over Møen, og hans Hustru Karen Andersdatter Skytte, Anno 1662. Omgjort og Forbedret af Herfabet Hr. Abraham Lehn til Berrig Gaard etc. og hans Frue Sophie Amalie Edinger Anno 1736.“

Paa Brødsten, som er skænket af Kammerherreinde Rosenørn Lehn til Drebygaard, læses: „G. H. A. 1854. Majbølle Kirke.“

I Kirken er ophængt et Par smukke Messing-Uhretoner, hvoraf den ene har en gudelig Indskrift, under hvilken der staar: „Rykøbing den 24. December Anno 1702“.

Granitdøbefonten har sin Plads i Kordøren; den er ikke ret gammel.

Nederst i Kirken er der Bulptur med Orgel.

I Sidsøjens bedste Væg sidder indmuret to Vigten, den ene med afflidt Indskrift, men med tydeligt Årstal 1712, den anden med følgende Brudstykker af Indskrift:

„Her ligger begravet erlig, belact Mand Jacob Henriksen, Borger i Saksbøbing, som døde Anno 16. . . (og hans Hustru, som) . . . døde Anno 1626 . . .
Memento Mori“

I Korets sydlige Side er indsat en gammel Vigten, hvorpaa staar:

„Dise Sten hørt Hans Asmus, Asmus Hanssen B. S. G. Anno 1613“.

Den velbevarede Vigten, som sidder indmuret i Korets Nordside, har en kurios Historie, som vi her skal fortælle.

Pastor Adam Røh i Maiølle (fra 1674) døde 1690 og hans Enke, Anna Rjørulff, lagde denne flade Gravsten i Kirken over Mandens Grav, men da der dengang ikke var nogen Indskrift paa Stenen, tog Kirkebøge Niels Ruge den hjem til sig og brugte den som Bordplade i sit Spisebord. Da Præsten fik dette at høre, blev hun — som rimeligt var — meget fortørnet og henvendte sig til den ny Ejer af Majbølle Kirke, Abraham Lehn, for at bede ham om Hjælp.

Efter at hun havde faaet Vigstenen udleveret, udtrykte hun sin Taknemlighed overfor Abraham Lehn ved i Stenen at lade uhyggelige følgende Indskrift, som endnu læses særdeles tydeligt:

„Den fromme Præste-Bøn, Hr. Lehn har tillat mig at stule min salig Husbonds døde Bøn med Stenen paa sin Huile Og Grafs-Sted, hvor den førre laae Thi død Mand bør ey tolde til nogens Pung af Dødning-Braae mens Graven skal beholde sin Grindring.“

Om den i Herten sl. hensofede 1690 Hr. Adam Røh sidste rejserende Sogne-Præst i Majbølle,

hvis G af blev renoveret 1727 paa hans efterlatte Enkes Besøgning.

Anna Rjørulff.“

Efter Pastor Røhs Død blev Majbølle Anneks til Saksbøbing, hvad det derefter var indtil 1803.

Hverken fra senere eller tidligere Præsters Tid er der noget af særlig Interesse, som knytter sig til Kirken eller Præsterne.

Det menes, at Kirkens ældste Parti er fra det 12. Aarhundrede. Den største af Taarnets 2 Klokker er fra 1474 og har en Indskrift i Minuskel. I Indskriften paa den lille Klokke, som er fra 1621, kaldes Kirken St. Anna Kirke og har altsaa været indviet til denne Helgen.

Errindlev Kirke.

Errindlev Kirke gør et meget anseeligt Indtryk — højt og frit beliggende, som den er.

I en Indberetning af 1707 skrives Præsten Jacob Poulsen Brip:

„Kirken fra Alders Tid har været kaldet St. Nicolai Kirke, fordi Søfarende, hvis Kours falder fra Østersøen og Vester paa, i Heden i n i n g s k a b e t have indsat den Afgud St. Nicolai Træbillede i Kirken, hvilken de tilbade om Vær og Vind, og den er den første, som ses paa den syndre Kant i Laaland“.

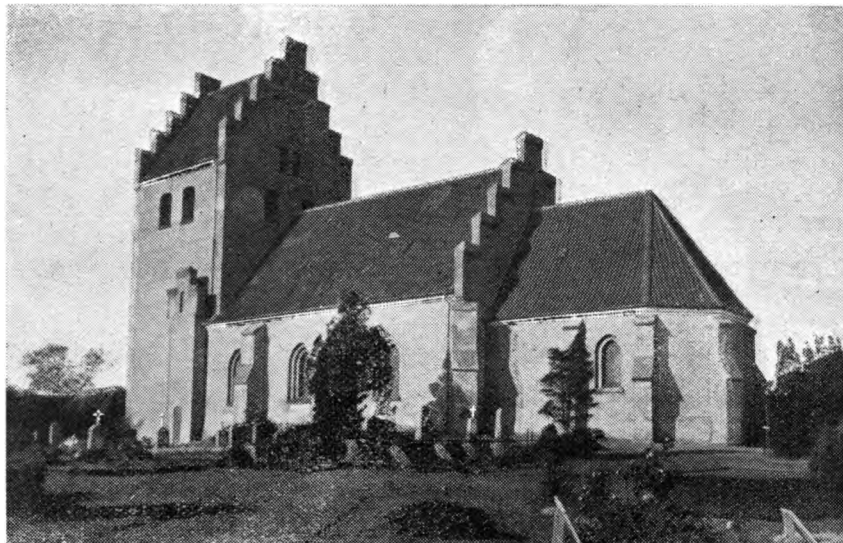
Hertil bemærker Trojel, at det er næppe troligt, hans Velærværdighed skuld: have været ubiende om, at St. Nicolaus ikke skriver sig fra Hedenskab, men fra Katolicismen. Det synes derfor Trojel rimeligere, at den gode lutheriske Præstemand med disse Ord har villet give den katolske Overtro et Kap. I midlertid synes Møhde at henhænde til Præstens Enfoldighed og Uvidenhed, idet han slutter sin Beskrivelse af ham med følgende Ord: „De Veljendede skjule gjerne hans og Enhvers Fejl.“

Kirken er opført af røde Munkestien, som nu overalt er dækket med graa Cementpuds. I det hele taget har Baroniet Sønderkarle, der ejer Kirken, ladet denne stærkt restaurere i 1872.

Føruden Skib og Kor med trekantet Afslutning er der et anseeligt Taarn imod Vest. Heri hænger to Klokker, som begge er fra 1607 med Indskrift Mogens Gøye til Bremersbold; de er støbt af Mi-

chael Westfal i Røstod. Taarnet og den østlige Ende af Skibet er forsynet med Trappegable. Hele Kirken har Teg.tag. Vinduerne er spidsbuede og med bjhindsfattede Ruder. Cementpudset skjuler alle Spor i Muren fra ældre Tid. Rundt om Skib og Kor er bygget en Del Støttepiller.

I Taarnrummet har der forørigt ogsaa engang været Begravelse for Familien Hold og deriblandt den bekendte Fleming Hold, som i 1701 blev dræbt af sine Waadskfolk, fordi han var saa forsigtig at føre et Bengestrin med sig paa en Særejse fra Nyborg til Langeland. Hans Lig blev kastet i Ha-

Errindlev Kirke.

Siden 1872 er der Indgang gennem det hvalbede Taarnrum, hvor der tidligere var Gravkapel for Familien Bertouch-Dehn. Til dette Brug indrettedes saa det nævnte Aar en muret Begravelse i Kirkegaardens sydbøstlige Hjørne med Indgangsportal ud mod Vejen. Oppe paa Kirkegaarden er Gravstedet markeret ved et smukt Jærngelænder, og Pladsen indenfor dette fuldstændig dækket med Gæs og overfyldt af en stor og prægtig Guldregn.

bet, men senere fundet og ført her til Kirken. Ligeledes har Sufanne Sparre (død 1650) været bisat her. Nu findes der i Forhallens Mure indsat et Par gamle Gravsten. Nævnlig den ene, som er af Sandsten, er velbevaret. Der læses paa den:

„Denne Sten harver Hr. Jacob Brip beløstet sin hjertefierre salige Hustru, dend hæderlig Matroac Anne Jacobsdatter til klerlig oc udødelig Ghukommelse 1686.“

Nedenunder Indskriften er udhug-

get Dødningshoved og Limeglis. Paa den anden Sten er Indskriften ulæselig, men man skelner dog Årstallet 1607. Almeligvis er det den Gravsten, som vides det nævnte År at være befestet af Mogens Gøye ober en anden Mogens Gøye, der var død 1547.

Forhallen aabner sig ind til Kirken med en Rundbue. Vaade Stib og Kor har spidsbuede Hvælvinger. Kirken er meget rummelig og forsynet med et stort Orgel.

Altertablen er et smukt Maleri fra 1874 af M. Dorph, forestillende Kristus og Kvinden, der var grebet i Kor. Kirkens gamle Altertable var fra 1591. En Alterkalk blev skænket Kirken i 1736 af P. S. Alfsø og Hustru, og en mindre Kalk blev skænket i 1773 af Kirkens daværende Gjer, Greb Reventlow.

Prædikestolen fra 1622 og Indgangen til Sakristiet fra 1640 er begge af smukt Træskærerarbejde.

Døbefonten er af Sandsten og har en rigt dekoreret Fod i Re-næssancesstil (Siljetegnet). Paa Foden ses Mogens Gøyes Navn og hans Vaaben (med 3 Muslingeskaller).

Af Præstehistorierne anfører vi følgende efter Rhode:

Mogens Hansens Malms var først Kapellan og fra 1587 Sognepræst i Errindlev. Han var gift med sin Forgængers Datter, Margrethe; men deres gode Forstaaelse varede kun en stakket Tid. Hun havde Ord for at foragte sin Mand og holde til med andre, hvilket ogsaa bidrog til, at han blev forvirret i al sin Gerning, mishandlede sin Kone og slog sig til Druffenskab og alle de usalige Følger, som kommer deraf. Endnu i samme År, som han blev Præst, fik han en alvorlig Formaning om Udruelighed af sin Provst; men dette hjalp saa lidt,

at han endnu før samme Års Ud-gang fik en latinist Stæbning paa 10 Plagepunkter, hvis Sandhed han i det hele erkendte og lovede Bød og Bedring. Dette frugtede heller ikke, hvilket blandt andet kan ses deraf, at da Henning Gjøe 1589 vilde have ham til at skrifte sig og Frue, fandt Budet ham tilfids ved et Møggilde hos en Bonde i Sjelkøfte, hvor han var aldeles drucken. Samme År kom Provsten atter til ham og oplæste et Brev fra Biskoppen, hvoraf han indsaa, at hans Uffed var nær. I sin Forstræffelse sætter Hr. Mogens sig straks ned og skriver et langt rørende Bønnskrift til Hr. Mogens Gjøe og lover herefter at føre det allerfrommeste Liv; men nu skulde Ulykken netop være, at samme Dag kommer der en Tønde thst til Bremersvold, og i samme Øjeblik tager Hr. Mogens til Gaarden, hvor han og Druffebrødre derefter holdt ud saalænge, som Tøppen vilde løbe.

Dette slog hovedet paa Sø-nmet. For ikke at blive affat, re-signerede han 1589, drog derefter til Kjøbenhavn — sagtes for at være Ellet nærmere — og kom endelig til Gulland, hvor „han døde Christelig“.

Denne i flere Maader mærkelige Mandes Ordprog var: „Min Borden, min Bog og min Kande.“ Hertil bemærker den gamle Præstehistorie følgende: „Med en idelig brugt Kande, følger Ridd og Kort, og disse 3 Ting haver gerne Kjede, Klammeri og Kummer til Led-sagere.“

Hans Enke ægtede Degnen, ved Navn Frederik, som blev affat, fordi han havde mishandlet et Rindfolk, men kom igen i Brød og døde som Degn i Skørtinge.

Mogens Hansens Eftermand Jørgen Pedersen blev 1620 bortredet

af Pesten, som gjorde en stor Høst i Sognet.

Hans Efterfølger Erik Andersen Turen maatte for at faa Kalbet ægte Forgængers Enke, en paa de Tider meget almindelig Fremgangsmaade, som havde den Fordel, at man slap for at gde Underhold til Enken. I dette Tilfælde var det alligevel strænge Kaar at gaa ind til; thi den nye Præst var 33 År, og Enken som han ægtede var 66, og det værste var næsten, at de — som Rhode siger — endda „lebede tilsammen i et oprigtigt Ægteskab i 21 År.“ Manden overlevede kun Hustruen i 7 Maanedes.

Den før nævnte enfoldige Jacob Prip var Sognepræst i Errindlev fra 1667 til sin Død 1712. Han var gift med sin Forgængers Datter; men „da hun kom nogle Uger før den ordinære Tid i Barselsfeng“ maatte Hr. Prip skaffe sig Tilgivelse.

Hans Sviger søn Knud Leonard Schritzmeier, der fik Kalbet efter ham, gif det ikke en Smule bedre. Thi siger Rhode: „han besvangrede som Student Hr. Prips Datter nogle År før hun blev hans Kone“, hvorfor denne „ærbørdige Mand“ 1703 erholdt kongelig Benaadning.“

Jørbigt synes denne Sønd at have haft stærke Rødder i Errindlev Præstegaard; thi 1688 ansøgte og fik Kapellanen Jørgen Bertram-sen From kongelig Tilgivelse, fordi „han frygter for at hans Kone skal komme for tidlig i Barselsfeng.“

Af den senere Tids Præster skal kun nævnes Thor Johan Christian Heramb, der var en højt begabet Mand og dertil en udmærket Sjælesørger. En af hans Sønner var i mange År Læge i Raskov.

Olstrup Kirke.

Olstrup Kirke har oprindelig været indviet til den norske Helgen Kong Olaf, efter hvem en hellig Kilde Nord for Kirken havde Navn. Og den er sandsynligvis fra først af bleven bygget her som et Kapel, hvori de Folk, der langsejls fra søgte Helbredelse ved St. Olafs Kilde, kunde høre Messen. Der var da ogsaa i den katolske Tid anbragt et udfaaet Helgenbillede af St. Olaf her i Kirken — rimeligvis er det den Træfigur, som endnu den Dag i Dag staar i et Hjørne paa det lille Pulpitur. De to Byer — Olafstorp og Buggerup — for hvem Kirken i sin Tid dannede et Midtpunkt, er forlængst lagt ind under Lungholm (som før Kalle Rosenkrantz's Tid kaldtes Olstrupgaard) og en Sognkirke her var vel egentlig overlødig, hvis det ikke netop var for Lungholms Skuld, og det er jo Baroniet, der ejer Kirken.

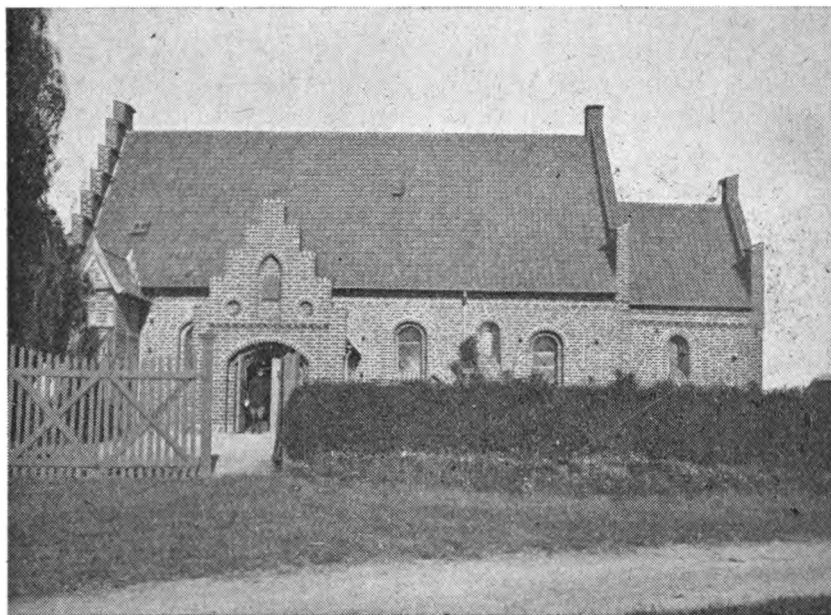
Paa Grund af Balfarterne til St. Olafs Kilde opstod der i den katolske Tid et aarligt Marked her ved Kirken. Men dels fordi man efter Reformationen ikke mere troede paa Kildens Hellighed og dels fordi Kildemarkederne udartede her med Slagsmaal, Drik og andre Laster, gav Kong Kristian den 4. i 1632 Befaling til, at Markedet skulde henlægges til Nysted, hvor der jo i hvert Fald var Polititil at holde Orden.

Kirken er opført af røde Mursten, som nu er renset for Kalk. Den har ikke noget Taarn, og Koret har lige Gable imod Ost. Mod Syd er der Vaabenhus, der ligesom den bestige Ende af Skibet

har Trappegaard. I Muren er der Spor af flere gamle Vinduer højere oppe end de nuværende, hvis smukke blvindfattede Ruder er indsat for faa Aar siden. Paa Sydsiden ser man i Muren, at der tidligere har været en tabtstøbende Døraabning, muligvis til et Gravkapel eller lignende. I den nordlige Mur ses det, at der ligesom i

bejde i Egetræ fra 1622. I Felterne ses Apostlene Peter, Andreas, Jacob og Johannes; der er desuden forsynet med paamalede Skriftsprog. For Tiden er den daarligt malet, men kunde fortjene en Restaurering.

Midt i Kirken, paa venstre Side, er Baron Vertouch Lehns Kirkestol, og over denne er ophængt en

Olstrup Kirke.

andre gamle Kirker, har været en Rindeindgang.

Det Indre er ret tarbeligt. Vaa og Skib og Kor er overhængede. Over Alteret er der et Krucifiks, Kristusbilledet støbt af Bronze og ophængt paa et Træfors. Det er kun ca. 40 Aar gammelt. Et Par svære Malmhøstager staar paa Alteret. Der er en meget stor, men ellers ingenlunde mærkelig Døbefont. Prædikestolen er derimod ret værdifuld, nemlig et Villesfærterar-

Sølvkrans, som Baronets Funktionærer og Arbejdere skænkede til den gamle Barons Begravelse.

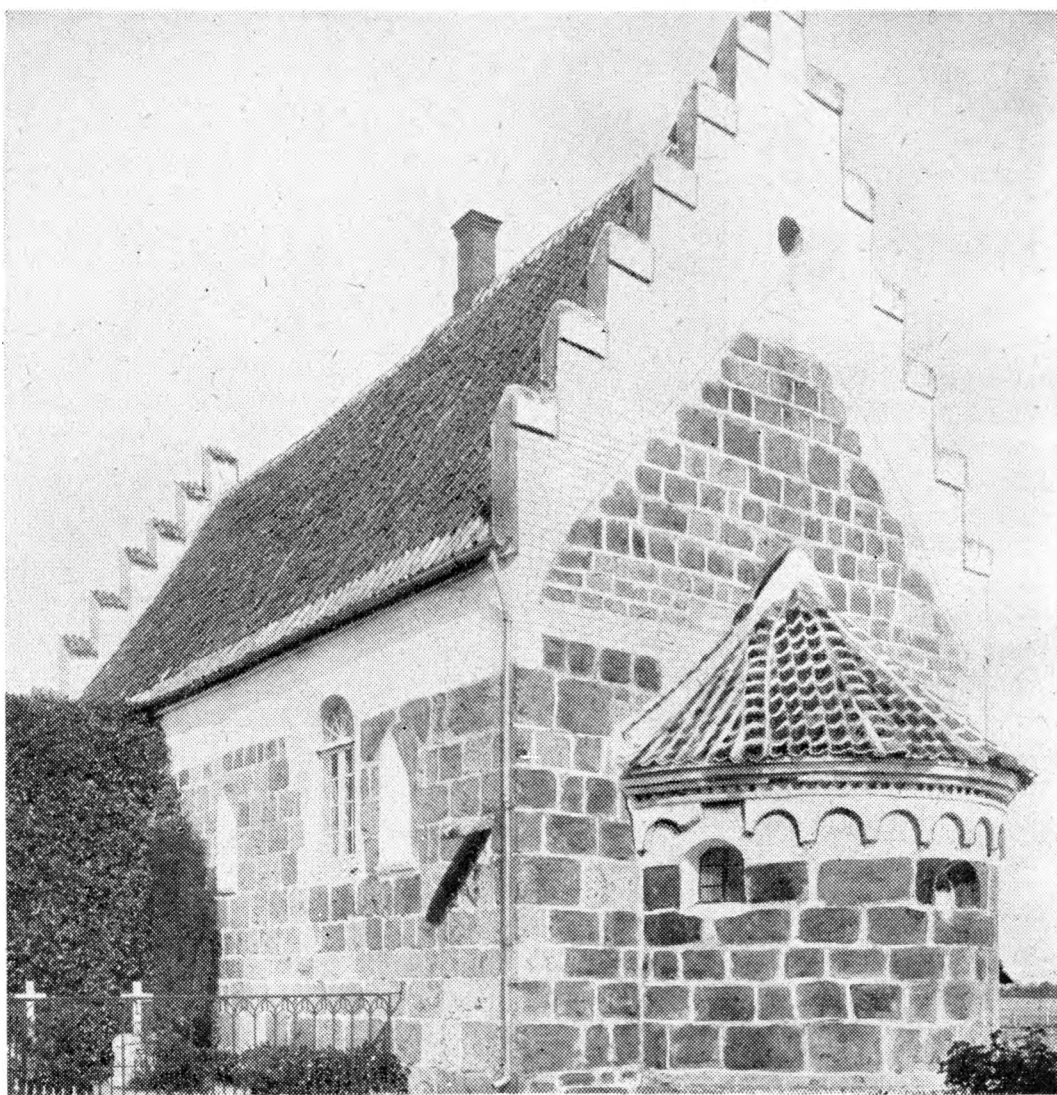
Nederst i Kirken paa Pulpituret er anbragt det smukke ny Orgel, som blev tilvejebragt for de ca. 1600 Kr., der indkom ved en Bæsfar, som afholdtes i Lungholms Gade i Sommeren 1912.

Til Kirkeklokken er der Opgang gennem en særstilt Udbygning best for Vaabenhuset. Klokken er støbt hos Gamst i København 1814.

Søllested Kirke.

Søllested Kirke har tidligere hørt under Ellingsø, men er nu selv-
ejende. Den er en af vore ældste
get smuk af Ydre og velholdt og
benlig i det Indre. Oprindelig har
den kun bestaaet af Skibet og det
med takket Gavl, og over Kvindel-
indgangen mod Nord et Grabkappel
ligeledes af Munkestien. Vestmuren

Søllested Kirke.

Kirke og den eneste Granitkirke
paa Vestjylland. Men den er for-
uden at bære gammel tillige me-
| lille afrundede Kor. Senere er der
| over Mandindgangen mod Ehd af
| Munkestien opført et Baabehus
| bærer forøbrigt Spor af, at Ind-
| gangen en Tid har været her.
| Denne ved Koret findes paa

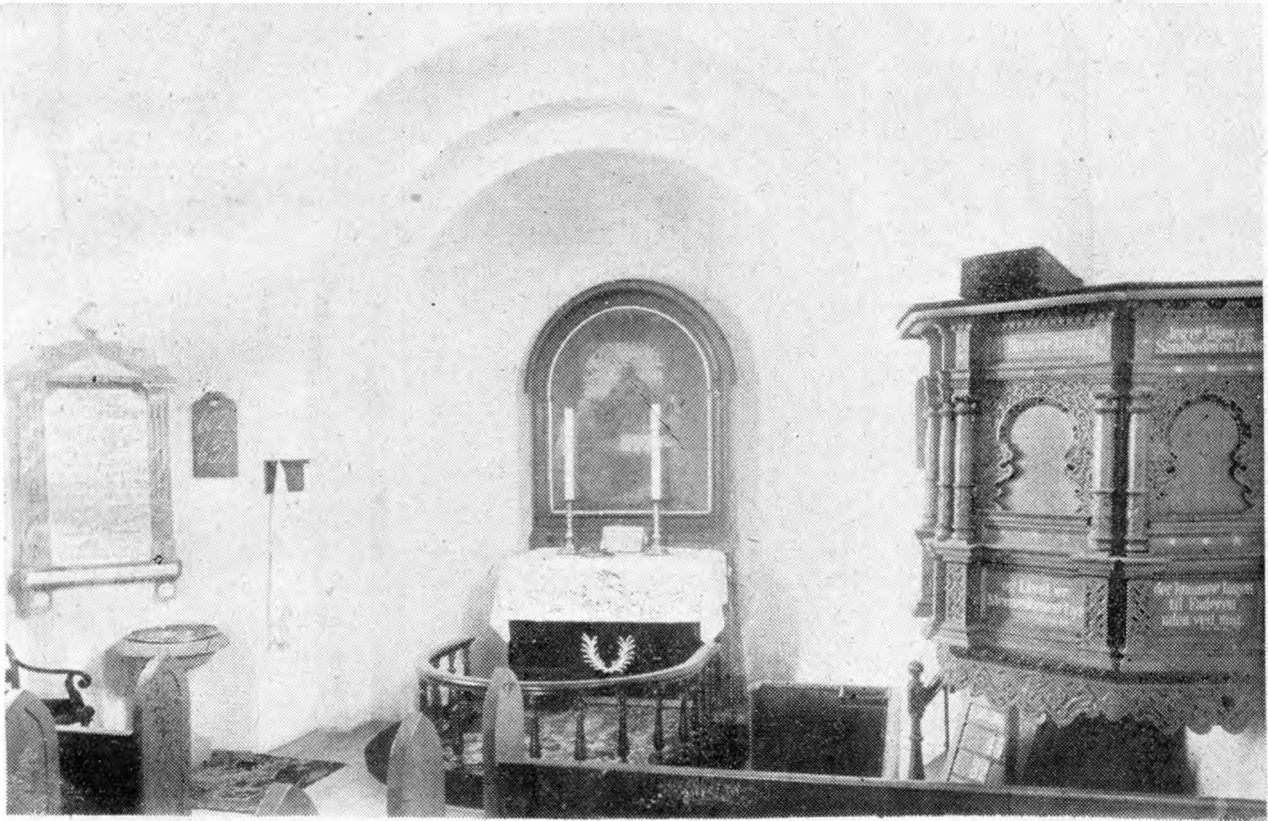
begge Ydermurens sydlige og nordlige Hjørne en fkræet udstaaende Sten, der tydelig ses paa Billedet. Man mener, at der i den katolske Tid her har staaet Billeder af Kirkens Helgen, og at Stenene skulde danne et Slags Tag over dem. Det runde Hul, som ses i Gæblen og som man genfinder paa mange andre Kirker, er vist af Symbolist Betydning og skal sikkert udlægges derhen at Kirken vender

le Kirker.

Hvornaar Vaabenhuset er opført vides ikke; men Kapellet er opført omkring 1650 af Erik Stensen den Yngre, som ejede Søllestedgaard; baade hans Forældre, han selv og hans Hustru og flere af Slægten er bisat her. Hans Datter Fru Barbara Kirstine, Enke efter Baron Høld til Skovgaard lod sin Mand bisætte her og restaurerede 1739 Kapellet samt

om, at Barbara Kirstine Stensen istandsatte Kapellet 1739.

Foran Vaabenhuset findes som Trin en gammel Vigsten med en nu ulæselig Indskrift. Inde i Kirken findes oppe ved Koret et Marmorephitafium over Hans Dødschisen til Mingsø, død 1790. Hans Enke har paa Tablen affat Plads til Indhugning af Arvstal for hendes Død; men denne Uelighed har Efterkommerne ikke bil-

Kirkens Indre.

sit Dje mod Vst, mod Vests Gub.

Kirken er opført i Rundbuestil og har som alle gamle rundbuede Kirker oprindelig haft fladt Loft, der senere er blevet erstattet med Svælvinger. I Muren ses Nicherne efter de gamle, smaa og højt liggende Vinduer, som er erstattet af større, men ligeledes rundbuede Vinduer. I det hele er man ved Restauration af Kirken 1858 gaaet frem med en Pietet og Skaanomhed, som man desværre ikke har vist overfor mange andre af bore gam-

udfatte en Sum af 100 Rigsdaler til dets Vedligeholdelse. Disse Penge er forlængst forsvundne, og da der for nogle Aar siden skulde indrettes et Vigkapel ved Kirken, begyndte man at omdanne Grabkammeret hertil. Godsejerne Jørgensen, Søllestedgaard, og Wilhelm, Mingsø, samt Medlemmer af Familien Stensen fik dog dette Forehavende standset og skaffede Midler til Grabkappellets Istandsættelse og Opsørelsen af et nyt Vigkapel. I Kapellet's Mur findes en Sandstensplade med M:delelse

let have, og Pladsen staar derfor aaben.

Brædikestolen, som er ca. 300 Aar gammel, er et smukt Billedskærerarbejde. Altertablen er et Maleri af Raadfig fra 1855 forestillende Disciplene i Emaus; det er skænket af den daværende Ejer af Mingsø, Justitsraad Wilhelm. Døbefonten er ny, derimod er Bækket et gammelt udhamret M:dsingarbejde, der gengiver Adam og Eva, Træet og Slangen.

Kirken er beholdt og gør et lyst og venligt Indtryk; men den

er alt for lille til den store Menighed.

— Af Præsterækken skal vi nævne:

Hr. Christen Nielsen blev udnævnt 1571; men suspenderet allerede 1573, fordi han havde ført falske Vidner. Det var jo en ret grov Forseelse af en Præst; men Hr. Christen fik alligevel Suspensionen hævet, hvad han sikkert ikke havde fortjent. Thi 1578 anklages han af sin Svigerfader, Præsten i Rødsted, for hele 9 grove Forseelser. Blandt andet havde han suldet og mishandlet sin Kone, smidt hende ud af Sengen, sparket hende og ladet hende ligge hele Natten paa et koldt Stengulv, skønt det var Mikkelsdagstider. Endvidere havde den rare Præst overfaldet to Embedsbrødre i Raskfob, slaaet den ene af dem og kaldt ham en Forrædder; skønt han „undskyldte“ sig med, at det hele var sket i Drukkenskab, blev den rare Præst dog nu sat fra Embedet og skilt fra sin Kone.

Hr. Niels Andersen, der blev kaldet 1624, fik 1634 Skovlænge lagt som Annes under Søllested.

Hr. Gregers Kniphof, som fik dette Dobbeltkald 1668, fik det yderligere forbedret ved 1692 og saa at faa lagt Gurrebø under det med Forpligtelse til at holde Kapellan. De tre Sogne var derefter forenede indtil 1842, da Skovlænge-Gurrebø atter blev udfilt.

Hr. Gregers blev efterfulgt af Thomas Winther, der er mest bekendt ved, at den triste Historie med Højrehjmsmeden foresaldt under hans Embedstid. Højrehjmsmeden var en rebelig og rettænkende Mand, der gerne gav sine Bysbørn en Haandsrækning; men han var meget ærefær og nægtede saaledes at smede Gabestoffen, fordi han var bange for selv at blive stillet i den.

Om sin Fødsel sagde han, at han havde hørt af sin Fader, at

Kong Carl den 6. af Sverrig havde haft en vægte Søn, Major Carl, som i Malmø fik en Søn ved Navn Michael, der flyttede til Sjælland. Michaels Søn, Anders, drog til Volland og nedsatte sig i Stokkemærke, og dennes Søn Christen var Fader til Smeden.

Den første Marsag til den Ulykke, der ramte ham var, at han tabte en Sag mod Grev Danneberg om en Mose og et Stykke Skov, som laa ved hans Hus. Han mente, at der her var begaaet stor Uret mod ham, hvorover han spekulerede saa meget, at han efterhaanden dannede sig forskellige Meningar, som stod i skarp Modstæmning til den kristne Troes Værdomme. Han vandt endog flere Tilhængere og bakte derved almindelig Opmærksomhed. Smeden blev formanet af Provst Lødder til Sindighed og Forsigtighed, men da dette ikke hjalp, fik Pastor Winther nedsat en Provsteret over ham. Det blev til en meget lang Proces, men Smeden klarede udmærket for sig gennem skriftlige Indlæg, hvilket vakte stor Opmærksomhed, da han hverken kunde læse eller skrive, og der saaledes maatte staa andre bagved; men hvem dette var, er aldrig oplyst. Da han derefter skulde i mundtligt Forhør, nægtede han ganske at svare.

Da en ny Anmodning om at vende om fra sin Vildfarelse ikke frugtede, bestemte en kongelig Resolution af 26. Oktober 1731, at han skulde arresteres og efter Tur underbises af Herredets Præster. Han blev derefter 1732 indsat i den berøgtede Arrest i Raskfob, hvor han sad til 12. Januar 1732. Hver Tirsdag og Torsdag plagedes han nu af Nørreherreds Præster, som søgte at ombende ham; i Begyndelsen svarede han Præsterne, men blev tilsidst aldeles tabt. Tilsidst fik Biskop Ramus ham løsladt og bragt til Pastor Blicher i Stokkemærke, som

faa skulde søge at bringe ham paa andre Lanter. Da dette ogsaa mislykkedes, skulde han have været anbragt i Daarekisten, men Døden befriede ham 1733 fra den nes Pinsler.

Om Kapellanen Jens Sørensen Rod, 1692—1714, fortælles, at han, naar han ved Højtiderne tog mod Offer, havde en lille Fløjte hos sig, i hvilken han stødte for at paakalde Barmhertighed, hvilket nok kunde være nødvendigt, da han tun fik 80 Slettedaler i Løn om Aaret.

Hr. Henrik Winther blev 1725 Kapellan i Rødby, fordi han ikke kunde enes med Sognepræsten, den før omtalt: Thomas Winther, uagtet de var Tvillingbrødre.

1732 blev han fradømt Embedet paa Grund af Forsømmelse, Drukkenskab og forargeligt Forhold. Han mødte f. Eks. en Paaskefest saaa beruset, at han ikke kunde forrette Gudstjenesten.

Ved Landemodet mødte han selv og tilstod sin Brøde og bad om lidt Pension, samt om at maatte beholde Kjølen. Han drog til København og laa til „Ordenens Beskæmmelse“ drukkent i Rensstegen med Kjøle paa. Han døde i stor Armod.

Jens Christian Blicher var Kapellan i Søllested fra 1813—1818. Der fortælles om Hr. Blicher, at han altid havde en Tværseel paa Raffen, naar han red til Raskfob, fordi Sognets Bønderkoner overlæsfede ham med Kommissioner om at købe saa det ene og saa det andet. Man brugte dengang Sæbehorn, og naar nu Sæben om Sommeren blev tynd, maatte den skikkelige Præst endog finde sig i at ride hjem med et eller flere Sæbehorn i Hænderne.

Han blev 1818 forflyttet til Jylland, hvor han spillede Gallit 1842. 1845 døde han.

Tillitze Kirke.

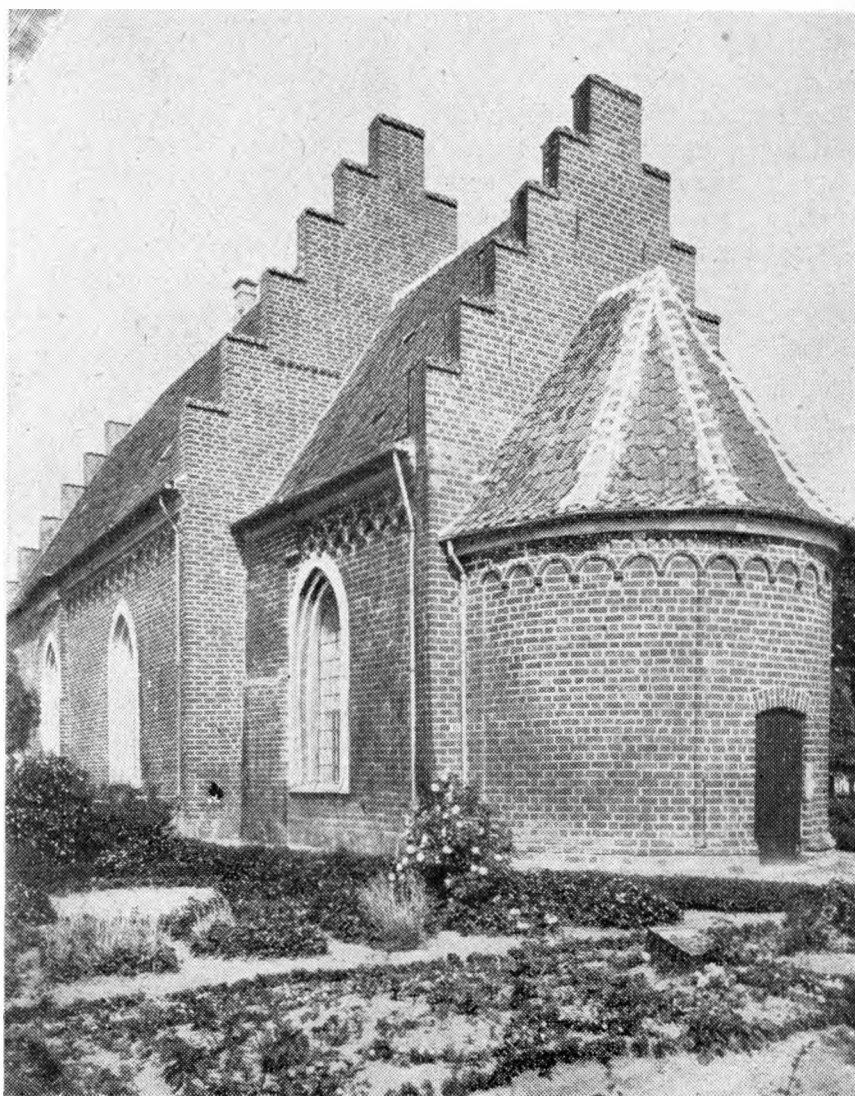
Tillitze Kirke, der er selvejende og stammer fra Valdemartiden, er bleven vel behandlet under de forskellige Restaurationer og Udvidelser, og den maa da ogsaa næbnes blandt vore smukkeste Landsbykirker. Den har meget store spidsbuede Vinduer og smukke Hvælvinger; ovenover disse ser man endnu Sporene af de gamle rundbuede Vinduer.

Kirken var oprindelig meget mindre: end den nu er. Indgangen til Skibet var paa den søndre Side, hvor nu det midterste Vindu har Plads, og her blev ogsaa Vaabenhuset opført, antagelig i det 15. Aarhundrede. 1625 lod Ejereren af Rudsbjerggaard, den hovedrige Joachim Barmewitz og hans meget omtalte Hustru Mølegaard Bentz opføre et stort Gravkapel ved Kirkens vestre Gavl, i samme Bredde som Kirken. Man ser endnu tydeligt paa Kirkemuren, hvor Tilbygningen har fundet Sted, idet de store røde Sten, man anvendte paa Christian den Fjerdes Tid, er en Del mindre end Munkestene fra Valdemartiden. Antagelig er det ogsaa Joachim Barmewitz, der har forshnet Kirken med Hvælvinger.

I 1856 lod Justitsraad Fride- richsen til Røbbøllegaard, som da ejede Kirken, foretage en omfattende og højst tiltrængt Restauration. Den Barmewitzske Familiebegravelse blev taget med ind til Kirken.

Der blev indsat meget, store smukke Vinduer, og Vaabenhuset blev

ne ophængt i Vestgablen over Hvælvingerne og det grimme Klof-

Tillitze Kirke.

flyttet fra den søndre Side om til Vestgablen. Endelig blev Klof-

teskur, som stod i Kirkegaardens sydvestlige Hjørne, nedrevet. Den

mindste af Klokkerne bærer en Indskrift, der viser, at den er støbt i Bybet 1601, medens Niels Thgesøn var Sognepræst i Ellitse. Den store Klokke er oprindelig fra 1649 og har baaret Sognepræst Erik Mortensens Rabn; men den blev omstøbt i København 1828.

For en halv Snes Aar siden blev der opført et pænt lille Vigkappel, og i 1912 blev Kirkegaarden indhegnet med en Mur mod Vest.

Indenfor Laagen staar en raat tilhuggen Ramesten med følgende Indskrift:

Eskil Sulfasun lit resi stin disa
eft sialfan sig emun stanta med
Steinlifir vitriit suner von
Eskil.

Det betyder: Eskild Sulfasøn lod rejse denne Sten efter sig selv. Eskild overbandt Emun Stoute med Stenlifer, som var Vitrits Søner. — Paa Kanten af den ene Side staar :

Kristi hialpi siøl hans oog santi Michae.

Det er: Kristus og St. Mikael hjælpe hans Sjæl.

Stenens anden Side bærer Ordene :

Toki risti runer eastir denu gode stiub modur sina.

Det er: Tøke ristet Runer efter den gode Stiub, sin Moder.

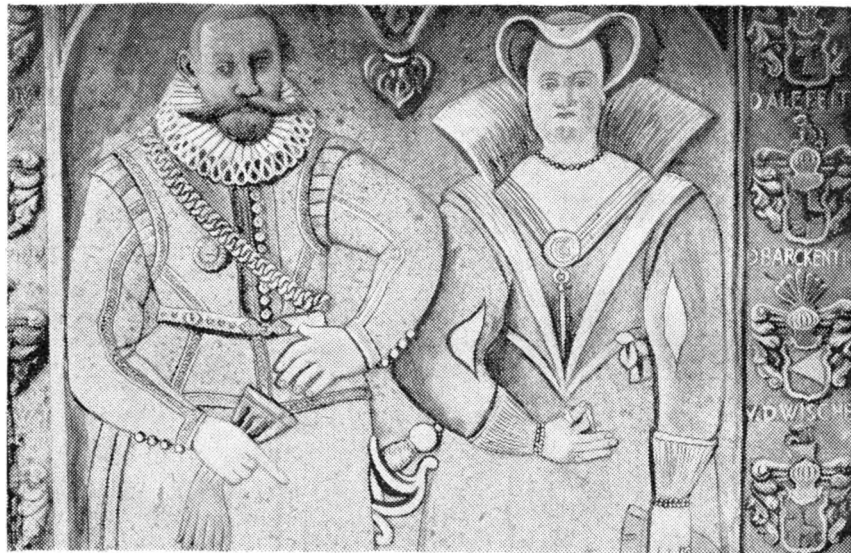
Paa Bagsiden ses Resten af et adeligt Vaaben bl. a. forestillende en Orneklo. Stenen er antagelig et Tusind Aar gammel.

Inde i Kirken findes et pragtfuldt og hderst velbehaaret Grabminde i Alabast over Joachim v. Barnewitz og hans Hustru Olgaard Beng (som hun almindelig kaldtes) betænkte ogsaa efter sin Mand's Død Kirken rundeligt. Hun skænkede den rigt udfaarne og ejendommelige Altertable, Altersjagerne og rimeligvis ogsaa Prædikestolen; den sidste er i saa Fald skænket efter Olgaard Beng' andet Giftermaal; thi den bærer ikke Barnewitz'ernes Vaaben. Dette er derimod Tilfældet med Altertablen og Stagerne; de bærer baade Barnewitz'ernes og Beng'ernes Vaaben, og Stagerne tillige Aarstallet 1630. Altertablen er som nævnt et smukt Billed-

til Hvile, og Grabstenen over dem udhugget. Stenen, der her er afbildet, bærer Egteparrets Billeder indrammet af en Række adelige Vaaben og med en længere latinsk Indskrift under. Stenen har oprindelig staaet i Grabkappellet. Efter at dette var inddraget i Kirken, og Risterne nedgravede under Kirkegulbet, blev Stenen atter bragt i Muren omtrent, hvor den havde staaet før. Her forblev den indtil Kirken for faa Aar siden fik et nyt Orgel, og man for at skaffe dette Plads blev nødt til at flytte Grabmindet; det fik saa Plads oppe i Nærheden af Koret

skærerarbejde med Relieffer af Madberen, Opstandelsen m. m. samt 4 Nicher, hvori Figurer af Kristus og nogle af Apostlene.

Prædikestolen er ligesom Altertablen et smukt Billedskærerarbejde og ligesom denne forsynet med hvide Figurer i stærkt fremhæbet Relief. Døbefonten er gammel, udhugget i ivær Granit. Døbebænkens er af Søb med udhamrede Motiver fra den hellige Skrift. Det er 1835 skænket af Fru Lebi en Datter af Jægermester Smith paa Rudsbjerggaard. Hun døde et Par Aar efter og ligger begravet paa Kirkegaarden.

Joachim v. Barnewitz og Hustru Olgaard Bengs Grabsten i Ellitse Kirke.

paa Væggen i Grev Reventlovs Kirkestol.

Fru Olgaard Beng (som hun almindelig kaldtes) betænkte ogsaa efter sin Mand's Død Kirken rundeligt. Hun skænkede den rigt udfaarne og ejendommelige Altertable, Altersjagerne og rimeligvis ogsaa Prædikestolen; den sidste er i saa Fald skænket efter Olgaard Beng' andet Giftermaal; thi den bærer ikke Barnewitz'ernes Vaaben. Dette er derimod Tilfældet med Altertablen og Stagerne; de bærer baade Barnewitz'ernes og Beng'ernes Vaaben, og Stagerne tillige Aarstallet 1630. Altertablen er som nævnt et smukt Billed-

— — Den første Præst, der findes omtalt er Hr. Mikael, der havde kaldet paa Dronning Margrethes Tid; han var kendt som en vældig Jæger, og var berømt fordi han havde Krammet paa alle Stedets onde Mander. Han skrev et Digt om Dronning Margrethes sejrige Krig med Svenskekongen, som havde haanet hende. Digtet, der i flere Hundredeaar laa gemt i Kirken's Arkiv, begyndte saaledes „Onde Albert haaffde du dig skammet, oc mod danske Dronning ikke brammet.“

Hr. Niels Thgesen, hvis Rabn staar paa den lille Klokke, var her fra 1601 til 1624. Han efterfulg-

tes af Hr. Grif Mortensen, der var her endnu 1649; i al Fald stod hans Navn og dette Marstal paa den store Klokke, indtil den blev omstøbt i 1828.

Hr. Oluf Andersen var her fra 1664 til 1691. Han drev det til at blive Provst; men var nok især rigt mest bekendt for sin uhyre Etrike. Da han en Dag sad og delikaterede sig paa en Vinstue i Nakslov, kom nogle af Garnisonens Officerer og Soldater for at gøre sig lystig over ham. Hr. Oluf tog dem Spadsen meget ilde op og ekspedere dem ud i en Fart den ene efter den anden; nogle kom

ud ad Døren andre ud ad Vinduerne, men alle havde de Mærker af Præstemandens haarde Tag. 1680 blev den stærke Mand kastet paa Skjelejet og mishandlet saaledes af Feberen, at han aldrig blev rigtig Menneſte mere, men var nødt til at holde en Hjælpepræst. Hr. Oluf døde 1691 og Lillike blev derefter lagt under Danemarre som Anneks. Grunden her til skal til Dels have været, at Danemarre-Præsten Tobias Jørgensen Zimmer 1683 havde ægtet en Datter af Forbalteren eller Bestyreren paa Rudebjerggaard, og denne fik da sit Herſkab (Bülow)

interesseret i Sagen, saaledes et Præsten skulde have Lillike som Anneks, medens Rudebjerggaard skulde overtage den skønne Præstegaard med Skov og andre Herligheder mod at svare de derpaa hvilende Afgifter, dels til Præsteenken, dels til Børnehuset i København.

Efter den Tid har Lillike hørt under Danemarre. I de første Hundrebaar havde Sognepræsten dog Forpligtelse til at holde Kapellan; men 1765 blev han befriet herfor, og siden har Sognepræsten alene bestridt Embedet ved begge Kirker.

Godsted Kirke.

Godsted Kirke er kun en Vebning af, hvad den i Fortiden har været. Den har temmelig sikkert haft et Taarn imod Vest, men nogen historisk Bekræftelse, deraf har man ikke. Imidlertid kan det ses af den vestlige Gavlens Form. Midt i Muren er der nemlig en thf, rund Pille, med muret Rundbue til hver Side (Arkader). Den øvrige Del af Gavlens er kun enkelt Stens Mur som den svære Pille rager frem af baade paa den indvendige og den udbvendige Side. Efter hvad Folk paa Stedet har fortalt os, er man da ogsaa bleven forhindret i at grave Grave ud for Vestgavlens, fordi man stødte paa store Mængder af Murelevninger. Rimeligvis har de to rundbuede Abninger i den gamle Mur ført ind til et mindre Taarnrukn.

Kirkeløkken, som er uden Indskrift, hænger nu i en Kvistbygning paa Taget.

At selve Kirkebygningen har været større, stemmer ogsaa godt nok sammen med en Beretning i den saakaldte „røde Bog“ i Provstearkivet, gaaende ud paa, at Godsted Kirke før Reformatonen har været meget rig paa Prydelser, f. Eks. i Vinduerne en Række Glasmalerier, forestillende Konger og Visper og Riddere; et af dem findes endnu paa Nationalmuæet.

Kirken, som nu er overgaaet til Selveje, har tidligere tilhørt Engestofte og i 1870 lod Kammerherre J. Wichfeldt opføre Vaabenhuset, der nu dækker den rundbuede Indgang i Skidmuren. En lignende rundbuet Indgang, som nu er tilmuret, ser man meget fremtrædende Spor af paa Skibets Nordside. Byggematerialet er røde

Munkesten, som gennem mange Menneskealdrer har været overkaldede, tidligere rød, nu hvid. Koret har lige Gavl. Skibets Mure er prydet med en dobbelt Rundbuefrise.

Kirkens fladloftede Indre byder ikke i vore Dage paa ret meget af Interesse. Den gamle Altertable — der havde Form som et Skab med to Fløj, hvori Madonna sad

Paa Døbefadet læses G. R. B. A. — G. A. B. 1646.

En af Kirkestolene bærer Indskriften J. D.—J. R. B. 1578 (Jørgen Daae og hans Frue, K. Bardenfleth). Paa Degnestolen er der anbragt en Vebning fra een anden gammel Stol med Indskriften: „Anno 1516 — — Morten Markez desz Stoele goerdt“ samt Bemærke, og ovenover Indskriften

Godsted Kirke.

med Kristusbarntet paa Skab — blev kasseret ved et Provstestyk og i 1825 erstattet med den nuværende ganske simple Trætable med Vibelsprog.

Alterbæger og Brødbakke er skænket i 1593 af Frederik Hobe og Fru Sidfel Urne. Det hedder sig, at de samme ogsaa har skænket Prædikestolen, som er et smukt gammelt Træskærarbejde, men dog tyder paa at være af noget yngre Dato.

Døbefonten er af Kampesten med udhuggede Rebsnoninger omkring

er et primitivet udflaaret Mandshoved.

En ganske ejendommelig Vigten fra 1339 er indsat i Korets nordlige Mur. Et Vaabenskjold med Skibsanker er udhugget midt paa den, og langs Randen er der følgende Indskrift:

„Anno Domini MCCCXXXIX
Judica o: Nicolaus. Kilius. Domini
Hinrici. Militis. de Ancher.“

Altsaa Gravsten over Niels Henrikken Anker, som døde 1339.

Godsted er Annetz til D. Ulslev.

Horslunde Kirke.

Horslunde Kirke hører under Bederstrup. Den bestaar af Skib, Kor med halbrund Afslutning, Taarn og Sideskib, den saakaldte Korskirke.

ste, der ingenlunde forstøtter Kirken, er bygget af gule Sten, hvorimod den øvrige Kirkebygning er opført af røde Munkesten. Paa Grund af denne Uensartethed i

nem af Munkesten. Kun det yderste og inderste Stenstykke er brændte Sten, medens Mellemløbet er fyldt med Kampesten og grusbladet Malt. Paa Korafslutningen

Horslunde Kirke.

Den oprindelige Kirke er antagelig opført i Valdemarstiden og har da bestaaet af Kor og Skib. Senere er Taarnet tilbygget og endnu senere Sideskibet. Dette sid-

Materialet er hele Kirken overtallet.

De tykke Mure i Kirkens ældre Del bestaar — i Lighed med andre gamle Kirker — ikke helt igen-

(Opis) er bevaret en smuk Gæmsfrise og tydelige Spor af tre rundbuede Vinduer. Ogsaa Skibet er smykket med en Frise, men af et noget andet Mønster. Taarnet

har tallede Gavl, smykkede med Blindinger. I en Udbygning paa Sydsiden af Taarnet fører en muret Vindeltrappe op i dette. Skibets Nordmur er flæv, antagelig fordi Grunden her er sunket. Dette tyder paa, at Kirken er bygget paa opfyldt Grund, og Sagnet fortæller da ogsaa, at her i Hedenflabets Tid laa et nordist Guds-tempel, der — her som saa mange andre Steder — efter Kristendommens Indførelse blev benyttet til Gudstjeneste, og da den nuværende Kirke blev opført, valgte man at bygge paa det gamle Sted. Ogsaa den nordlige Del af Kirkegaarden er opfyldt Grund.

Paa Nordfiden ses endnu Portalen over den forlængst tilmurede Kvindeindgang. Portalen paa Sydsiden dækkes nu af Baabehuset, der er en Del af Tverslibet. I Taarnmuren findes ogsaa Spor af en tidligere Portal fra den Tid, Indgangen var her. Baa de i Skib og Kor er de oprindelige smaa og højsiddende Vinduer erstattet med store rundbuede, i Taarnet sidder de rundbuede Vinduer i spidsbuede Nicher. Kirken har oprindelig været tækket med Bly. Men efter Reformationen har Kirkefejeren her — som de fleste andre Steder — faaet Lov at pille det forholdsvis kostbare Bly ned og erstatte det med Tegl under Foregivende af, at det var for dyrt at reparere.

I den katolske Tid var Kirken helliget St. Hans. En Optegnelse bag Alteret ophæver, at den er restaureret 1594, 1755 og 1854. Om disse Restaurationer har v. Gyben, tidligere Postmester i Horslunde, tilvejebragt følgende Oplysninger:

Restaurationen 1594 blev foretaget efter Tilskyndelse af Sognepræsten Otto Christensen. De smaa Vinduer er sikkert den Gang bleven erstattet med de nuværende store, ligesom Indgangen paa Syd-

siden er tilmuret og erstattet med Indgangen i Taarnets Vestmur. Over de følgende Restaurationer findes der nemlig udsjellige Optegnelser, og ingen af disse omtaler Vinduerne eller Tilmuringen af den sydlige Indgang. Antagelig samtidig med Restaurationen 1594 er den første Tilbygning paa Sydsiden sket, idet man — som Skit og Brug den Gang var — har bygget et Rum til Opbevaring af Skalk og Materialier og anbragt dette over den tidligere Indgang.

Mellem denne og Baabehuset anbragtes en Dør, hvorigennem Sognets Fattige havde Adgang; Korskirken var altsaa nærmest forbeholdt dem. Senere ændredes dette Forhold, og 1833 blev Døren efter Sognepræstens Onfle tilmuret med den Motivering, at Folk, der var flemme til at komme fer sent i Kirke, listede sig ind den Vej og saaledes slap for den velfortjente Straf at faa Præstens og hele Menighedens Dine hæftet paa sig. 1767 fik Kirken sit første Orgel,

Kirkens Indre.

Restaurationen i 1755 bekoftedes af Lehnsgreve Reventlow — Statsministerens Fader — og foretoges efter Sognepræsten Claus Wiinholdts Forflag. Indgangen i Taarnet blev da tilmuret, og i Taarnhvelvingen indrettedes et Gravkapel for den grevelige Familie. Portalen mellem Taarnrummet og Kirken blev lukket med et smukt udstaaret Træværk. Materialhuset blev omdannet til Baabehus, og den herværende oprindelige Indgangsportal atter aadnet. Endvidere blev Materialhuset udvidet med en Tilbygning, nemlig Sideslibet eller Korskirken.

der fik Plads paa et Pulpitur over Indgangen fra Baabehuset. Paa Skibets Længdevæg med Nord opførtes ligeledes et smukt udstaaret Pulpitur, der strakte sig fra Gravkapellet op til Prædikestolen. Endelig fik Sognepræst Vinholdt udvirket, at der ophængtes en Tavle med Fortegnelse over Kirkens Præster siden Reformationen.

Med en Reparation i 1833 fik Kirken et nyt Orgel, der anbragtes paa dets nuværende Plads over Portalen til Gravkapellet.

Med Restaurationen i 1854 blev Pulpiturerne fjernede og den gamle Præstetavle blev nedtaget og

havnede omfjeder hos Kirkebørgen, der brugte den til — Vindebrænde. Samtidig blev de gamle Ligesten fjernede fra Skibets og Korsets Gulv. Et Par af dem blev senere indsat i Baabenhøusets Mur.

1863 slog Lynet ned i kirken og bestadigede Hvælvingerne i Koret.

1776 omtales Taarnets „Sejrværk“, men naar det var opsat vides ikke. 1868 blev det erstattet med det nuværende Ur, som Fabrikant Linderøth samme Aar havde kast paa Udstillingen i Kjøbenhavn.

Taarnet havde oprindeligt to Skifte, i Lighed med Sandby Kirke, men de blev fjernede ved Reparationen 1833. — I Taarnet hænger to Klokker; de er begge omstøbte 1837. Den store er 1701 givet af Geheimeraad Peder Brandt til Pederstrup og hans Hustru Abigael Marie, født v. Stokken. Den mindste stammer fra 1619 og skyldes rimeligvis Sjørgen Grubbe, der da var Ejer af Pederstrup, som han havde faaet med sin Kone, Kirstine Benstermand. Den store revnede i Februar 1831, rimeligvis som Følge af uforstigt Brug under den lange og strenge Frost, der herskede det Aar; det frøs nemlig uafbrudt fra 4. November 1830 til 12. Martz 1831.

Paa Klokken, der som nævnt blev omstøbt 1837, staar:

Grene Christian Ditlev Reventlow lod Kirkelokkerne i Hørslunde omstøbe i det 17te Aarhundredes første Aar efter Luthers Kirkereformations Indførelse i Danmark. Støt Luthers djerne Mærke og i Hørslets Sag. — Ogsaa hændes skal Mærket sig for et stedse tiltagende Uds, saa længe vi b gjerre at oplyses a Ham, det sanre Uds, som oplyser hvert Menneſte, er kom til Breen

Den lille Klokke bærer følgende Insription:

„Atku i Christi er Vejen og Sandhed og Livet. — Freser vær til Stede i Kirke i Stole og i hver huuslig Areds

— Og styrk os til mere og mere at dyrke Gud i Aand og Sandhed“.

Frederiksbærf. 1839.

I Gravkapellet under Taarnhvælvingen — der bæres af en Støtte — staar 5 Skifter; den ene i en Marmorarkofag. I den ene Skifte hviler Lehnsgreven, der indrettede Kapellet, Statsministerens Hader, Assessor i Højesteret, Ridder af Elephanten Christian Ditlev Reventlow født 1710 død 1775. I to andre Skifter hviler hans tvende Hustruer Baronesse Bothmer og Comtesse Holstein-Ledreborg; sidstnævnte i Marmorarkofagen. I de to sidste Skifter hviler hans ældste Søn og ældste Datter. Indtil 1822 henstod i Kapellet endnu 3 Børneskifter som da blev anbragt i en Grav paa Kirkegaardens.

I 1824 blev der i Kapellet nordre Mur anbragt en Dør og det blev tilladt at lede Kirkegangskonerne herigennem; de opholdt sig saa i Kapellet indtil de blev ledt ind i Kirken.

I 1833 var der en Plan fremme om at flytte Skifterne bort fra Kapellet og atter ombanne dette til Baabenhøus med Indgang i Taarnets Vestmur, hvorefter Korsskibet skulde være nedrevet og Kalkdækket fjernes fra Kirkens Indre. Desværre kom denne Plan ikke til Udførelse.

Af de to før nævnte Ligesten i Baabenhøuset er den ene indmuret hvor Døren ind til Korsskirken tidligere har været. Den er oprindeligt lagt i Korgulvet over Provst Anders Sørensen født 1571, Præst i Hørslunde fra 1605 til sin Død 6. December 1631; det sidste Aar var han tillige Provst. Indskriften er nu meget slidt og hderst vanskelig at læse. Det samme gælder i endnu højere Grad den anden Sten, hvor kun enkelte Ord uden Sammenhæng kan tydes.

Om Kirkens Indre er forholdsvist lidt at berette. Skibet har det

oprindelige flade Loft og Korsskirken er ligeledes fladloftet, hvorimod Koret er hvælvet.

I Skibet hænger et Maleri af Pastor Møller.

Prædikestolen er rigt prydet med Billedskærerarbejder, der bl. a. viser de fire Evangelister; det stammer antagelig fra Christian den Fjerdes Tid.

Døbefonten er en stor udhugget Kampesten. Bækkenet er et Sølvfad, der i Bunden er forsynet med Reventlowernes og Holstein-Ledreborgernes Vaaben og med Indskriften „Givet til Hørslunde Kirke 1768“.

I Skibet hænger en Messinghækrone, der oprindeligt har haft 12 Arme, men nu kun har 8; den er sandsynligvis stænket Kirken af Geheimeraad Brandt. Malmstagerne paa Alteret anses ogsaa for at være en Gave fra ham.

Altertablen er antagelig opsat efter den store Restauration 1755. Den er udfaaet i Egetræ. I Midten ses Kristus paa Korset, paa hver Side er et Felt med Skriftsteder. Øverst paa Tavlen er anbragt det Reventlowiske og Bothmeriske Vaaben og derunder læses paa Latin den ofinævnte Lehns greve Christian Ditlev Reventlow's Valgsprog: „Tro med Gud, tro mod Kongen“. Under denne Indskription har tidligere staaet to andre, en over hvert af Tavlen's Felter. De blev fjernede ved Restaurationen i 1854 og løb saaledes:

„Da Kirken fik Patroner her af Reventlowiske Stamme, fik den et andet Søn og kan af Velstand prange.“

Da Kirkens Hr. Patron lod atter alting prinde Claus Winholt lod Guds Ord til Menigheden flyde.“

Altertavlen har for et halvt Hundred Aar siden faaet nyt Bæger; da det gamle formodentlig

har været for medtaget. Tøden er derimod gammel og stammer antagelig fra Geheimeraad Brandt, som 1697 har stænkter Kirken baade Kalk og Oblatæsse med Vasse; den sidste bærer nemlig Indskriften: Berstrop 1697. I et i den nordre Kormur indmuret Skab opbevares som Regel Oblatæssen; i dens Laag findes Brandts Vaaben og Ordene: „Hors Lunde Kircke“. I Vestens Bund findes Kartstallet 1706.

— Omtrent midt paa Skibets nordre Side blev der for en Del Aar siden fundet utydelige Resten af Kalkmalerier under Kalkpudsen. Malerierne stammer antagelig fra Kirkens ældste Periode; men der er desværre aldrig gjort noget for at faa dem afdækket og undersøgt.

— Paa den udvendige Side af Korskirkens Østmur er indlat en Tavle over Præsten Hans Friboe Garde, der var Præst i Horslunde fra 1806 til sin Død 1819.

Ved Siden heraf i Hovedskibets søndre Mur findes en anden Tavle, der beretter, at dette Begravelsessted for Horslunde Præstegaard er indrettet 1790 af Sognepræst Andreas Møller.

Paa den Del af Kirkegaarden, der ligger Nord for Kirken findes den Reventlowste Begravelse, der rummer de jordiske Levinger af Statsministeren, Bondevennen Christian Ditlev Frederik Reventlow.

Det var Statsministeren, der i 1824 udvidede Kirkegaarden mod Nord, til Dels ved Opfyldning af den udenfor liggende lavere Del. Men da Selvmordere og Forbrydere — her som andre Steder i den ældre Tid — var jordede udenfor den nordre Kirkemur, vilde Folk ikke lade deres Paarørende begrave paa den nye Kirkegaard, og den kom derfor til en Begyndelse kun til at gemme Li-

gene af Faatigfolk. Statsministeren lod da indrette Gravsted her til sig og sin Kone og senere er flere af Familien begravet her. Statsministerens Grav er helt dækket af en straatliggende stor Sten, der bærer følgende af ham selv forfattede Indskrift:

Herunder hviler det som tilhørte Jorden af Christian Ditlev Frederik Grebe af Reventlow, født den 11te Marts 1748, død den 11te Oktober 1827.

Levende følte han sin Svagthed og sine Mangler, men Gud styrkede ham og gav ham Helbred, Kraft og godt Mod til med Trofast, Iver og Held at tjene Konge og Fædreland, understøttet af mange ædle Medarbejdere at udrette Meget til Guds Ære og Danmarks Færv. I 48 Aar var han lykkelig gift med F. L. S. C. v. Beulewicz, der var gudfrøhtig fornuftig og blid. Deres Ægtefælskab velsignedes med 12 Børn, af hvilke 9 overlevede dem. De elskede Gud og Menneskene, habede Ingaen, levede og døde i Haabet om en glad Opstandelse ved Jesus Kristus vor Frelser. Du ogsaa, som lærer disse Vinier, aager med det Bund. Gud betror dig og giv Gud Æren."

I Kirkegaardens sydvestlige Hjørne ligger en lille Bygning, der er opført 1746 som „Hospital“ d. v. s. Fribolig for Sognets Fattige. Hospitalet, der ejer flere Legater og endnu er i Brug efter sin oprindelige Bestemmelse bærer ud mod Kirkegaarden en Tavle med følgende Indskrift:

„Aar Sytten Hundrede og Sex og Fyrre Nær Graven og Guds Hus for dem her bydes ha, som ere Graven nær, at de skal trøstede blive i Svagthed, Fattigdom til Sjæls og Legems Roe, Hvo Deel i Sognet har, Proprietær og Bunde, ja Dreng og Pige med bar hver en Gave frem, hvorved det kom saa vidt at Fattig huuses kunde, derfor ske Himlens Tak af hver en fattig Dem.“

Al Præstoptegnelserne skal her anføres.

Magnus Nielsen var Præst her 1355 og fik af Baven Tilladelse til i Paris at indstille sig til Prøven som Kannik i Ribe.

Hans Madjen blev 1582 fradømt Embedet fordi han, forledt af sin umaadelige Gidstthed havde oplæst et falsk Kongebrev fra Prædikestolen om at Bønderne skulde hde ham mere Tiende og Helmissemad.

Otto Christensen, der som nævnt forestod Kirkens Restauration 1594 kom ogsaa galt afsted. Da Præsten i Karrebøl paa Sjælland døde 1596 tog Hr. Otto derover med Broderen Albert, der var Kapellan hos ham, og fik Bønderne til at vælge Hr. Albert til Præst, hvorefter Hr. Otto i sin Egenstabs af Provst uden videre indsatte ham i Embedet uden at spørge hverken Bispe eller Lehnsmænd. Der blev stor Opstandelse over den Historie og den endte med, at den gode Hr. Otto 1599 mistede sit Embede.

Jacob Andersen Cunningham var Præst i Horslunde fra 1646 til 1680; men med Præstefabet var det saa som saa. Da han en Dag i Aaret 1651 kørte gennem Halsed med en ladet Bøsse i Haanden havde han nemlig det Uheld ved et Vaadestud at dræbe Byfoged Nordt Madsens Søn fra Raskov. Som Følge heraf blev han fradømt Retten til at udføre alle præstelige Forretninger og fik Bligt til at holde Kapellan i Embedet. Efter 20 Aars Forløb be-naadedes han saa vidt, at han maatte prædike og katelisere undertagen paa de tre store Højtider; han maatte ikke heller skrive og endnu mindre forrette Sakramenterne. Sagnet om, at han skulde have studt en svenst Officer, der havde forført hans Datter har fikfert intet paa sig.

Claus Winholt sad i Embedet fra 1739 til 1770. Han havde været Huslærer og Stuepræst paa Bederstrup og det skildtes særlig hans Indsigt, at Lehnsgreven 1755 be kostede den store Restauration af Kirken.

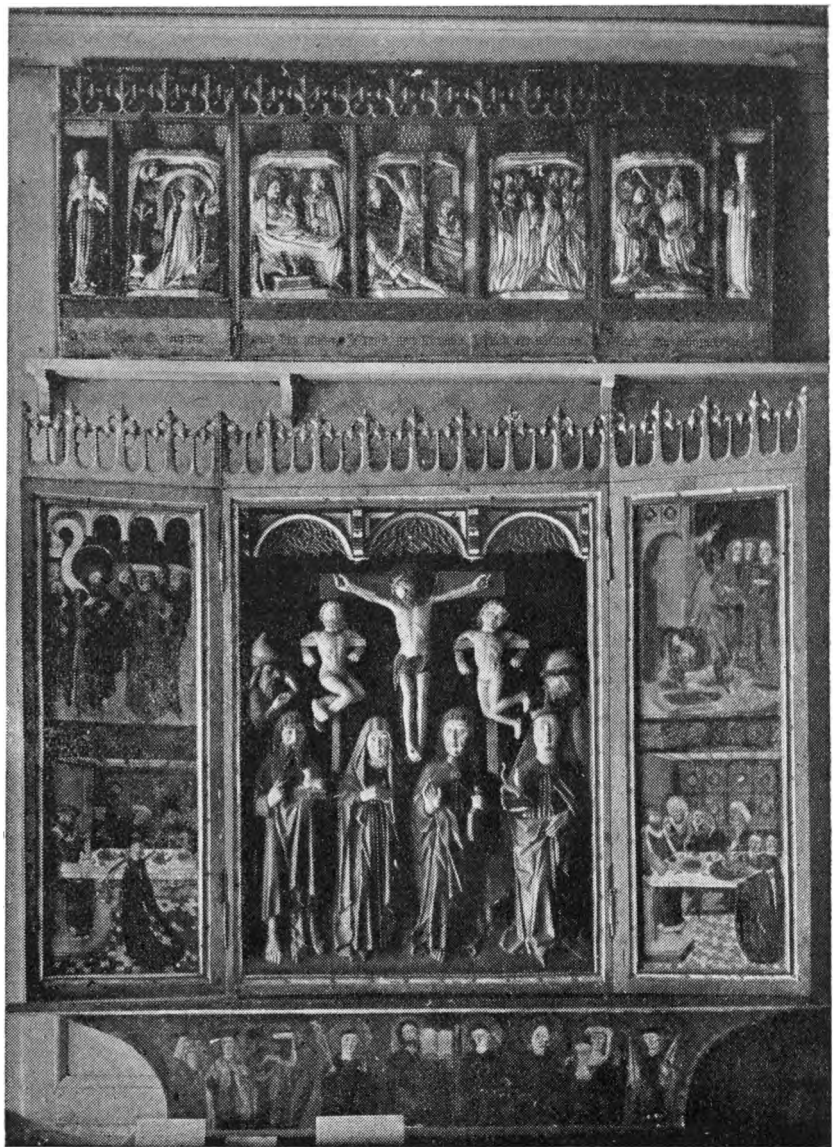

Nordlunde Kirke.

Nordlunde kirke er kun lille, men den er velholdt og smuk. Den bestaar af Skib og Kor med firkanteret Afslutning samt Vaabenhus mod Syd, der er betydeligt yngre end den øvrige Del. Kirken er opført paa Valdemar Atterdags eller Dronning Margrethes Tid og hører altsaa ikke til vore allerældste Kirker. Den er bygget af Munkestien og — navnlig paa Ostgavlen forsynet med store smukke Murstensforsiringer. De oprindelige jmaa rundbuede Vinduer, som nu er tilmurede har ligeledes rigt forjirede Buer. De nye Vinduer er ligeledes rundbuede, men betydeligt større end de oprindelige. Baade Skibets og Vaabenhusets Gavl er kamtakkede og forsynet med Blindinger.

I Vestgavlen hænger en Kloffe, der jikkert er af betydeligt Ælde, men dens Indskrift er desværre ulæselig.

Kirken har oprindelig haft fladt Loft; men er senere bleven forsynet med Hvælvinger, der har røde Stenribber og overhvidtede Kapper og giver Kirkerummet et smukt og hyggeligt Præg.

Altartavlen i Nordlunde Kirke.

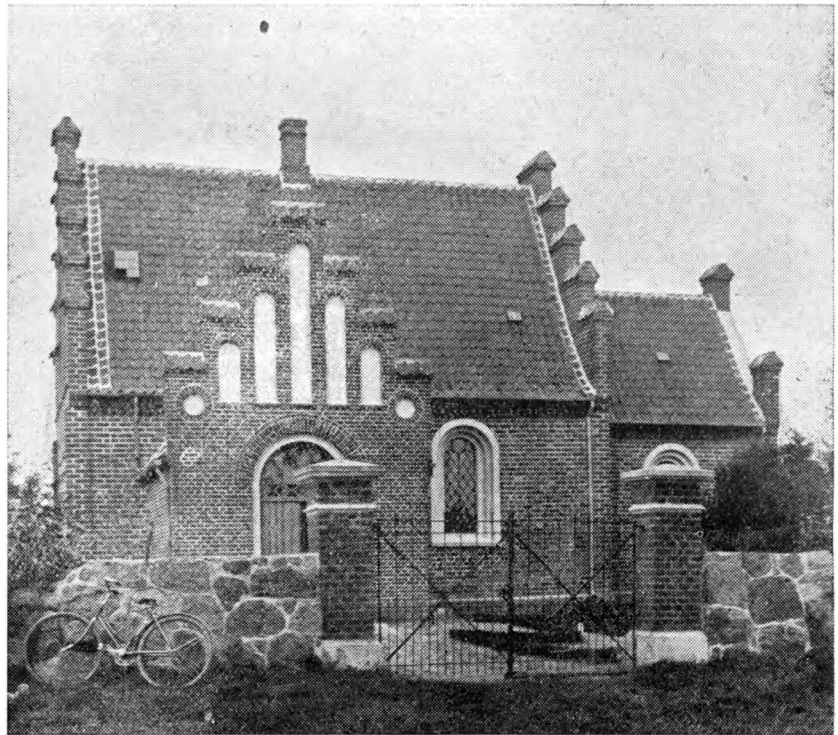
I Kirken er nu indnydere Ze-
bærdighed. Prædikestolen er ny
og meget befreden, men forsynet
med nogle smukke Blyern:menter,
der er ca. 300 Aar gamle.

Døbefonten er af Granit og Bæk-
kenet er af ganske ny Dato.

Altartavlen er fra 1864 af N. N.
Lützen og forestiller Jesus og den
samaritanske Kvinde. Den blev op-
stillet som Erstatning for den gam-
le, dejlige Altartavle, som man
desværre den Gang afstod til Na-
tionalmuseet, hvor den nu findes.
Vi bringer her et Billede af den,
som vi ved Museets Bevilje har
faaet Tilladelse til at tage. Den
rigt udfaaerede og malede Alter-
tavle, der er over 400 Aar gam-
mel, viser i det midterste Felt
Korsfæstelsen og udenom Gengi-
velsen af Johannes den Døbers
Legende.

Nordlunde var indtil 1688 An-
nefs til Besterborg, men blev saa

lagt under Horslunde af den da-
værende Ejer af Bederstrup, Beder
| fen horer fremdeles under Beder-
| trup, men der arbejdes nu paa at

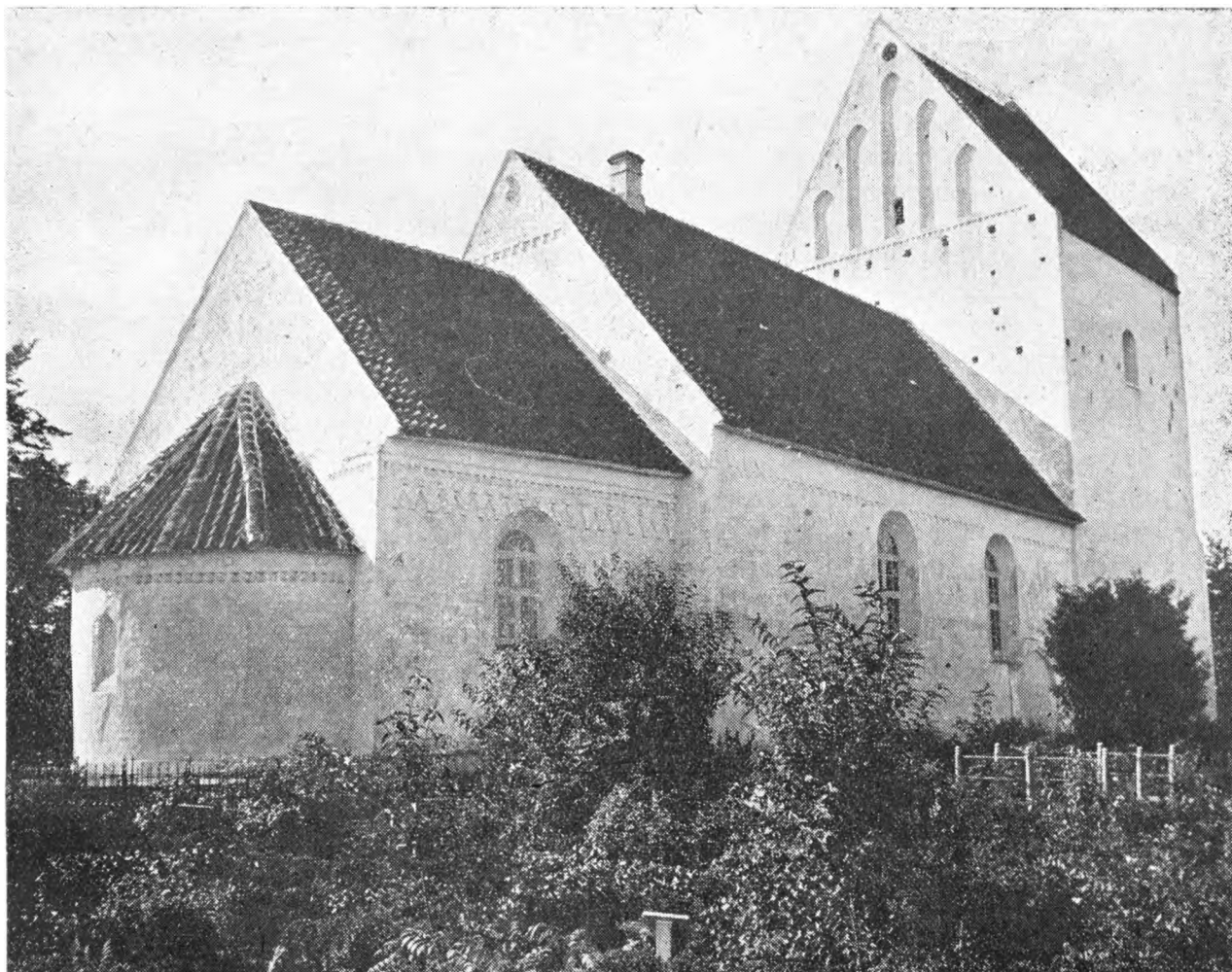
Nordlunde Kirke.

Brandt, som derved fik Lejlighed | faa den gjort til en selvejende
til at indbrage Præstegaarden. Kir- | Institution.

Utterslev Kirke.

Utterslev Kirke hører til de gamle Rundbuekirker og har opført senere tilbygget. Skibet er prydet med brede Friser, men skjen af et af de gamle rundbuede Vinduer. Taarnet er mod Vest for-

Utterslev Kirke.

rindelig bestaaet af Skibet og Koret med den halvbrunde Apsis. Taarnet og Vaabenhuset med Støttemur af so stælle Monstre. Paa Nord- siden ses Portalen over den tidligere re svindeindgang og i Apsis Rindesynet med Støttepiller og et meget stort rundbuet Vindue i en spidsbuet Niche, der formodentlig

en Gang har været Indgangspor-
tal. Taarnet er prydet med Blen-
dinger og øverst oppe forhøjet med
en Mængde firkantede Huller. Sog-
net vil vide, at disse Huller er
Stybeskaar fra Lybekernes og
Svenskekrigens Dage. Slet saa ro-
mantiske er de dog ikke; de er
ganske simpelt til Indfætning af
Bjæller, naar der ved Reparati-
onsarbejder skal bygges Stillads
om Taarnet. Ganste tilsvarende
Huller findes paa adskillige andre
Kirkeetaarne. Hele Kirkebygningen er
opført af røde Munkesten, der nu
er overhvidiede.

I Søjheden af Skibet er paa
Menighedens Foranstaltning ind-
muret: en hvid Marmortablet over
Hans Anter Jespersen, der døde
1885 efter at have været Sogne-
præst i Utterslev i 46½ Aar.

En muret Vindeltrappe fører op
i Taarnet, hvor der hænger to
Klokker; den store er støbt 1581 i
Lyhæk og bærer Navnene paa den
daværende Sognepræst Knud Chri-
stensen og Kirkeværgerne Hansen,
Henrik Schmidt og Hans Ham-
mel. Paa den lille Klokke findes
Navnet Paa Espe, Præst til Sol-
agre og Ribbing, hvilket lader
formode, at Klokken er overført
hertil fra en anden Kirke.

Taarnrummet er overhvalvet og
har en smal Rundbue ind imod
Kirkerummet; tidligere har Bue-
n været spids og betydelig større
og svarende til den før nævnte
Bue paa Taarnets Vestside. I
Taarnbuen er Orglet indsat til stor
Skade for Helhedsindtrykket, idet
Taarnrummet, der skulde være en

Del af Kirken, derved bliver halvt
stilt fra Skibet. I Taarnrummet
hænger 4 malede Tavler, der er
Dele af en tidligere Altertablet.
Det er billedlige Fremstillinger
over forskellige Kapitler af den
hellige Skrift.

Skibet og Koret har deres op-
rindelige flade Loft og Apis, sin
ligeledes oprindelige Halvtuppel-
hvælving. I Skibet hænger et
Maleri af Præsten P. Rhode,
Forfatteren til „Samlinger til Lol-
lands Historie“. Lysetronen er
Mage til den i Horslunde.

Prædikestolen er et af de sæd-
vanlige Billedstøttere arbejder fra
Christian den 4.'s Tid, fremstillet
de de 4 Evangelister; den er 1628
stænket kirken af Bucharb Rud til
Sæbyholm og Utterslevgaard
(Wintersborg), Døbefonten er af
Granit, Bækket af Messing med
udflidt og ulæselig Inscription.

De øverste Kirkestole til begge
Sider er forhøvede med adelige
Baaben, det er Slægterne Rud,
Bappenheim, Rosenfranz og Gyl-
denshjerne.

Altertablen er 1618 stænk af
Hilarius Rud og Margrethe Pap-
penheim til Utterslevgaard. Af
deres Altertablet er nu kun Ram-
men tilbage, dens Midte dannes
nu af et Billede af Dorph, Op-
standelsen. Paa Altertablens Væg-
side er 1774 optegnet nogle Sal-
mevers af P. Rhode.

I Korets søndre Side er ind-
muret en Tablet over Præsten
Mouritz Ruchrads 7 Børn, der
døde kort efter hinanden i Aarene
fra 1680.

Samme Mouritz Ruchrad har
1655 ladet opstætte en Mindetablet
af Sten over de Præster, der var
døde i Utterslev siden Reformatio-
nen.

I Korgulvet foran Alteret lig-
ger to Ligsten. Den ene er lagt
over Præsten Niels Jensen, død
1625, men den har tillige paa
Kanden Indskrift over Præsten
Chr. Knudsen Pontoppidan, død
1674; den anden Sten er lagt
over Præsten Troels Nielsen, død
1632, men har senere tillige faaet
en Indskrift over ovennævnte Mou-
ritz Ruchrad.

Af Præsterne skal her kun næv-
nes:

Boul Rogert fra 1735 til 1749
har gjort sig fortjent ved sine
„Samlinger til Høstet Klosters
Amts Historie“.

Peter Rhode, Forfatteren til
„Samlinger til Lolland og Falsters
Historie“ var Præst her fra 1767
til sin Død 1793; de sidste 17 Aar
var han tillige Provst. Hans Sam-
linger er ingenlunde paalidelige,
idet han har udvist stor Skødes-
løshed ved Afskrivninger og Ci-
tater; men han har dog ved sit
Arbejde reddet meget fra Under-
gang og hans Bog er et ofte be-
nyttet Kildekrift.

Hans Anter Jespersen, hvis
Mindetablet er indmuret i Skibets
søndre Side, var gift med en Dat-
ter af Biskop Bøjsen, Besterborg.
Han blev 1855 valgt ind i Lands-
tinget. 1857 blev han kaldet til et
større Embede paa Fyn, men fra-
bad sig det, da han hellere vilde
blive i Utterslev.

Vindeby Kirke.

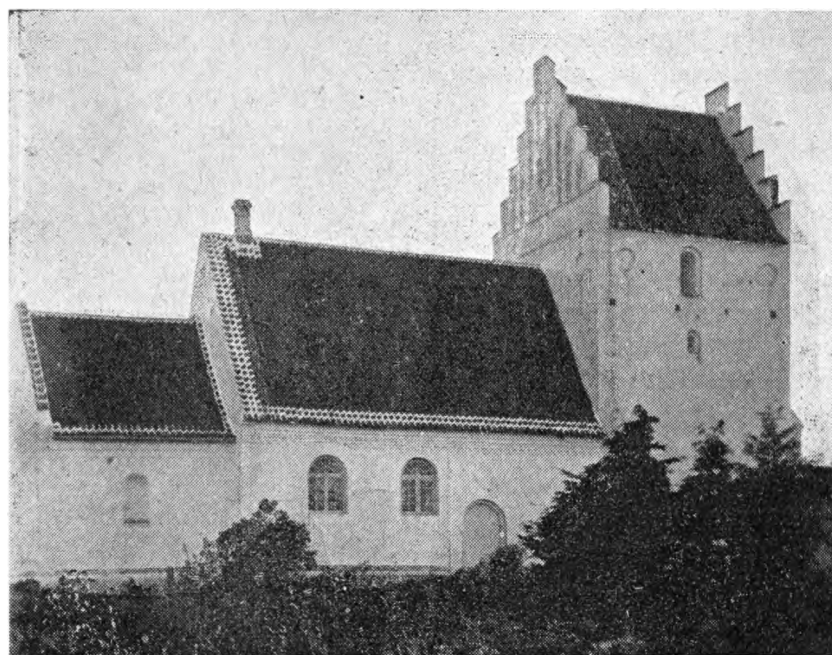
Vindeby Kirke har det fremfor alle andre lollandste Kirker, at der er bevaret Optegnelser om dens Historie. De findes paa en Table, der er ophængt i Skibet 1686, rimeligvis paa Foranledning af den daværende Sognepræst Magister Hans Mand, hvis Navn findes paa Tavlen sammen med Degnens og Kirkeværgernes.

Følge denne Tables Beretning er Kirken opført 1377 i Dronning Magrethes Tid, medens Erkebisp Carl sad i Lund, og indviet til St. Andreas. Det var en saakaldt Afladskirke, idet enhver, der gav et Bidrag til Kirkens Opførelse fik 40 Dages Aflad. 1469 blev der atter af Erkebisp Uffe i Lund udstedt Afladsbrev til alle, der ydede Bidrag til Kirken. Kort efter blev Kirken sat i Ban, fordi Kirkeværgen havde begaaet et Drab i Vaabenhuset. I den Tid Kirken af denne Grund var lukket søgte Tjørnehys Beboere til Utterslev Kirke og forblev der siden til stor Spæ og Glæde for de følgende Præster i Vindeby. 1505 fik Kirken paany et Afladsbrev udstedt i Kalmar af Erkebisp i Lund, med det Formaal at opføre et Taarn ved Kirken. Efter at have opregnet forskellige Præster slutter Tavlen Beskrivelse saaledes: Hvis den kurrøse Læser videre begærer at vide, kan han se i Kirkens Doku-

menter og Breve der findes i Kirkestabet.

Desværre findes der nu hverken Kirkestab eller Breve. Men Optegnelserne paa Tavlen er dog

duer findes i Koret, og paa Skibets Nordside ses Portalen over den gamle Kvindeindgang. Baade Skibets og Korets Mur er forneden forsynet med en rundhugget

Vindeby Kirke.

værdifulde, da de bestemmer baade Kirkens og Taarnets Alder og Tilblivelsesmaade.

Hele Kirken er opført af Munksten, der nu er overkalkede. Koret har lige Afslutning og er i Ostgavlen prydet med en bred Frise. Spor af de gamle rundbuede Vin-

Murstensgejms, Taarnet mangler derimod denne Prydelse; det er opført paa en svær Granitfod. Indgangen til Kirken er i Taarnets Vestside. Det gamle Vaabenhus, der nu benyttes som Liggæhus, gemmer Portalen over den oprindelige Mandindgang.

I Vaabenhufets Østside er indmuret en Table med følgende Inskription:

Frederik Jørgensen, født i Vindeby den 28. Marts 1780, død den 19. Jul 1852, Sognefoged, Lægsmand, Kirkebørge og Deltager i alle Sognets Anliggender, Stænderdeputeret og Dannebrogsmænd. Her han en lang Række Aar har virket med Trofast og Glæde i den ham betroede Gerning. Effet og agtet af alle, som ham kendte, være hans Minde velsignet Hans Støv hvile i Fred. Gud glæde hans Sjæl i sit Rige.

— Taarnrummet og Koret er hvælvet, Skibet har derimod det oprindelige flade Loft. At Indgangen gennem Taarnet er lavet i den katolske Tid — formodentlig samtidig med Taarnets Opførelse 1505 — fremgaar deraf, at der paa begge Sider af Indgangsportalen findes Rum til Viebandsstærrene. I Taarnrummet er indmuret en udhugget og malet Sten over Johannes Arrøbe og Sofie Amalie Richter; den er bl. a. forshnet med Årstallet 1686.

I Skibet findes en Buste af Bisshop Rasmus Møller og et Epitofium over Oluf Oluffen, død i Vindeby 1670 i sit 34. Aar. Endvidere den før nævnte Table med Kirkens Historie, der er ophængt „St. Andreas Kirken i Vindeby til Zirat, Forsædrene til Amindelse, Esterkommerne til Esterretning“.

Over Korbuen hænger en gammel Altertable. I Midten ses Kristus paa Korset, til Venstre Kristus, der bærer sit Kors og til Højre Gravlæggelsen.

Prædikestolen er et af de almindelige Billedstærkerarbejder fra Renæssancetiden med Billeder af de 4 Evangelister.

Døbefonten er af Granit, Bælle-net af udhamret Rødber.

Altertablen er et tarveligt udstaaret og malet Arbejde, der fremstiller Nadverbordet; udenom er anbragt de 4 Evangelister, og

ovenover ses Kristus med Herdensflugten i sin Haand.

Til Højre i Koret findes indmuret en Table over Proprietær Rasmus Sørensen til Vindebygaard, død 1641. Til Venstre er indmuret en Sten over Sognepræsten Zacharias Hansen, død 1685.

Det var Bisshop Rasmus Møller, der gennemførte denne Ordning, og det er antagelig som Tat herfor, at hans Buste blev anstøffet til Kirken.

Fra Prædikerækken skal vi anføre følgende:

Strøme Andersen for. od Embe-

Kirkens Indre.

— I Taarnet hænger to Klofter; den lille er fra 1748; den store fra 1584.

— Fra 1690 til 1816 var Vindeby Anney til Røbelev, derefter blev Embedet midlertidig bestyret af Præsten i Utterslev, indtil Kirken i 1831 atter fik sin egen Præst.

det efter at Kirken var sat i Ban formedelst Mordet i Vaabenhuset. Hans Efterfølger blev, efter at Banlysningen var hævet, Munken Hans Oluffen fra Halked Kloster. Heller ikke han var lutter Hensyktelse; thi det fortælles, at han hver Morgen læste en Bøn, hvort

han ønskede Ondt over Tjørneby, fordi dens Beboere under Bantsæt- telsestiden gik over til Utterslev Kirke, samt over Lybækkerne, der 1510 plyndrede ikke alene Hålsted Kloster og Raskov men ogsaa hele Bestlolland. Hans Sluffen gik isv- rigt efter Reformationen over til Luthers Lære. Han døde 1549.

Abder Margvorien var Præst her i Pestens Tid 1603, da en stor Del af Sognets Beboere blev re-

vet bort. Selv døde han 1612.

Hans Mand var her fra 1685 til 1690, da han døde. Saa kort hans Præstetid end var fik han dog lavet og ophængt den før nævnte Table med Beretning om Kirken. At han i det hele var en resolut og raadsnar Mand frem- gaar af følgende Historie. Han deltog som Kornet i den skaanske Krig og var under en Træfning bleven afflaaren fra sine Følk og

i stor Fare for at blive taget til Fange. I Nærheden var et Ret- tersted, og Mand afførte sig da alle sine Klæder og lagde sig op paa en af Stejlerne. Svenskerne antog ham for en henrettet For- bryder og drog forbi uden at un- dersøge Sagen nøjere. Han blev paa det „strækfomme Sted“, indtil Fjenden var fuldstændig af Syne, iførte sig derefter atter sine Klæ- der og slap bort.

1912 udkom:

Gamle lollandske Gaarde.

Udgivet af **C. C. Haugner.**

DIS-Danmark

1 0 6 1 0 3